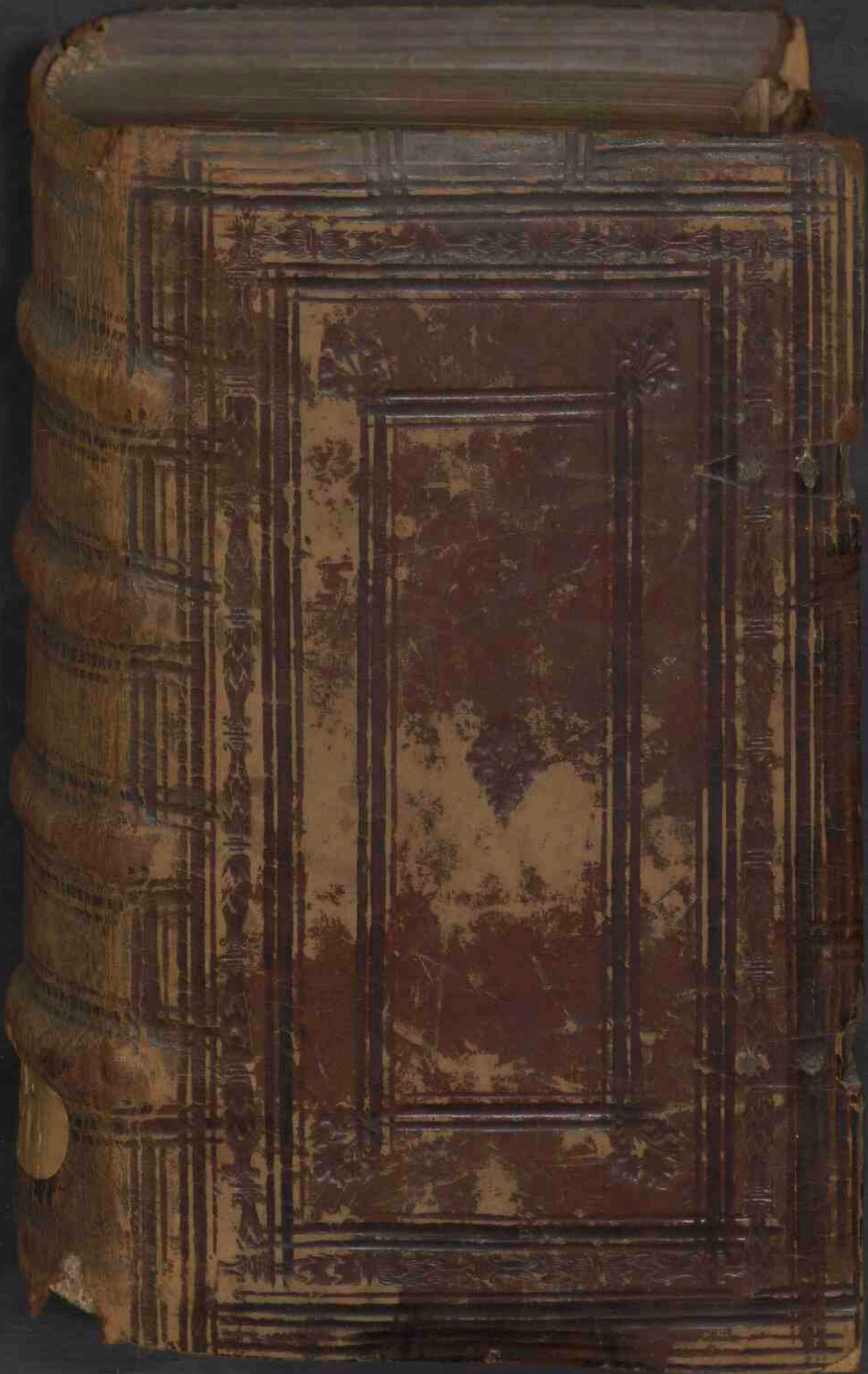

**Exegesis perspicua et ferme integra controversiae de Sacra
Coena, scripta vt priuatim conscientias piorum erudiat &
subiecta iudicio sociorum confessionis Augustanae,
quicumque candidè & sine prauis affectibus iudicaturi sunt.**

<https://hdl.handle.net/1874/425006>

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

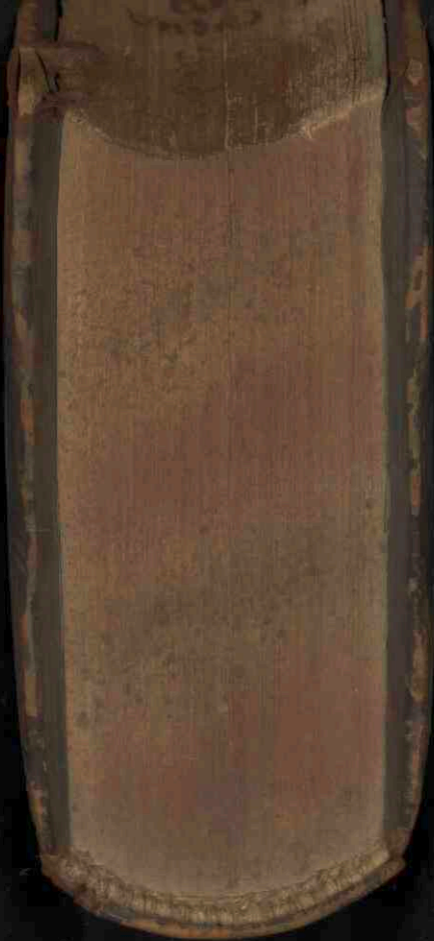
<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

E. 867

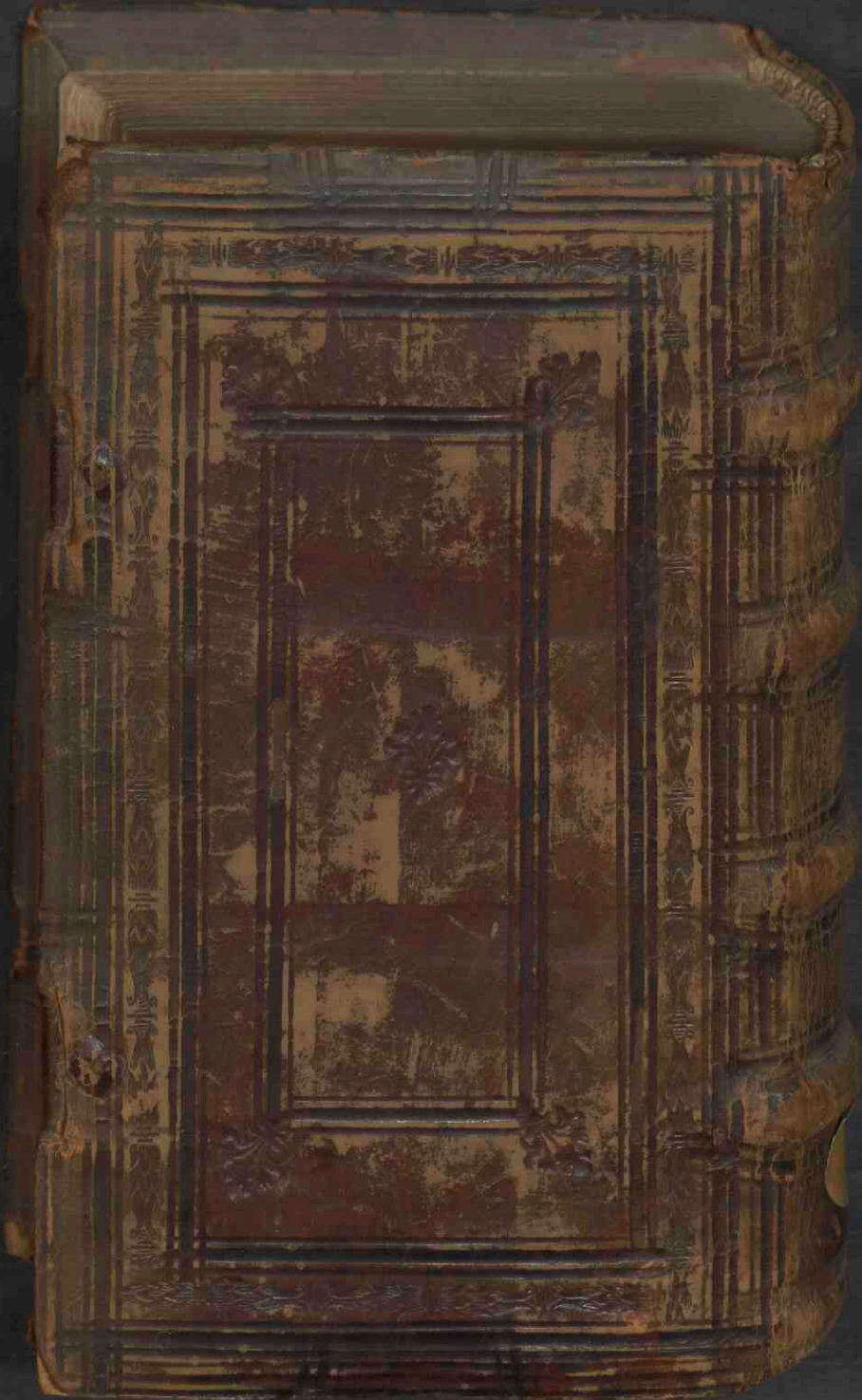
287

133
De Cœlia
c. 177

287

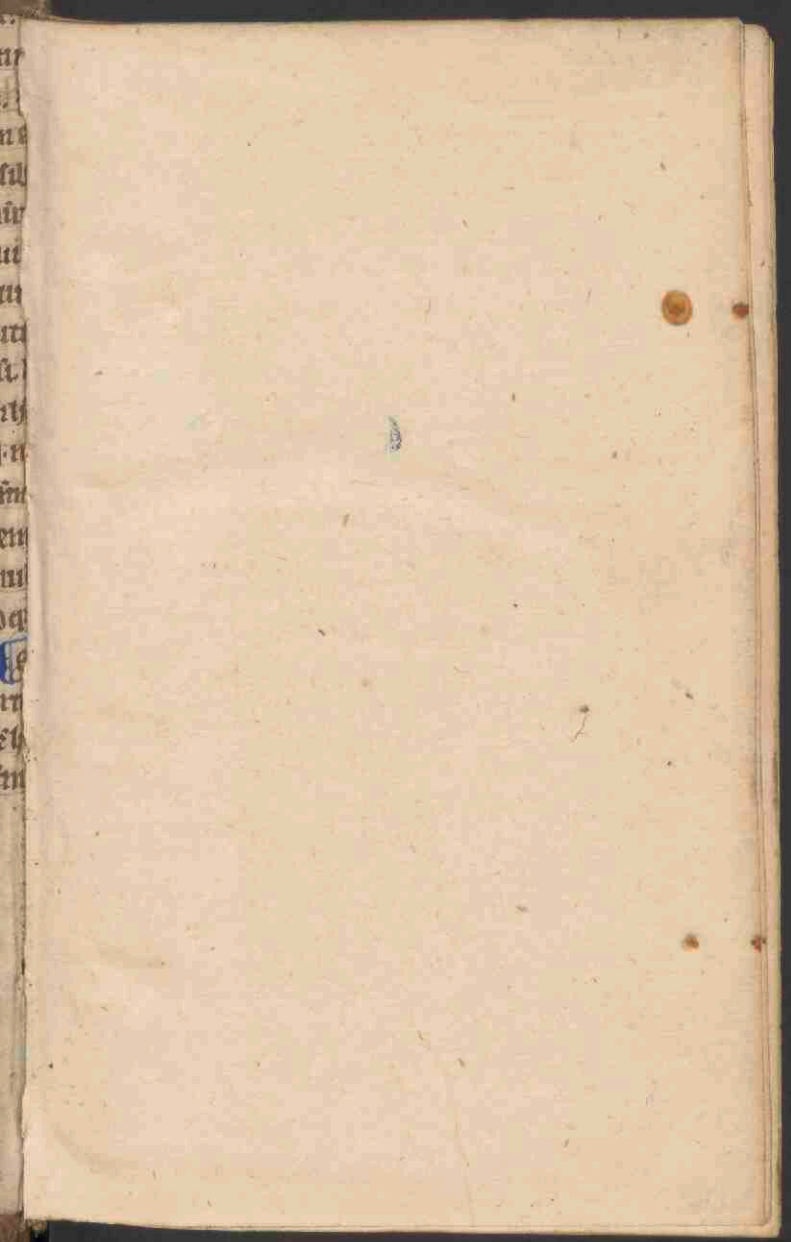

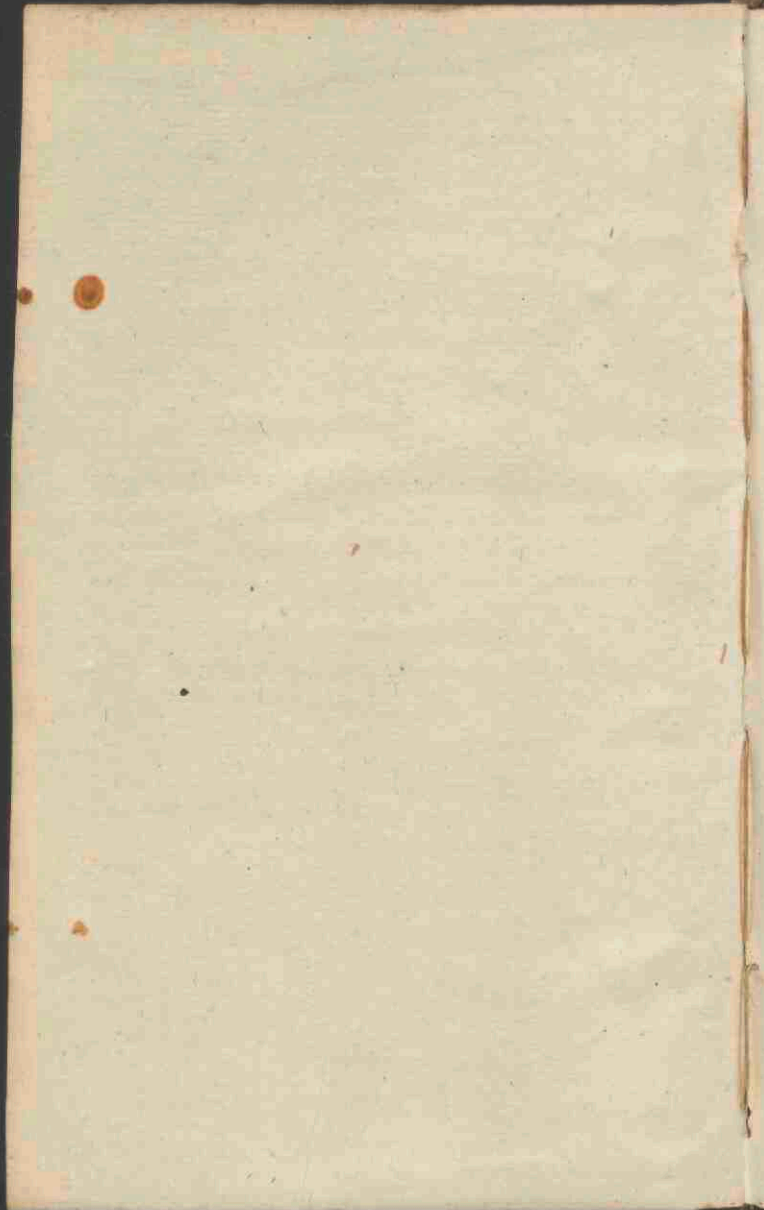
71022

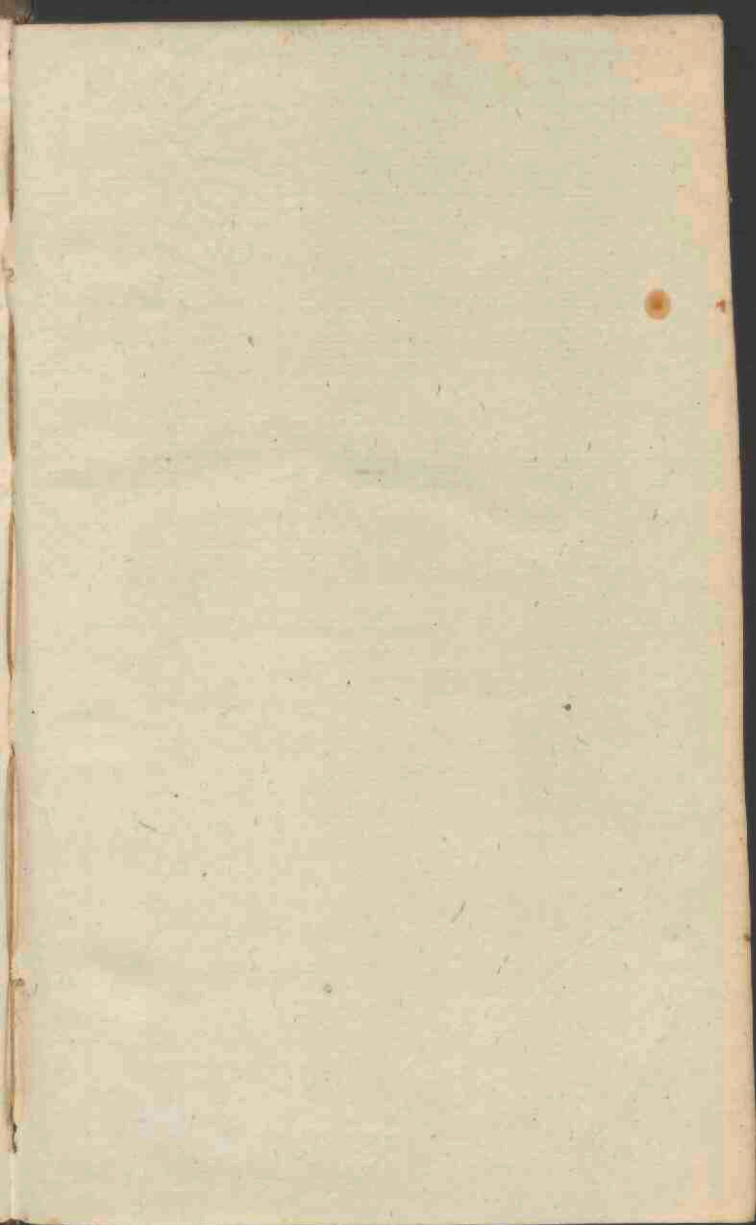
204

tunc ut in eo q. est. v. c. h. ante
 mensurabit totam. recte id est
 transibit. q. r. finitum est q. s.
Quando vero in infinito tempore
 transibit q. d. e. c. b. manifestum est n.
 accipiamur in alia finitum q. s.
 sicut in minor transibit p. tem.
 hinc necesse est finitum esse aliam
 finitum. **Q**uod autem demonstratio est
 et si longitudo infinita sit. q. s.
Et autem finitum manifestum q. r. p.
 dictum est. q. necq. linea necq. p. l. c.
 tum. in oia. q. r. uoq. uti u. erit
 et ad hunc. n. d. solum q. p. id q. d.
 nunc distans e. s. q. r. a. t. d. i. c. a. r.
 t. h. o. m. o. d. i. u. d. i. q. m. e. n. i. o. n. i. s. t. i. p.
 uelotus. uelotus autem plus.
 transibit in e. a. r. t. e. m. p. e. q. r. i. n. g. r.
 enim duplicem. r. e. m. p. o. l. i. a. m.
 transire longitudine. s. i. t. e. n. i. s.

tunc ut in eo q. est. v. c. h. ante
 q. m. e. l. s. q. r. p.
 m. p. a. b. i. l. e.
 q. n. o. s. o. l. u. m. a.
 d. e. m. i. n. d. i. t. u. l.
 m. e. e. s. t. a. i. u.
 f. e. m. e. s. t. a. u. t.
 i. n. t. a. n. f. i. n. i. t. u.
 f. e. m. e. s. t. u. t. a.
 e. e. t. i. n. i. n. a. l.
 t. t. a. r. q. u. i. t. s.
 u. s. i. l. i. a. q. u. i.
 i. d. e. e. i. p. s. i. m.
 u. t. a. s. q. t. e. m.
 e. q. u. i. r. q. u. i.
 t. e. r. i. p. i. d. q.
 t. i. b. i. l. i. b. **E**
 e. s. t. i. n. t. e. r. n.
 q. r. i. n. u. u. e. l.
 m. e. d. i. u. t. i. m.

N. 12. C.

e
u
n
u
b
o
o
a
i
u
m
i
g
a
n
r
o
n
i
i
e

EXEGESIS
PERSPI-
CVA ET FERME
INTEGRA CONTRO-
VERSIAE DE SACRA COENA,
scripta vt priuatim conscientias pio-
rum erudiat, & subiecta iudicio socio-
rum confessionis Augustanae, quicun-
que candidè & sine prauis affe-

ctibus iudicatu-
ri sunt.

A V T O R E

IOACHIMO Curcio Freistadiano. *Ex dono Ducepely*

EIVSDEM AVTORIS

SPONGIA exigua & mollis, comparata
ad eluendos colores, quos illeuit controuersiae de
Sacra Cæna D. Paulus Eberus, Pastor
Ecclesiae Wittenber-
gensis.

Accesserunt præterea scripta aliquot D. Philippi
Melanchthonis & aliorum de ea-
dem controuersia.

HEIDELBERGÆ,

1575.

EXGESIS

P E R S P I

CVA ET FERM E

INTEGRA CONTRA

VARIAS DE SACRA CORNA

SCRIPTA UT ORBIS CONSCIENTIA PIO

TUMERITIA & INTELLECTUS INDIOSIO

TAM CONSCIENTIA APOSTOLICA QUICUN

que candido & sine praeiudicio
sibus iudicantur

Ex dono

in hunc

W. H. ...

AUTOR E

IOACHIMUS ...

EIVSDEM AUCTORIS

EPONONIA ...

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

HEIDELBERGAE

1772

HAEC CAPITA QVAE
PRAEFIGIMVS, LECTORI

*attento monstrant vera & immota fun-
damenta vniuersae hu-
ius causae.*

ἢ ponetur κατὰ κρείσσεις περὶ
δείκνυε, primūm ponenda
est affirmatiua, vt conspi-
ci possit discrimen inter

Papistas & Nostros.

Quarendū, an velint poni has pro-
positiones, προσκυνῶ σὲ θεοῦ ὄντα ἐν ἄρ-
τῳ? Quid de adoratione & circumge-
statione sentiendum? An velint dei i-
ci in ventrem? An velint in pane con-
tineri, aut dato pane exhiberi? An ve-
lint ponere τὸ πανταχῶ? Panis est κοί-
νωσις.

An velint approbare dicta, Nec Eth-
nici nec Iudæi afficiunt maiore con-
tumeliā: Item phrasin Bremensem?
An velint confirmare crudelitātē An-
glicam & similem in hac causa? Quo-

modo resisti possit oblationi, si ponatur inclusio localis?

*Ex autographo Philippi Melan-
thonis scripto in priuatum vsum di-
sputationis VVormatiae in Col-
loquio anni 1557.*

Nihil habet rationem Sacramenti
extra vsum institutum.

*Hic ille est Arius qui pulsat regna Papatus,
Impia conuincens deliria, vt improbus audeat
Fingere se Christum manibus gestare sacerdos,
Ac reprobis, vacuisq; fide dare corpus edendū.
Hoc vno responso omnes euertit abusus,
Quod qui fortè negant, nō se de gente Papatus
Defecisse putent, sed adhuc fundamine eodem
Sacra fouere eadem, sensuq; tenere sinistro
Mystica sacrata passim conuiuia caena.*

I. M.

1

P R O O E M I V M.

CRISTIS in primis & que-
rula vox est sancti & sapi-
entis Prophetæ Esaiæ, de
miserijs & calamitatibus
sui populi, cùm inquit: Manasse co-
medit humeros & brachia sua. Imago
est rei horribilis & abominabilis, sum-
pta à furore miserorū hominum, qui
fame necantur. Hi enim vt vitam in
breuiss. vix temporis momentum fru-
straq; sibi prorogent, rabie inediæ in-
citati, proprias carnes dentibus lae-
rant, & immani cum laniena in sua vi-
scera & crudelem in ventrē condunt:
Ita, inquit Prophetæ, rex noster inma-
ni sæuitia membra suæ Reipublicæ,
suos ciues iugulat, sibi ipsi manus au-
xiliares præcidit, suumq; regnum pau-
lò post ab hoste externo opprimen-
dum debilitat. Hanc patheticam & sa-
nè lugubrem picturam necesse est in
oculos piorum, sanorum & modesto-
rum hominum incurrere, quoties de
dissensionibus, distractionibus & con-

fusionibus imperiorum orbis Christiani in hac vltima mundi senecta cogitant, quibus omnibus, peractis fatalibus periodis, suæ impendent ruinæ & mutationes, & quæ proculdubio robore per ciuilia certamina consumpto, & post tam longas intestinas dissensiones, omni potentia languefacta, hosti externo prædæ futura sunt.

Verùm etsi sanè cum Scipione spectante Carthaginis incendium, & simile fatum suæ patriæ vrbi Romanæ ominanti, hunc versum de nobis pronunciare possumus:

Ille dies veniet, cum fato Troia peribit:
Tamen quibus doctrina Ecclesiæ nota est, ijs se possunt erigere consolationibus, quas vox diuina monstrat. Sed pijs longè acerbiorum dolorem creant verioris patriæ, hoc est, Ecclesiæ ærumnæ. Immenso Dei beneficio veræ doctrinæ vox, quæ multis seculis præstigijs sophisticis, & pontificia tyrannide obscurata conticuerat, repurgata est: illustrata vera de poenitentia, de inuocatione, & alijs partibus, doctrina, &

na, & depulsa planè Cimmeriæ superioris ætatis tenebrę, atq; ita pia & dulcis inter Ecclesias emendatas fuerat etiam constituta concordia. Sed hostis filij Dei Diabolus, cum per externum hostem progressus veritatis impedire non posset, excitauit nobis intestina bella, quibus Ecclesiæ harum regionum ita quassatæ & dissipatæ sunt, vt qui ista sine gemitu cogitare possit, existimem reperiri posse neminem. Inuenti enim sunt homines rabiosi, furentes ex cupiditate gloriæ, dominandi, pleni liuoris, maleuolentia, & vt ille dixit, quasi vtres turgentes superbia & opinionum vanitate: illi nihil reuerentes piam matrem Ecclesiam, Cainico & parricidiali furore humeros & brachia miseræ matris lacerare & deglubere sunt ausi, profligarunt salutare Doctores nostrarum Ecclesiarum, qui verè erant humeri & brachia piorum cœtuum, qui sustinebant onera in docendo & gubernando, qui stabant in acie, præliabantur pro Ecclesia contra hostes veritatis,

pios dulci nectare cœlestis veritatis
 pascebant: atq; quod in primis utile
 est, tanquam fulcra communem con-
 sensum cum quadã authoritate tue-
 bantur. Hos igitur cùm in suspitionē
 & contemptum apud plerosq; falsis
 criminationibus adduxissent, loco &
 authoritate sua deiecissent, secutæ
 sunt istæ quasi infinitæ distractiones,
 & inuectus prorsus talis status, qua-
 lis, ut est in Tragoedia, est apud Cyclo-
 pes, ubi ὁ δ' εἰς ὁ δ' ἔρ' ὁ δ' ἐν αὐτῶν. Sublatis
 baiulis & fulcris nostrum ædificium
 cœpit fatiscere, minatur ruinam, de-
 sijnus esse formidini hostibus. Sicut
 & Græcia tantisper, teste Thucydide,
 fuit victrix, donec principes coniu-
 ctis viribus contra cōmunem hostem
 præliabantur. Interea in hac ἀναξία
 scelerata est petulantia fingendi dog-
 mata, opiniones, & damnandi planè
 sacerdotali & pontificia cum tyranni
 de Ecclesias optimè cōstitutas, & mul-
 ta agmina piorum, quicunq; non re-
 centibus, & paucis aliquibus legum-
 latoribus assentiuntur. In ista tamen

δοξομανία præcipua vulnera hoc tem-
pore Ecclesiæ inferre videntur illi, qui
de sacra cœna cõflictus atrocissimos
exorsi sunt. Nam illam de linea veste
μνομαχίαν quasi nox diremit, & pro-
pter eam in optimos nostros præce-
ptores fatua & brutâ emissâ fulmina
ferme cœperunt languescere & eua-
nescere. Bellum verò hoc, quò sæui-
us, ita etiam multis nominibus ma-
gis deplorandum est.

Desiderio desideravi manducare
vobiscum hoc Pascha, inquit Filius
Dei aditurus suum agonem. Ita singu-
los piorum decebat cum suavi deside-
rio & reuerentia appetere & amare
hunc dulcem & sanctum conuictum,
in quo Filius Dei præsens est, & suos
conuictores pascit nutrimento cœle-
sti & incorruptibili, rigat eos liquore
recreante ariditatem & imbecillita-
tem miseræ huius naturæ: testatur se-
se deinceps in suis velle esse efficacẽ,
eos vita perpetua & beata viuificare,
& eos gestare, perinde sicut sua natu-
ra humana sustentatur, & inenarrabi-

H gloria è diuina inhabitante perfun-
 ditur. De his tantis beneficijs decebat
 ciues veræ Ecclesiæ cogitare, quoties
 de hac sacra *αὐτὸν δὲ* sermonem insti-
 tuunt, & ita sese comparare, ne indi-
 gni hoc tam angusto conuictu esse vi-
 deantur. Etiã antiquitas Ethnica ius-
 sit *πλὴν ἄλλα ἢ τράπιζα μὴ πρὸ βαίνας*. Et
 nota sunt dicta, *εὐφημία πρὸ ἀποναῶν*,
καλλιῶν, *εὐφημία ἢ ἐνκολώτατ' ὁ πόσιον*.
 Item: conuiuium ornat modestia. Non
 ne igitur decebat Christi conuictores
 multò magis piam ostendere mode-
 stiam, & si qua inter conuiuas incidat
 collocutio vel disceptatio, cum dolci
 & sobria moderatione suã dicere sen-
 tentiam, placide etiam audire alios,
 semper *τὰ εὐφημα* loqui, & In primis
 cogitare, hanc communem mensam
 neruum & vinculum mutuæ esse de-
 bere consensionis & dilectionis? Sed
 quid fiat inter nostros de sacra cœ-
 na collocutores, proh Deum immor-
 talem, cernimus. qui ructus, vomit-
 tus & alia inquinamenta, non con-
 uictorum Christi, sed ebriorum scur-
 rarum,

rarū, proripientium sese ex conuiujs
 Centaurorum & Lapitharum, publi-
 cè proijci cum dolore & horrore vi-
 demus. Veniam dabunt meo dolori
 pij, quicūq; scripta plæraq; quæ nūc
 in precio etiam sunt, inspexerunt. Pyr-
 gopolinicen aut Pseudolum Plauri-
 nū, eumq; ad insaniam vsq; ebriū vo-
 ciferari credas, nec aliud quàm plau-
 stra quædam conuitorum, eorumq;
 exquisitorum (nam & maledicta nūc,
 quibus pij & docti homines satis de-
 formari possent, deficiunt) reperies,
 & vt dicam de re atroci, quid atrox?
 Interdum ita excandescit eorum ora-
 tio, vt etiā ipsas teterrimas furias, et si
 vel cocytū, vel omnes infernales gur-
 gites euomerent, magis dirum quid
 effundere posse non credam. Attamē
 tales maximè multitudini docendo
 præcunt, plurimi ab eorum quamuis
 impudentiore, tanquam Galli à suo
 Hercule pendent, cum non reperiam
 quomodo apud hominem sensu sal-
 tem communi præditum, opinabile
 esse possit, eiusmodi pectus Spiritus
 sancti

sancti posse esse domicilium. Non tales describit Apostol⁹ ministros Christi, quos iubet erga omnes esse clementes, & cum pia humanitate erudire aduersantes. Furiarū latibula, non spiritus Dei hospitium in istis agnosces, neque hi, ut falso iactitant, pij zeli sunt ardores, sed rabies, quā multæ forsan legiones Diabolorum ipsis afflant. Sed hanc querelam, cum nunc piæ admonitiones parū proficiant, abrumpo, & Deo, qui vindex est impietatis & crudelitatis, exitum harum digladiationum commendabimus.

De re vero cōtrouersa pauca nunc quaeremus. Intuēti mihi theatrum tam ipsorum, qui in arenam prodeunt, quam spectatorū, mirificam mihi speciem cernere videor. Adeo enim dissimilia & mirifica oriuntur studia & iudicia, ut mihi interdum in mentē ueniat species illius poëticae Chimærae, & tandem constituā, non rectius eam varietatem in ordinem redigi posse, quam si ad gradus Aristotelicos, qui & ingeniosè constituti sunt, & valdè
late

latè parent, talia accommodemus. Existimauit is, homines plurima in vita eligere & suscipere, primū φύσα, hoc est, ex naturali inclinatione: plurima etiam Δόξα, id est, ex opinione concepta, etsi ea non recta ratione vel iudicio nititur, sed plerunq; ad cupiditates aliquas sese accommodat, qualis erat fortitudo Bruti, qui volebat videri esse imitator veteris Bruti, vt ea ratione inclaresceret: plurima item Βυλίσα, id est, voluntate edente voces & gestus simulatos, cum interea mens iudicet contrarium, sicut in fortitudine Thrasonis: vltimò quædam ex ὀρθοῦς ἐστίως, id est, vero cum iudicio & deliberatione. Multi ex populo in Regno pontificio retinentur in cultu Missæ persuasione pietatis; quia & natura amant Cæremonias, quæ speciem habent magnæ religionis, & longo vsu inde vsque à teneris assuefacti sunt ad ea spectacula, quæ iudicantur esse plena sanctimonia & nerui Christianæ religionis. Pulchra omnino pompa est missa theatrica, & circumgestatio

tio illa tam angusta panis, vbi creditur
 Christum tota sua substantia, &
 singulari quadam presentia esse co-
 ram, offerentem æterna & corporalia
 bona assistentibus aut deducētib⁹ eū.
 Nota sunt dicta: *παρ σάυτροφορ γλυκὺ*:
 Consuetudo altera natura. Et apud
 Herodotum dicitur: Hominis furiosi
 esse deridere vsitatos ritus vitæ. Ideo
 ea opinio cultus apud multos ita al-
 tē egit radices, vt nullas admittere
 possint admonitiones cōtrarias, præ-
 sertim cū tales plærūq; sint ex me-
 dia plebe, qui non ea prædiri sunt iu-
 dicij rectitudine, vt affectiones suas
 vera ratione possint superare. Quàm
 multi etiam in Ecclesijs emendatis in-
 uoluntur opinionibus, in hac causa
 non bonis, atq; etiam, quod dolendū
 est, nescientes sæpe implicantur ido-
 lis, propterea quòd illæ sententiæ vi-
 dentur alere reuerentiam, ac uere pre-
 cationē in hominibus, atq; ad eò vici-
 niores esse antiq̄e consuetudini. Ad
 huc gradus est eorum, & præcipuè Do-
 ctorum, qui suis indulgent opinioni-
 bus

bus & affectibus, atq; ita propter cer-
 tas cupiditates etiam causam non bo-
 nam tuentur. Multi inflati superbia,
 opinione eximiæ cuiusdam scientiæ,
 ambitione, metu amittendi sui loci
 & autoritatis præliantur pro ea senten-
 tia, quæ existimatur grata esse popu-
 lo, & idonea ad homines retinendos
 in officio, & quæ ipsos circumdare po-
 test peculiari quadam autoritate. Ex
 his multi ad eò sævas odiorum flam-
 mas aduersus contradicentes conci-
 piunt, qui aliqua ab ipsis parum prius
 intellecta monstrant, vt etiam cõtra
 hostes omnis religionis Christianæ
 nihil dici aut suscipi possit inclemen-
 tius. Hi verò propriè Diaboli flabella
 sunt, quæ incendium hoc tantum si-
 ne fine amplificant, nec vlla salutaria
 remedia quæri aut adhiberi patiuntur.
 Sunt tertio loco quidam dissimulato-
 res astuti & callidi, qui etsi quid verũ
 sit non ignorent: tamen quia potenti-
 bus aut populo ea oratio ingrata est,
 ipsi etiam ad eorum sese opinionem
 inflectunt; atq; etsi prius non obscu-
 rè quid

rè quid senserint, protulerunt, postea tamen vt labrax piscis, qui vbi hamū vorauit, os sibi lacerat, vt quoquo modo se explicet: Ita ipsi sese retexunt, corrigunt, & fermè vt olim Athenienses Demetrio assentabantur, quod regi placet, pium esse pronūciant. Sunt tamen deinde alij, etsi pauciores, qui nec naturali procliuitate, nec cupiditatibus aut metu sese superari patiuntur, sed pio & moderato cum studio simplicem veritatem quærunt, extructam ex testimonijs diuinæ vocis & sinceræ antiquitatis suffragijs, eam vera inuocatione & exercitijs pœnitentiæ confirmant, quam etiam non ad turbandas Ecclesias, sed ad piam consensionem constituendam transferunt: in quorum numero nos etiam vt inueniamur, Deum toto pectore precemur.

Quia verò disputationum harum magna est varietas, & dissimiles magna vaftricie quotidie struuntur labyrinthi & cuniculi, ita vt rari reperiantur, qui fontes huius causæ rectè intelligant,

ligant, aut alijs dextrè tradere sciant, præsertim cùm homines à scriptis partis contrariæ, tanquam à venenis arceantur, breuẽ hanc collegimus syluam, in qua, quod in alijs artibus omnibus fieri necesse est, quasi quædã causa huius *σωμασπινσις* proponitur, & præcisus omnibus vel non necessarijs contentionibus, aut etiam conuictijs, per quandam *σώωσις* fundamenta causæ monstratur. Nec hoc nostrũ est consilium, vt hoc modo nitro & carbonibus acetum affundere, & nobis certamina cum aliquibus, quicunque tandem illi sunt, attrahere velimus: sed vt nos ipsos in hac difficili causa erudiamus, & inuētis fontibus rectiùs iudicare possimus. Non igitur Theologos nostros, quibus plærisque, vt olim dictum est, Ira habitat in auribus, & quorum plurimi, (bonos semper excipio,) potiùs pro focis, quàm pro aris dimicant, corrigere aut instituere conamur: Sed priuatim nobis hic commentariolus sine cuiusquam iniuria aut contumelia seruiet.

PRIMA PARS EXE-
GESIS, DE SENTENTIA

*verborum cœnæ consensiente cum scri-
ptis Apostolorum & purioris
vetustatis.*

EXPOSITIONIS NO-
stræ hæc erit series.

- I. Primo loco veram sententiam de forma
substantiali sacra Cœnæ per ἀνάγνωσις bre-
uiter recitabimus.
- II. Interpretationes & modos inconuenien-
tes præcipuos examinabimus, & detractis
coloribus penitus eos denudabimus.
- III. Quia non satis officiosum est vulnera
denudare & attrectare, nisi etiam ratio sa-
nationis monstratur: proponemus, qua ra-
tione ex nostro iudicio pia possit sarciri
concordia.

ANTEQVAM summam
rei recitemus, præmitte-
mus has hypotheses, quæ
vniuersæ causæ lucem affe-
runt. Quia sacramenta sunt partes mi-
nisterij

nisterij, & visibilia spectacula, per quæ
 filius Dei vsq; ad consummationem
 Ecclesiæ, secundum ordinem à se in-
 stitutum, vult esse efficax in credenti-
 bus, consideremus ista duo. I. Ipsam
 personam Christi colligentis sibi hoc
 modo Ecclesiam. II. Naturam isto-
 rum instrumentorum. Non dubiū
 est regnum Christi in hac vita esse ta-
 le, vt ipse sedens ad dexteram æterni
 Patris per ministerium, per verbum &
 sacramenta colligat sibi Ecclesiam, &
 in credentibus dato Spiritu sancto sit
 efficax, vt ipse sit perpetuò mediator
 & sacerdos, audiens & perferens pre-
 ces piorum ad Patrem: ex diuina po-
 tentia defendat Ecclesiam aduersus
 Diabolum & organa eius, & tandem
 eam resuscitatam ex morte, ornet vi-
 ta & gloria æterna. De ipsa persona fi-
 lij Dei vera, Ecclesia consentienti vo-
 ce profitetur, in Christo nato ex virgi-
 ne copulatas esse duas naturas vniō-
 ne hypostatica, diuinam & humanā,
 sine confusione tamen vnius nature
 cum altera, & quod propriè ad no-
 strum

strum negocium pertinet, Credimus in Christo post resurrectionem & assumptionem in cœlos, adhuc verè retineri naturam humanam, cum suis substantialibus proprietatibus corporis, etsi per glorificationem noua gloria & nouæ aliquæ cōditiones accesserūt. Execramur igitur deliria Eutychiana & Enthusiastica, quæ fingūt humanam naturam à diuina absorptam esse, aut humanam diuinæ exæquatam. Non etiam assentimur illis, qui corpori Christi substantiales proprietates adimunt, etsi veritatem substantiæ interea tollere & negare verbis non audent: Quia verò multi non solum ex sectatoribus Schvvenckfeldij, sed etiam alij, glorificatione excusant multa absurda, quæ ipsi affingunt, addimus hoc: Etsi fatemur nos non penitùs quæ sit conditio corporis glorificati perspicere: tamen sine vlla dubitatione hoc credere, quòd etiam corpus Christi glorificatum & exaltatum, corpus adhuc sit, & immortas vel específicas proprietates corporis

ris retineat. Propositio hæc habet testi-
 monia perspicua & irrefragabilia.
 Constituit ipse Christus discrimē in-
 ter suum corpus resuscitatum & na-
 turam spiritualem, per allegationem
 proprietatum corporis. Circumfero,
 inquit, massam, quæ potest contrecta-
 ri & videri; Ergo ea non est spiritualis,
 sed corporea. Et extant multa similia
 dicta; Surrexit non est hîc, præcedet
 vos in Galilæam; transfertur ab vno
 loco in alium, neq; simul est in pluri-
 bus locis. Et articulus symboli, qui, vt
 optimè docuit noster Philippus, in-
 telligendus est vt sonat litera. Narrat
 enim physica & corporali locatione
 sublatum esse in cœlum, hoc est, in eū
 locum cœlestem, quem Paulus nomi-
 nat sursum, quando inquit: Quærite
 ea quæ sursum sunt, vbi est Christus.
 Veniet etiam sicut viderunt eum a-
 scendentem. Et vt in historia resurre-
 ctionis significatum est, habebit sti-
 gmatâ vulnerum: habebit alios stan-
 tes ad dextram, alios ad sinistram. De-
 inde norūt omnes qui periti sunt An-
 tiqui-

-tiquitatis, quàm acriter Ecclesia ve-
 -tus hunc articulum de veritate natu-
 -ræ humanæ in Christo propugnate-
 -rit. Memoria digna est Epistola Igna-
 -tij ad Smyrnæos, qui affirmant sese
 -Christum vidisse ascendentem ὃς ἔφα-
 -σι, καὶ ὡσεὶ νεῦρον ὃς ἔφει'εντα, ἔδοκίμασ' ἡ φαν-
 -τάσις, ἀλλ' ἀληθῆς, hoc est, Christo ad-
 -huc veram & corpoream carnem cir-
 -cundatam, non carnem ex opinione
 -aut imaginatione confictam. Et ex-
 -pressè ponunt hanc propositionē ve-
 -teres: Christum corporali locatione
 -in vno loco esse, ubicunque vult: sicut
 -optimus noster Philippus allegat illi-
 -strem dictum Athanasij, qui dicit, λόγον
 -non esse alligatum corpori, sed esse &
 -in corpore & extra corpus. Ita Augu-
 -stinus & alij rectè definiunt: corpus
 -Christi esse in cœlo secundū veri cor-
 -poris modum. Item, corpus Domini
 -in quo resurrexit, in vno loco esse o-
 -portet. Damnant verò hanc phrasin:
 -Caro Christi omnia replet. Ipsi etiam
 -Theologi scholastici, saltem saniores
 -& celebriores, etsi multa ausi sunt, nū-
 -quam

quam tamen pronunciarunt: corpus Christi in pluribus esse locis: sed ea forma sermonis vtuntur, vt dicant: Christus totus est vbiq; , sed non totū. De glorificatione etiam corporū beatorum sermo diuinus nō obscure loquitur. Ait Paulus ea primū esse incorruptibilia. Causæ igitur corruptionis, quæ proximæ sunt, à duabus potentijs, à nutriente & generante tollentur: Erunt deinde, inquit, corpora gloriosa. Ignobilitas corporū, vt Philosophi loquuntur, est ab illa Aristotelica priuatione, propter quam omnia prona sunt ad putredinem, & ita ad corruptionem. Econtra nobilia sunt illa corpora, quæ sunt exempta mutationibus alterationum & corruptionum, quæ sunt coelestia, solis & stellarum, & quidem his comparat vox diuina corpora beata. Significat igitur materiam ablata corruptione adepturam nouas & nobiles cōditiones. Ex terrestri enim, opaca & signaua fiet coelestis, lucida & agilis. Præterea corpora illa, inquit, ornabuntur no-

illm
B 4 ua vir-

ua virtute. Materia nobilior & immortalis capax erit nobiliorum & meliorum functionum vel operationū. Non erit amplius corpus animale, sed spirituale. Materia prior quidem non redigetur in nihilum, sed nō amplius viuet vita physica, sed spiritali: non nutrietur, nō generabit, sicut nec spiritus: accendetur spiritu viuificante, ita vt functiones omnium potentiarum ardeant Spiritu sancto, perinde vt ex materia cremabili flāma ab igni accenditur. Et hęc omnia fient ad exemplar vel archetypū corporis ipsius filij Dei, cui erimus similes, qui sicut est Dominus de cœlo, ita est Spiritus viuificās, transfundens in electos tanquam in sua membra sui corporis gloriam & beatitudinem. Hęc est concio Paulina, quę cōprehendit simul corpora sanctorum & ipsius Christi, qui caput est electorum. Quamuis verò Christi corpus longè maiori gloria excellit, tamen inter hęc dicit esse similitudinē. Porro inter ea, quę genere differant, nulla potest cogitari simili-

similitudo. Deinde corpus Christi nō
 solum glorificatum, verum etiam ex-
 altatum est. Sedet enim ad dextrā Dei
 homo Christus Iesus in illa arcana lu-
 ce Dei, æquali potentia regnat cum
 Patre, & vsq; ad consummationē Ec-
 clesie opera sui sacerdotij & regni, su-
 peratis omnibus suis hostibus, exer-
 cet, & tamē nulla interea naturarū
 fit confusio, & corpus verē alicubi est
 localiter. Etsi verō omnino regio ali-
 qua est beatorum, vbi non modō Mo-
 ses, Elias, & magnum agmen corū, qui
 cū Christo resuscitati & sublati sunt,
 viuunt, & dulcissimo colloquio & a-
 spectu filij Dei læti fruuntur, in quam
 etiā corpora piorū resuscitata transf-
 ferentur; tamen quæ, qualis & vbi illa
 sit, in cœlo Empyreo, an alibi, nihil
 opus est quærere. Concludimus ergo,
 Christum etiam glorificatum &
 exaltatum verum adhuc corpus cum
 consubstantialibus suis proprietati-
 bus retinere, & valde probamus regū-
 dam D. Lutheri, qui ait: Tollens pro-
 prietates, tollit naturam.

In libro de
 Concilijs.

De commu-
nicatione
Idiomatū.

Quia verò etiam de communica-
tione Idiomatum quæstio incidit, &
aliqui harmostæ superiores vel maio-
rum gentium, audent cōminisci com-
municationem Idiomatum physicā,
& ex ea deinde nube mirabiles Chir-
mæras formare, de hac etiam breuem
hanc addimus commonefactionem:
Naturæ duæ in Christo sunt vnitæ v-
nitione hypostatica, nec diuina tantū
fuit socia & auxiliatrix separabilis, vt
in Elia & alijs sanctis: sicut perperam
docuit Nestorinus, qui & nepos fuit Sa-
mosateni, & furores etiam illius calli-
dè renouauit. Interea tamen nec na-
turarum facta est confusio, nec vna in
alteram absorpta, absumpta, vel con-
uerfa, vt finxit Eutyches. Ideo discrim-
en proprietatum retinendum est.
Et vera est regula: confundēs proprie-
tates, confundit naturas. Ideo phra-
ses diuinæ vocis diligenter conside-
randæ & vsurpandæ sunt: Christus pas-
sus est in carne, inquit Petrus: Aspici-
ent in me, quem confixerūt: Ego sum
ante Abraham natum: Christus est na-
tus

tus ex stirpe Dauidis secundum carnem. Has locutiones cum imitari vellet Ecclesia vetus, dixerunt eas esse veras communicatione Idiomaticum. Et ea rectè definitur esse prædicatio, in qua proprietas vnius naturæ dicitur de persona in concreto, vt significetur, duas naturas in Christo esse vnitæ vnione personali & inseparabili. De hoc modo loquendi optimè docet Theodoretus, accuratus refutator Eutychetis: Oportet, inquit, scire, quòd vnio facit nomina communia. Item, Nominum confusio non facit naturarum cõfusionem. Et Vigilius: Vnde constat diuinitatem humanitatis habere vocabulum. Nazianzenus etiam inquit: Nominum coniunctio facit errare hæreticos. Quare statuen- dum est firmiter, communicationem Idiomaticum tantum esse dialecticam prædicationem & formam loquendi, non aliquam physicam impressionem, quæ, vt optimè dixit Philippus, est cõfusio naturarum. Veteres in hac declaratione restati sunt, non inuenire sese
simile

simile accommodatiùs, quàm hoc est,
 quod sumitur à copulatione animæ
 & corporis. Nemo dicit: Anima est
 corpus, & tamen de homine dicitur:
 Homo videt, numerat, dormit. Hic ne
 mo ita desipit, vt dicat communica-
 tione Idiomatum physica animã dor-
 mire, aut corpus numerare, sed agno-
 scimus omnes modum loquendi: Ita
 hæc propositiones: Christus est passus,
 Christus est vbiq; neq; diuinam na-
 turam mortuam, neq; humanam in
 pluribus simul esse locis, significant.
 Et quæ esset amentia, hæc propositi-
 onem: Ego sum ante Abraham natum,
 per physicam aliquam communica-
 tionem interpretari, cum natura hu-
 mana; quæ fuit assumpta ex semine
 Abrahæ, nequaquã fuerit ante Abra-
 ham natū? Quare teneamus hoc cer-
 tō: Nomina significantia proprietates
 naturarum, nunquam physicè cō-
 fundi: Sed in concreto alterius natu-
 ræ proprietatem de toto subiecto præ-
 dicari, vt extet illustre testimonium
 contra furores Nestorij. Nomina ve-
 stimentis

rò significantia officiū sacerdotij aut
 regni, pertinent ad vtramq; naturam,
 & ratio euidens est: Quia mediatorē
 & Saluatorem oportebat Deum esse
 & hominem. Ideo in eo opere quæli-
 bet natura suas habet effectiones, sic-
 ut quando dico: Aristides est iustus,
 comprehendo totū subiectum. Nam
 rationi recta iudicanti & voluntati e-
 ligenti obtemperat loco motiua cor-
 poris: Ita veræ & receptæ sunt hæ pro-
 positiones: Christus est Mediator, Sal-
 uator, Rex, Sacerdos, secundū vtrāq;
 naturam. Atq; hoc est, quod dixit Gre-
 gorius: Ignorantiam distinctionis in-
 ter nomina decipere hæreticos. Con-
 stāter igitur physicam illam commu-
 nicationem proprietatum in naturis
 explodimus. Etsi autē tales valde vo-
 ciferantur, nos similes Nestorio face-
 re distractiones naturarum: tamen o-
 mnes sani vident, quā futilis sit hæc
 cauillatio. Nō propterea homo diui-
 ditur, etsi aīo animam non fieri ebriā;
 nec eam dormire turbata aut sopita
 facultate cerebri. Nec etiam stella Io-
 uis

uis à suo orbe distrahitur, etsi scimus
 ipsum corpus stellæ non per vniuer-
 sum orbē esse expansum: Ita verè vni-
 tus est λόγος naturæ humanæ etiam
 tunc, cū corpus physica locatione
 in aluo virginis, non extra formatur,
 salit & viuit. Si qui etiam existimant
 stante tali distinctione nullum futu-
 rum discrimen inter has propositio-
 nes: Patiente Iohanne Baptista, Deus
 patitur: & hanc: Patiēte Christo, Deus
 patitur: hi sciant, magnum esse discrimen.
 Sanctorum passiones vel crucia-
 tus pertinent ad Deum per metapho-
 ram. Relatio enim, videlicet contem-
 ptus ad Deum, propagatur: sicut quā-
 do violantur legati Romanæ Reipub-
 licæ, Senatus Romanus contumelia
 affectus esse iudicatur, etsi consules &
 alij senatores non acceperunt plagas.
 Sed vbi loquimur de Christo, signifi-
 camus ipsam personam, quæ natura
 Deus est, accepisse vulnus, & vidēt pe-
 riti, si diligenter phrasēs illas commu-
 nicationis Idiomatū consideremus,
 admitti synecdochen. Sin autem ad-

huc

huc dicatur: perinde sicut in laceratione corporis, dolor penetrat vsq; ad animam, ita quasdam affectiones naturæ humanæ in Christo cōmunicari diuinæ, & econtrà : Huic respondeo ex sententia Cyrilli: Animã hominis patiente corpore, extra passionē quidem manere, quantū pertinet ad naturam: tamen non extra passionē esse intelligi, quia propriū ipsius corpus patitur. Dolet quidem inter cruciatus corporis etiam anima, sed ea non est affectio vel impressio aliqua corporea. Neq; enim anima laceratur, incalcescit, vel frigesit nimiū, sed dolor in anima est ratiocinatio, iudicans obiectum hoc contrarium esse corpori & depellendū : Ita natura diuina potuisset repellere Iudæos à corpore Christi, nisi tunc, vt optimè dictū est, voluisset quiescere. Sed cū talibus præstigijs facilè saucientur infirmi, vt rectè dictum est à nostro Philippo, ideo eas omittimus.

Nunc transeamus ad secundã hypothesisin, quæ est, quomodo hic Rex ^{de ministris} _{no.}
in hac

in hac vita suis adsit. Fugiendi sunt fa-
 rores Enthusiastarum, qui spreto aut
 extenuato usu ministerij, deducūt ho-
 mines ad singulares & arcanas patefa-
 ctiones extra & præter Verbum. Nos
 verò fideliter retinemus coniunctio-
 nem filij Dei, qui est λόγος, & ministe-
 rij, per quod efficax est in cordib⁹ pio-
 rum ὁ λόγος. Dupliciter enim nobi-
 scum loquitur Filius. Primùm foris in
 ministerio, ostendens & offerens æter-
 na bona secundū promissionē Euan-
 gelij, seruans omnibus tēporibus mi-
 nisterium. Deinde intus in piorū cor-
 dibus per Spiritum sanctum, flectens
 eos ad salutarem assensum, monstrās
 illis Patrē, & accendens in corde con-
 formitatē cum Deo. Nullam verò ma-
 gicam vel physicā imaginamur Chri-
 sti ad verbum vel Sacramenta alliga-
 tionem: Sed dicimus eum liberrimè
 ex pacto per verbum & Sacramēta in
 credentibus esse efficacē, & ea in ipsis
 efficere, quæ offert promissio. Et vt
 magis perspicuè hæc declaremus, pro-
 deest ea referre ad articulum de gradi-
 bus

dibus præsentia Dei. Discernenda est hæc præsentia, primùm à præsentia vniuersali, qua Deus toti naturæ adest. Sanctis etiã in altera vita præsens est sine ministerij vsu. Tradet enim Christus regnum Patri post resurrectionẽ mortuorum, abolebitur prorsus peccatum & ministeriũ, atq; Deus omnia erit in omnibus. Neq; Christus aliqua vnione personali vel substantiali ad illa externa Symbola Sacramentorum alligatus est, sicut duæ naturæ in Filio copulatæ sunt, sed ad tertium gradũ hæc præsentia pertinet. Colligit sibi in hac vita filius Dei Ecclesiam, adest pijs, & illis præsens est, sicut dicitur: Veniemus ad eum, & mansionem apud eũ faciemus. Sed hæc omnia sũt hoc ordine, vt per vocem Euangelij & sacramenta sit efficax. Rectè igitur præsentia ministerij & præsentia Sacramentalis refertur ad tertium gradum præsentia Dei, qua Deus adest sanctis in hac vita vsq; ad resurrectionem mortuorum, accendens & augens fidem, inchoans in illis nouã vitam per Spiritum

C tum

tum sanctum, qui est efficax per ministerium secundum ordinem à Christo institutum. Qualis sit vsus verbi vocalis, qualis etiam Sacramentorum, & quod inter hæc discrimen, facile potest monstrari. Per vocem Euangelij fit denunciatio Christi & beneficiorum ipsius, cum qua voce Christus in accipientibus & non repugnantibus, verè efficax est in corde, dato Spiritu sancto, & ea in ijs efficit, quæ promittit Euangelium.

Sacramenta sunt ritus incurrentes in oculos, instituti, vt sint sigilla promissionis, & testimonia applicationis promissionis vniuersalis ad singulos. Symbola differunt, quia diuersus modus significandi est, & testificatio fit de diuersis bonis. Necessè est secundum concionem Euangelij, hominem primum inseri Christo, & ex regno diaboli in regnum filij Dei collocari. Illius insertionis *σφραγις* est ablutio vel mersio in aquam baptismi, quia significat, vt Apostolus loquitur, veterem hominem mergi & aboleri: e contra,

bapti-

baptizatum esse, reconciliatum Deo,
 fieri ciuem regni Christi, & renouari
 ad vitam æternam, sicut Paulus mani-
 festè baptismum nominat lauacrum
 regenerationis & renouationis Spiri-
 tus sancti. Homini deinde renato o-
 pusest perpetua nutritione, perpetua
 fidei confirmatione, illius pignus vel
 σφραγίς est sacra cœna. Hoc enim con-
 uictu, tanquam certo pignore, testa-
 tur Christus, se credentibus certò &
 perpetuò affuturum, eos sese seruaturum
 & viuificaturum vita beata, & cor-
 pora etiam ad immortalem vitam exci-
 taturum. Quia verò has Dei in homi-
 ne effectiones aliqui perperam acci-
 piunt: tenenda est hæc admonitio.
 Sicut symbolis per se nulla est facta
 promissio, nulla etiam ibi præsentia
 Dei physica, nulla alligatio magica ad
 ea: ita sunt omittendæ imaginatio-
 nes Osandricæ, Enthusiasticæ, & quo-
 rundam aliorum, de cõmixtione sub-
 stantiarum Dei & hominis. Opus Sal-
 uationis cõmune est tribus personis,
 et tamen, vt immediatè efficiatur à
 C 2 Filio,

Filio, quia pertinet ad regnum Christi in hac vita. Iam natura diuina substantia sua omnia replet, neq; alio modo hîc, alio alibi essentia sua præfens est, sicut nota sunt testimonia ex oratione Stephani, & alia. Humana natura physica locatione est in cœlo, hoc est, in loco cœlesti, qui est sursum, abducta à nobis, neque reddetur nobis ante vltimum Christi aduentû. Quare præsentia inhabitationis est præsentia efficaciam. Habitat Christus in Paulo, id est, seruat non tantum vitam & substantiam Pauli, sicut omnium aliarum rerum conditarum, neque etiam tantum in eo accendit heroicis moribus, quales fuerunt in Alexandro, sine vera luce Dei: Sed etiam singulari modo eum mutat, vt fiat cõformis Deo. Hîc nulla ponitur substantiarum confusio: sed retinetur discrimen inter creatorem & creaturam, inter causam & effectum. Nouitas accensa in renatis est à Deo, est à Spiritu sancto, sed nõ est pars substantiam Dei vel Christi. Nihil igitur opus est illa Seruetica

&

& Schvvenckfeldiana Apotheosi, quę
 similis est Vergilianę, de qua dicitur:
 Mens agit at molem & magno se cor-
 pore miscet. Sed quidam, vt ex his cu-
 nicultis petant pigmenta suę causę,
 acerrimę vrgēt, veteres manifestę do-
 cuiſſe de duplici cōmunionē, quę no-
 bis est cum Christo, videlicet de spiri-
 tuali, & ea, quę est secundum carnem,
 & addunt, eam, etsi imperuestigabilis
 sit, tamen veram & substantialem co-
 pulationem esse piorum & corporis
 Christi, sed sine hypostatica vnione.
 Allegant dicta veterum. Irenęus in-
 quit: Paterna lux transfunditur in Fi-
 lium, vt ex Filio propagetur in nos, Et
 Cyrillus dixit, Christū in nobis habi-
 tare non solum per dilectionem, sed
 etiam participatione naturali, & illā
 corporalem cōmunicationem, cerę,
 quę alteri massę cerę affunditur &
 vnitur, cōparat. Simul verō eam vnio-
 nem corporalē præcipuē in cœna my-
 stica veteres contrahi dicunt. Non li-
 tigamus nunc ex professo cū Enthusa-
 sta Silesio, qui spreto ministerio im-

De duplici
 communio-
 ne cū Chri-
 sto.

prudenter ex fontibus Serueticis tales
cōminiscitur fanaticos afflatus, deifi-
cationes & substantiales transfusio-
nes: sed tantum his pharmacis parum
prudenter ex istis lacanis petitis, pri-
mum oppono articulum de veritate
humanæ naturæ in Christo.

I. Corpus Christi sicut mille loci ve-
terum testantur, abductū est à nobis.
Ergo nulla pars substantiæ ex illo no-
bis infunditur.

II. Nonne repugnat hæc quasi meta-
physica imaginatio ipsi naturæ & es-
sentiæ personæ Christi? Persona enim
est substantia indiuidua & incommu-
nicabilis. Quare nihil substantiale ex
corpore Christi deceditur & nostro
adiicitur.

III. Nullis testimonijs diuinis hoc
doceri potest. Nam inhabitatio nullā
commixtionem substātialem ponit.
Propositio cœnæ est locutio sacramē-
talis, vt paulò post dicemus. Dicta e-
riam de manducatione carnis Chri-
sti, sunt intelligenda de interiori spi-
rituali renouatione, non de transfu-
sione

sione reali carnis, sicut eodem in loco dicitur: Caro non prodest quicquam. Et Paulus apertè ponit distinctionem, cum inquit: In Christo habitat diuinitas *σωματικῶς*, id est realiter, in alijs verò tantum effectiuè.

IIII- Respondeant huic argumento: Certum est promissionem Evangelij etiam notam fuisse Patribus ante Christum natum, & beneficia promissionis integrè ipsis donata, sicut argumentatur Stephanus. Iam cõiunctio piorum cum Christo, est pars iustificationis, quæ nominatur sanctificatio, necessaria omnibus illis, qui hæredes vitæ æternæ futuri sunt. Et hanc adeptam esse Patres non minùs perfectè quàm nos, vox diuina euidenter docet: Abraham vidit diem meum, & cætera. Ederunt ex esca spirituali, sed Patribus non potuit aliquid communicari corporaliter de natura humana Christi, quæ nondum erat assumpta. Ergo illa vera corporalis vnio vel transfusio nulla est. Temporis enim interuallum, politia

& symbola sacramentorum discrimē
 constituunt: sed substantialia iusti-
 ficationis & saluationis cōmunia sunt
 Ecclesiæ ante & post natum Messiam,
 nec minùs arctè cōiunctus vel vnitus
 fuit Christo Abraham, quàm Paulus
 vel alij. Interea tamen constanter reti-
 nemus propositiones antiquitatis,
 Cyrilli & aliorū. Vnimur Christo non
solùm vnione spiritali, sed etiã cor-
porali. Primùm Christus est Saluator,
 merito & efficacia. Sumus igitur iusti
 primùm imputatione, propter obe-
 dientiam Filij, deriuātis in se pœnam
 pro peccatis generis humani. Hanc
 meriti Christi in pijs applicationem,
 veteres sæpe nominant præsentia di-
 lectionis. Causa verò impulsua est mi-
 sericordia Dei remittētis peccata pro-
 pter Filium, sicut dicitur: Sic Deus di-
 lexit mundum, &c. Atq; eam præcede-
 re necesse est, sicut dicitur: Iustificati
 fide pacem habemus, &c. Pater meus
 diliget eum, & ad eum veniemus, id
 est, habebit remissionem peccatorū,
 & inchoationem vitæ æternæ. Sed al-
 tera

rera pars iustificationis est sanctifica-
 tio, vel præsentia efficaciam, vel *κοινωνία*
 nostri cum Christo, vel inchoatio vi-
 tæ æternæ. Nam hæc omnia eandem
 rem significat, vbi verissimū est, quòd
 inicitur societas cum Christo secundū
 vtramq; naturam. Ideo decretum de
 redemptione factum est, vt rursus v-
 niamur toti diuinitati, vnione spiri-
 tuali; & quia inter Deum & hominē
 lapsum ordo iustitiæ non patiebatur
 iniri societatem, constitutum est me-
 dium, videlicet ipse filius Dei media-
 tor, qui massam naturæ nostræ gestat.
 Inserimur igitur per fidem ipsius na-
 turæ humanæ, tanquam surculi trun-
 co, vt hoc modo ex sua massa in no-
 stram, sicut dulcissimè Irenæus dixit,
 lux diuina propagetur, vt talia in no-
 bis fiant, qualia *λόγος* in sua humana
 massa efficit, & vt agglutinati fide ex
 Christo hauriamus diuinam lætitiā
 & vitam. Ita per illam *κοινωνίαν* nostri
 cum corpore Christi vnimur cum to-
 ta diuinitate vnione spiritali, & hoc
 modo sicut Paulus inquit: Omnia re-
 digun-

diguntur ad vnum caput. Ex his perspicuum est, quomodo duplex nobis cum Christo sit *κοινωνία*, id est, spiritualis & corporalis.

I. Spiritualis, cum Christo & tota diuinitate. Nam filius dupliciter consideratur, vt persona mittens, & vt persona missa.

II. Corporalis, tanquam cum Christo Mediatore, cuius corpori inscribimur, vt diuinæ naturæ, sicut Petrus inquit, participes fieri possimus. Ad hanc nostram explicationem, cui neminē piorum refragari posse speramus, congruunt manifesta dicta scripturæ: Si quis diliget me, &c. Transformamur in eandem imaginē, &c. Christus redigit omnia in vnū caput: Erimus similes ipsi. Simile etiam de cera non reijcimus: Sicut in sole per liquefactionē cera ceræ affluit & agglutinatur: Ita in vera cōuersione filius Dei calefacit & mutat corda piorum, eos sibi vnit, vt deinde eadem fiāt in sua massa & credentium, citra tamen cōmixtionem substantiarum. Neq; enim simile per
omnia

omnia est simile. Et Cyrilli consilium
fuit, monstrare perpetuā actionem in
opere saluationis, etiā naturæ huma-
næ in Christo: quam, tanquā nullius
 vsus, euanuisse volebat Eutyches: nō
 verò apotheosin aliquam physicam
 stabilire. Sed inferiùs vbi de corpore
 illo spiritali recentiorū differemus,
 etiam hæc fient clariora. Nam si nul-
 lū est corpus verè spirituale, hoc est,
 spoliatum omnibus conditionibus
 corporis, frustra de transfusione illius
 pugnatur. Ex hac expositione manife-
 stum est, quæ sit natura Sacramento-
 rum. Non opus est rixari de vocabu-
 lo. Constat Ecclesiam veterem vsam
 hoc nomine, vt significaret illas ex-
 ternas ceremonias esse signa foede-
 ris, quod initur cum Deo, & mutuò
 inter pios: perinde sicut milites pub-
 lico iuramento promittunt fidelita-
 tem Imperatori, & mutuam consen-
 sionem. Ratio formalis Sacramento-
 rum est, quòd sunt *σφραγίδες* iustitiæ
 fidei, hoc est, ceremoniæ, vel actio-
 nes institutæ in Euāgelio, quæ testifi-
 cantur

De Sacram-
 mentis.

cantur promissionē pertinere ad singulos, & vt sint signa distinguētia Ecclesiam ab alijs cœtibus, & nerui publicæ congregationis. Elementa sunt distincta, vt supra dictum est, quia diuersorum bonorū fit testificatio vel obsignatio. Baptismus est lauacrū regenerationis, hoc est, testimonium, eum qui ita mergitur, fide ablui à sordibus huius inquinatæ naturæ, & inferi cœtui Christi. Coena significat renati nutritionem, & κοινωνία sumētis & Christi, qui pios pascit vera agnitione Dei, vera vita & lætitia in ipso.

An Sacramenta sint miracula.

Quærūt aliqui: An Sacramēta possint rectè dici miracula? Respondeo, Sicut Paulus inquit: Placuit Deo per stultitiam prædicationis saluos facere credentes: Ita certum est, hanc esse Christi ordinationē, quòd per ista sacra symbola vult esse efficax in credētibus, & hoc modo vsq; ad inchoationem noui regni, æternam sibi colligere Ecclesiam. Etsi igitur non dicimus, ordine physico fieri, quòd homo baptizatus à Deo in gratiam recipitur, aut

aut quòd Christus suum corpus & san-
 guinem pijs communicat: tamen nò
 rectè dicimus, accidere hæc miraculo-
 sè, sed ex ordinatione Christi, qui per
 ministerium est efficax. Habēt igitur
 sacramenta rationem operis ordina-
 rij, & miracula edita à Christo & Apo-
 stolis, sunt testimonia addita ministe-
 rio: Ita tenendum est discrimen inter
 ministerium & miracula, neque sacra-
 mentis vlla prærogatiua miraculosa,
 vt loquuntur, affingi debet. Satis etiã
 concinnè ab alijs respondetur: cùm
 hac ætate post sufficientem doctrinæ
 confirmationem miracula desierint,
 non esse dicendum, nouum aliquod
 opus contra ordinem institutum edi
 in doctrina. Sed excipiunt aliqui, vetè
 res in expositione cœnæ mirificè præ-
 dicare Dei omnipotētiam, & eam re-
 ferre nò ad vsum, sed ad substantiam
 cœnæ, vt Augustinus loquitur: Rectè
 igitur miraculosam præsentiam con-
 stitui. Respondeo, Substantia, id est,
 formale, & fructus cœnæ, vt infra ostē-
 demus, congruunt, & est *κοινωνία* cor-
 poris

Cur veteres
 allegent o-
 mnipoten-
 tiam.

poris Christi. Hic verò meritò omnipotentia & bonitas Dei celebratur, quòd cum illa externa sumptione, còtra & præter ordinem physicum, imò contra immutabilẽ ordinem suę diuinæ iustitiæ, intus in corde filius Dei credentes ex morte retrahit in vitam, & nos suo corpori efficit similes. Verùm vt suprà dictum est, hæc mirabilis & omnibus creaturis ignota viuificatio, nunc habet rationem operis ordinarij, quia propter intercessionem immutabilis iustitia Dei mitigata est, & decretũ factum, hominem lapsum propter obedientiam filij recipiendũ in gratiam, atq; horum beneficiorum per ministerium fit denũciatio & ob-signatio in credẽtibus. Ita prorsus loquitur Paulus: Euangelium est potentia Dei ad salutẽ omni credẽti, id est, res, cum qua filius Dei potẽter in credentibus est efficax. Ex natura & institutione sacramentorũ extruimus de inde & confirmamus vsitatã & veram regulam, quæ docet, sacramenta tantũ esse sacramenta in vsu à Christo insti-

Regula.

insti-

instituto. Si quis vtatur aqua baptis-
 mi ad sanandam lepram, idololatria
 est, neq; tunc est sacramentū, quia hic
 non est vsus institutus à Christo. Ita
 theatrica circūgestatio & adoratio pa-
 nis similis pompæ Persicæ, idololatri-
 ca est, quia cœna transformatur in o-
 pus, quod toto genere diuersum est
 ab vsu instituto, nempe à sumptione.
 Neq; etiam mus rodit corpus Christi,
 nec guttæ manātes in vestimenta aut
 humū, sanguis Christi sunt, non enim
 iste est vsus. Deinde aliud etiam addi-
 mus & ἔτιωμα magni momēti: Christus
 adest non propter elementa, sed pro-
 pter hominē. Perinde sicut Deus ne-
 quaquam alligatus est ad illum exter-
 num sonū prædicationis, sicut de no-
 bis spargunt Enthusiastæ: Ita nō adest
 propter aquam baptismi, aut propter
 panem & vinū cœnæ, quasi ea elemen-
 ta peculiari aliqua & diuina autorita-
 te vel gloria ornare velit. Sed adest, vt
 per illa externa symbola in creden-
 tibus ea efficiat, quæ offert promissio
 Euangelij, & quorum illa externa
 sym-

Regula.

fymbola sunt σφραγίδες. Ita de pane ve-
tus scriptor Theodoret⁹ expressè ait,
φύσις ἔ μεταβαλῶρ. Non igitur duplex
est constituenda præsentia, alia cū pa-
ne, alia cum homine, sed vnica est præs-
entia actionis, qua Christus in hoc
est efficax.

De cœna. Constitutis his fundamentis, nūc
propono Exegesin doctrinæ de sacra
cœna, & ordior à definitione.

Definitio.

Cœna

NOTA

Cœna Domini est ceremonia insti-
tuta à Christo in Euangelio, in qua cū
visibilibus elementis panis & vini fit
communicatio corporis & sanguinis
Christi, ita vt filius Dei substantialiter
ibi præsens sit, & testetur in credenti-
bus sese facere applicationem suorū
beneficiorum, & deinceps eos debere
insertos esse suo corpori tanquā mē-
bra, in quibus velit habitare, perfun-
dere eos luce, vita & gloria perpetua,
atq; etiam corpora eorum ad immor-
talem vitam resuscitare. Simul autem
vult ea beneficia fide accipi, & suos ve-
ra inuocatione & gratiarum actione
ad sese accedere, & vult hunc ritū esse
neruum

neruū publicæ cōgregationis, eumq;
 veram Ecclesiam distinguere à cœri-
 bus idololatricis, vsque ad vltimum
 suum aduentum ad iudiciū. Primum
 in declaratione nostræ definitionis
 hoc esto. Magnæ rixæ sunt de forma
 substantiali cœnæ, & plurimi aiunt,
 nō satis esse loqui de fructu cœnæ, sed
 dicendum etiam de substātia, quia in
 verbis institutionis manifestè duo po-
 ni: præsentiam substantialem & finē.
 Philosophi dicunt, propriè imperito-
 rum esse respicere ad pauca, & nō insi-
 stere considerationi fundamentorum
 in causa. Ita in hac controuersia pluri-
 morum oculi hærent in symbolis & il-
 lis spectaculis, & negligū interea hoc
 quod est principale. Rursus repeto,
 cogitandum esse de præsentia actio-
 nis, quæ homini salutaris est, nō de al-
 ligatione corporis ad symbola, ita o-
 mnia erūt plana. Formale huius actio-
 nis & sumptionis est communicatio
 corporis Christi, & eadē ^{κοινωνία} Chri-
 sti & piorū rectè nominatur finis cœ-
 næ, sicut vsitatum est in re latiuis. Di-
 stinctio

distinctio agrorum est formale & finis li-
 mitis. Huic deinde formali & fini re-
 spondet alius finis correlatiuus, de
 quo dicit: Hoc facite in mei commemo-
 rationem. Vult enim filius Dei à
 suis socijs & confœderatis vicissim a-
 gnosci & celebrari. Finis distinctionis
 agrorum est, vt sopiantur lites: Ita fi-
 nis vnionis cū Christo est, vt hoc mo-
 do filio Dei colligatur Ecclesia, quæ
 eum verè agnoscat & celebret. Con-
 currunt deinde alij fines, quos nomē
 COMMEMORATIONIS com-
 plectitur, de quibus postea dicturi su-
 mus. Ad hanc nostram sententiã pla-
 nè congruunt dicta veterum, qui do-
 cent: Eucharistiam constare ex re du-
 plici: terrena & cœlesti. Formale igitur
 huius actionis est, vt cum terrena
 detur nobis cœlestis res, id est, fiat vnio
 inter nos & Christum. In defini-
tione asserimus, Christū in hac actio-
ne adesse substantialiter, vt expressum
extet testimonium contra omnes fa-
naticos & Enthusiastas, qui fingunt
 hanc sacræ cœnæ administrationem
 tantum

tantum esse representationem quasi scenicam Christi absentis, aut simplicem & nudam picturam significantem quid diuini, aut tantum notam professionis, sicut toga discernebat Romanum à Græco. Neque concedunt has sacras actiones esse organa, p quæ Spiritus sanctus in credentibus sit efficax: Econtrà nos statuimus, Christum, vt in ministerio, verè pijs esse præsentem, & cū hac sumptione verè eis præstare, quæ promittit Euangelium.

Nunc enarrabimus verba institutio-
 tionis, de quibus iam atrociam comit-
 untur prælia: sed simplex est oratio
 veritatis. Intueamur consilium Chri-
 sti adituri suum agonem.

Etsi illa dulcissima concio in coena plena est salutaris doctrinæ & consolationum, sicut homines prudentes semper solent in Epilogis dicere quid eximium & patheticum: tamen præcipuæ partes sunt istæ, doctrina & promissio de perpetua collectione Ecclesiæ, & institutio ministerij Evangelici, quod commendat Apostolis cum

consolatione de auxilio in calamita-
 tibus & persecutionibus. Ita in insti-
 tutione huius ceremoniæ, eundē pro-
 positum habet finem. Promissioni e-
 nim Euangelij & verbo vocali, quod
 sonare debebant Apostoli, addit hūc
 ritum tanquam *σφραγίδα*, neque vo-
 luit tūc instituire singularem aliquē
 cultum, toto genere diuersum à natu-
 ra ministerij & Sacramētorum. Quid
 igitur opus est accersere prodigiosas,
 vel, vt loqui solent, tremendas inter-
 pretationes? Nobiscū agit filius Dei,
 & non paciscitur cum elementis: nos
 vult de bonis illis, quæ promittit Euā-
 gelium, reddere certos, & ea in nobis
 obsignare hoc ritu. Quæ igitur amen-
 tia est, omissō homine, quærere, quid
 detur pani, aut qualis fiat vnio corpo-
 ris Christi cum pane? Absint isti furo-
 res à pijs mentibus, qui profectō o-
 mnes ignoti fuerunt sinceræ antiqui-
 tati. Nunquam Ecclesia vetus pugna-
 uit de intellectu harum propositio-
 num: Hoc est corpus meum: Et, Calix
 est nouum Testamētum in sanguine
 Christi.

Christi. Explicata res est. Intelligunt Apostoli, intelligunt piæ mentes amâtes veritatis, hoc dici: Ista sumptione vel manducatione testificor, meritum remissionis peccatorum & vitæ æternæ ad te pertinere, tibi ista dari, te fide inseri meo corpori, effici mihi membrum, vt ex meo corpore in te propagetur diuina lux verè agnoscens & inuocans Deum, vera vita & lætitia in Deo; denique, vt retractus ex morte æterna sustenteris, ne redigaris in nihilum: perinde sicut mea massa humana sustentatur & gestatur à λόγῳ, à natura diuina inhabitante, & vt tandem tuum corpus etiam resuscitatum ex morte & glorificatum, viuat vita perpetua & beata. Ita hic calix est nouum testamentum in meo sanguine, qui effunditur pro vobis in remissionē peccatorū, hoc est, isto haustu testificor, te esse socium noui fœderis, quod sancitur meo sanguine, meâ obedientia & merito, quod impetrat toti Ecclesiæ remissionem peccatorum. Scito igitur tibi dari non vmbra, non ty-

pos, non ornamenta disciplinæ exter-
 næ, aut politiæ, qualia sunt bona Le-
 gis, sed beneficium noui testamenti,
 quod est gratia & veritas patefacta p̄
 Christum Iesum, id est, gratuita recon-
 ciliatio, vera & æterna bona. In hac
 simplici sententia credo tutò acquie-
 scere omnes pios. Nam tenebræ, quæ
 offunduntur, non sunt ex verbis Chri-
 sti, sed ex somnijs indoctorum homi-
 num. Acerbissimè litigant de modo
 prædicationis, & vt illam σὺν ἑξί, p̄ tue-
 antur quidam, assenerant esse prædi-
 cationem inusitatam. Nominamus
 nos prædicationem sacramentalem,
 quales sunt istæ: Euangelium est po-
 tentia Dei, &c. Baptismus est lauacrū
 regenerationis: ita, Panis est corpus
 Christi: Panis est κοινωvία corporis Chri-
 sti: Calix est nouum testamentum: Ca-
 lix est κοινωvία sanguinis Christi, hoc
 est, vniuersum ministerium, & in hoc
 illi ritus, qui nominantur sacramen-
 ta, sunt instrumenta vel res, per quas
 filius Dei in Ecclesia est efficax. Si quis
 docendi causa quærit tropū, nō diffi-
 cile

cile est eum nominare, meo tamen iudicio in phrasibus sacramentalibus, metonymia, quæ simul complectitur Synecdochen, concinna est; & ostendunt exempla omnium linguarum, sæpe misceri plura genera figurarum in oratione: Euangelium est potentia Dei, Antonomasia est cum synecdoche, hoc est, instrumentum per quod Deus potenter est efficax. Item: Verba mea sunt Spiritus & vita, hoc est, per verbum tanquam per rem ad hunc usum institutam, filius Dei donat vitam credentibus. Sacramenta verò simul sunt ritus vel actiones sacræ, quæ sunt signa effectuum diuinarum, vel signa illius beneficii, quod donatur nobis. Ideo facilis in talibus propositionibus est metonymia. Baptizatus inseritur regno Christi, sed illamersio externa simul signum est ablutionis & mundationis internæ: Ita manducatio in sacra cœna simul pingit etiã oculis nostris corporalibus nutritionem, quã haurimus ex Christo habitante in nobis. Et in hanc sententiam dictum est

ab Augustino: Sacramenta esse verbū
 visibile. Quare iudico comprehendē-
 dam esse synecdochen & metonymiā
 in his locutionibus. Optimè noster
 Philippus hanc propositionem: Ca-
 lix est nouum Testamentum, confert
 isti: Fasces sunt Imperium Romanū.
 Neque ista multū dissimilis est: Se-
 ptem boues sunt septem anni, Bos e-
 nim arator est, & à messe ysitatum est
 colonis numerare annos. D. Luthero
 etiam placuit synecdoche, & citauit
 hoc exemplum, quo nunc omnes de-
 lectantur: Columba est Spiritus S. O-
 peræ precium est igitur illud examina-
 re, vt constet, quæ sit vera sententia, &
 an rectè dictum sit à quodam: Luth-
 rum in causa cœnæ commodiùs sen-
 sisse, quàm interdū locutus est. Essen-
 tia Spiritus sancti verè & propriè non
 magis præsens erat cum substantia co-
 lumbæ, quàm alibi. In Deū enim nul-
 la cadit extensio vel præsentia loca-
 lis: sed Deus vbique est. Propositio ve-
 rò ista hoc dicit: Cum ista visibili spe-
 cie colūbæ Spiritus S. Christo incho-
 anti

anti suum ministerium ad excitandā
 fidē in spectatoribus infundebatur:
 Ita flammæ in ore Apostolorum erāt
 Spiritus S. hoc est, cum ista visibili spe
 cie flammarum donabatur Spiritus
 S. Apostolis. Hīc iudicent omnes, qui
 non sunt fascinati amore sectę cōtra
 rię, qualis constituatur præsentia, nē
 pe ea, quæ personæ donata est, & præ
 sentia efficaciam nominatur, non verò
 aliqua alligatio ad res externas. In p
 fona enim Christi & in Apostolis, nō
 verò in columba, vel in flammis effi
 cax erat Spiritus sanctus. Quare explo
 datur illud verè absonum commen
 tum de prædicatione inusitata, quæ
 solūm referenda est ad propositiones
 de duabus naturis in Christo, & verè
 essentialis est, sed significans modum
 copulationis inusitatum in natura.
 Sed contra hanc planam, veram & piā
 sententiam sparguntur clamores ita
 truces, vt etiam constantem possint
 percellere. Vociferantur enim pluri
 mi, intolerāda audacia à nobis τὸ ἕκτὸν
 abijci, & econtrā quæρι πλὴν διανοιαρ, *opinion*
 D 5 quæ

Rationes
 interpreta
 tionis.

quæ blandiatur hominibus ingenio-
 sis & Philosophis. Hos rogabimus ne
 sæuiant tantopere, cum ira maximè
 impediatur iudicium, sed vnà nobiscū
 causam ipsam excuriant. Cogitemus
 mentem & consilium benefici nostri
 Saluatoris, qui voluit instituire sacra-
 mētum, hoc est, ritum testificantē in
 ministerio de applicatione suorū be-
 neficiorū, & qui illius applicationis
 esset sigillum, hominis causa: non ve-
 rò voluit erigere Idololum simile igni
Perfico, aut Vr Chaldæorum, ex quo
 sese ereptū letatur & gratias Deo agit
 Abraham. Vtri ergo retinent & ῥητόρ?
 nos qui locutionem hanc sacramen-
 talem, sacramentaliter accipimus, qui
 simpliciter credimus, nos ista sumpti-
 one socios fieri corporis Christi: An
 verò pars aduersa, quæ de substantiali
 corpore, & eius præsentia cum pane
 ita dissimiliter disputat? Ideo cum res
 esset planissima, & maximè intelli-
 gibilis, nulla mota fuit super ea inter as-
 sidētes Apostolos disceptatio, qui ta-
 men de rebus multò minoris momē-

ti soliti sunt ambigere. Meminerant
 Christum dulci & longa concione a-
 liàs docuisse de mādicatione suæ car-
 nis, hoc est, de communicatione sui,
 qua testatus est, velle sese in pijs esse ef-
 ficacē, & eos conformes suo corpori
 efficere, vel suæ carnis gloriā & vitā
 in illos propagare. Et in illa ipsa cœna
 audiuerant institui à Christo ministe-
 riū, explicari fructus ministerij, & præ-
 sentiam suam in Ecclesia, cernebant
 Christum corpore suo assidentē men-
 se locatione physica, non transferri a-
 liò, non mutari, sed panem tribuere ap-
 pellationem tantum sui corporis. Il-
 lius igitur manducationis & promissio-
 nis de præsentia sua, intelligebant
 per notam hanc phrasin institui $\sigma\phi\sigma\alpha$
 $\gamma\iota\delta\alpha$ & cōmonefactionem: non verò
 miraculosam aliquam veri corporis
 propagationem, aut nouum aliquod
 numen, diuersum à beneficio, de quo
 concionatur promissio Euangelij, in-
 stitui. Ideo bene de hac ipsa cœna
 inquit Chrysostomus: Quomodo tur-
 bati non sunt, cū hoc audiissent?
 quia

quia multa & magna de hoc antè dis-
 seruit. Deinde, nonne sequens propo-
 sitio apertissimè explicat priorem?
 Nusquam dicitur: Vinum est sanguis
 Christi: sed, Calix est nouū Testamen-
 tum in sanguine, hoc est, iste haustus
 est obsignatio promissionis de meri-
 to & beneficio meo in credentibus.
 Neque à phrasi Lucæ dissentiunt vllò
 pacto quæ apud Matthæum & Marcū
 leguntur. Calix est meus sanguis noui
 Testamenti: hoc est, meriti & benefi-
 ciorum noui Testamēti applicatio.
 Non enim existimari potest, sangui-
 nem materiale, qui de latere Christi
 ipso vulnerato effluxit & dissipatus
 est, hauriri. Ideo Paulus certissimus in-
 terpres, propositionem, quæ extat a-
 pud Lucam, tanquam magis perspi-
 cuam, repetere maluit. Idem vtramq;
 propositionem ita dextrè & perspi-
 cuè declarauit, vt nullus locus dubi-
 tandi de vera sentētia, nisi illis, qui pe-
 tulanter veritatē conturbare volunt,
 relinquatur. Calix benedictionis est
κοινωνία sanguinis Christi: panis bene-
 dictio-

dictionis est *κοινωνία* corporis Christi.
 Non inquit, Panis est verum, essential-
 le vel substantiale corpus Christi: sed
 est externa & visibilis res, qua fit socie-
 tas inter nos & corpus Christi. Calix
 est res visibilis, qua nobis exhibetur
 sanguis Christi, & apertè testatur, nō
 mutari naturam panis & vini in usu.
 Nam quod sumitur, nominat panē.
 Propugnatores fidei Christianæ laba-
 scentis, vt videri volunt, cūm oculos
 luce huius testimonij præstringi sen-
 tiant, velant se, imitati exemplum A-
 gamemionis nolentis spectare necē
 filiæ, sed quale & quàm bellum hoc sit
 velum, videamus. Aiunt *κοινωνία* cor-
 poris significare ipsum corpus com-
 municatum pani & distributum. Sed
 quis prudentem abderet sese in eiuſ-
 modi *κρησφύγετον*? Nimis aperta fraus
 est. Quid opus erat antonomasia, si
 Paulus voluit docere de coniunctio-
 ne panis & corporis, cūm oratio sim-
 plex: Panis est corpus, maiorem ha-
 beat emphasin? Deinde inspiciamus
 consilium Pauli, qua dere agat. Facit
 enim

enim antithesin sacræ Cœnæ & con-
 uiuiorum Ethnicorum. Expressè in-
 quit, eos, qui intersunt sacrificijs Eth-
 nicis; inire societatem cum idolis: e-
 contrà, in mensa Domini nos inire
 societatem cum Christo. Prohibet igi-
 tur seuerè facere talem confusionem
 mensæ Christi & Dæmoniorum, at-
 que vis omnis antithesis est in nomi-
 ne κοινωμία. Præterea norunt omnes
 docti, quid significet κοινωμία, & ne-
 quaquam fieri κοινωμίαν corporis Chri-
 sti cum pane. Κοινωμία est Christi cum
 Ecclesia, & piorum tanquam mem-
 brorum eiusdem corporis inter sese
 in Christo. Ideo nec Lutherus aliter
 interpretatus est. Abijciamus igitur
 pontificium & idololatricum dogma
 de societate corporis Christi cum pa-
 ne, quod nequaquam notum fuit Pau-
 lo, nec eruditæ vetustati. Sed hæc di-
 sputatio redigit mihi in mentem me-
 moriam cuiusdam discipuli parū gra-
 ti & clementis erga suum præcepto-
 rem, ridiculi tamen. Saul suū Prophe-
 tam & Doctorem reuocari voluit in
 vitam,

Mechanus.

vitam, vt confuleret eum de re graui,
 de exitu belli: fed ille inuidēs ſuo præ
 ceptori, viro omnium optimo, quem *philippo*
 non multò antè mendax & calumnia
 trix ſophiſtica necauit, dulcem ſuam
 quietem, retrahit eum ex monumen-
 to, vt ipſi quoddam frigidū *ἡδὲ ὄμιλον*
 diſſoluat, & ita denuo eum iugulet.
 Sed reſponderet ipſi vir ſanctiſſimus
 & mitiſſimus, quod ante aliquot an-
 nos cuidam ſimili Pyrgopolinici per
 ſonnum dicebat: οὐ γὰρ ἐμοὶ δ' αὐτὰρ *ἢ ἰδιότης*
φυγῆς
πῶς κικλῆσεται μάχεσθαι. Verum nos in-
 terea viliora, vt ille dixit, capita, iētus
 iſtos lethales excipiamus. Inquit ille
 clariffimus vir: Si panis eſt illa res,
 qua initur ſocietas cum Chriſto, ne-
 ceſſariò etiam impij accipientes pa-
 nem, inferentur Chriſto. Et, ne, vt poē-
 ta inquit, poſſemus *ἀλεῖν ἡδ' αὖ κῆρα μέ-
 λαιναρ,* extorquet nobis arma defen-
 ſionis. Neque, ait, Hæc propoſitio ſi-
 ſimilis eſt iſti: Euangelium eſt poten-
 tia Dei ad ſalutē omni credenti. Nam
 hīc nulla fit mentio fidei: ſed tantum
 diſtributionis. Ergo ſecundum Phi-
 lippum

Ippum in omnibus impijs accedenti
 bus ad sacram cœnam, habitabit Chri-
 stus. Huic telo, ex sua opinione planè
 mortifero, postea, sicut crudelium si-
 cariorum mos est, addidit sarcasmos.
 Sed nos nō exanimamur terrore. Co-
 gitamus enim quod ille vir fortis suo
 Paridi præliatori exprobrat: κῶφ οὐ γὰρ
 βέλτε ἀνδρῶς ἀνάκιδος ἢ ἀδ' ἀνοιο. Au-
 diat igitur nos, qui sumus ἁμυνόμενοι.
 Paulus erudit Ecclesiam, non agit cū
 cœtu idololatrīco, & sacramenta in-
 fuita sunt pro credentibus, non pro
 impijs. Sunt enim sigilla iustitię fidei.
 Quare insertio illa in corpus Christi
 non fit sine fide ex opere operato, si-
 ne bono motu utentis, ut docent pon-
 tificij, aut sine cogitatione, ut cū mus
 rodit panem. Qui igitur est sine fide,
 non percipit, ut veteres dixerunt, rem
 Sacramenti, hoc est, non inseritur cor-
 pori Christi. Ita, ut spero, laqueus con-
 tritus est, & nos liberati sumus. Hanc
 phrasin Pauli, verè luce meridiana cla-
 riorē, imitata est verus Ecclesia. Græ-
 ci enim scriptores, Basiliius, Nazianze-
 nus,

nus, Clemens, Macarius, Origenes,
 Theodoretus, nominant panem & vi-
 nū symbola corporis; σῶμα ἀντίτυπον
 & quidem symbola ἔσονται σῶματ',
 cōtra Eutychen, hoc est, corporis verè
 subsistentis, & quod reuera in pijs ad-
 huc est efficax. Præterea aptè definiūt
 οὗτα δὲ ὁρώμενα σύμβολα οὐ μεταβάλλει τὴν
 φύσιν, καὶ οὐκ ἐξίσταται ἐκ οὐκείας φύσεως.
 Quòd verò aliqui contumeliosè reij-
 ciunt Origenem, qui valde perspicuè
 de hac causa locutus est, tanquam su-
 spectum, inciuiliter & incautè faciūt.
 Cùm enim integræ synodi, & alij do-
 cti & pij viri collegerint catalogum er-
 rorum Origenis ex scriptis ipsius, in-
 ter illos verò non recensuerint erro-
 rem aliquè de sacra cœnâ, necesse est
 eos iudicasse, rectè hac in parte sensis-
 se & docuisse Origenem. Latini verò,
 Tertullianus, Augustinus, Prosper, Be-
 da & alij, nominant signum & figurā
 corporis Christi. Et quid potest dici
 clarius? Hoc est corpus meum, id est,
 figura corporis. Item: Corpus suū tra-
 dere sese dixit discipulis, cùm signum
 E corpo-

corporis daret. Sed non constitui coaceruare omnia testimonia vetustatis. Nam cum plurimi in hoc genere laborarint, possunt ea inspicere in alijs scriptis. Quas verò corruptelas assuerit ætas posterior, paulò post ostēdemus.

Porro, quia Ecclesiæ repurgatæ confessionem Augustanam, tanquā symbolum horum temporū, meritò magnifaciant, & plurimi vociferantur, hanc piam & simplicem sententiam alienam esse à verbis cōfessionis, etiā illis accusatoribus respondeamus. Verè statuimus in illa confessione recitari consensum veritatis cœlestis, traditum in scriptis Prophetarum & Apostolorum. Ideo ab ea nequaquā discedimus: sed profitemur nos ciues esse Ecclesiarum, in quibus hæc doctrinæ vox sonat, & retinetur. Sed rursus, cum in illo cœtu magna sit dissimilitudo, ita ut in alijs maior, in alijs minor sit lux, dexteritas & pietas; nō patiemur nos excludi à societate veræ Ecclesiæ, etsi aliqui abutantur formis loquendi, & illis falsum affingant intellectū,

quo

quo nos premi possimus. Deinde, cū imbecillitas hominum magna sit, & in doctissimis atq; optimis etiam vera lux doctrinæ subinde crescat & augetur, fieri potest, vt excidant, quamuis docto & circūspecto, locutiones minus cōmodæ, quas deinde vsus posterioris temporis emendat & corrigat, sicut non dubium est, autorē confessionis, virum omniū sanctissimū & doctissimum, plæraque doctrinæ capita sæpe repetiuisse, magis illustrasse, & præsertim in vltimis scriptis tradidisse magis explicatè. Valde igitur inclementer faciunt, qui aliqua vocabula duriora aut minus propria, quæ postea explicata aut etiam mutata sunt, contra perpetuum sensum autoris & Ecclesiæ vrgēt. Nos tamen in hac causa phrasēs Augustinæ confessionis in hoc articulo, planè nihil offendunt. Imò profiteamur eas verè & pie vsurpari posse. Statuit ea corporalē præsentia in cœna rectè & benè, sed nō inter ea stabilitur pōtifficia alligatio ad symbola, sed præsentia q̄ homini salutaris

est. Porrò suprà satis dictū est, toto pe-
 ctore nos fateri, q̄ vnimur Christo,
 non solū spiritualiter, sed etiam, vt
 veteres dixerunt, secundum carnem
 vel corporaliter, & illius insertionis
 in corpus Christi verè σφραγις est illa
 sumptio, sicut dicitur: Manere in me,
 & ego in vobis. Item: Ego sum vitis,
 vos palmites. Neque interea oportet
 imaginari Enthusiasticā deificationē
 & substantiarum cōmixtionem exem-
 plo Osiandri, & imprimis Schyvenck-
 feldij: sed fide hæc fit insertio, & ea fi-
 des verè est hypostasis rerum speran-
 darum, & ελεγχ^ο non apparentium.
 Sed de his rursus paulò pōst loque-
 mur. Obstrepit verò etiam agmen ad-
 uersarium, poni à nobis yacua & ina-
 nia signa, & nihil tribui signis. His ve-
 rè dicere poteramus, quod ille fratri
 in iurgio respondet: aut studio illos
 occultare quod verum est, aut si seridū
 ita iudicent, mentem illis esse adē-
 ptam. Sicut enim nec prædicatio aut
 meditatio vocis diuinæ inane signū
 aut exercitium est, vt Enthusiastæ do-
 cent,

cent, nec baptismus nuda pictura vel
 signum, sed media, per quæ Deus de-
 nūciat & donat quæ promisit: Ita nec
 illa externa sumptio inane spectacu-
 lum vel signum est, sed est res visibilis,
 cum qua Christus verè secundum in-
 stitutionem suam præsens est, & qua
 ipsi verè per fidem unimur. Sed exci-
 piunt: Etsi de fructu & efficacia rectè
 loquamur, tamen symbola ipsa nos
 omni spoliare præsentia. Respondeo:
 Prolixè fatemur, nihil substantiale ac-
 cedere signis, quia nulla illis facta est
 promissio: sed homini dari ea, quæ
 promissio docet, & effici ea à filio dei,
 nō à pane aut vino sumpto. Ita enim
 Paulus panem & vinum nominat e-
 tiam in usu, & ita locuta est Antiqui-
 tas, non mutari symbola aut abijcere
 suam naturam. Porro, si nouæ substan-
 tiæ fieret adiunctio siue per unionem
 essentialem, siue per respectū substan-
 tialem, reuera symbola naturam suā
 mutarent, sicut paulò post vberius de-
 clarabimus. Ut tamē sacer ille passus
 discernatur à cibo physico vel profa-

no, Paulus nominat panem & poculum benedictionis, hoc est, conuiuium, in quo dicuntur preces, gratiarum actiones, & quod ad hunc finem destinatum est, nō vt nutriat corpus, sed vt Christi fiat cōmemoratio. Aetas deinde posterior hæc symbola nominat corpus & sanguinem Christi in vsu: interdum etiam extra vsu, respiciendo tamen eò, quòd vsui iam destinata sunt. Hæc forma loquendæ sumpta est ex consuetudine sermonis diuini, quam etiam Christus & Apostoli retinuerunt. Non dubium est enim, vocem diuinam, res externas, vbi & cum quibus Deus vult esse efficax, secundum suas patefactiones, nominare sedem & habitationē Dei. Propitiatorium erat sedes Dei, non quòd Deus illud spacium essentia sua magis repleret, quàm alia loca: sed quòd arca destinata erat non ad finem œconomicum, sed vbi fieret cōpellatio veri Dei, & quòd Deus promiserat, in eo loco exauditurū se preces populi. Et sunt alia exempla penè
 simi-

similia. Agnus est pascha, hoc est, symbolum mactationis & beneficiorum Christi. Item: Hic est sanguis fœderis. Neque dubium est, Christum ad istas phrasas veteris Testamenti respexisse, vel potius eas retinuisse. Nominatur enim panis corpus Christi, ut intelligamus, eum destinatum esse ad usum mysticum, videlicet, ut sit σφραγίς promissionis Euangelij, & ut commonefiamus hac appellatione, verè in usu nobis ea donari, quæ denotant symbola. Dicunt veteres, corpus Christi ingredi in os, cadere in terram, gestari in canistro: non quòd ponant aliquam substantialem & pontificiam vnionem, sed quia hac phrasi Sacramentali significare volunt, huius panis alium esse usum, quàm panis communis, qui est pabulum nostri corporis. Hanc verò esse mentem Vetustatis, apertissimè euincunt hæc argumenta.

I. Ipsi veteres propositionem Christi exponunt sacramentaliter de symbolo, typo, signo, figura Corporis.

Ergo & ipsorum locutiones sacramentaliter accipi necesse est.

II. Etiam extra vsum, panem nominant Corpus Christi, vt iam exemplificauimus. Ergo loquuntur solum de relatione, non verò de coniunctione geminae substantiæ.

III. Necesse est has phrasas eo modo intelligi, ne constituentur contradictiones aduersus articulum de veritate humanæ nature in Christo, quæ tanto cum labore munierunt veteres. Sic igitur expressè inq̃t Augustinus: Corpus Christi dicimus illud, quod ex fructibus terræ acceptum, & prece mysticâ consecratum, sumimus in memoriam Dominicæ passionis. Et recitat alibi regulam perspicuam: Rei signatæ nomen tribui signo, videlicet per metonymiam. Norunt verò eruditi, hâc consuetudinem metonymicam etiam alijs linguis esse visitatam, sicut Homerus *ὄγκια τῆς αἰῆς* nominat agnos, qui erant mactandi in signū fœderis. Admittimus igitur libèter vnionem sacramentalem recentiorum, sed eam rectè

rectè intelligi & cautè vsurpari volumus. Neque enim aliqua *σύμβολο* geminæ substantiæ, quacunque sanè ratione id fiat, constituitur: Sed hac propositione, Panis est corpus, solùm significatur relatio, quæ est inter panem, qui est signum, & inter corpus Christi, quod est res signata. Et fatemur rectè dictum esse ab Antiquitate: Panis est symbolum *τοῦτον ἡ σῶμα*, videlicet contra Eutychen, vt extet testimonium, hæc symbola non esse nuda & vacua signa, sed symbola etiã corporis Christi, quod reuera adhuc superstes est, & cum quo vera & realis in hac actione contrahitur societas. In definitione tradita restat explicanda particula, de fine huius sumptionis. Ostensum est suprâ, formam & finem primùm esse *κοινωνίαν* vel consociationem Christi cum pijs, cuius fœderis pignus est ista sumptio. Sed nequaquã vult nos esse *κῶφα προσώπων* in hac actione. Ideo verba institutionis dicunt, hæc omnia fieri in Christi commemoratione. Vult filius Dei hoc modo notitiam sui in
vid E s genere

genere humano conseruari & propa-
 gari, hoc modo æternam sibi collige-
 re Ecclesiã, quæ ipsum verè agnoscat
 & inuocet. Sumentem igitur fide ac-
 cedere oportet ad Deum, verè statue-
 re sibi remitti peccata, reconciliari se
 Deo propter hanc viãtiam, scilicet
 propter mortẽ Filij, cuius corpus pro
 nobis traditum est, & sanguis effusus
 in remissionem peccatorum, & simul
 dato Spiritu S. ipsum in nobis dein-
 ceptis velle esse efficacem, nos gestare
 & seruare, ne recidamus in æternam
 mortem & damnationẽ: perinde sic-
 ut $\lambda\gamma\theta$ suam massam humanam ser-
 uat, ne redigatur in nihilum. Hæc bo-
 na vult celebrari & prædicari. Ardeat
 igitur in sumente fides, petens & expe-
 ctans fiducia Mediatoris, cū quo per-
 cutitur hoc fœdus, remissionem pec-
 catorũ, inchoationem nouæ & æter-
 næ vitæ, denique alia bona corporalia
 & æterna secundũ promissiones. His
 gemitibus misceatur gratiarũ actio,
 sicut dulcissimè veteres dixerunt, esse
 memoriam dati & accepti pro omni-
 bus

bus beneficijs, sicut quidam vetus ca-
 non continet recitationem benefici-
 orum Dei in creatione & redemptione
 inde vsq; à condito mundo. Dein-
 de concurrunt alij fines inferiores.
 Hæc communis cœna propriè institu-
 ta est, vt sit neruus publicæ congrega-
 tionis. Vult Deus vocem suam de Fi-
 lio innotescere & exaudiri: ideo insti-
 tuit publicum ministerium. Vinculū
 autem optimum publici conuentus
 est hæc cœna, in qua tanquam in com-
 muni mēsa initur societas cum Deo,
 & mutuò inter conuictores, sicut di-
 citur: Vnus panis & vnū corpus mul-
 ti sumus. Quare maximè admoneat
 nos iste pastus de mutua dilectione,
 & meminerimus, conuiuas nos esse
 Christi, non verò compotores Cen-
 taurorum & Lapitharum. Ideo huic
 ritui singularis addita est promissio
 de conseruatione Ecclesiæ vsq; ad vl-
 rimū diem iudicij: vt sciamus ibi futu-
 ram esse verā Ecclesiam, vbi sonat ve-
 ra vox ministerij, & legitimus est vsus
 sacramentorū, & vt nos segregemus
 ab illo

ab illo cœtu, qui vocem doctrinæ cor-
rumpit, & stabilit idola in abusu & pro-
fanatione huius cœnæ. Ita simul finis
huius ritus est, vt sit nota Ecclesiæ, di-
stinguens cœtus piorum ab idolola-
tris. Sicut Corinthi Paulus cū suo cœ-
tu distinguebatur à conuiujs idolo-
latrarum, voce doctrinæ, & hoc sym-
bolo cōmunis fœderis. Ita omnibus
temporibus Ecclesia hoc signo con-
fessionis ab omnibus impijs cœtibus
se se segregat. Interea tamen fines sub-
ordinati & succedentes non obscu-
rent primum & principalem, de quo
dictum est.

Exposuimus ferme summam veræ
& simplicis sententiæ de cœna. Sed re-
liquum est adhuc vnum caput, quod
nos commonefacere potest de curio-
sitate & improbitate plurimorū hoc
tempore in Ecclesia. Vulgare peccatū
est in vita, prætermisissis necessarijs in-
cumbere in *πάρορτα*. Ita, cū conue-
niebat nos in hac causa quærere, quid
Christus promiserit & exhibeat pijs,
plerique de hac parte vix aut pauca
verba

verba faciunt. Interea magnos acer-
 uos paginarum implent acerbissimis
 rixis, & scire volunt à parte aduersa,
 quid detur pani, & quid accipiant im-
 pij vel increduli. Præ se ferunt autem
 quidã ex istis inquisitoribus, esse quæ-
 stionem magni momenti. Plurimum
 enim referre, vt sciamus, quid contin-
 gat impijs, vt hoc modo fugiamus pe-
 ricula & pœnas indignæ manducatio-
 nis. Respondeo: Valde perspicuum
 est, quæ sit digna māducatio. Promis-
 sio Euangelij de beneficijs Christi, &
 hic ritus, qui promissionis est testimo-
 nium, requirunt fidem. Sed fides ne-
 quaquam accenditur in homine per-
 seuerante in peccatis cōtra conscien-
 tiam. Necessè est igitur in vera conuer-
 sione hominem expauescere cogita-
 tione iræ Dei, cuius magnitudo præci-
 pue ex morte filij Dei agnoscitur, age-
 re poenitentiam, fidem rursus erigi, & ve-
 rè statuere propter hanc victimã pla-
 catam esse iram Dei, remitti peccata
 propter Filium, & per eum, dato Spiri-
 tu Sancto, credentes viuificari noua
 &

& æterna vita, & horum beneficiorum
 testimonium & pignus esse hanc sum-
 ptionem. Indignè manducant, qui
 nec pœnitentiam, nec fidem afferunt,
 sed vel ex consuetudine profana, aut
 etiam cum opinionibus Idololatri-
 cis ad hanc sacram cœnam accedunt.
 Manifestum est igitur, qualis scruta-
 tio necessaria sit, nempe, an sit in no-
 bis malum propositum, an sit pœni-
 tentia, an fides accedens ad Deum fi-
 ducia Mediatoris. Verùm multi non
 acquiescentes in hac simplici senten-
 tia, acerbè quærunt, quid sumant im-
 pijs, & in hac quæstione cardinem rei
 verti dicunt. Inde enim certissimum
 fieri posse indicium, an quis rectè vel
 secus de essentia Cœnæ sentiat, & hos
 solos esse Catholicos, qui affirmant
 Corpus Christi accipi etiam ab im-
 pijs. O miseram Ecclesiam, cui hoc,
 quod substantiale vel essenziale est
 in Sacramento, commune est cum
 impijs. Aperiat Deus illis oculos. Ex
 commento idololatricę transsubstan-
 tiationis nata est hæc prava opinio.
 Substan-

Substantiale huius cœnæ est, *κοινωνία*
 cum Christo. Iam sicut illa insertio,
 sicut toties diximus, sine fide fieri nō
 potest: Ita sacramenta instituta sunt
 pro credentibus, non pro impijs. Ad
 quem enim non pertinent literæ pro
 missionis, eidem inutile etiam est si-
 gillum. Deinde cū illa præsentia
 & copulatio veri corporis cum sym-
 bolis sit imaginaria, non ex verbo
 Dei, sed ex arbitrio hominum confi-
 cta, iam evanuit illud *μορμολυκισμ* de
 manducatione veri Corporis in im-
 pijs. Si vrgent, quid sumant impij,
 dico eos sibi sumere iudiciū, hoc est,
 ista sumptione contumeliosa in De-
 um, cumulare sibi iram Dei, & attra-
 here horribiles pœnas corporales &
 æternas. Sed excipiunt illi: Attamen
 Paulus dicit, tales fieri reos corporis
 & sanguinis Christi. Item, non discer-
 nere corpus Domini. Hoc autē dicere
 nō posset, nisi impij fruerētur ipso cor-
 pore. Res enim absens nō potest viola-
 ri. Ex vno absurdo seq̄ infinita, res ipsa
 in tota vita ostēdit. Quia igitur isti dis-
 puta.

putatores patiuntur sese abduci à ministerio & ministerij praesentia ad alienas speculationes, ideo inuoluuntur somnijs inextricabilibus. Qui vos spernit, me spernit, inquit Christus de omnibus pijs doctoribus: Ita contemptus ministerij pertinet ad Christum, qui est autor huius ordinationis. Multo magis peccant, qui hoc sigillo noui Testamenti abutuntur, qui praeseferunt, sese cum Christo foedus inire paratos, cum interea sint membra diabolorum, qui Christo maledicunt, tales reuera corpus & sanguinem Christi contumelia afficiunt, sicut larrones, qui Christum crucifigunt. Abutens sigillo Caesaris, maiestatem Caesaris offendit, & reus criminis laesae maiestatis pronuntiatur: ita profecto reus est corporis & sanguinis Christi, qui sigillum corporis & sanguinis Christi contempnit. Additur verò etiam ratio huius grauis peccati, quòd tales non discernant corpus Domini, hoc est, quòd non huc sacrum cibum à profano discernant, quòd non afferant fidem, nec statuunt

statuant hunc cibum eò esse institu-
 tum, vt sit distributio corporis & san-
 guinis Christi, id est, omnium benefi-
 ciorum Christi, & nos cõiungat cum
 Christo vera & viuifica consociatio-
 ne. Huic perspicuæ & simplici exposi-
 tioni si qui refragantur, illorum petu-
 lantia profectò odio digna est. Nam
 vide, quæso, incogitantiam hominũ.
 Etiam illi ipsi, qui vrgent præsentiam
 veri corporis, fateãtur necesse est, rea-
 tum illum tantum esse ex relatione,
 videlicet, propter contemptum, non
 verò propter aliquem cruciatum cor-
 poralem, lacerationem vel affectionẽ
 qualemcunque. Nam corpori Chri-
 sti, quod amplius non moritur, nulla
 nunc realis vel contumelia corpora-
 lis fieri potest. Quare hærent in mani-
 festa contradictione. Quàm futilis e-
 tiam cauillatio illorum est, qui dicunt,
 non fieri institutionem Christi & sa-
 cramenta irrita propter hominum in-
 credulitatem: Omnes igitur acceden-
 tes manducare verum corpus. Scire
 oportebat rectè institutos in doctri-

na, vniuerso ministerio esse annexam
 cōditionē pœnitentiæ. Sicut Euange-
 lium salutare est credenti: Sicut ba-
 ptismus est lauacrum regenerationis
 credenti: Ita cœna obsignatio est fœ-
 deris cum corpore Christi his, qui ea
 beneficia fide accipiunt. Rata est i-
 gitur Christi institutio eo modo, quo
 voluit esse ratam. In hac tristi autem
 comminatione considerētur gradus
 delinquentium, & nostri accusato-
 res in sese etiam descendant, & sese
 etiam, ne hoc reatu inuoluantur, exa-
 minent. Contumelia fit Christo, cū
 profani accipiunt propter consuetu-
 dinem sine pœnitentia & fide: Sed
 grauior contumelia est, cū sacra-
 mentum mutatur in idolum, toto
 genere à sua natura diuersum: sicut
 Pontificij docent, esse opus, quod
 mereatur remissionem peccatorum
 alijs, viuis & mortuis: conferunt in
 quæstum: proponunt panem spectan-
 dum & adorandum populo. Nec le-
 uis contumelia est, quando populus
 iubetur ad ostensionem panis, tan-
 quam

quam ad statuam regis Babylonici, procumbere, eò dirigere inuocationem, & retinetur sub prætextu reuerentiæ & pietatis in opinionibus idololatricis, quas profectò in plurimorum animis hæere cernimus. Et cum ad talia conuieant, aut etiam ea probent & stabiliant, quos par erat plebi meliores instillare sententias, cogitent, an nõ societate Idololatriæ polluantur. Certè seuerissimum extat mandatum de fugiendis idolis, & alibi dicitur: Ne communices alienis peccatis. Adeò autem graue scelus est ista profanatio, vt propter hæc peccata rotæ gentes magnis calamitatibus opprimantur, & hi qui non agunt poenitentiam, in æternas poenas abijciantur. Quare oportebat nos expurgisci, & seriò de vero & salutari vsu, commendatis & reiectis omnibus corruptelis, cogitare. Nec verò Hyperaspistæ manducationis impiorum se tuebuntur autoritate antiquitatis. Manifestum enim est, veteres nec sensisse aliud, nec stantibus veris fundamentis

aliter sentire potuisse, quàm quod ex mente Pauli iam à nobis recitatū est. Ideo docti & prudentes distinguunt inter Sacramentum & rem Sacramenti, inter rem terrenā & cœlestem: atq; concludunt, incredulos Sacramentū quidem, non verò rem Sacramēti percipere, id est, sacra symbola quidem manducare, sed nō fieri eos membra Christi, sicut apertè inquit Augustinus: Eū non manducare corpus Christi, q̄ non est in corpore Christi. Quod autem alibi dicunt: bonū corpus impijs malum fieri, manifestum est, eos loqui de symbolis, quibus nomē corporis per metonymiam tribuitur. Sicut etiam Paulus inquit: Tales non discernere corpus Domini. Et cogitent quòd præsentia Christi sacramentalis accipienti semper salutaris est, & distincta à præsentia vniuersali, qua damnantur, puniuntur & destruuntur impij, quæ distinctio vniuersæ huic causæ lucem affert.

Hanc igitur esse sententiam Christi, Apostolorum & veteris Ecclesiæ,
sine

sine vlla dubitatione statuimus: Cre-
dentes fide in vsu panis & vini fieri ve-
ra & viua membra corporis Christi, q̄
præsens & efficax est per hæc symbo-
la, vt per ministerium, accendens & re-
nouans corda nostra Spiritu suo san-
cto. Incredulos verò non fieri partici-
pes vel κοινωνοί, sed reos corporis Chri-
sti, propter contemptum. Oramus au-
tem veris gemitibus filiū Dei, vt ipse
conuictores suos in Ecclesia suauiter
& salubriter pascet, & Ecclesiam lumi-
ne veræ agnitionis & inuocationis in
plurimorum mentibus accenso, libe-
ret ab omnibus idolis.

SECUNDA PARS
EXEGESIS, DE INTER-
pretationibus discedentibus & dissen-
sientibus ab analogia
fidei.

ESTIS est historia mun-
di inde ab initio, Diabolū
mirabilibus artibus insi-
diatum esse generi huma-

no, & vt Deum contumelia afficeret, plurimos, auulsos ab agnitione & cultu veri Dei, implicasse idololatria & horribilibus sceleribus. Ipsos primos parentes deceptos opinione propriæ excellentiæ à Deo auertit, & cum deinde ipsi erecti essent promissione de venturo liberatore; tamē alterum ex filijs, & eum quidem parentibus cariorē, abripiuit idololatricis opinionibus & cultibus, tandem etiam parricidio inuoluit. Perseuerans verò in prima sua sophistica, promissiones & institutiones Dei calumniatus est, & hominibus incautis falsum intellectum & mendacia instillauit. Sic cum in prima mundi ætate, sacrificia & ipsa agni in aris cœlestis inflammatio, testimonia externa essent de beneficijs Messia, qui esset futurus victima, & delecto peccato exeitaturus in cordibus piorum flammam Spiritus sancti: coetus idololaticus præcentore Diabolo, & ductore parricida Cain, promissionē abiecit, filio Dei maledixit, & interea ornamentum causa retinuit signum, cui

opinio.

opinionem meriti addidit, neq; multò pòst magna multitudo, vt Chaldæi & Persæ, ista signa in numina verterūt, & fixerunt ignem esse Deum ipsum, cumque specioso nomine Orimasda, hoc est, lumen Deum nuncuparunt. Sic Aegyptij coluerunt bouem, & paulatim ingens multitudo Ethnica externas cæremonias cumularunt, & noua numina excogitarunt. In populo Israël eodem modo Pharisæi sacrificijs opinionem meriti remissionis peccatorū & aliorum bonorum addiderunt. Sæpe etiam populus ad manifesta idola dilapsi sunt; Et accusantur à Stephano sacerdotes, quòd templum & arcam tanquam singulare numen coli voluerint. Non dissimilis verò ratio est huius negotij. Instituit Christus sacramentum, hoc est, testimonium applicationis suorum beneficiorum in credentibus: Sed homines impulsì à Diabolo, non diu rectæ & probæ semitæ innixi sunt. Qualis vsus Cœnæ tempore Apostolorum fuerit, ostendit ratio institu-

tionis & historia. Narratur prima Ec-
 clesia hoc tanquam vinculo & neruo
 publice cōgregationis vsa, & in fracti-
 one panis, in publico cōuentu cōsen-
 tienti animo fuisse preces ad Deum.
 Vbi sicut nulla mētio singularis & tre-
 mendi cuiusdā numinis: Ita in vsu ta-
 mē pia adhibita fuit reuerētia in Chri-
 sti cōmemorationē. Ita enim dicitur:
 ἢ ἄρ' ὃ προσκαρτέρουν περὶ τῆς διδασχῆς ἢ ἢ ἄρ' ὃ
 λαοῦ, καὶ τῆς κοινωνίας, καὶ τῆς κλάσεως τοῦ ἄρτου,
 καὶ τῶν προσδουχῶν. Vocabulū ἀταξίαν
 profus Paulino modo vsurpatū est,
 neque de communionē facultatum,
 quam mox deinde nominat, intelligi
 potest, sed recitat Ecclesiam perseue-
 rasse in doctrina Apostolorum, in so-
 cietate, quæ fractione, hoc est, distri-
 bitione panis initur & precatione.
 Alij non modò peculiarem hunc cul-
 tum ignorarūt, sed delapsi ad partem
 contrariam, cœnam nimis contem-
 ptim habuerunt. Sicut propter hanc
 profanitatem Corinthij reprehendū-
 tur à Paulo, quòd non discernent
 cœnam Christi à vulgaribus epu-
 lis,

lis, sed apparerent conuiuia ad pompam & luxū. Quis autem credat eam futuram fuisse profanitatem, præsertim in gente prona ad idololatriam, si notum fuisset illis pontificum & similiarum dogma de præsentia veri vel essentialis corporis Christi cū pane? Paulus taxans illam ἀταξίαν, concionatur de fructu cœnæ, & vult eam administrari reuerenter. Hanc veterem simplicitatem & rectitudinem imitam esse veterem Ecclesiam longo tēpore, ostendunt historiæ in Dionysio & alijs. Sequens tamen ætas subinde magis conata est pietatem & reuerentiam in hominibus acuerere, præsertim cū iudicarent, hac dulci & pia cæremonia plures ad veram religionē inuitari. Ideo nō solūm copiosè de fructu locuti sunt, sed etiā symbolis ipsis appellationem corporis & sanguinis Christi tribuerunt. Etsi verò has phrasas sacramentales, cū eo tēpore adhuc illa recentiorum prærogatiua, vt nomināt, ignota esset, nemo malè intellexit, nec vlla ea de causa essent mo-

ta certamina : tamen hyperbolæ aliquorum ex veteribus incommodè à posteritate acceptæ sunt: Irrepfit paulatim opinio de oblatione, eaq; subinde aucta & confirmata est, sicut apparet ex Canone, qui plura & diuersa habet additamēta. Actas quidem ante Gregoriū purior est, sed circa tempora Gregorij, qui vt vir Romanus, Rempubl. Ecclesiasticam aut potius monarchiam, permittente Phoca Cæsare, ordinare cœpit : inuocationes mortuorum & sacrificia pro mortuis, præcipuè ex autoritate spectrorū confirmata sunt, atq; ita cumulata Missæ priuatæ. Isti abusus cùm deinde creuissent, & subinde aucti essent, vltimò tandē inuecta est opinio de cultu panis, & hi quidem præcipui nerui sunt regni Pontificij. Hoc tamen dogma *ωρι' ἀετλατρείας* circa Caroli Magni ætatem, & paulò post, publicum factū est, cùm prius ab Episcopis Romanis, et si acerrimè resistantibus plerisque Græcis, cultus statuarum approbatus & cumulatus est. Nec extat vllus vetustior

ftior autor Damasceno, qui de alliga-
 tione illa veri corporis loquatur. Nā
 ea, quæ ex Theophylacto recitantur,
 certissimum est, sicut alia multa, esse
 notha & fraude veterum libris infar-
 ta, quod quidem de hoc ipso Dama-
 sceno, qui in tempora Caroli Magni
 incidit, affirmant. Ecclesiæ Græcæ, q̄
 illo tempore secessionem à Romano
 Pontifice facerent, & imperia etiam
 distincta essent, etsi quibusdam erro-
 rum contagijs aspersæ sunt: tamen pu-
 riores manserunt, sicut nec hodie pri-
 uatas Missas extra monasteria, ne cir-
 cumgestionē panis faciunt, & pror-
 sus ipsorum Sacra propiora sunt ve-
 teri simplicitati & rexitudini. Gen-
 tes Gallicæ & Germanicæ pronæ in
 superstitiones, auidè hanc caremo-
 niam, quæ maiestatem regni Eccle-
 siastici mirabiliter auget, complexæ
 sunt, & autoritate Imperatorū con-
 dita sunt collegia & templa, illisq; at-
 tributi redditus prodigalitate mirifi-
 ca, nec admissæ sunt vllæ admonitio-
 nes contrariæ. Nam cū imperante
 Ludo-

Ludouico Pio, quidam vir doctus Iohannes Scotus, contra idololatricum cultū panis in schola differeret, à suis auditoribus discerptus esse scribitur. Ab eo tempore plurimi cœperunt laborare in explicatione de modo præsentiae veri & substantialis corporis cum pane. Verustiores ponunt *μεταβολὴ ἀπλὴ*, aut *μεταπίσις*, hoc est, cōuersionē simplicem panis in corpus Christi. Eum modum aliquot seculis pōst aliqui ex scholasticis, defatigati perplexitate quæstionum recētium, denuo probarūt. Nam & Guilielmus Occam, vir acerrimi ingenij, qui fuit discipulus Ioānis Scoti Monachi, dissidens hac in parte à suo præceptore, vetera hæc renouauit. Et cū explicandus est modus, aiunt miraculosē fieri penetrationem dimensionū: aut dicunt, Corpus glorificatum & non glorificatum, posse esse in eodem loco etiam ordine nature. Petrus Lombardus examinans sententiā antiquorum, putat sine ratione geminam poni substantiam, propterea quòd verba so-

ba sonent de mutatione panis in cor-
 pus. Statuit igitur substantiam panis
 vel in nihilum, vel in materiam primā
 redigi, manere tamen accidentia sine
 subiecto per miraculum, eaq; tegere
 corpus Christi, quod habeat suā pro-
 priam & veram formam. Secutus est
 Thomas, cuius ætate idolomania, tā-
 quam propagatis infinitis examini-
 bus, aucta sunt. Is omnia sub magis ac-
 curatam considerationem deduxit:
 Reijcit præsentiam geminæ substan-
 tiæ, negat etiam panem vel in nihilū,
 vel in materiam primam redigi. Sed
 ponit primū quosdam hypotheses,
 vt sese præmuniat: Ait, non esse credi-
 bile, substantiam Christi humanam,
 quæ in cælo sit, descendere, & cum pa-
 ne vniri, nec esse ibi præsens corpus,
 vt in vno aut in diuersis locis: sed spe-
 cialem, vt ipse loquitur, poni modū,
 eumq; nominari posse transubstātia-
 tionem, quam dicit esse miraculosam
 conuersionem vnus substantiæ in al-
 teram, perinde sicut aër in ignem ver-
 titur. Sed pfectò sicut in Thoma fuit
 inge-

ingenium & doctrina excellens, cum
 in hac causa profiteretur se & retine-
 re Christi verum corpus cum substan-
 tialibus suis proprietatibus, illudque
 necessariò in vno loco cœli esse, & ex-
 pressè reijceret vbiquitatem, vt nunc
 loquuntur, ea in contrariam partem
 pro sua consuetudine sibi ipsi obiecit
 argumenta, quæ refutare nulla ratio-
 ne potuit, atq; hoc nō solùm, qui nūc
 intuentur & intelligūt ipsius scripta,
 agnoscere possunt, sed ipsi etiam po-
 stiores scholastici iudicarunt. Secu-
 tus igitur Iohānes Scotus Monachus,
 vir ingenij sophistici & maximè pu-
 gnacis, modum Thomæ tanquam ir-
 rationabilem damnauit, & suum pro-
 posuit, quem quidem posteriores fe-
 re omnes laudarunt: Ait, ne quidem
 per potētiam diuinam corpori Chri-
 sti adimi posse necessarias propieta-
 tes corporis, videlicet dimēsiones &
 locationem, sicut scripserat Thomas;
 sed, vt ipse affingit, miraculū fieri in
 loco vel in spatio cōtinenti. Nam per
 omnipotentiam Dei substantiam pa-
 nis

nis redigi in nihilum, corpus autem
 Christi accidentibus panis vestiri, esse
 totum in tota hostia, vt nominant, &
 in qualibet parte totum, ita vt mira-
 culosè paruū spatium magnum cor-
 pus contineat. Et in explicatione hu-
 ius modi sunt duo ex ipsius sectato-
 ribus, quorum alter dixit, totum mū-
 dum in ista extensione, qua nunc est,
 per potentiam diuinam in testa oui:
 alter, etiam in foramine acus contine-
 ri posse. De duratione ferme consen-
 serunt omnes, tantisper esse corpus
 Christi, donec remanent species pa-
 nis. Deinde addunt quæstiones, quæ
 meritò omnium piorum aures offen-
 dūt. Quid sumat mus rodens panem
 consecratum, & similes. Et quorundā
 tanta est impudentia, vt audeant dice-
 re: Os muris non esse immundius ore
 peccatoris: sine inquinamento igitur
 etiam à mure capi. Sed reuera expa-
 uescere necesse est pias mentes ad tan-
 tam impietatem. Quæ tamen recita-
 uimus, & multò plura, à quibus ani-
 mus abhorret, in libris scholasticorū
 tradita

tradita extant, eaque sunt basis Missæ pontificiæ, sicut ætate Thomæ stabilita transubstantiatione instituta est theatra circumgestatio panis, qui iussus est adorari ab vniuersa Ecclesia, In Daniele de Antiocho, qui typus est Antichristi, scribitur: Deum Maozim colet auro & argento. Perinde autem vt Antiochus suum idolum in sacratissimo loco templi collocatura adorari iussit: ita stetit in Ecclesia, in loco sanctissimo, in sanctissima ista cœna, qua Christus cum pijs voluit facere societatem, multis seculis Deus Maozim, qui à pane vel à cibo nomen habet, & is quidem magnam colluuiem in regno Pontificio paui: Sed in causa fuit, vt Deus afficeretur contumelia infinita, & vt hac profanatione idololatra accerferentur pœnæ publicæ & priuatæ, corporales & æternæ. Non enim profectò ineptè iudicatur, orbem Christianū occidentalem propter hanc teterrimam idololatriam pœnas luere & discerpi à barbaris gentibus: perinde sicut Oriens propter blasphem-

blasphemias Arii, quas auidè accepit,
 & immani cum sæuitia defendit, ana-
 thema est, oppressus horribili seruitu-
 te, tyrannide & caligine. Nostra verò
 ætate immenso Dei beneficio, cum lux
 veræ doctrinæ repurgaretur per Reue-
 rendum D. Lutherum, virum pietate
 & donis Spiritus sancti excellentissi-
 mum, ista idolomania etiam rectè ta-
 xata est, & monstratus verus vsus sacre
 coenæ: & sperandum fuisset temporis
 progressu, sicut alias doctrinæ partes,
 ita hanc etiã subinde planius nostros
 explicaturos, & à fecibus Pontificijs
 repurgaturos fuisse. Sed primis statim
 annis infelix inter nostros doctores
 de hac ipsa causâ bellum intestinum
 exortum est, quod optimã spem ma-
 gna ex parte interuertit. Nam cum q-
 dam flagrantés nescio quibus cupidi-
 tatibus, varias excitarent turbas, & nõ
 tolerandas inueherent confusiones,
 atque etiam inter alia, Sacramenta ni-
 mium extenuarent, quasi essent solũ
 externa signa, vel notæ professionis,
 aut representationis Christi absentis,

tanquam Agamemnonis in scena, ne
 que concederent, sacramēta prodesse
 ad fidei confirmationem, ex quibus
 profectò primum suum virus hausit
 Enthusiasta Silesius, quod nunc ita la-
 tè vagatur; acerrimè his aduersatus
 est Lutherus. Etsi autē postea viri do-
 cti, pij & prudentes, qui causæ huius
 tractationem in sese receperant, incō-
 modas phrasas mutarunt, emenda-
 runt, & veram sentētiā satis dextrè
 & perspicuè explicarunt, ita, vt multis
 pijs & modestis satisfaceret: tamen, sic-
 ut omnium hominum magna est in-
 firmitas, & vt olim dictum est, ne sapi-
 entes quidem omnes prauos affectus
 penitùs possunt exuere, nō sopiri po-
 tuit hoc certamen, sed quædam opi-
 niones ex commēto transubstantia-
 tionis natæ, & contra partem aduer-
 sam, sicut hosti in hostem quidlibet
 licere putatur, in illo feruore certami-
 nis accersitæ, in animis nostrorū hæ-
 serunt, neque vnquam radicitùs euel-
 li potuerunt. Hoc tamen omnibus
 legentibus scripta Lutheri manifestū
 est,

est, cum sæpe, præsertim ubi non præ-
 liatur cum aduersarijs, valde commo-
 dè & circumspèctè de tota hac causa
 loqui, ita vt desiderari vix possit ali-
 quid ampliùs. Quòd autem ex suo
 quodam ardore interdum admiscet,
 vt leuissimè dicam, quid *ἄνεσον*, aut
 etiam non cautissimè loquitur, tri-
 buamus hoc communi omnium ho-
 minum, quæ etiam in præstantissimis
 magna est, imbecillitati. Nec pro-
 pterea, vt multi turbatores publicæ
 concordia, quibus pax bellum, bel-
 lum autem pax est, magna rabie ad po-
 pulum pios & meliores traducunt,
 deformatur Lutherus, aut ab ipsius
 doctrina fit secessio, etsi in tanta varie-
 tate & copia scriptionum aliquid an-
 notatur, quod ab alijs, qui fuerunt
 quasi *ὑπερσάρα* Lutheri, explicatum
 est paulò dexterius: Certissimo te-
 stimonio optimorum virorum de-
 monstrari potest, Lutherum, cum co-
 gnouisset & legisset, quibus argu-
 mentis vir æterna laude dignus, Phi-
 lippus, deprauationem cœnæ Ratis-

bonæ refutasset, exilijsse gaudio, Deo pro tanta luce clara voce gratias egisse, & apertè professum esse, nunquam sese tantam rem ausum fuisse. Porrò in illa refutatione principem locum obtinet hæc regula: Christus adest nõ propter panem, sed propter hominẽ. Ea si retinetur, iam non solùm mater ipsa *μετριοία* Pontificia, sed vniuersa etiã soboles ipsius profligata est. Fortassis etiam si nunc superstes esset, sicut fuit natura planè heroica & aperta, & cognouisset perspicuas expositiones huius causæ, editas à viris pijs & doctis hoc tempore, non repugnasset veritati ita manifestæ, quæ & maximè veram doctrinã munit, & contra idolomanias pontificias potentissimè vigilat. Verùm recedamus ab autoritate personarũ, sicut in Ecclesia par est, & causam potiùs examinemus.

Contiguerat bellum illud cruentũ de cœna, & si non pax, saltem tales fuerũt constitutæ induciæ, vt animi coalescere diuturnitate temporis potuissent; ibi quidam, quos vt describam,

non

nō opus est, cū sese ipsos exactè pin-
 gant, quibus fortassis, quamuis trucu-
 lenta, illa condemnatio sanctorum &
 optimorum hominum non satis gra-
 ues dissensiones & turbas pārere vide-
 batur: ingenti animorum motu Ec-
 clesijs multarū gentium bellum pro-
 pter dogma dissimile de cœna intule-
 runt, & in eo conflictu nihil ad sum-
 mam atrocitatem prætermisum est,
 ita, vt expediat libros illos, qui omni
 genere scurrilitatis & conuitijs, ex fa-
 bulis Plauti & aliorum Tragicorū &
 Comœdorū referti sunt, cū nomen
 Christianum dedecorent, ex memo-
 ria hominū abolitos esse. Nam in isto
 furore Martio vel Panico eò vsq; pro-
 cessum est, vt etiam veri sancti, qui in-
 ter crudelia supplicia propter constā-
 tem confessionem purioris doctrinæ
 in pia & ardenti inuocatione filij Dei
 expirarunt, quorum necem & pias vo-
 ces confessionis nemo bonorum sine
 lacrymis legere potest: pro quibus, vi-
 uente Lutero, principes & doctores
 nostrarum Ecclesiarum moti pia mi-

fericordia, tanquam pro fratribus ad
 Magistratus ex teros diligentissimè in
 tercesserunt, Martyres Diaboli nomi-
 nati sint. Sed pretiosa est mors san-
 ctorum in oculis Domini. Ipse nõ solam
 omnem lacrymam ab oculis eorum
 absterget, verum etiam in glorifica-
 tione Ecclesiæ post resuscitationem
 mortuorum ostendet palam, qd mar-
 tyres Christi fuerint, stolas suas in san-
 guine agni lauerint, atq; ita, vt canit
 Ecclesia, letabuntur cum Christo sine
 fine. Agmen verò horum ita creuit, vt
 in ipsorum castris nec pauciores, nec
 etiam magis congruentes inter sese
 gentes militēt, quàm in exercitu Tro-
 iano, quem Poëta ait sustulisse clan-
 gorem similem gruibus, quando ad
 littus Oceani conuolant, vt inuadant
 & confodiant Pygmæos. Etsi autem,
 vt quidem semper oratio incongruēs
 sibi non constat, valde dissimiles in-
 ter ipsos sunt sententiæ: tamen præ-
 cipuas, & eas quidem cruditorū re-
 censebimus.

Non dubium est, plerofq; ex vulgo
 cogi.

cogitantes de his certaminibus, hære
 re in opinionibus similibus pontifi-
 cijs, & respicere primò & principaliter
 ad symbola, cum quibus arbitran-
 tur coniunctam esse substantiã essen-
 tialis corporis Christi; ex qua postea
 opinione extruuntur & stabiliuntur
 profanationes deplorandæ, quas vbi
 faniores, quamuis modestè, indicant
 & reprehendunt, populus ab oratori-
 bus partis aduersæ ita ad sæuitiam in-
 flammatur, vt tales indignos, qui vita
 li aura fruantur, existimet. Tam verò
 quidam ex illis, qui optimarum vide-
 ri volunt partiũ, incogitanter de diui-
 nis his mysterijs loquuntur, vt ab ido-
 lomana Pontificia nomine, non re,
 discedant. Manifestè vniunt corpus
 cum pane, docent sacerdotẽ pronun-
 ciatione verborum facere mutatio-
 nem panis, & quidem acerbè regulam
 de vsu traducunt, disputant de tem-
 pore durationis, iubent facere ado-
 rationem, particulas reliquas colli-
 gunt & comburunt. Extant hæc in scri-
 ptis nostrorum concionatorũ, ita, vt

inficiari nemo possit: & quidem celebrioribus similes sæpe excidunt locutiones, sicut quidam scripsit esse Christum sub hostia, & quidem sub hostia valde parua. Plurimi etiam illorū execrandam *παταχσρια*, vel (vt rem prodigiosam prodigioso nomine nuncupant) vbiquitatem, ita seuerè ab Antiquitate reiectam & explosam, vt modos suæ imaginariæ præsentia excusare possint, reuocant. Sed nos, ne delictari videamur refutatione eorū, quæ planè mōstrōsa sunt, recitabimus sententiam eorū, qui omnium commodissimè sentire videntur.

Principiò dicunt, se inniti simplici sensui verborum Christi, non quære-
re sese interpretationes tropicas &
philosophicas blandiētes rationi hu-
manæ, sed domare suum intellectum
in piam captiuitatem Christi. Dixit
Christus: Hoc est corpus meum. Non
igitur dubitabimus, inquiūt, verè ad-
esse hoc corpus, quod assumptum est
de virgine, quod pependit in cruce,
quod resurrexit. Postea adduntur gra-
ues

ues & seueræ obiurgationes partis cō-
 trariæ, quòd ad rationis & Philoso-
 phiæ iudicium & principia velint exa-
 minare mysteria Dei, propter aliquot
 absurda physica irritum pronunciare
 hoc, quod locutus est Christus, præci-
 dere Deo omnipotentiam, & disputa-
 re cum ipso de impossibilitate illius,
 quod verbo suo fanciuit. Præterea ad-
 ijiunt nonnulli, cum secreta cœlorū
 & natura corporis glorificati homini
 ignota sint, cur non mallems, aiunt,
 Christo credere, quàm ab eius perspi-
 cuis verbis ad nouas interpretatio-
 nes delabi? Hæc quidem tam plausibi-
 liter & tanto cum spiritu ab istis ora-
 toribus, qui vel facundia vel loquen-
 tia pollent, & plærunque tribunitij e-
 tiam sunt, ad populum dicuntur & pin-
 guntur, vt theatrum ipsorum non se-
 cūs ac Romanum concionante An-
 tonio Consule, & petente vindictam
 propter necem Iulij, quasi æstu indi-
 gnationis commoueatur & ferueat.
 Atq; ita nullæ ampliùs aures illis, qui
 rei peraguntur, reseruatae patent, sed

ij simpliciter iudicatur esse ἀλάστορες, καθάρματα, pestes Ecclesiæ, blasphemi in Deum, deteriores Ethnicis & Iudæis.

Sed pergamus, vbi proceditur ulterius, quidã, seu imperitiores, seu patulò quietiores, dicunt, sese fugere omnes quæstiones, nec de vllò modo præsentia sollicitos esse, sed simpliciter inhærare se verbis. Hi quidem, si cum Deo, secus quàm Enthusiastæ faciunt, litigare nolunt, & quærere, quomodo cum istis rebus visibilibus tanta bona donare Deus possit homini, rectè faciunt: sin autem etiam nõ querendum arbitrantur de vera præsentia in homine, id est, quid ista sumptione efficiatur in homine, & interea herent in cogitatione de vnione pontificia, perniciosè errant. Necessè est enim nos de Christo & beneficijs eius ex verbo patefacto cognoscere & scire, quomodo in hac vita conuertamur & inseramur Ecclesiæ per verbum & Sacramenta, nec assuere commenta aliqua falsa & aliena à mente Christi.

Christi. Verùm cordatiores & magis biliosi è vestigio signum atrocis prælij proponunt. Propositio, inquit, Panis est verum, substantiale, essentialè corpus Christi, vera, recta & pia est. Et si hoc quæritur, dicimus esse prædicationem inusitatã, non quidem talem, quæ significet vnionem hypostaticam, sed Sacramentalem: Synecdochen, inquit, possumus admittere, vt extet testimonium contra transsubstantiationem, sed tamen sciendum est, primò & per se propositionem hanc sine tropo intelligendam. Metonymia verò inepta est. Neque enim panis est signum absentis corporis. Hunc suum intellectum muniunt deinde, & fulciunt multis argumentis, ex quibus nos præcipua deligemus.

I. Citatur regula communis, circumstantia scripturæ illuminat dicta. Ego sum vitis, propositio figurata est, quia subijcitur, vos palmites. Hic dicitur: Quod pro vobis traditum est. Tale igitur ducitur argumentũ: Hoc corpus præsens

præsens est, quod pro nobis traditum est in mortē. Pro nobis traditū est corpus verum & substantiale. Ergo præsens est corpus verum.

II. In dictis scripturæ, præsertim in articulis fidei, nunquam est accersenda allegoria vel interpretatio tropica, nisi ubi in alio loco expressè ponitur negatiua. Vt propositionem hæc: Si oculus tuus offendit te, eruas eum, metaphoricè intelligimus, quia expressè dicitur: Non occides. Sed in tota scriptura nusquam extat negatiua huius propositionis: Panis est verum corpus. Ergo propositio accipienda est sine tropo.

III. Paulus in narratione historię miro consensu retinet phrasas Evangelistarum, exponens propositiones illas, ait: Panem esse corpus Christi cōmunicatum seu distributū, ait incredulos fieri reos corporis Christi, ait eos non discernere corpus Domini. Ergo significat præsens esse verum corpus.

III. Citantur testimonia veteris Ec-
clesiæ, & recens inuentum est pharma-
cum valde placidum & blandum, v-
num ex illis quæ nominantur ἕπιτα. Ec-
clesia verus iam tempore Antonino-
rum accusata fuit de ἀνθρωποφαγία, oc-
casione sumpta à cœna. Spargebatur
enim, conuenire homines ad noctur-
na conuiuia, in quibus proponatur
vorandâ caro humana, & gustetur san-
guis humanus in signum coniuratio-
nis, quale nimirum fuit conuiuîū Ca-
tilinæ. Huic tam atroci criminationi
vbi respondent veteres, nequaquam
negant se manducare corpus Christi,
aut bibere eius sanguinem: sed tan-
tùm addūt, hoc fieri in mysterio, mo-
do videlicet incomprehensibili, non
visibiliter.

V. Expressè veteres panem & vinum
nominant corpus & sanguinem Chri-
sti, sicut infinita sunt testimonia.

VI. Expressè etiam statũunt duplicẽ
manducationem, sacramentalem &
spiritualem, duplicem etiam commu-
nicationẽ cum Christo, spiritualem
&

& corporalem, & hanc dicunt contrahi in cœna mystica.

VII. Testantur historiae, veteres in administratione cœnæ ante verba institutionis & communionem, Diaconos, Catechumenos templo remouisse, ne interessent his arcanis mysterijs. Quare constat eos censuisse proponi rem arcanam, quæ non rectè institutos posset offendere.

VIII. Confessio Augustana manifestè affirmat, vescentibus in cœna exhiberi corporaliter verum corpus & sanguinem.

Hæc sunt præcipua argumēta, meo iudicio; & ne callidè agere videar, optarim indicari ab ipsis, si qua habent meliora, quæ ego non inuenio. Vbi verò deinde modum præsentia constituant, aliqui propter personalem vel hypostaticam vnionem duarū naturarum in Christo, vel communicationem Idiomatum, vt nominant, physicam & realem, docent: Christum secundum vtramque naturam esse vbi-que, & qui contrà sentiunt, eos dicunt

cunt facere distractiones Nestorij. Sunt alij paulò prudentiores, qui intelligunt rectum esse etiam ab hoste discere. Ideo cum videant τὸ σωτηριῶν admodum malè quadrare, & audierint nunquam in Ecclesia simile dogma receptum, emendant sese & suos socios, aiūt corpus Christi vera & physica locatione esse sursum in cœlo, sicut dextrè, etsi non sine suo periculo, ostendit noster Philippus; sed rursus idem corpus sine locatione & vlllo respectu locali verè esse ex pacto in cœna. Hic verò allegant omnipotētiam Dei, prerogatiuam corporis Christi, addunt etiam, apud physicos locum non esse proprietatem substantialem corporis, cum ipse Aristoteles determinauerit cœlum, quod certè corpus est, in loco non esse, & præterea multa alia magis miraculosa accidisse corpori Christi, quàm sit ista locationis ablatio. Nam & Christum penetrasse lapidem monumenti, ianuas clausas, ambulasse in mari, sustulisse sese in sublime. Porro, penetrationē dimēsi-
 num,

num, leuitatem in corpore terrestri, esse grauiora absurda, quàm illud prius. Firmiter igitur tenendum, Deo ita ordināti possibile esse, verum corpus ibi sine loco statuere. Vbi deinde de natura symbolorum loquuntur, movent tria in conspectu habenda.

I. Symbola panis & vini, quæ nõ vertuntur in substantiam corporis Christi, sed retinent suam naturam.

II. Corpus & sanguinem Christi verum cum symbolis.

III. Efficaciam corporis & sanguinis Christi, vel fructum cœnæ, qui est donatio remissionis peccatorum & vitæ æternæ. Ideo cuidam, quem maximè sui libri, sese teste, delectant, valde placet hæc, quam vult esse suam, cum sit Bernardi, distinctio: Triplex est manducatio.

I. Symbolorum, videlicet panis & vini, quæ etiam homini cum brutis communis est.

II. Manducatio veri corporis, quæ communis est pijs & incredulis.

III. Manducatio spiritualis corporis

ris Christi, quæ tantum est credentiū.
 Sed recens, sicut hæc ætas ferax est re-
 rum nouarum, vt olim Africa, inuen-
 ti sunt artifices, qui & hæc explicatio-
 nem, etsi Magistrorum nostrorū, non
 probant, sed suæ causæ exuias Philip-
 pi quoquo modo accommodant, eo
 cū successu, sicut est apud Plutarchū
 de pueris, qui induūt grandes cothur-
 nos. Axioma est Philippi: Christum
 adesse non propter panē, sed propter
 hominem. Ideo, vt seruiant se ab il-
 lis, qui pugnat de pane, affirmant nul-
 lam cogitari debere alligationem ad
 symbola, sed tantum hoc vtraq; mā-
 nu tenendum: Corpus Christi verè &
 substācialiter infundi vel exhiberi ho-
 mini. Præter dicta verò scripturæ, quæ
 promittunt de copulatione creden-
 tium cum corpore Christi, allegāt ve-
 teres, q̄ vbi de corporali vnione Chri-
 sti & piorum loquūtur, respiciunt ad
 hanc cœnam mysticā. Incredulos di-
 cunt non percipere vacua signa, sed
 manducare quidem eos verum cor-
 pus, sed illud non vniri cum ipsis. At-
 que

que ita concludunt, symbola non esse inania & vacua signa absentis corporis, ut pars aduersa dicitur, sed signa exhibitiva veri & substantialis corporis, modo inperuestigabili. Atque ita cum nobis promissio facta sit de natura humana Christi, non debere nec posse eam restringi tantum ad diuinam. Ista ferme summa est eorum, quae a parte aduersa dicuntur. Nos enim nervos & praecipua capita negotij, non verobilem, venena, & acerbissimas criminationes recitare aut redarguere volumus. Breuiter igitur nostram subiiciemus sententiam.

Celebre apophthegma est Philosophorum, doctrinam ex veris extractam fundamentis omnes contrarias obiectiones dissoluere. Ideo illi, qui veritatem simplici studio quaerit, nec ullis cupiditatibus motus ambitionis, aut similibus irretitus haeret, facilis est explicatio. Manifestum est, ex illuue Pontificia haesisse in nostris has sordium reliquias. Quare communis erit refutatio. Et primum miramur sane, quam
 linam

linam fato multi excellentes ingenio
& doctrina, detineantur in tanta opi-
nionum caligine, vt non agnoscant,
quàm malè sibi hoc ipsorum dogma
constet.

Obiurgatur pars aduersa, quòd in
propositione cœnæ recipiat tropum,
neq; ipsi interea videre volūt, si tropū
reijciunt, planè & necessariò stabiliri
μετὰ τὸ ἴαυ. Atqui ea ipsa fuit causa, cur
scholastici sua cōminiscerentur, quia
verba, Panis est corpus, sonant de con-
uersione. Neq; enim ita fuerunt amē-
tes, vt sibi aut alijs persuadere conarē-
tur, posse retineri intellectū crassum,
vt ita dicam, vocabulorū, admissa ali-
qua specie figurarum. Iam isti nostri
peritiores Grammatici, cūm videri ve-
liat abhorrere à conuersione vel mu-
tatione illa, quam necessariò verba,
ea ratione intellecta, confirmant; ta-
men aut contemnunt tropum, aut
etsi tropū, vt aliqui faciūt, accersunt,
ὅτι τὸ π. vt aiunt, retinent. Præterea do-
nemus illis sanè synecdochen, quam
referunt ad panem, & dicunt ideo

esse commodã, quia etiam in vsu Paulus adhuc nominat symbola panem & vinum: Etsi profectò pontificijs nõ deest speciosa responsio, tamen pro conuersione illa veterum, quæ simplicior & facilior erat, necessariò stabilitur quædam ἁριστώδης σὺν ἕξει, vel σὺν ἁριστώ, quam aliqui inepto nomine, Consubstantiationem nominant, neq; hanc effugere vlli possunt, etsi maximè varia comminiscantur. Est enim ea geminæ substantiæ coniunctio per aliquem realem respectum. Perspicuum verò est, omnes, etsi quidam regulam de vsu non improbant, tamen in vsu ponere duplicis substantiæ præsentiam, panis, & corporis Christi, quod respectu essentiali copulatum est pani. Et hoc necessariò significat synecdoche, videlicet panem esse continens, corpus Christi contentum. Quare valde ridiculi sunt illi, qui prolixè de præsentia veri corporis concionantur, & interea profitentur, nullã se facere eius ad symbola alligationem. Nam omnes certè fatentur, cum pane sumen-

ti, nõ

ti, non verò alijs, præsens esse verū corpus. Item, etiam incredulos cum pane manducare verum corpus, etsi hoc ipsis non vniatur. Manifesta igitur cōstituitur alligatio substāialis ad symbola. Quantum verò hæc opinio differat à pontificia, & ytrūm necesse fuerit de tali re mouere litē, iudicent prudentes. Ostendant, quæso, discrimen suæ sententiæ & Papisticæ, & doceāt, quid mali sit in sententia scholasticorum præ ista. Nituntur pontificij simplici sono vocabulorum, quæ putant significare cōuersionem substantiæ panis in corpus. Isti reiecta ea mutatione, fingunt geminam substantiam panis & corporis realiter vnitā. Estne hæc differētia leuissima tanti momenti, vt sentētiam veterem ita atrociter oppugnare necesse fuerit? Perierit sanè substantia panis, sicut verba videntur significare, tamen cū accidentia sint reliqua, & ea sola sensibus manifesta sint, rectè panis adhuc, respiciēdo videlicet ad nostros sensus, ita nominatur, neque ea opinio prorsus in vllum

lum articulum fidei impingit, neque plus ex illa mali, quam ex altera extrui potest. Et Lutherus ipse fassus est, μετασίαν statuere vel non statuere, esse ἀδιάφορον. Videte igitur, quam belle congruamus cum idolomania Pontificia. Imò aperte profiteor, modum præsentia scholasticorum, præsertim posteriorum, esse magis rationabilē, & verbis ruditer intellectis viciniore, quam istorum, qui toties hærent in manifesta contradictione, & ex privato arbitrio ea proponunt, quæ neque veritati, neque sibi ipsi constant. Sed iam audire mihi videor censuras quorundam, qui sæuere increpant nos, quod modum præsentia, qui tamen imperuestigabilis est, inquirere, & mysteria Dei, ut loquuntur, scrutari audeamus. Verum cogitent, vter cœtus veram reprehensionem mereatur. Nos omnibus disputationibus de symbolis, quæ scimus naturam suam prorsus non mutare, docemus, quid in ista actione præstetur homini, & propositionem Christi sacramentalem simpliciter

pliciter sacramentaliter, hoc est, de efficacia ipsius in credentibus cum ista cæremonia ministerij intelligimus. Isti econtrà ista absona de vnione veri corporis cum pane, extra & præter verba Euangelij proponunt, vt necesse sit ea refutare. Quare sciant nos nõ mysteria Dei, sed somnia conficta ex imaginatione humana, & pugnancia cum articulis fidei scrutari & damnare, atque ita sese accusent. Postquam ostensum est, quæ sit congruentia harum opinionũ, nunc causas recitabimus, quibus mouemur, vt ab illis dissentiamus. Valde autem oramus omnes, qui pia cum modestia veritatem quærunt, ne credant, nos curiositate, aut quia ex philosophia nos decipi patiamur, ab istis dissidere. Est quidem hæc oratio plausibilis apud populum, qui odit artes, & cuius iudicia solēt esse de literatis, quale fuit Midæ de Apolline: sed profectò eò magis delinquunt isti *δημηγοροί*, qui & optima studia propter popularem auram traducunt, & falsis criminibus

innocentes deformant. Dulce est ple-
 bi audire, eos rideri & premi, qui sunt
 in existimatione sapientia, perinde
 vt veteri versu dictum est: Mures sua-
 uiter vesci carnibus feliū. Auidē has
 & similes voces arripiunt, ipsos vesci
 nucleo, reliquis verò tanquā porcis,
 putamina obijci. Certē & nos ciues
 Ecclesiae Christi, non verò sectatores
 Epicuri sumus, etsi nunc hoc ipsum
 nomen Christianum nostris penē de-
 trahatur, tale enim est seculum. Cum
 igitur in alijs articulis fidei Deo sese
 patefacienti in suo verbo, reuerenter
 assentiamur, & fateamur doctrinā Ec-
 clesiae esse sapientiam ignotam omni-
 bus creaturis, prolatam verò ex sinu
 æterni Patris per Filium, an hunc no-
 strum oratorem in vno solū capite
 argueremus mendacij, & ipsius ordi-
 nationi nostras ratiocinationes op-
 ponere statueremus, quē alioqui au-
 dimus in omnibus? An nō in ista ipsa,
 vt ita dicam, noui fœderis sanctione
 sonamus & credimus talia, quę longē
 non modò superant rationis iudiciū,
 sed

sed illi planè aduersantur? An ex natu-
 rali luce statuere possum, mihi ad hanc
 sacram cœnam accedenti, & fide in-
 tuenti Mediatorem, hac sumptione
 donari & obsignari vitæ æternæ hære-
 ditatem, ita vt ego peccatis horribili-
 bus pollutus, ex faucibus Diaboli &
 æterna morte ereptus, transferar in re-
 gnum filij Dei, cuius corpori, tanquã
 proprium membrum suo capiti, inse-
 ror, cui efficior conformis, immuta-
 tus mutatione vera & reali in anima,
 & ita, vt etiam corpus redactum in ci-
 neres, resuscitandum sit ad vitam per-
 petuam & beatam? Suntne hæc philo-
 sophica? Suntne hæc putamina? Quæ
 cum firmo pectore amplectar, & filio
 Dei laudem iustitiæ, misericordiæ &
 omnipotentis tribuam, qui & immu-
 tabilem diuinæ iustitiæ legem firmio-
 rem, quàm est ordo physicus vniuersę
 naturæ, flectit & mutat, an non crede-
 rem eundem alia quæcunque vult, fa-
 cere posse, si hoc esset patefactum? Desi-
 nant igitur concionatores nos accu-
 sare, quasi de absurdo physico pugne-
 mus;

mus; pugnamus, vt verum maneat, & Christus definijt, vt phrasis Sacramentalis iuxta mentem autoris intelligatur, vt nō assuantur interpretationes pugnantes cum articulis fidei & cum tota antiquitate. Quia verò suprā mediocri perspicuitate fundamenta causæ integrè proposuimus, nunc ex ijs capitibus rationes deducemus.

ad 1° I. Instituit Christus Sacramētum, id est, externum ritum, testificantem de promissione Euangelij. Nulla igitur alia præsentia constitui potest nec debet, quàm illa, quæ est præsentia Sacramentalis, vel præsentia ministerij, qua Christus efficax est in cordibus piorum. Iam illa vnio veri corporis cum symbolis toto genere diuersa est à ratione formali sacramēti. Cùm enim, vt optimè docuerunt Veteres, sacramenta ex duplici consistant parte, terrena & cœlesti, siue, vt recentiores loquuntur, ex signo & re signata, certè corpus Christi verum nec res terrena, nec signum est; non enim incurrit in sensus. Si dicant esse rem cœlestem

vel

vel signatam, quæro, vnitur ne vera & reali illa præsentia homini, an verò cessante actione desinit substantia-
lis præsentia? Plurimi & saniores me-
ritò abhorrēt ab illa substantiali trās-
fusione & commixtionē naturæ hu-
manæ Christi. Hi verò, qui vnà cum
Enthusiasta Silesio docere audent, e-
tiam secundum humanam naturam
verè & substantialiter Christum ad-
esse in cordibus piorum, hi monen-
di sunt, vt discant τὰ ἔμφημα loqui.
Nam profectò de talibus verum est:

*Incidit in Scyllam, qui vult vitare Cha-
rybdim.*

Promissiones de vnione nostri cum
corpore Christi nequaquã stabiliunt
illam Enthusiasticã & Schvvenckfel-
dianã deificationem, alienam à voce
diuina, sicut suprà satis ostensum est.
Inserimur viuifico corpori Christi, i-
pso λόγῳ effundente in nos de suo spi-
ritu, vt hoc vinculo ipsi colligati, ex
ius corpore hauriamus lætitiã & vitã,
vt talia in nobis fiant, qualia λόγῳ in-
ppria sua massa efficit; perinde sicut
in

in homine ex fonte vitæ per interme-
 dios canales vitales halitus ad omnia
 membra propagantur, quorum bene-
 ficio communi vitæ cum corpore fru-
 untur, etsi lōgè à corde vel capite ab-
 sunt. Hac deinde corporali vnione,
 quæ nobis est cum Mediatore, verè
 transferimur ad vnionē spiritualement
 cum tota diuinitate. Talis enim est
 Deus, qualis est imago fulgens in Fi-
 lio, nato ex virgine, & ad eandem nos
 oportet transformari, vt Deo efficiamur
 conformes; in hac quidem vitæ
 per inchoationem, per cōsummatio-
 nē verò in altera, vbi Deus erit omnia
 in omnibus. De hac duplici vnione lo-
 quuntur dicta scripturæ: Ego sum vi-
 tis, vos palmites: Nemo carnem suam
 odio habet, sed eam nutrit & seruat,
 sic & Dominus Ecclesiam: Caro mea
 verè est cibus: Effundā de Spiritu meo
 super omnem carnem. Item, Venie-
 mus ad eum, & mātionem apud eum
 faciemus. Interea tamen expressè do-
 cet vox diuina, nullam cōfirmari sub-
 stantiarum Dei & hominis cōmixtio-
 nem

nem vel coniunctionē physicam, sic
 ut nec ipsa beneficia physica sunt, vel
 physicae actiones. In Christo habitat
 Diuinitas *σωματικῶς*, in alijs omnibus
 effectiuè. Et de natura humana Chri-
 sti dicitur. Relinquo mundum, & va-
 do ad patrem. Item: Christus sursum
 est. Et firmissimè teneatur hæc propo-
 sitio: Eadem ratione Christus habitat
 in Abraham & in Paulo. Reiecta ista
 communicatione physica naturæ hu-
 manæ, infero, verum vel essentielle cor-
 pus esse rem cœlestem, nō rem signa-
 tam, quæ vnā cum symbolis homini
 exhibetur: sed res cœlestis, res signata
 est illa *κοινωνία*, illa Societas, quæ con-
 trahitur inter pios & corpus Christi,
 tanquā inter caput & membra. Iam
 si illa substantialis præsentia veri cor-
 poris desinit, manifestum est, quòd
 pars aduersa constituit præsentia in-
 utilem homini, & ita alienam à natu-
 ra Sacramenti, atque quòd ipsis Chri-
 stus verè adest tantum propter panē,
 non verò propter hominem. Osten-
 dant, aio, quis sit vsus illius veri corpo-
 ris,

ris, quod adest cum pane. Si concionabuntur de efficacia, sciant illa à nostris tradi explicatiùs & dulciùs, atq; ita nos fateri omnia; sed quærimus, quid noui aut quid singulare afferat illa præsentia. Hic quidem plurimi obmutescunt, nonnulli verò dicunt, Deo ordinãti obtemperandum esse, nec semper quærendam causam. Hi sciant, valde incircumspectè hoc dici. Nam cum ministerium & omnes partes ministerij propter hominem institutæ sint, certè vult Deus, vsum illius ordinationis homini esse notum. Sapientia Euãgelij arcana est, nec in hac vita exhauriri potest, sed ministerij vusus, quòd tantùm propter infirmitatem huius vitæ institutum, & desitutum est in nouo regno cœlesti, notissimus debet esse pijs. Sed alij rursus excipiunt, hanc præsentiam vtilem esse ad excitandam fidem, & acuendam reuerentiam in sumentibus. Respondeo: Deus vt mederetur humanæ infirmitati, instituit externa signa, quæ essent testimonia suæ voluntatis er-

ga nos. Ut igitur in actione baptismi, admoniti illo externo spectaculo cogitare debemus, sicut in baptismo Christi, ita in nostro etiam verè esse apertos cœlos, & nos in gremium Ecclesiæ recipi: Ita in sacra cœna visibilia signa debent nobis esse pignoris & testimonij loco de societate, quæ nobis est cum corpore Christi, ex qua pabulum vitæ æternæ haurimus. Signa igitur visibilia sunt instituta, ut excitent & confirment fidem de re inuisibili & cœlesti. Quæ verò de reuerentia declamitant, sciant explosa esse severissimo mandato Dei, qui vetat alium cultum instituere propria auctoritate. Hoc si nobis non obstaret, mallems retinere Missam Pontificiam, quæ multò augustior pompa, & etiam ad excitandam reuerentiã magis idonea est; sed mentem oportet regi verbo Dei, & fidem niti beneficio Mediatoris, qui vult coli in spiritu & veritate.

His ita cõstitutis, cum vsus manducati corporis nullus sit, qualibet autem

rem res habeat suam denominationē
 à fine, manifestum est, Christum hac
 ratione non esse præsentem propter
 hominem. Quia tamen pani accedit
 ille substantialis respectus, videlicet,
 quòd cum pane adest verum corpus,
 reuera mutatio quædam pani acci-
 dit, & ita propter panem, nō propter
 hominem Christus præsens est. Qua-
 re non pontificiòs, sed istam cateruā
 hæc aurea regula, quam Lùtherus e-
 tiā probauit, respicit. Pontificijs sub-
 stantia panis euauit, & Christus ad-
 est, vt ibi fiat oblatio. Quòd verò com-
 munitè excipiunt omnes, huic Sacra-
 mento inesse prærogatiuam, hoc o-
 stendant. Quia, si hæc assuitur præro-
 gatiua, iam non est sacramentum, sed
 singulare numen, quod nunquā eui-
 cent. Adest filius Dei sacramētis, vt in
 ministerio, & quod ad effectū attinet,
 in Baptismo & Cœna similiter adest.
 Sed modus ex diuersitate symbolorū
 vtcunquè discerni potest, sicut supra
 dictū est. Neglecta verò præsentia Sa-
 cramentali & præsentia efficacix, velle
 statuere

statuere presentiam Essentialem, vel
 unionem Essentiaë humanæ cum pa-
 ne, est euertere Sacramentum, & con-
 stituere rem toto genere à natura Sa-
 cramentorum differentem. Cogitent
 illi, qui sunt attenti, Sacramenta esse
 visibilia signa beneficiorum, quæ offe-
 runtur in promissione Euangelij. Nō
 igitur in hoc Sacramento alia presen-
 tia vel alia māducatio corporis Chri-
 sti instituitur, quàm ea, quæ docetur
 in Euangelio, quod nusquam sancit
 manducationem realis corporis. Hęc
 igitur prima nostra esto ratio, sumpta
 à mente Christi instituentis hunc ri-
 tum, & à ratione formali Sacramen-
 ti, quæ certè in omnibus, qui nō sunt
 fascinati incommodis opinionibus,
 potentissima est.

II. Planè euerit hęc interpretatio,
 doctrinam de veritate naturæ huma-
 næ in Christo, quæ vetus Ecclesia lon-
 go & acerrimo bello cōtra Eutychem
 explicauit & cōfirmavit. Sicut enim,
 teste ipso Luthero, damnatus est Eu-
 tyches, non quòd Christum adhuc ne-
 garet

garet esse hominem, sed quòd ipsi ne-
 cessarias proprietates corporis adime-
 ret, & ita, vt ipsius Lutheri verba reti-
 neam, rudis esset, vt non posset duce-
 re hoc argumētum: Tollens proprie-
 tates, tollit naturā: Ita profectò simi-
 lis est nostrorum aduersariorum vel
 inscitia vel temeritas. Panis est verum
 corpus, vel essenziale corpus Christi,
 aiunt. Oramus igitur illos, vt vnicam
 proprietatem corporis ostendant. Di-
 cunt, habet carnem & ossa. Excipio,
 cognouisse te oportuit, carnem & os-
 sa non esse proprietates, sed partes in-
 tegrales substantiæ hominis. Harum
 igitur partium, quæso te, vel vnicam
 indicato proprietatem. Neque rursus
 in vsitatum te proripias diuerticulū,
 Philosophicum hoc esse: aio hoc esse
 Christi, qui probat suam massam esse
 corpoream, eò quòd sit visibilis & tan-
 gibilis. Si igitur docere possunt testi-
 monio diuinæ vocis, vspiã in scriptis
 Prophetis & Apostolicis, substanti-
 am, quæ spoliata sit & careat omni-
 bus proprietatibus corporis, corpus
 appel-

appellari, iam victi sumus. Plurimq; valde delectantur illo commento de illo localitate, vt nominant, & ludificātur nos, quòd nesciamus locum esse quid accidentale : sed quæ ista est audacia fingendi subinde noua portenta sine autoritate verbi diuini? Vbi locorum scriptum est, corpus Christi fuisse aut esse sine loco, vel esse illocabile? Contrarium docuit vox diuina & antiquitas perspicuè. Licuit ne igitur illis inuehere vel cudere nouū dogma ignotum antiquitati? Deinde monemus eos, vt paulò accuratiùs ediscant physicam, aut si non didicerunt, saltem non cōtemnant, quæ assequi non poterunt: *βλακικὸν* enim & Aristophanicum hoc est. Age igitur, etsi fortassis ridemur, tamen & nos patientiam Socratis imitati, paulum cū ipsis philosophabimur; fortassis enim hinc alii cordatiores vanitatem horū somniorum agnoscent.

Quandoquocumque nominatur locatio, vel, esse in loco, sciendum est, non tantum nos loqui de spatio, quòd cor

pus recipit & complectitur. Nam hoc
 est quid extrinsecum & alienum à na-
 tura corporis, sicut etiam in vacuo, v-
 bi nullus locus est: tamen corpus re-
 uerà corpus esset, etsi nullum esset spa-
 cium ambiens, vt quidem aliqui ex an-
 tiquis perperam senserunt. Sed loca-
 tio primò & propriè respicit ipsam
 formã substantialem corporis, videli-
 cet dimensiones, vel potius est quid
 idem cum istis. Nomina enim dimen-
 sionum, longum, latum, & profundũ,
 nihil aliud significant, nisi extensio-
 nem, & intrinsecam locationem par-
 tium corporis. Quare ista propositio:
 Omne corpus est locabile, vel, necesse
 est esse in loco, est necessaria non ne-
 cessitate physica, sed necessitate defi-
 nitionis. Sciunt autem mediocriter
 instituti, hũc gradum necessitatis, qui
 nominatur definitionis & demonstra-
 tionis, esse immutabilem & planè vi-
 cinum primo, in quem collocantur
 propositiones de Deo, quod Deus in
 natura ita sanxit, ne fiat implicatio
 cõtradictionum, sed certò posset dis-
 cerni

cerni veritas à mendacio. Si trigonus non habet tres angulos, non est trigonus: ita si aliqua substantia non habet illas extensiones & distantias partiũ in longum, latum & profundum, non est corpus, neque debet appellari corpus. Interea excipiunt aliqui ineptè, locutionem referri ad necessitatẽ definitionis, quia hoc modo definitionẽ hominis talem futuram: Homo est animal existens in loco. Hos igitur placidè in Logica, si modò ipsis non cietur nausea, erudiemus. Scire oportebat literatos, in definitione aliam esse differentiam genericam, aliam specificam. Differentia generica sub nomine generis comprehenditur. Vbi dico: Homo est animal, intelligo hominem esse substantiam corpoream, quæ habet dimensiones. Satis est igitur exprimere differentiam specificã illius speciei, quæ tunc definitur. In hanc necessitatem ordinis immotam cum quidam ex scholasticis respicerent, pronunciarunt, ne quidem per potentiam diuinã effici posse, vt cor-

pus non habeat extenſiones vel loca-
 tiones dimensionum; quod cum qui-
 dā recēns imitati eſſent, iudicati ſunt
 à noſtra noua Sorbona peccaſſe pec-
 cato blaſphemix. Sed animaduertere
 poterant, nihil aliud dici hac propoſi-
 tione, niſi hoc: Deus nunquā facit cō-
 tradictoria: quia eſt verax, perinde ſic-
 ut impoſſibile eſt dari contrarium hu-
 ius propoſitionis: Deus eſt iuſtus. Ita
 neceſſitas definitionum etiam immu-
 tabilis eſt. Interea vbi ipſe vult, deſtru-
 it rerum ſubſtantias, cum quibus defi-
 nitiones & omnes proprietates eua-
 neſcunt. Verū omitti poteſt & hæc
 locutio propter peruerſitatem expo-
 ſitionis. Credo prudētibus propemo-
 dū me ſatisfacere, ſed plāriq; alij can-
 tilenam eandem canūt, Ariſtotelicū
 hoc eſſe, neq; ſcriptum in Codice Bi-
 blico. Rurſus reſpondeo. Natura &
 ordo naturalis ſunt opera Dei, ita cō-
 dita in prima creatione. De illis igi-
 tur, quæ natura ita ordinata ſunt, nō
 concionatur Euangelium, ſed loqui-
 tur de alia ſapientia, quæ eſt ſupra &
 extra

extra ordinem naturæ. Doceant igitur illi ex sermone diuino, contra immotum ordinem creationis, corpus nominari substantiã quæ caret dimensionibus, & corpus aliquod aut sine loco, aut vbiq; esse posse. Et rursus contra hæc somnia citamus argumentũ, quod Christus ex hoc ordine naturæ de veritate suæ naturæ humanæ ducit. De cœlo plana est responsio. Aristoteles docuit vnicum esse mundũ. Ex hac igitur hypothesisi ratiocinatur, extimã superficiẽ cœli non circumdari alio corpore. Interea non negat locationẽ intrinsecã & extensionem dimensionũ ipsius cœli. Imò Peripatetici posteriores addũt rectè, vniuersum cœlũ etiam quo ad respectũ extrinsecum in loco constitui. Sed cùm hæc ætas, ea quæ nõ intelligit, soleat nominare argutias, ideo mittemus ista, & veniemus ad miracula Theologica. Corpus Christi, inquiunt, ambulauit super aquas, ingressum est per ianuas clausas, per lapidem monumẽti, sublatum est sursum in aërem. Si igitur

In penetratione dimensionū corpori
 Christi sunt ademptę dimensiones, &
 alio tempore grauitas, cur non per o-
 mnipotentiam Dei posset adimi loca-
 tio? Respondeo: Ferme assentior illis,
 qui aiunt, ineptos physicos in rerum
 naturalium cōsideratione, ad causas
 occultas, vbi nihil opus est, similes ve-
 rò Theologos ad omnipotentiā Dei
 confugere. Non quæritur, quid Deus
 possit, sed quid velit. Et addimus: Nō
 potest, quia nō vult: alium enim insti-
 tuit ordinem. De miraculis breuiter
 respondeo: Nō affirmat vox Diuina,
 Christum ingressum per ianuas, aut
 exiisse per lapidem, nec omnes ex ve-
 teribus hoc ita exponunt. Dicitur e-
 nim stetitisse in cœtu discipulorum ia-
 nuis clausis, & mulieres inuenisse lapi-
 dem reuolutum. Sed, sicut sumus be-
 neuoli, largiamur hoc illis, quid inde
 extruitur? An corpora tunc amisisse
 suas dimensiones? Nequaquam: sed
 mutatam qualitatem texturę in cor-
 poribus, id est, ex denso factum esse ra-
 rum vt posset cedere; sicut aër circum-
 fusus

fusus cedit nostris corporibus, & tamen corpus est. Ita aut aqua desijt tūc esse mollis, aut corpus Christi ponderosum, vt posset retineri in sphaera aëris supra aquam. Fortassis etiam corpora beatorum, quæ vox diuina comparat cœlestibus, mutata illa materia terrestri, ferētur sursum, & tamen corpora erunt. De igne Babylonico hoc tantum addo: Ignis ille reuera calidus erat in sua substātia, nam alioqui ignis non fuisset; sed hic respectus extrinsecus ei adimebatur, videlicet, ne posset vrere corpora Hebræorū. Quare hæc exempla planè nihil eos subleuant. Conclusio igitur nostra hæc est: Quia Deus in sua voce vratur nostris vocabulis, & vult sese intelligi; Vox diuina autem & antiquitas consentientes testantur, Christum retinuisse corpus verum cum necessarijs proprietatibus corporis: Ideo execramur confusiones Eutychianas eorum, qui vel semper, vel in hac dūtaxat actione attribuant Christo corpus spoliatū omnibus proprietatib⁹ corporis, quod

nullas habeat dimensiones, quod sit
 vbiq̄ue, & cui proprietates soli diuinę
 nature proprie, realiter impressę sint.
 Declaratio nostra hæc fuit: Corpus
 definitur esse substantia, quę habet di-
 mensiones longi, lati & profundi. Per
 inde igitur, sicut sermo diuinus aquã
 nunquam nominat ignem: ita nun-
 quam nominat substantiam spiritua-
 lem corpus, quia Deus verax est. Testi-
 monia huius propositionis de verita-
 te perpetua nature humanę supra re-
 citata sunt, & si fortasse crambe reco-
 cta eos explere posset, repeto hoc q̄
 est illustrissimum. Sicut Christus ar-
 gumentatur: Hęc massa habet pro-
 prietates corporis. Ergo est corporea.
 Ita ego induco: Ista substantia de qua
 loqueris, nullas habet proprietates
 corporis. Ergo non est corpus. Memi-
 nerimus etiam dictum esse ab Augu-
 stino, cum qui spacia corporum tol-
 lit, corpus sustulisse, neq; tamen Au-
 gustinum blasphemũ esse. Sed in epi-
 logo huius disputationis hortamur
 rursus saniores, colligant sese, & agno-
 scant,

scant, quàm turpiter sibiipsis contra-
 dicant. Corpus Christi, inquit, sa-
 cramentaliter, id est, verè & substan-
 tialiter vnitū est pani, verè & substan-
 tialiter præsens est sumentī in vsu. Ex-
 tra vsum institutum, extra illam actio-
 nem, eo modo præsens non est. Iam,
 quæso te, an non est hæc circumscri-
 ptio, vel inclusio localis vel tempora-
 lis? Sumentī cum pane præsens est, nõ
 sumentī præsens non est, an non hoc
 est determinare locum & tempus præ-
 sentia? Aperiat Deus illis oculos. Iu-
 dicent igitur nunc prudentes, an re-
 ctè traducamur ad plebem, nos de ab-
 surdo rationis pugnare. Preliamur de
 gloria & veritate naturæ humanæ in
 filio Dei, vt sine dubitatione statuere
 possimus, carnem nostram collocatā
 esse ad dexteram Dei, eamque regna-
 re in arcana luce Dei, sine vlla con-
 uersione aut mutatione vnus natu-
 ræ in alteram, cui carni in hac vita fi-
 de per Spiritum sanctum glutinamur
 realiter & substantialiter, tanquam
 membra capiti, quem deinde *αρχηγόν*
 nostræ

nostræ salutis in resuscitatione mortuorum, oculis etiam corporalibus contuebimur, quem etiam coràm auidiemus in cœtu beatorum hominũ & Angelorum, de sapientia & voluntate æterni Patris & de suis beneficijs differere. Imò in quo conspiciemus, tanquam in perfecta imagine, luccere integram ideam sapientiæ & bonitatis diuinæ, atque causas & consilia omnium mirabilium operũ intelligemus, viuētes vita beata, æterna & gloriosa. Ad hunc nostrum mediatorem, cùm sciamus nos esse carnem ex carne ipsius, & os de ossibus eius, læti accedimus, fide petentes & expectantes vitam & gloriam, quæ in ipsius corpore fulget. Neq; hanc dulcissimam consolationem nobis eripi patimur somnijs Enthusiastarum, aut aliorum, qui Christo corpus, toto genere à nostro diuersum, circundant.

III. Moueat præterea omnes pios, cōsideratio horrendæ profanationis, quæ hinc extruitur & stabilitur, vr ab istis alienis & periculosis interpreta-

tioni-

tionibus abhorreant. Opinio sacrificij & oblationis in cœna pro viuis & mortuis primùm in causa fuit, vt ipsa caremonia in numen verteretur, posita verò præsentia illa reali vel veri corporis, non difficile est abusus istos omnes excusare & defendere. Et profectò, qui inter pontificios sunt callidiores, intelligunt valde speciosos hinc depromi pro sua causa colores: sicut ostendunt historiæ superiorum annorum, quando lites motæ sunt de sacrificio Missæ. Rectè à nostris reiicitur oblatio & applicatio per opus sacerdotis in Missa Pontificia, propterea, quòd nullus cultus instituendus est sine mandato Euangelij, & quòd ista profanatio cœnæ pugnet cum natura & institutione Sacramenti. Sed quid si prudentes inter aduersarios, vt certè faciunt, excipiât hoc pacto: An nõ vestra sententia de præsentia veri corporis ista omnia stabilit? Deducatur hoc. Primùm, mandatũ generale est sine vlla dubitatione, vt persona Christi adoretur. Iam si in illa actione præ-

sens

sens est, & substantialiter adest filius Dei secundum ytramque naturam, diuinam & humanam, non dubium est, illi tribuendum esse honorem inuocationis. Hic pars nobis aduersa diducitur in duas sectas. Quidam enim apertè fatentur, aut necessariam esse adorationem in sumentibus & spectantibus, aut saltem liberã. Ideo proponunt tales formas: Iesu Christe, qui cum pane & vino substantialiter præsens es, & sumentium tuum corpus & sanguinem exhibes, inuoco te. Atque hi certè ingenuè agunt. Vident enim se nõ posse euadere. Sed sunt alij paulò cautiore, illi tergiuersantur, & in miras sese trãformãt species, vt Proteus. Verùm & istos vinciamus. Proponunt ista duo.

I. Mandatum esse sumptionem, nõ adorationem.

II. Christum nõ esse locali inclusione, vel durabili præsentia alligatũ ad symbola: Ergo non posse ad illum locum dirigi inuocationem. Primum respondeo: Sicut Thomæ non erat

opus

Opus peculiari mandato, quod cogere-
 ret eum inuocare Christum, sed satis
 erat ipsi notum esse vniuersale: Ita in-
 stitutio, vt mādatum particulare, nō
 tollit, sed potius comprehendit vni-
 uersale de adoratione Christi. Sed præ-
 terea expressè præcipitur commemo-
 ratio, quæ præcipuè complectitur in-
 uocationem. Non dubium est igitur,
 quam esse adorationem. Altera etiam
 obiectio reuera nulla est. Quascunq;
 te veritas in species, etsi panis non est
 locus corporis Christi, quod nec ipse
 Aquinas docuit: tamen est vnio sacra-
 mentalis, sicut ipsi intelligunt, corpo-
 ris cum pane, vel substantialis respe-
 ctus inter panem & verum corpus.
 Hoc manifestum est ex manducatio-
 ne indignorū, qui cum pane ore car-
 nali manducant verum corpus, etsi il-
 lis nō communicatur efficacia. Ergo
 cum in ista actione vel administratio-
 ne singulari & substantiali præsentia,
 sit tota persona Christi, dico eò, non
 quidem ad panem, sed ad Christum
 cū pane præsentē, necessariò dirigen-
 dam

dam esse inuocationē, sicut cūm pete-
deret in cruce, vel cūm staret medius
inter discipulos & Thomam. Nec ista
prodigiosa illocalitas te potest libera-
re. Regula enim verissima est, q̄ mira-
cula in corpore Christi edita, honorē
Christo debitum non detrahunt. Sic
ut igitur ambulans super aquas inuo-
candus erat: Ita præsens in ista actio-
ne, non extra, vera inuocatione ab o-
mnibus qui adsunt, cōpellendus est.
Imò reperō hoc, quod paulò superius
indicatum est: Illi ipsi huius nouæ il-
localitatis architecti, insciēter, vel in-
uiti etiam, inclusionem localem po-
nunt, quia cum pane sument adest a-
liter, quàm alijs qui non sumunt. Ad-
do hoc, illi qui pugnant de reali, vera
vel substantiali naturæ humanæ trās-
fusione, si oculis suis discernere pos-
sent sanctos ab hypocritis, personæ
Christi secundum vtramq̄ naturam
substantialiter hærenti in pijs debe-
rent adorationem. Si igitur mandara
& necessaria est adoratio, oblatio eti-
am, quæ nihil aliud est, quàm petitio
inter.

intercessionis, bona & sancta est. Cur non diceret igitur Ecclesia conuersa ad panē: Fili Dei, qui cum his symbolis verè & substantialiter ades, misere-re mei, & intercede pro me? Item, cur in ista actione sacerdos non ita allo-queretur Deum: Aeternae Pater, sisto tibi æternum Filium tuum, & oro te, exaudias me, & omnium astantiū preces, per & propter eum, sicut olim visi-tatum fuit supplices regibus ostende-re ipsis filios? Concessa oblatione & adoratione profectò piū & sanctū opus est cumulare Missas, vt in astanti-bus acuatur reuerentia, & ardentior fiat inuocatio conspectu præsentis Christi. Neque quid mali sit in priua-ta Missa, facilè isti ostendere poterūt. Nam sacerdos communicat, populus dicit preces, & nō putatur referre, siue multi siue pauci sint, qui sumant. Ex tali igitur fomite pingi & propagari potest illa horribilis idolo-mania, qua tot seculis filius Dei affe-ctus est contumelia inenarrabili, de qua ita ardentè querebatur sæpe illa
 K dulcis

dulcis & beata anima Philippus, cum
 genas suas vbertim pijs lachrymis ri-
 garet, & dicere soleret: nūquam satis-
 fieri posse suo dolori, quem multis an-
 nis secum circumferret propter hoc
 graue vulnus de profanatione sacrae
 coenae, non solum apud hostes verita-
 tis, sed etiam in illo coetu, qui habet
 nomen Ecclesiae. Obtestamur enim
 omnes, qui amant gloriam Christi, cir-
 cumspiciant, quid fiat etiam in Eccle-
 siae emendatis. Monetur populus, &
 recte, vt frequens sit vsus coenae, sed pro-
 fecto interea plurimi plane profani
 accedunt tantum ex consuetudine,
 prorsus non cogitantes quid agatur.
 Alij etiam mouentur metu poenarum,
 aut infamiae, vt imitentur exempla a-
 liorum, etsi sunt sine poenitentia. Plu-
 rimi etiam, qui pie & recte sentire vi-
 dentur, in sua conscientia signis alli-
 gationem aliquam quasi physicam iu-
 stificationis, & opinionem meriti af-
 suunt. Et quamuis laudamus eam co-
 suetudinem, quod etiam priuatim ad
 aegrotos defertur sacra coena (nam non
 solum

solum publicæ cōgregationis neruus
 est, sed primò & principaliter κοινωσία
 Christi & sumentis, & extāt in hoc ca-
 su exempla vetustatis:) tamen nō pro-
 banda est hæc opinio nata ex merito,
 quasi ille, qui fortè expirauit non per-
 cepta cœna, membrum Christi non
 fuerit, cum rectè dictum sit à Veteri-
 bus: Crede & manducaſti. Item, Non
 priuatio, sed contemptus Sacramen-
 torum damnat. Hæ certè sunt pro-
 fanationes sacri huius mysterij, sed alia
 sunt grauiora. Examineſt quilibet
 suam conscientiam, an non vel hæse-
 rit, vel hereat in tali cogitatione, quā-
 do recitantur verba institutionis vel
 consecrationis, vt nominant, illa ver-
 borum pronūciatione quasi tremen-
 da, fieri mutationem panis, & iam ve-
 rum corpus Christi essentialiter præ-
 sens esse; perinde sicut voce Moſis
 baculus vertebatur in serpentem. Af-
 ſuefacti sumus ad illam sententiam à
 teneris, ideo ea etiam à doctis non fa-
 cilè exuitur. Populus verò qui stupi-
 dior est, nullo modo intelligit, sym-
 bola

bola ea omnem suam seruare naturā,
 nec sacerdotem facere mutationem
 panis, interea verò in corde sumentis
 efficacem esse filium Dei: sed auribus
 & oculis hæret in panis intuitu, illum
 veneratur animo, gestu & adoratio-
 ne. Scio hanc orationem multis esse
 ingratam, quia natura nobis suaues
 sunt veteres ritus: sed cùm extet seue-
 rissimum mandatum primi præcepti,
 vt fugiamus idola, illudq; anteponen-
 dum sit omnibus rebus humanis, cur
 nõ opera datur, vt omnis occasio ido-
 lolatriæ præcidatur?

Sanctissimus vir Philippus, nõ mul-
 tò ante mortem, cùm gemens hæc Ec-
 clesiæ vulnera deploraret, dixit, singu-
 lari & arcano Spiritus sancti consilio,
 in concione Paulina proximè ante
 disputationem de Coena, positam es-
 se hanc grauissimam prohibitionem:
 Fugite idololatriã, vt significaretur,
 tetras & idololatricas secuturas esse
 confusiones huius sacramenti, & pii,
 moniti hac seuera voce, quærent de
 vero vsu. Sit in spectatoribus pia reue-
 rentia

rentia, quæ proficiscatur ex vera do-
 ctrina de vſu Cœnæ, ſed adoratio ad
 panem & geſtus ſignificantes eam, re-
 ijiãtur. Vetus Eccleſia poſt publicas
 preces aſſidens ad menſam, veſceba-
 tur his ſymbolis, tũc nemo ſe prouol-
 uebat ad panem aut poculum, tunc
 nemo attollebat aut oſtendebat pa-
 nem populo tanquam corpus Chri-
 ſti. Et quamuis iſti ritus ſint ſua natu-
 ra medij: tamen cùm hætenus occa-
 ſionem idololatriæ præbuerint, erant
 taxãdi & abolendi. Rogamus omnes
 qui iudicare poſſunt, crederent ne, ſi
 Paulus apoſtolus, aut alius ex ſuis nũc
 viuens, immiſceret ſe cœtũ, vbi admi-
 niſtratur cœna, an hunc ritum agno-
 ſcerent? Ego nullo pacto adducor, vt
 credam. Ita nimirum degeneramus.
 In hæc mala cùm intuerẽtur quidam
 docti viri, ſemper hoc certamẽ, quod
 hiſce annis motum eſt, nominarunt
 controuerſiam *πρὸς ἀρετλατρείας*. Non
 enim exiſtimandum eſt, hanc accuſa-
 tionẽ ad ſolos pertinere pontificios.
 Nequaquam ita rude eſt agmen Pon-
 tifi-

tificium, vt præ se ferat, creaturam se-
 se inuocare, sed Christum velatum il-
 lis panis accidentibus adorare sese a-
 iunt. Ita pars aduersa velit nolit, fatea-
 tur necesse est, Christum suo corpore
 realiter cum pane in actione unitum,
 vera adoratione esse compellendum.
 Sed cogitent piæ mentes, quàm tetra
 hæc sit impietas, Christum corporali
 præsentia ad creaturam alligare, & ita
 cultum adorationis sine mandato E-
 uangelij instituere. Veri adoratores
 adorabunt Patrem in Spiritu & veri-
 tate. Accedamus igitur ad Domi-
 num nostrum Iesum Christum fide,
 non quæramus eum in corporalibus
 elementis panis & vini: ab eo regnan-
 te ad dextram æterni Patris, & dante
 dona hominibus, petamus bona æter-
 na & corporalia, & nominatim in hoc
 vsu, hoc est, vt in hac sumptione velit
 in nobis esse efficax, nos gestare & ser-
 uare tanquam membrum sui capitis,
 & carnem suæ massæ humanæ cogna-
 tam & insertam.

Posteaquam recitauimus, quare
 non

nō recipiamus expositionem natam
ex reliquijs transubstantiationis, nūc
etiam argumentis ipsorum, vt om-
nes scrupuli eximantur, breuiter re-
spondebimus.

Primum, & illud quidem, vt iacta-
tur, vel insolubile, vel ἀσύντατον: Hoc
corpus datur, quod pro nobis est tra-
ditum. Pro nobis est traditum corpus
verum. Ergo datur nobis corpus verū.
Sciendum est esse argumētum Scoti,
neq; enim vllus defraudandus est suo
honore. Respondeo: Concedo totū
argumentum. Datur nobis verū cor-
pus eo modo, quē Christus instituit.
Modus verò sacramēntalis est; talis igitur
præsentia, talis phrasis, & locutio.
Particula, Quod pro vobis traditur,
additur, vt sit commonefactio de ap-
plicatione & de beneficio illius cor-
poris, cuius hæc sumptio debet esse
σφραγίς. Corpus enim Christi nostrū
fit merito & efficacia. Et si cæcitas est
curabilis, monstro illis sanationem.
Alterā particula manifestè declarat
priorem. Neq; enim communicatur
K 4 nobis

nobis corporaliter ille sanguis, qui effusus est, sed fit obsignatio, propter nos factam esse eam effusionē. Quare utrobique non Numen, sed Sacramētum instituitur, & locutiones sacramentales sunt, non verò essentielles aut inusitatae.

II. Achillē sequitur Helena *διὰ γυναικῶν*. In dictis scripturæ semper est retinendum *ἢ ἢ τὸν*, nisi ubi alio in loco expressè ponitur negatiua. Non extat negatiua huius propositionis: Panis est verum corpus. Ergo vera est propositio. Respondeo: Nego minorem. Quia tres articuli fidei eam negant, & omnia dicta illorum articulorum.

1. Christus retinet verum corpus. Ergo corpus spoliatum omnibus proprietatibus corporis, non est corpus Christi.

2. Corpus Christi Physica locutione est in cœlo, & non reddetur nobis ante vltimum diem iudicij. Ergo panis non est essenziale corpus.

3. Ritus ille est sacramentum. Ergo præsentia sacramentalis. Et ita panis non

non est substantiale corpus, sed sacramentale. Neq; delectetur admodum illo improbo effugio, quòd propter verba institutionis excipienda sit hæc præsentia ex articulis fidei. Nam periculoso exēplo ita relinquitur, sermonem diuinum sibi ipsi contradicere & ambiguum esse. Eadem opera dicant, iustum esse occidere in hoc casu, cum oculus tuus offendit te: quia perspicuè monstratur exceptio quinti præcepti. Sed non decet Doctores Ecclesiæ tam petulans sophistica, neq; vnquam ostendi poterit, in sermone diuino esse contradictionem, & verba Christi aliter accipienda, quàm sacramentaliter.

III. Nisi perfricuissent frontem, rogarem eos, ne in aciem producant Paulum. Nam is fortiter iugulauit *τὸν ἀρχιερέα*. Norunt omnes pij & docti, quid significet *κοινωνία*: & quòd non fiat *κοινωνία* inter panem & Christum, sed inter Christum & hominē, cuius societatis hæc sumptio est *σφραγίς*. Non igitur panis est res, cui vnitū

vel communicatum est corpus Christi. Quia Christus adest propter hominem, non propter panem. Reatus in impijs, quicquid somnient, nō potest esse aliunde, nisi ex contemptu. Nulla enim corporalis contumelia Christo iā exaltato fieri potest. Qui amant sinceritatem etiam hoc meminere: sacramenta sunt talia in usu. Iam usus primus sacramentorum est fidei confirmatio. Qui igitur sunt sine fide, his verè hæc sumptio inanis cæremonia est, sed propter contemptum ordinationis Christi gravissimas sibiipsis attrahunt pœnas.

III. Color de ἀνεωραγία, sicut recēs, ita etiam parum firmus est: εἰκότα nō demonstrant in nostra logica. Veteres professi sunt, se sumere verū corpus & sanguinem Christi in intellectu Paulino: Panem esse verum vel essentielle corpus Christi, nunquam ab ijs dictum est. Neque debebant neque poterant Imperatori respondere, hoc convivium tantum esse signum, vel representationē Christi absentis, aut
notam

notam professionis; sed necesse fuit de vero fructu dicere, quem tamen spirituales & mysticum esse docent. Sciant verò isti pictores, neq; nobis omnino ignotam esse antiquitatem. Simplex & maximè perspicua historia communionis à Iustino, cuius ætate ista acciderunt, 2. lib. Apolog. describitur: Ait post interpretationem concionis Apostolicæ vel Propheticæ, & post dictas preces publicas, propositum panem & vinum aqua dilutum, cum deinde, qui præest Ecclesiæ, recitasse preces & gratiarum actionē; quibus peractis, Diaconos vniuerso populo ea distribuisse, & ad absentes etiam detulisse. Hic nulla fit mentio de præsentia veri & substantialis corporis cum pane.

V. Ex perpetua cōsuetudine sermonis diuini in ritibus, symbolis tribuitur nomen rei significatę. Sicut igitur haud dubiè Christus imitat² est phrasēs veteris legis, vt has: Agnus est pascha: Sanguis victimæ est foedus, & similes: Ita rectè vetustas eūdem morē
reti-

retinuit. Causæ autem harū locutionum duæ sunt.

1. Ut extet illustris distinctio inter hunc sacrum pastum & cibum profanum vel physicum.
 2. Ut certò statuamus, credenti in vsu exhiberi ea beneficia, quæ significant symbola, & ita perspicuè refutetur Enthusiastæ, qui sacramenta omnia spoliant efficacia. Frequentes verò veteres fuerunt in vsurpandis talibus phrasibus, vt in hominibus acueretur reuerentia. Sed deinde ætas posterior & vniuersam religionem in externos gestus, & has locutiones ad stabilendam idololatriam, contra mentem veterum, conuertit. Corruptelas has supra refutauimus. Cùm ipsimet veteres propositionem Christi sacramentaliter interpretati sint, cùm etiã extra vsum panem nominent corpus Christi, & planissimè articulum de veritate naturæ humanæ tradiderint & munierint, nō possunt hæ formæ loquendi aliter accipi. Nunc igitur etiam istæ formæ piè & rectè vsurpari possunt:
- Panis

Panis est corpus Christi, Vinū est sanguis Christi in usu; sed cum necessaria & vera declaratione, qua nulla melior est Paulina, vt toties dictum est. Accurate verò populus erudiendus est, vniōnem sacramentalem nō esse duarum substantiarum realem vel substantialem copulationem, sed tantū relationem, vel ordinationem diuinam, quæ significat istas res visibiles destinatas esse non ad vsum physicum, sed ad vsum spirituale, secundum Christi institutionem. Ita Paulus exponēs propositionem sacramentalem Christi, nominat panem & poculum benedictionis. Et in hanc sententiam planè loquitur antiquitas, vt Augustinus: Accedat verbum, hoc est, ordinatio Christi, ad elementum, & fit sacramentum.

VI. Sicut Antiquitas optimè dixit, in sacramēto duo esse, rem terrenam & cœlestem: Ita duplex manducatio, sacramētalis, videlicet symbolorum, & spiritualis, videlicet corporis & sanguinis Christi; duplex etiam nobis cū Christo

Christo vnio, Spiritualis, cum ipso & tota Diuinitate, quæ vltima est. Corporalis, cum ipso, vt cum Mediatore, cuius corpori fide per Spiritū sanctū inferimur, vt per hoc medium toti Diuinitati vniri possimus, & huius vnionis præcipuè σφραγίς est iste cōiuctus. Sed hic seriò vrgemus partem aduersam, demonstrent nobis testimonijs antiquitatis, duplicem esse manducationem veri corporis Christi. Imò vnica tantū est, quæ fit fide. Impiis verò veteres tantū ascribunt manducationem sacramentalem. Hinc est illa exceptio: Iudas comedit Domini corpus sacramēt totenus. Item, Comedit corpus Domini, non Dominum. Quare videat Narcissus, quomodo suam Chymæram de triplici manducatione tueatur.

VII. Sacramenta sunt sigilla iusticiæ fidei, & præsertim ad sacram cœnam non admittuntur illi, qui sese nō possunt explorare. Porrò ad explorationem vel pœnitentiam opus est cognitione doctrinæ. Catechumeni igitur, non

nondum rectè instituti in doctrina, meritò arcentur ab usu Cœnæ, & à spectaculo etiam, ne concipiant alienas opiniones, Pontificias, vel Vvestphalicas, de ritu, quem nondum intelligunt. Et pertinebat hic mos, qui est quid ἐδιδάκτορον, tantum ad disciplinam.

VIII. Opponitur nobis tanquã Gorgon confessio Augustana: sed profite mur, nos recipere phrases cõfessionis in hoc intellectu, sicut eas declaravit autor. Declarant verò eas hæ propositiones: Christus retinet veram naturã humanam: Christus est physica locatione in cœlo: Christus adest vt in ministerio: Adest propter hominem, nõ propter panem: Propositio, Christus est in nobis, intelligenda est per communicationem idiomatum, eaque tantum est dialectica, nõ physica. Verum est igitur, vescentibus in sacra Cœna exhiberi verum corpus & sanguinem Christi, non quòd fiat aliqua alligatio corporis substãntialis ad panem, aut commixtio substantiarũ Christi

Christi & hominis: sed ita, vt cōstitua-
 tur vera præsentia sacramentalis vel
 actionis, qua in nobis Christus verè
 est efficax, abluens nos suo sanguine,
 & vniens nos suo corpori reali & viu-
 fica vnione. Improbamus etiam con-
 traria docentes, nempe illos, qui ima-
 ginantur in cœna fieri repræsentatio-
 nem Christi absentis, & cœnam tan-
 tum esse notam professionis, neque
 prodesse ad fidei cōfirmationem. De-
 niq; ita eas recipimus & vsurpamus,
 sicut in posterioribus scriptis ipse au-
 tor eas interpretatus est. Sin autē ali-
 perperam eas acceperunt, nostrū non
 est hoc præstare, neque multitudo er-
 rantium præbebit errori patrociniū.
 Argutijs pontificiorum vt prolixè re-
 spondeamus, nihil opus est. Cogitent
 illud Comicum: Huic cū dico, tibi
 dico. Ipsi enim autores sunt harū cor-
 ruptelarum. Eadem igitur fundamen-
 ta refutant vtrosq;. Profanationes in
 Missis theatricis, oblatio, adoratio e-
 leuati, repositi & circumgestati panis
 in alijs scriptis copiosè refutatæ sunt.

Et qui-

Et quidem, vbi vera præsentia & vsus
 monstratus est, iam tota propago ido-
 lolatriæ iugulata est. Non etiã nunc
 furores Enthusiastæ Silesij longa ora-
 tione redarguere statuimus, cum hoc
 à ratione nostri argumētī sit alienius.
 Contenti igitur erimus hac breui seu
 disputatione, seu altercatione cū ho-
 mine parum sano. Non solùm sonat
 homo fanaticus veterem suam canti-
 lenam, non minùs gratam multitudi-
 ni, quàm est coccyſmus vel singultus
 cuculi, qui mulierculis creditur red-
 dere oracula, non esse Christum effica-
 cem per ministerium. Sed recens ipse
 & satellites ipsius quidam lucifugæ,
 horribiles vlulatus, potiùs Furiarum,
 quàm Caci, atrociores quàm vnquã
 antea, ediderunt. Manifestè negant,
 Spiritum sanctum esse efficacem per
 sacramenta. Imò affirmat ipse senex,
 nihil se sollicitū esse de ritu Sacramen-
 torum, scire se, sumptionem in cœna
 esse liberam, & quid *ἡ ἰσχυροῦς*, sicut &
 baptismum præsertim infantum; nec
 credibile, Apostolorū ætate baptiza-

tos esse infantes: vti sese libertate Euā-
 gelij, nullius cœtus se socium vel ciuē
 esse, & abstinere prorsus ab vsu cœnæ,
 optimo quidem iure. Nam & Paulum
 inter capita libertatis retulisse sacra-
 mentum cœnæ. Iubet etiam suos se-
 ctatores sibi viuere, fugere cōiunctio-
 nem vel societatem cum alijs congre-
 gationibus qualibuscūque, & esse cō-
 tentos manducatione spirituali Chri-
 sti, qui sese nobis infundat secundum
 vtramq; naturam verè & substantiali-
 ter, nec aliter verba Cœnæ intelligen-
 da, illisque talem attribuit syntaxin:
 τὸ σῶμα μὲ ὄσι τῶν, inquit pronome re-
 ferri ad totum intellectū, & verba ea
 esse pronunciata à Christo post panis
 manducationem, nec ad panem refe-
 renda. Sententia igitur erit: Corpus
 meum est hoc, scilicet cibus. Et ipse
 præfultor, & alter ex ipsius parasita-
 stris, scurra petulans, apertè dicunt,
 nusquam in scriptura pani tribui ap-
 pellationem corporis, vt hoc modo
 caeremoniam & ritū ipsum, tanquam
 nullius vsus, relegent ex Ecclesia: quē
 aliās,

aliàs, vbi nondum metas insanix hu-
 mana excedebat, docebat esse pictu-
 ram & vmbra manducationis inter-
 na. Credo pios expauescere ad hanc
δυσφημίαν, & exemplo Polycarpi iudi-
 care, aures esse obstruēdas, cū tamē
 suos symmistas tali sermone, simili
 incantationibus, vt Circe medicamē-
 toso poculo amatores suos in porcos
 & alias bestias vertebat: ita ipse in Hye-
 nas, aut certē in alia animalia planē
 Epicurea transformet. Extant refuta-
 tiones horum deliriorū scriptæ & pro-
 lixè & verè. Ideo nos tantū pauca
 de nostra causa dicemus, & examina-
 bimus ipsius pharmaca, quæ pfectò,
 vt rectè dictum est, non sunt σοφῶ, sed
 quasi hallucinationes hominis ex
 morbo furentis, & mendacia execran-
 da. Propositio verissima est, filiū Dei
 hac sumptione efficacē esse in creden-
 tibus, sicut expressè dicitur: Panis est
καὶ σῶμα corporis Christi: Poculum est
καὶ αἷμα sanguinis Christi. Et notū est,
 de omnibus sacramentis dictum esse
 in genere, quòd sint sigilla iustitiæ si-
 dei.

dei. Nota est etiam perpetua antiqui-
 tatis doctrina & cōsuetudo, quæ adeo
 non docuit, symbola esse vacua signa,
 vt potius hyperbolis interdū vsa esse
 videatur. Quis autem credat, hanc esse
 Christiani pectoris vocem: *Vtium cœ-*
nae esse ἀδιάφορον, cū extet seuerissi-
 mum mandatū: Hoc facite, quoties-
 cunq; biberitis: Conuenientibus vo-
 bis, mortem Domini annunciate? Et
 vetus Ecclesia in omnibus ferme con-
 gressibus ritum hūc, tanquā maximè
 salutarē & necessariā *σπονδὴν*, vsurpa-
 uit. Manducatio spiritualis, hoc est,
κοινωνία Christi & sumentis, verè fun-
 damentū & formā est huius actionis:
 sed interea non est dicendū, caremo-
 niam esse ociosum & inutile specta-
 culū. Norunt enim pij, isto externo pi-
 gnore ex immensa bonitate Dei con-
 firmari fidem nostrā, & fieri obsigna-
 tionē interioris illius cōmunicatio-
 nis. Olim dictū est, stultissimos omni-
 um hominū esse Grammaticos, quod
 præfagiū fortassis in istis nunc demū
 expletū est. Sed audiant Grammaticā
 sobriam.

sobriam, oppositam non syntaxi, sed
 confusioni ebrizæ. Scimus hanc esse na-
 turā pronominū demonstratiuorū,
 vt demonstrent subiectum singulare
 vel indiuiduū; quæ verò ad intellectū
 referuntur, vel ad totam orationē præ-
 cedentem, esse nomina relatiua. Si ve-
 rò fortè ex nouis Indijs propter recēs-
 bellū Grammaticale, nunciata est an-
 tiqui iuris immutatio, ostendant cō-
 mentarios, aut vapulent. Fortassis mi-
 nūs periti fuerunt Græcæ linguæ Apo-
 stoli, quàm nunc sunt Silesij. Potuis-
 sent igitur intelligibilem constituere
 Syntaxin, & vitare solæcismos. Eadē
 ratione incūbit ipsis probatio, quòd
 verba cœnæ dicta sint post cœnā. Sed
 profectò talia deliramenta, vel melan-
 cholica, vel phrenetica, homini sano
 non venient in mentem. Quàm verò
 impudens mendaciū est, nusquam in
 sacris literis corpus de pane prædica-
 ri? Oblitus es, fanaticæ, propositionū:
 Panis est *νοῦν* α *corporis Christi*: Nō
 discernunt corpus Domini? Sed desi-
 no, & oro pios, vt veniam dent huic ri-

xę acerbiori, quā mihi expressit iustus
dolor, propter contumeliam Christi.
Reducat filius Dei errantes in viā, &
blasphemōs coërceat iusta pœna, ne
plures à Deo auellantur.

TERTIA PARS EXE- GESIS, QUÆ OSTENDIT

*rationem, qua existimatur pia posse
constitui concordia.*

Xposuimus mediocri per
spicuitate cōtrouersiam,
quæ nunc ubiq; gliscit de
sacra cœna. Et verè affir-
mare possumus, nos neque irretitos
vllis priuatis cupiditatibus, aut amo-
re sectæ alicuius ista proponere; sed
simplici tantum studio euoluendi ve-
ritatem, ne conscientia nostra saucie-
tur vllis contagijs idololatricarū opi-
nionum; sed habeat firmam notitiā
& consolationē, qua tutò possit erigi
& acquiescere, in tanta iudiciorū &
hominum non tam dissimilitudine,
quàm

quàm peruersitate. Ideo etiam partē à nobis dissentientem nequaquam vltimo odio prosequimur, vel illorū contumeliam aut oppressionem expetimus: sed hoc nostrum est desiderium, hæc nostra vota, vt etiam in hoc articulo pius constituatur consensus: aut si qui, vt profectò plurimi faciunt, moderatis consilijs refragantur, saltem ad æquas conditiones pacis vel induciarum adduci sese patiantur, vt cōiunctis animis, cōfessione & precibus gloria Dei illustretur, & religio explicatè sineq; ambiguitatibus ad posteritatē propagetur. Etsi autem deridetur nostra pacificatio tanquam destituta auctoritate, & nobis accidet, quod veteri Germanico prouerbio dicitur: Eum qui in rixa se interponit medium, grauius feriri: tamen cum, vt olim dictū est, & olimor interdum sit valde opportuna locutus, prudentiores & hæc consultationem cognoscent, atque cum in expositione reliquæ causæ nō formidauerimus iudicia iniquorum, & in hac compositionis tractatione

aleam iaciamus. Si dulces, blandæ & sanctæ conciones sanare possent animos exulceratos hominum, profectò oratio benignæ illius animæ, quæ omnes tractabat mollissimè & humanissimè, sopiisset omnia odia. Sed, vt ille vir fortis ait, nec verba ignavis virtutem addunt, nec quantumuis vtiles cõmonestationes emendant insanabiles: Imò animaduersum est, in plarisque rabiem creuisse, quando indulgentia & lenitate bonorum se abuti posse viderunt. Ideo tales, tanquã deplorati apud medicos, relinquuntur prognosticis, hoc est, seuerissimis Dei comminationibus, qui impietatis & crudelitatis erit vindex asperrimus, sicut dicitur: Non habebit Deus innocentem eum, qui vanè vsurpauerit nomen eius. Item: Qui gladium acceperit, gladio peribit. Reliquos verò, qui aut gemunt propter idola, aut saltem non alieni sunt à pia concordia, monemus, ne ab illis turbatoribus Ecclesiæ sese inflammari patiantur, neque ipsorum crudelitati sese præbeant

ant ministros, sed negotiū ipsū
vnā nobiscū hac propemodū ratione
examinent.

Primum, cū omnino tres reperi-
antur viæ, quibus finiuntur etiā acer-
rimi conflictus & longissima bella;
transitione vel deditio: oppressio-
ne alterius partis: & transactione; co-
gitemus quæ ex illis sit rectior & me-
lior. Exposita est causa, quæ in contro-
uersiam vocatur, clarè & sine ambigui-
tate. Cū igitur euident sit, vtra pars
cōsensum vocis diuinæ & sinceræ an-
tiquitatis tueatur, & profectò altera
vix aliquid, quod speciem veri habet,
afferat; sed tantū reliquias Pontifi-
cij dogmatis proponat, cur non cedi-
mus perspicuæ veritati? Cur anteferi-
mus opinionum veterū quasi firmos
vel aliquos singularū cupiditatū mo-
tus voci cœlesti? Nōne cogitamus,
contumaciā prohibitā à Deo esse, nol-
le cedere meliora monētibus, sed per-
tinaciter in defendenda, & ornanda
sua opinione falsa laborare? Cessit Pe-
trus monenti Paulo de abroganda le-

gis Mosaicæ obseruatione. Vniuersa
 synodus Nicena cessit Paphnutio sua
 denti, ne ferretur lex de cœlibatu Sa-
 cerdotum. Etsi igitur Ecclesiæ nostræ
 constitutę sunt à doctoribus, excellen-
 tibus pietate & donis: si tamen aliqua
 doctrinæ pars ab alijs paulò rectius il-
 lustrata & repurgata est, cur non imi-
 tamur regulam: Si fuerit sedenti reue-
 latum, taceat prior. Item, Variæ sunt
 donorum species, sed vnus spiritus.
 Hæc igitur sicut expeditissima: ita pro-
 fectò optima erat via eõiungendi Ec-
 clesias præcipuorum regnorum in Eu-
 ropa, & constituendi dulcem & salu-
 tarem concordiam, si maiori & melio-
 ri cœtui cederemus. Sed adeò grauia
 & multa hanc spem interuertunt im-
 pedimenta, vt optare quidem nobis
 talem statum liceat, sed eò peruentu-
 ri haud vnquam simus. A Deo igitur
 gubernationem consiliorum nostrorũ
 petamus, qui faciat, vt tandem om-
 niũ Ecclesiarum cõsentiens sit vox
 & inuocatio. Nos autem secundam
 viam concordie examinemus. Finiũ-
 tur

tur interdū bella victoria per oppres-
 sionem & extinctionē partis contra-
 riæ, & hæc ratio plarifq; ex nostris, qui
 bus & propria laus & victoria verè, vt
 ille dixit, melle gratior est, valde pro-
 batur. Ideo varia vbiq; cuduntur con-
 silia, quomodo interneccione partis
 alterius, tandem nostrum regnū pos-
 sit cōquiescere & amplificari; sed sicut
 victoria hæc aduersus hostes externos
 laudabilis & optanda est: Ita in bellis
 ciuilibus nemo nisi immanissimæ &
 effere crudelitatis homo eam optare
 debet. Notum est, quid ille responde-
 rit Imperatori, quærēti, Iurè ne cæsus
 esset vir optimè meritis: Vtrum iure
 necatus sit, non disputo, sed hoc scio,
 te dextra sinistra tibi præcidisse. Et ta-
 lis victoria solet nominari Cadmæa,
 & ab omnibus iudicari funesta, vbi a-
 micus amicum iugulat. Intueamur
 tamen exercitus vtriusque conditio-
 nes, tesseras & consilia. Non inficiari
 possumus, multorū regnorū antecel-
 lentium autoritate & potentia Eccle-
 sias à parte aduersa esse constitutas,
 &

& quamuis non ex aliqua leuitate no-
 stras velim extenuare: tamen rursus,
 nisi ridiculè velimus esse φιλαυροι, fate-
 ri nos oportet, plerasque ex illis non
 esse deteriores. Vigent inter illos ho-
 nestarum artium studia, plerisque in
 locis honesta custoditur disciplina, &
 plurimi Deum fiducia Filij mediato-
 ris piè inuocant sine idololatria, sicut
 & nostri: Retinent fideliter fundamē-
 ta sacrae doctrinae, scripta Prophetica
 & Apostolica: Symbola cum alia, tum
 etiam hanc ipsam nostram confessio-
 nem Augustanam laudant & probant.
 Deinde magno Dei beneficio ornati
 sunt Doctoribus excellentibus piera-
 te & eruditione, qui & immensos la-
 bores, ærumnas & pericula in propa-
 gatione veræ doctrinae sustinuerunt, &
 quorū aliqui adhuc superstites sunt,
 præliantur in acie pro cōmuni causā,
 & qui profectò magis formidabiles
 sunt cōmunibus hostibus, magis etiā
 eos reprimunt, quàm multi Stentores,
 qui tantum hoc agunt, vt tot myria-
 des piorum hominū deforment. Præ-
 terea

terea vno ornamento præcipuè Deus
 voluit eos nos antecellere, & planè o-
 ftendere, ipforum doctrinam multis
 fructuosam fuiffe, quia tantū agmen,
 etiam celebrium hominū, sanguinè
 in constanti confessione inter horren-
 da supplicia pro Christo fuderūt, cū
 interea simile robur apud nostros, sic-
 ut ignotū non est, non fuerit. Deinde
 nequaquam illorum tanta est imma-
 nitas, vt nos velint iugulari, sed amicè
 consensum cōmunem constitui pe-
 tunt: offerūt omnia fraternæ beneuo-
 lentiaē officia: vbicunque etiā occasio
 est, officiosè nostros cōplectuntur, &
 quod certò constat, edixêre, ne publi-
 ca vlla oratione lacerentur nostræ Ec-
 clesia, aut ad populum traducantur.
 Quæ igitur causa est, quæ impellere
 nos debeat, vt adedè erga ipsos sæuia-
 mus? consentiunt nobiscū in corpo-
 re veræ doctrinae, piè nobiscum filiū
 Dei inuocant. Cur igitur tot millia so-
 ciorum confessionis & precū nostra-
 rum, ita atrociter dānamus? an quia
 vnica in parte, præcipuè leuicula, quæ
 dam

dam nota est dissensio? At vetus Ecclesia Nouatianos, etsi propugnabant perniciosum dogma, tolerauit, quia & in reliquis partibus doctrinae consentiebant, & utilem nauarant Ecclesiae operam in refutandis Arii blasphemijs. Imitemur, quaeso, hanc Antiquitatis *ἰδιότητα* potius, quam Pelei imprudentiam, qui cum feram peteret, amicum interfecit. Cur non igitur nostri Amphictyones ita cogitant: Ecclesiae istae sociae sunt nostrae confessionis, pie constitutae sunt, acriter praeliantur contra communem hostem: Quaeso condonetur haec vnica illis particula, quae profecto ex nullius sententia, si modo sanae mentis sit, potest esse magna. Lis est de sacra coena. Iam nemo negabit, sacramentorum, cum sint actiones, formam & principale fundamentum esse fructum. De eo congruunt sententiae. Dissentiunt vero de vana quadam appendice, videlicet: An praesens sit corpus Christi humanum, quod tamē ita praesens esse statuitur, ut nusquam sit. Existimatur enim, spo-

liatum

natum esse omnibus proprietatibus
 corporis, sicut substantia spiritualis,
 & neque includi pani, neque etiam
 substantialiter infundi homini. Dere-
 liquis, quæ vel *ὑπὲρ κοινωνίας*, vel de u-
 nione Christi & piorum dici possunt,
 & quæ ad articulū iustificationis pro-
 priè pertinent, planè cōgruimus. Cur
 igitur nostri *πυμένεσ λαῶν* ædificium
 splendidum demolientur, etsi existi-
 ment, stipulas aliquas obductas rimis
 aut tecto parum esse speciosas? Ego e-
 contrà ita iudico. Si quis omittat so-
 mnia Eutychiana de corpore Christi,
 existente in diuersis locis, & naturæ
 humanæ Christi suas relinquat pro-
 prietates, neminem ex parte aduersa
 magnopere cum tali rixaturum. Ut
 igitur, etsi quis beatam nominet, vel
 amaracum, vel amomū, nemo, vt opi-
 nor, cum ideo interficiet: Ita liceat
 cuilibet substantiam spoliata[m] pro-
 prietatib⁹ humanis appellare corpus,
 cum sermo communis eam appellet
 Spiritū. Tales cum sint Ecclesiæ ipso-
 rū, & ita etiā amicè p̄cipui ex ipsis erga
 nos

nos affecti, mirū est nostros ad eō esse
 implacabiles. Non delector quidem
 contrectatione vulnerū nostrorum,
 quæ per se est immitis: sed tamen nec
 morbus sanari potest, qui non agno-
 scitur. Qualis sit rabies in paginis istis
 publicis, quibus non privati tantū,
 sed integri lacerantur cœtus, manife-
 stum est. Nec viuis nec mortuis parci-
 tur. Imò etiā egregiæ illæ animæ, quæ
 cruore suo de cœlesti veritate testifi-
 catae sunt, in gremio sui Saluatoris cō-
 quiescere non potuerunt; sed imma-
 ni scelere viri sancti & constantes, qui
 in Gallia, Anglia, Belgico, & multis al-
 lijs locis propter confessionem verita-
 tis excruciatī & necati sunt, appellati
 sunt martyres Diaboli, atque in vni-
 uersum pronunciatū est: cœtus illos
 deteriores esse Ethnicis & Iudæis. Ha-
 rum enunciationū nimis barbararū,
 si nostros nondum pudet pigetq; ve-
 rē saxea circumferimus pectora. Vide-
 mus deinde cōcurrere quasi ad Syno-
 dum Lystricā plurimos ex iisdem ca-
 stris, ardentes ira & odijs, non eo con-
 silio

filio, vt controuersia ista cognoscan-
 tur: sed tantum, vt homines pii partis
 aduersa infames pronūcientur & da-
 mnentur, quos profecto libentiū, si
 possent, trucidassent vniuersos. Atque
 hæc ea suscipiuntur cum audacia & re-
 meritate, vt etiam ex nostris qui dau-
 de illis Arcopagitis dixerint, nunc ex-
 oriri nouam sectam, quam oporteat
 appellare ANATHEMATISTAS.
 Deinde non iniuria cōqueri possunt
 boni illi homines, etiam hos, qui a nau-
 tea, cum aura videretur esse secundior,
 visi sunt minū esse iniqui, & qui for-
 tassis rebus afflictis medicinam affer-
 re debebant & poterāt, nunc suo quo-
 dam cōsilio, vel metu amittendi sui
 loci & existimationis, reddi alienio-
 res. Narrat historia, cum in caede Cæsa-
 ris ipse Iulius. cruentus multis vulne-
 ribus inter cōiuratos etiam Brutum,
 quem vt filium complexus fuerat, stri-
 cto pugione accurrere ad lanienā vi-
 deret, velato capite dixisse: *καὶ σὺ τὸ τέ-
 λος*, atque simul corpus illis omnibus
 lacerandum vltro porrexisset. Ira viri
 M docti,

docti, senes & sancti cum gemitu vident, se suasq; Ecclesias premi suffragijs eorum, quos paterno amore complexi sunt, quos erudierunt & ornauerunt. Sed profectò non tuebimur pacem eiusmodi consilijs, quæ ad breue tempus munire videntur nostram auctoritatem, & nulla interea recta nituntur ratione. Nam obsecro vos, cum, ut credo, fateamini, non debere tolli iudicia ex Ecclesia, sed opus esse legitima cognitione controuersiarum; circumspiciamus quæso, qualis sit ordo nostrorum iudiciorum in hac causa. Populus educatus est in opinionibus illis, quæ reuerà ex reliquijs pontificijs natæ sunt, & hæret in plærifq; cogitatio de quodam singulari numine, neq; eam opinionem exuere potest, neque meliori imbuitur. Nam plures ex illis, qui ad populum loquuntur, & ipsi hanc causam, cum de ea nõ multùm solliciti sint, & bona scripta aut prorsus non attingāt, aut certè segniter & cum voluntate tam abalienata, non intelligunt; multi etiam suo lo-

co, dignitati & quæstui metuunt. Ideo de industria plebem in eiusmodi opinionibus detinent, & contra partem adversam acerrimè inflammant, ita, ut multi illos, si daretur occasio, dentibus discerpturi esse videantur. Si qui verò inter concionatores sunt saniores aut modestiores, qui nec phraſes impias, nec conuitia & furores aliorum imitari volunt, illi ab ipsis suis fratribus occasione quaſita, ex sermonibus, ſcriptionibus priuatis aut ambiguis acerbè ad populum traducuntur, nec quiescunt illi, verè ut olim dictum est μηχανοργαφοὶ κακῶν, tales calumniarum texere, donec tales in grauissimas adducant suspiciones & pericula. Ita deinde gubernatores politici, quibus nostra ætate iudicia de dogmatibus commendantur, accensi ab istis Furijs sacerdotum, incipiunt sæuire in meliores, & grauibus pœnis persequi recta monentes. Huius rei culpam in quem transferemus, nisi in quosdam Cleones nostrarum Ecclesiarum, qui adeo sunt

sunt inclementes & inhumani, ut venentur omnes suspensiones, omnes levissimas occasiones, quibus alter alterum ad populū possit deformare, cū alioqui populus de talibus rebus nihil cognosceret, sed simplici explanatione doctrinæ cōtentus foret? Hinc inflammantur odia potentum aduersus innocentes, præbetur occasio dissensionibus & distractionibus infinitis, quæ demum vtriq; parti exitiosæ futuræ sunt. Necessè est iudicia esse in Ecclesia, sed quis probet talem ordinem? Conueniant eruditi, deligantur iudices ex vtraque parte, sicut ipsa naturalis ratio dicat, audiatur & examinetur causa, postea ferantur suffragia congruentia ad veram normam. Talis cognitio cū nondum instituta sit, nec Synodus in tanta animorum exulceratione, cū desit gubernator, qui sua autoritate coërceat cōtumaces & petulantes, conuenire possit: quæ est audacia, paucos, eosque ferme rerum omnium imperitos, tot pias Ecclesias, quæ voce doctrinæ & præca-
 tione

tione nobiscum coniunctæ sunt, ita
 acerbè criminari & condemnare? An
 non tales Tyranni rectè dicuntur ido-
 la & parricidia stabilire inter nos & in-
 ter aduersarios? Apud nos populus
 non eruditur, nec iubetur falsas per-
 suasiones deponere, imò talibus con-
 tentionibus profundius immergitur,
 & gubernatores acuuntur ad sæuitiã
 erga pios, qui nullis falsis opinionibus
 polluti sunt. Aduersarij verò, qui
 pro suo Deo Maozim, tanquam pro
 aris & focis dimicant, istis hyperboli-
 cis clamoribus pro stabiliendis suis
 furoribus vtùtur, & hoc prætextu cru-
 delius in pios Christianos, qui verè
 sunt membra Christi, suorum tyran-
 nidi subiectos, grassantur: sicut de
 hac nostrorum incogitantia etiam
 quidam sapientes Principes ex no-
 stris conquesti sunt: & res ostendit,
 quid in Gallia, Belgico, Hispania, &
 Anglia acciderit, vbi nihil vsitatiùs
 est, quàm propter negatã veram præ-
 sentiam veri corporis ad crudelia sup-
 plicia sanctos homines abripere. Si
 M 3 verò

verò hæc crudelitatis ansa & sæuendi fenestra, quæ hac ratione patefit tyrannis, & à nostris confirmatur, non mouet nostros Doctores, vt sint in hac causa mitiores, & magis circumspècti, nimis sunt asperi.

Sed iam audio obstrepentes quosdam, quibus ingrata sunt moderata consilia, frustra ista proponi, & frustra peti cognitionem huius controuersia. Viuente enim Luthero satis ista esse explicata, & vero iudicio definita. His respondeo. Vtinam, sicut p̄ aliqui principes expetebant, omnia in colloquio recto suscepta fuissent ordine. Vtinam etiam tandem consensus, qui inter ipsos constitutus fuerat, seruatus esset, minùs certè nunc esset certaminum; quorum verò improbitate impedita & interrupta sit concordia, constat. De persona Lutheri non libenter loquimur, quia ea oratio non est popularis: sed tamen hoc profitemur, quod suprâ dictum est, nos toto pectore amare & venerari Lutherù, vtpote talem virum, qui
Deo

Deo carus fuit, & præcipuè ad emen-
 dationem doctrinæ hac vltima mun-
 di ætate à Deo mirabiliter excitatus
 & adiutus. Profitemur etiã, verè nos
 esse ciues eius Ecclesiæ, quæ voce hu-
 ius salutaris organi Dei collecta & cõ-
 stituta est, nec in doctrina fundamen-
 ti vlla in parte eum redarguimus. In
 hac ipsa causa etiam vbi ardor & spiri-
 tus Lutheri fuerunt ingentes, multas
 phrasas ipsius probam⁹ & recipimus,
 incommodiores candidè interpreta-
 mur, & mitigamus quantum possu-
 mus. Verùm si Luthero in tanto cer-
 taminum feruore exciderũt locutio-
 nes, quæ ad rectam normã parum con-
 gruũt, & ex quibus extrui possunt gra-
 uia in Ecclesia incommoda: cur non
 liceat nobis amplecti sententiam eo-
 rũ, qui fuerunt quasi *πρὸς αὐτὸν* Luthe-
 ro additi à Deo, qui commodiùs sen-
 serunt & locuti sunt? Interdum di-
 scedimus ab Augustini & aliorum au-
 toritate, qui fortassis non inferiores
 fuerunt Luthero, & ipsi hoc fieri iu-
 bent. Nulla propterea contumelia illi

-sancti viri afficiuntur. Scimus Luthē-
 -rum excelluisse sapientia plerosque
 -suae ætatis homines: ideo, cum omnia
 -rerum momenta in toto quasi mun-
 -do inspiceret, fortè existimauit non
 -mouenda esse, quæ vix possent obri-
 -neri. Et certè nihil detrahitur eius au-
 -toritati, etsi arbitremur, eum nō pro-
 -fus fuisse in vita *ἀναμάστητος*. Symbolū
 -gratum & vsitatum magnis viris est:
 -*ὁ ἐπ' ἀπίστων ἢ ὑπείροχον ἔμμενα & ἄλλ.*
 -Atque olim dictum est: Gloriæ cupi-
 -ditas vltimò etiam sapientibus exi-
 -tur. Ita quidem scio iudicare illos, qui
 -bus familiariter notus fuit Lutherus.
 -Cum igitur denuo in controuersiam
 -vocetur, vtra pars senserit melius: I-
 -mò cum nunc quasi nouæ mouean-
 -turres, ita, vt altera pars assuat confu-
 -siones de vbiquitate, & communica-
 -tione Idiomatum physica, & similes:
 -altera verò totam hanc causam expo-
 -nat magis eruditè, & in commodas o-
 -piniones vel locutiones priorum mu-
 -tet & corrigat: cur non legitimam co-
 -gnitionem ex eruditis vtriusque pa-
 -tis

tis desideremus? Certè non expediet
 tyrannidem similem pontificiè in no-
 stris Ecclesijs stabilire. Agnoscamus
 dona Dei etiam in alijs, nec fastu & a-
more nostri, sicut Narcissus, contabe-
scamus. Sed inveniuntur quidam ci-
 uiliores & callidiores, qui bellū *σχῆμα*
μα κλιζαδὸν excogitarunt. Ita enim fer-
 me concionantur: Rem ipsam osten-
 dere, quàm perniciosa sit *σασάχθεια*, &
 præsentis status mutatio. Si enim a-
 pertè fateremur hæsisse in nostris Ec-
 clesijs aliquos nauos, proponi nos
 deridendos hostibus, & econtra, le-
 uia ingenia acui ad petulantiam sub-
 inde mouendi noua certamina, & cō-
 uellendi cauillationibus doctrinam
 rectè constitutam. Valde igitur illos
 delinquere, qui vel sermonibus, scri-
 ptionibus vel consilijs receptam sen-
 tentiam improbent, & Lutherum, a-
 liosque tam Doctores, quàm audito-
 res, erroris insimulent. Contra verò
 omni studio pugnandum à concio-
 natoribus, ne animis hominum instil-
 lentur opiniones illæ blandientes ra-
 tioni

rioni & hominibus ingeniosis. Si quis
 verò iam occupatus sit sententia con-
 traria, eum aut in viam reducendum
 & monendum, vt non priùs approbet
 sententiam damnatam à Luthero &
 Ecclesijs Germanicis, quàm pia syno-
 dus (quam nusquam tamen futuram
 arbitrantur, neque cupiunt etiam)
 hoc faciendum censeat, aut mouen-
 dum eum loco. Isti Oratores cum
 quibusdam suis aculeis etiam nostrum
 pungant aut fodiant latus, ideo pau-
 lulum cum illis ex veris fundamentis
 disputabimus.

I. Sit hæc prima propositio: Ne-
 cesse est omnes homines in contro-
 uersijs de fundamento doctrinæ in-
 quirere, & amplecti veritatem tradi-
 tam voce diuina, nec moueri vlla con-
 traria autoritate hominum prohibe-
 rium hanc inquisitionem vel confes-
 sionem. Testimonia sunt manifesta:
 Hanc audite: Qui me confessus fue-
 rit coram hominibus, &c. Si quis a-
 liud Euangelium docuerit, anathe-
 ma sit, &c. Fugite idololatriam: Fun-
 damentum

damentū aliud ponere nemo potest.

II. Interdum in Ecclesia mouentur lites de adiaphoris ab hominibus inquietis, interdum etiam fundamento assuuntur stipulæ ab aliquibus, id est, opiniones minùs commodæ: Idcirco pro ad tuendam concordiam communem possunt & debent tolerare infirmitatem eorum, qui aliquid habent caliginis, cum tamen sinceri sint in præcipuis doctrinæ articulis. Imò in usu rerum mediarum, in refutatione etiam leuium errorum, iustum est, firmiores etiam usurpare prudentiã, ne animi infirmorum sauciantur. Sic longo tempore concordēs fuerunt Ecclesiæ Orientales & Occidentales, etsi fuit dissensio de aliquibus rebus leuioribus, ritibus & opinionibus. Atq; ita dicitur: Non deserentes congregationem vestram. Item, Nemini sitis offenculo.

III. Iudicia in Ecclesia nõ valent auctoritate regia vel prætoria: sed propter auctoritatem verbi diuini, cuius iudices sunt interpretes & testes. Neque

constituenda est illa Oligarchica vel tyrannica potentia, quasi illi soli potestatem habeant iudicandi de doctrina, qui funguntur munere publico: reliquis verò, vt Pontificij dixerunt, incumbat obediendi necessitas: sed pertinent iudicia ad totam Ecclesiam. Et si rectum est, in ea re seruare ordinem, sicut dicitur: Tunc visum est Apostolis & presbyteris cum tota Ecclesia. Item: Potestis singuli dicere: Si fuerit sedèri reuelatum, taceat prior. Spiritus non extinguite: Prophetias non contempnite: Omnia probate, quod bonum est, tenete. In nostra hac causa disputatio, An natura humana Christi sit vbique, an potius corporali locatione in vno loco cœli: Item, An corpus Christi spoliatum sit omnibus proprietatibus corporis, verè controuersia est de fundamento, videlicet de duobus articulis fidei.

1. De articulo qui docet, in Christo verè vnitas esse duas naturas.
2. De articulo: Ascendit in cœlum, qui simpliciter, vt verba sonant, non

verò

verò per allegoriam accipiendus est. Hæc pars cum insuperbia cura vetustatis accurate exposita & communita sit contra Eutychem: ideo seriò explodenda est recētiorum *παραχρησις* vel vbiq̄uitas: neque hîc mussandum est, quæcunque sanè ostendantur pericula. Ideo quidam vir verè sanctus dixit, In nulla causa gloriosius esse mori, quàm in ista, vbi agitur de gloria filij Dei, de quo nostra voce, confessione & sanguine, vbi opus est, testificari debemus, eū verè assumpsisse & retinere naturam humanam propter nos, & illud corpus assumptum non euauisse, non absorptum, non mutatum in aliam naturam, sed verè adhuc vnitum *τῷ λόγῳ*, vt nos ipsi inferamur, tanquam membra nostro capiti, & nostras mentes fide cum pio desiderio sursum, vbi est Christus caput nostrum, eleuemus, à quo vitam & gloriam haurimus; sicut membra languentia & torpentia robur à suo capite physico.

Certamen etiam grauissimum est
cum

cum illis, qui stabiliunt adorationem panis, id est, iubent homines ad locū panis, cum quo Christus coniunctus esse docetur præsentia physica, dirigere suam inuocationem contra manifestam doctrinā Euāgelij, quod vetat vllum cultum sine expresso mandato Dei instituere, sicut dicitur: Dominū Deum tuum adorabis, & illi soli seruiēs. Item: Veniet tempus, vbi nec in hoc loco, nec Hierosolymis adorabitur, sed veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate.

Sunt alij multi infirmā aut saltem modestiores, qui palām fundamentū non oppugnant, sed retinent quasdam opiniones minū commodas, quasi hæreditate acceptas, de præsentia reali veri corporis, quibus vbi incommoda & pericula huius sententiæ proponuntur, quoquo modo sese velant, ne videātur impingere. Tales nō damnamus, sed etsi sese perfectè erudiri non patiuntur, neq; veteres opiniones stabilitas autoritate magnorum hominum, exuere volunt: tamē

oramus, vt inducias nobiscum paci-
 feantur, & parati sumus eos pia cum
 moderatione tolerare, & Christiana
 dilectione complecti.

Colloquia sua & scriptiones etiam
 pij optimè possunt excusare. Primò.
 Necessè est singulos edere confessio-
 nem suã de voce cœlesti, præcipuè cū
 intelligunt plurimos errãtes in inter-
 pretatione doctrinæ. Porrò, magis p-
 spiciuè faciunt hoc, qui rectè docent
 & scribunt, quàm alij, sicut dicitur: O-
 mnis qui confitebitur me corã homi-
 nibus, confitebor ego eum coram Pa-
 tre meo. Et expressam habèt conces-
 sionem proponendi & scribendi ve-
 ram doctrinam etiam illi, qui nō sunt
 ad locum publicum vocati, sicut di-
 citur: Potestis omnes interpretari.
 Item: Sermo Christi habitet inter vos
 abundè in omni sapientia, docete &
 commonefacite vos mutuò. Item:
 Et tu cōuersus confirma fratres tuos.
 De iudicijs etiam plana est responsio.
 Differūt iudicia priuata singulorum
 inquirentium veritatem pro cōsola-
 tione

tione suæ conscientia, à publico iudicio Ecclesiæ in synodo, quæ perniciosum dogma & cultus iudicat esse vitiosos & abolendos publicè. Sicut verò priuata iudicia singulorum profus necessaria sunt ad cognitionem doctrinæ coelestis & cōfessionem: Itacertum est, ad iudicia publica adhibendos plures ex eruditis & pijs, et non omnes funguntur publico ministerio. Nec inquisitio veritatis est releganda ad tempus synodi, sed vltima definitio in causis ambiguis, & decretum de mutatione faciendâ potest seruari colloquio eruditorum. Interea tamē etiam publicè vtile est extare multorum sententiam ex veris fontibus quæsitam, vt eò materiæ melius illustrentur, & facilior possit fieri diiudicatio ab eruditis, si aliquando conuenturi sunt. Imò & nos has interpretationes nostras, quæ in priuatum nostrum vsum, vt suprâ præfati sumus, conscriptæ sunt, si fortè in aliorum manus peruenerint, subiicimus iudicio piorum, qui candidè secundum

verita-

Veritatem vocis diuinæ & sine priua-
 ris affectibus iudicāt, & prouocamus
 ad vniuersam Ecclesiam, non tantū
 ad illos, qui docent in loco publico.
 Certū enim est, vt toties diximus, iu-
 dia esse totius Ecclesiæ, sicut dici-
 tur: Vnctio docet vos de omnibus, &
 vera est, & mendacium non est. Item:
 Nolite extinguere Spiritus. Item: Si
 fuerit sedēti reuelatum, taceat prior.
 Hanc consilij nostri testificationem
 necesse est nos opponere iniquissimæ
 censuræ quorūdam, qui cum suæ cau-
 sæ diffidant, omnes, quos vlcera sua,
 etsi optimo animo, attrectare vident,
 opprimendos suadent. Hi sciant iniu-
 stissimè hoc nobis obijci: Currebant,
 & non mittebam eos; neq; tyrannicis
 suis molitionibus explicationem ve-
 ritatis obruēt. Interea tamen nullius
 vocationem turbamus, nec seditiosis
 consilij coetus diuersum sentientes
 oppugnamus. Non postulamus, vt
 collocentur in suggestus Doctores al-
 terius partis: sed transactione. Interea
 certamen hoc sopiri petimus. Accu-
 samus

famus & reprehendimus illos, qui in-
 tempestiuè in publico cœtu afferunt
 talia, quibus sauciari possunt infirmi.
 Ideo nequaquam ad plebem Lutherū
 damnari volumus, sicut omnino pro-
 pter hos nœuos leuiculos nequaquam
 meretur damnationē: sed sequamur
 consilium sanctissimi & mitissimi no-
 stri Philippi, quo profectò nihil po-
 test tradi salubrius. Explicatio vel defi-
 nitio vltima controuersix reseruetur
 cognitioni piæ synodi, collectæ ex e-
 ruditis & pijs multarum gentium, &
 oremus Deum, vt excitet aliquem ar-
 matum excellenti autoritate, qui ex
 nostris Ecclesijs diuersorum regnorū
 possit conuocare & rectè gubernare
 synodum, vt ita sublatis istis multipli-
 cibus dissidijs, corpus doctrinæ inte-
 grum sine ambiguitate tradatur po-
 steritati. Interea omnes Ecclesiæ re-
 purgatæ sint concordēs, neq; propter
 hanc dissensionem turbetur pius con-
 sensus; simus fratres, simus vnum in
 Christo. Omissis verò locutionibus
 periculosis de vbiq̄uitate, de mandu-
 catio.

ratione veri corporis impiorum, & si-
 milibus, conueniant Doctores nostra-
 rum Ecclesiarum de vna quadam for-
 ma, quæ nullas parere possit offensio-
 nes. Dicamus cum Paulo, Panem esse
^{non vni} corporis Christi. Vsurpentur
 phrasæ in scriptis Philippi traditæ, &
 dicatur copiosè de fructu, cum hoc
 sit fundamentum in ista causa. Aper-
 tè etiam fateor, me vnà cum Philippo
 libentiùs retinere phrasæ Paulinas &
 Philippicas posteriores, quàm Augu-
 stanæ confessionis in hoc articulo.
 Quia hæc generalis est, & falsus illi à
 multis affuitur intellectus. Nondum
 tunc res istæ ita explicatæ erant, & gra-
 uissimæ erant rationes, quæ mouebāt
 nostros, vt essent circumspecti. Cer-
 tissimis testimonijs tamen doceri po-
 test, quendam ex præcipuis socijs cō-
 fessionis, eumq; Principem, tunc pa-
 lam professum esse, non sibi satisfieri
 in isto articulo à nostris. Quare expe-
 ctetur huius propositionis declara-
 tio à pia synodo; aut si quis omnino
 eam usurpandam esse contendit, exi-

mantur populo impiæ persuasiones,
 & ostendatur, quòd voluit autor vniò
 nem Sacramentalem, & præsentiam
 actionis vel efficaciam, non pontificiũ
 numen stabiliri. Reliquæ verò, vt Pau
 linæ, nihil habēt ambiguitatis, & sunt
 tutiores. Disputationes cõtentiosas,
 præsertim publicas, expedit esse sopi
 tas: & si qui contentiosi ad populum
 lites & turbas mouēt, rectum esse con
 suluit Philippus, tales ab vtraq; parte
 remouere, & substituere modestio
 res. Rectiũs autem eruditi & insituti
 in hac parte inter auditores non ha
 bent causam, cur sese à publico cœtu
 & congressu abstrahant, etsi sunt ad
 huc infirmi & incommodè sentien
 tes admixti: neq; decet firmiores face
 re distractiones in populo, neque im
 portuno tempore aut locis apud ru
 des de hac causa mouere disputatio
 nes: sed pia cum prudentia omnes oc
 casiones scandalorum & distractionũ
 vitare, semper cogitare, parcendũ esse
 infirmis, ne horum consciētiam vulne
 rentur & turbentur, sicut dictum est:

Non

Non deserentes congregationem vestram. Item, Nemini sitis offendiculo. Contra verò, Doctores etiam ex animo concordiaē seruire oportet, commendare Ecclesias & doctores alterius partis, & vulgo iniustas persuasio- nes, quas de illis conceperunt, eximere. Potest etiam prudens cōcionator auditorib⁹ instillare, etsi de cœna exorta sit leuis quædam dissensio: tamē eam tanti non esse, vt communē concordiam turbari expediat: sed Deo & piæ synodi dijudicationi euentū cōmendandū esse. Huic viæ rectæ & planæ si inniteremur, non dubium est, Deo iuuante, animos coalescere, & aditum strui posse ad concordiam constituendam, quæ multis gentibus salutaris, & Deo imprimis grata futura esset. Nec impediri nos patiamur, etsi fortassis vtrobique quædam inueniatur vomica, quæ sanationem non admittent: tales tamen progressu temporis, putredine & illuue sua cōsumptæ cadent; nos modò operā demus, ne malum cōtagione serpat longiùs.

Exposui meam sententiā de com-
 positione, quæ etsi non omnibus pla-
 cebit, tamē nihil eo est deterior, *καλίο-
 νες ἢ οἱ κακοί*. Gratiorem verò Deo, &
 honestiorem apud pios eam esse cer-
 tō scio, quàm classica illorum, qui tan-
 quam flabella subinde hoc incendiū
 augent, & partem vtramque inter se-
 se committunt, vt inuicem grassentur
 in nos immani laniena, sicut Curetes
 & Aetoli post captum aprum Calydo-
 nium, donec ex mutua rabie vterque
 cœtus fatalibus pœnis & tenebris op-
 primetur. Nam Deo ita gubernante,
 his ipsis, qui nunc facilem sibi promit-
 tunt victoriam, deletis omnibus, qui
 contrā audent mutire, aut saltem ge-
 mere propter contumeliam Dei, pro-
 gressiones rerū paulò post ostendent,
 verum esse hoc, quod ille, vtramque
 fortunam expertus, dixit: Nusquā mi-
 nùs euentus, quàm in bellis, respon-
 dent. Omnino enim, vt quidam vir
 sanctus dixit: Etiam in hac causa tan-
 dem vincet veritas. Interea omnes pij
 & sanabiles nobiscum ardentibus vo-
 tis

tis orent propitium Deum, faciat, vt
 summus noster Pontifex filius Dei ex
 suo capite in suas genas, vestimēta &
 fimbrias, id est, in nos, qui sumus mē-
 bra ipsius, effundat fragrātia balsama
 Spiritus sancti, qui in nobis excitet lu-
 cem agnoscentē Deum sine tenebris,
 & veros atque salutare motus con-
 gruētes cum æterna norma mentis
 suæ, & corda nostra mutuò copulet
 vera & ardenti dilectione, vt o-
 mnes simus & sonemus

vnum in ipso, A-
 men.

N 4 PERI

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΚΥ

ΡΙΑΚΟΥ ΔΕΙΗΝΟΥ ΠΡΟΘΕ-

ΣΤΩΣ ΒΡΑΧΥΤΑΤΗ ΔΙΑΛΟΓΩ.

I.

IN propositionibus diuinae vocis nulla est vera vel realis contradictio, nulla etiam vera ambiguitas aut obscuritas.

Istae duae propositiones: Panis est Corpus Christi: & Corpus Christi physica locatione est in caelo, intellecta nude sine tropo, vere & realiter inter sese pugnant.

Ergo impossibile est utranque intelligi simpliciter sine tropo.

I I.

Articulus fidei simpliciter sine allegoria prorsus ut sonat litera, accipiendus est. Ergo propositionem Cœnae necesse est esse figuratam.

I I I.

Tropum monstrat mens vel consiliū Christi instituentis hunc ritum, & ipsa natura vel ratio formalis rei instituta, quæ est Sacramentum. Ergo omnino statuendum est, propositionem Cœnae esse locutionem sacramentalem. Locutio verò sacramentalis est propositio, in qua nomen rei significatae tribuitur signo, ut
ostendit

ostendatur, ritum hunc esse sacram actionem, non physicam, non magicam, & verè credenti in usu ea dari, quorum hic ritus est pignus vel signum. Et docendi causa eiusmodi propositionibus ascribi possunt metonymia & synecdoche. Sacramenta enim signa sunt rerum diuinarum, & testimonia applicationis beneficiorum oblatores in promissione vniuersali ad singulos. Ergo vera sententia propositionis Cœnæ erit ista: Panis est pignus, signum, vel sigillum, in vero usu credenti testificans, corpus Christi fieri nostrum merito & efficacia. Quia pro nobis est traditum: & hac sumptione facienda est commemoratio Christi viuens in suis. Calix est nouum Testamentum in sanguine Christi, id est pignus noui fœderis, testificans in usu, credentem esse ablutum sanguine Christi, & fieri socium omnium beneficiorum, quæ pijs parca sunt sanguine vel obedientia Christi.

EΚΘΕΣΙΣ RATIO- NUM PRAEDICTARVM.

I.

Minor primi argumenti vera & firma est. Verag enim propositio est Christi:
N 5 sti: nec

fi: nec minùs, si nudè intelligas, dissentiunt
quàm istæ, Oculum qui te offendit, eruas: &
Non occides, scilicet neq; in toto, neq; in parte.

I I.

Articulus fidei certissima habet testimo-
nia diuinæ vocis, & vniuersæ antiquitatis.

I I I.

Facilis tertij argumèti est probatio. Quia
perpetua diuinæ vocis in loquendo ea est con-
suetudo. Quia Christus imitatus est phrasas
veteris Testamenti, de manducatione agni, &
aspersione sanguinis victimæ: qui ritus erant
typi beneficiorum Messie. Quia sequens propo-
silio, quam imitatus est Paulus: Calix est no-
uum Testamentum in sanguine qui effundit-
tur, manifestè explicat priorem, & nemo dice-
re potest, hauriri corporaliter sanguinè Chri-
sti effusum. Quia ita interpretatur Paulus
Panis est $\kappa\omicron\iota\upsilon\omega\upsilon\iota$: & omnes veteres, qui pa-
nem nominant figuram, signum, symbolum,
& $\acute{\alpha}\nu\tau\iota\tau\upsilon\pi\omicron\upsilon\sigma\omega\mu\alpha$.

COROLLARIUM.

Si corpus Christi abductum est à nobis, &
panis tantum est figura vel pignus corporis
cui credentes fide vniuntur: Ergo vnica tan-
tum est manducatio veri corporis Christi, qua
fit

fit fide: & impij manducant solum symbola,
 qua nomen corporis relatiue sustinent: fiunt
 autem rei veri corporis Christi, quia contume-
 lia afficiunt sigillum vel pignus corporis Chri-
 sti. Nec tamen irrita fit Christi institutio, quia
 Sacramenta, quae sunt sigilla iustitiae fidei, vel
 signa confirmantia fidem, necessario fidem re-
 quirunt, nec prosunt ex opere operato nõ agen-
 tibus penitentiam. Quare praesentia sacramen-
 tali, vel praesentia ad efficaciam vel inhabita-
 tionem solis credentibus Christus praesens est.
 impijs vero praesentia vniuersali, nominatim
 propter hanc contumeliam & contem-

ptum eos iudicans &
 damnans.

S P O N

SPONGIA

EXIGVA ET MOLLIS

*comparata ad eluendos colores : quos illius**controuersie de sacra Cœna D. Paulus**Eberus, pastor Ecclesie VVitzenbergensis.*

T prima vox de Christo
 cœns in hunc mundum na
 to Angelorum ministerio
 ad pastores perlata est: Ita
 Pastores & Doctores in Ecclesia decet
 in primis esse doctrinæ de filio Dei te
 stes & propagatores: atq; imitari an
 gelicum cœtum, inchoare hymnum
 de beneficijs Christi, sonare gloriam
 Deo, hominibus pacem & lætitiã.
 Etsi autem omnibus temporibus im
 mense Dei beneficio subinde excitã
 tur aliqui Doctores ornati donis egre
 gijs à Deo, qui cœlestis vocis de Chri
 sto sunt repurgatores & perspicui te
 stes veritatis: tamen in hac mundi lan
 guida senecta multorum vox de qui
 busdam partibus doctrinæ læguidior
 est,

est, minùs clara & concinna. Quod cum iustis de causis reprehendât hoc tempore in D. Paulo Ebero pij multi, dolemus ex animo eum talem esse, vt verè ei possit id tribui. Et precamur filium Dei sedentem ad dextram æterni Patris, & dantem dona hominibus, vt ipse pastores fideles ærumnoso suo gregi proponat, qui & salubria monstrent pabula, ac terreât lupos insidiantes imbecilli agmini, & in ipso cœtu autores sint communis pacis, & retineant lætitiã conscientiarum, ne fiant diuulsiones exitiosæ, quales Diabolus & multæ pestes Ecclesiæ immanis rabie moliuntur. Sicut autem Pastori, præcentori sacri hymni, rectû est respondere, & ipsi accinere suum chorum: Ita in Ecclesia necesse & vtile est de grauibus doctrinæ partibus multorum extare iudicia & confessionem, vt dicitur: Sermo Christi habitet inter vos opulenter, &c. Luceat lux vestra corâ hominibus, &c. Quare cum in grauissima & verè deploranda controversia de sacra cœna, D. Eberus suã publicè

publicè recitauerit confessionem: id
 cauerò multis pijs videantur simpli-
 ci fundamento assutæ quædam stipu-
 læ, neque satis commoda & amica via
 monstrata ad cōcordiam, opponitur
 isti scripto hæc breuis & simplex re-
 sponsio. De ea oramus vt χωρὶς προκη-
 ρατῶ, non κτὶ πρόσκλησιμ, pij Lecto-
 res iudicent & videant, vtra senten-
 tia & magis sit analogæ fidei, & vtilior
 miseræ & mœstæ Ecclesiæ. Neque ve-
 rò dubitamus & D. Eberum cum for-
 sitan hanc διατριβὴν inspexerit, æquo
 animo hanc piam & modestam ad-
 monitionem admissurum esse & γὰρ
 ἂν παύφησις ἔσιμ' ἐταύρω, inquit ille hu-
 manus & prudens senex. Et Aposto-
 lus inquit: Docete & commonefaci-
 te vos mutuò. Ac præcipuè in Eccle-
 sia non est stabilienda indigna & per-
 nitiosa seruitus: quasi eorum qui an-
 tecellunt autoritate, dicta, sine vlla
 inquisitione accipi necesse sit: cum
 scriptum sit: Omnia probate, quod
 bonum est, tenete. Item: Funda-
 mentum aliud ponere nemo potest,
 &

& cætera. Item : Super fundamen-
 tum aliqui extruunt stipulas, & cæte-
 ra. Et si autem nostro consilio pote-
 ramus instituere ordinem disputatio-
 nis : tamen vt magis perspicua sit no-
 stra sententia, imitabimur seriem li-
 bri ab ipso editi, & tantum præcipua,
 in quibus maximè confidit, attinge-
 mus. Solet enim ille multa ludere,
 cui rei nobis non vacat indulgere. Et
 stultitia est velle omnes ἀλογίας, &
 cauillos curare, postquam fundamen-
 ta rerum tenemus, quæ nobis, Deo
 iuuante, non obruet ingens verborum
 chaos, quod accersit. In Proœmio lō-
 ga oratione reddit rationem sui con-
 silij: nec vult videri hanc Camerinam
 alieno tempore mouisse, aut hac sua
 testificatione, aut condēnatione crea-
 re periculum multis pijs, in Ecclesijs
 aliarum gentium. Ea de re nostrum
 subijciemus iudicium, vbi prius de
 causa ipsa statuerimus. Nam si ex-
 posuit necessarium caput doctrinæ,
 & habet vera testimonia cœlestis vo-
 cis, iam cōstat, veritatis cōfessionem
 ante.

anteferendam esse, non modò salutem multorum regnorum, sed prorsus omnibus rebus humanis, sicut dicitur: Qui ne confessus fuerit, &c. Item, Si quis aliud Euangelium docuerit, &c. Nunc verò neruos disputationis ipsius, de rasis coloribus, qui maximã partem complent libri, scholastico more proponimus: & hortamur pios & eruditos, vt abducãt oculos à pigmentis, & quærant vera causę lineamenta.

P R I M A P R O -
P O S I T I O.

Fatemur κερτήρια in Ecclesia esse, non conclusiones demonstrãtes, extructas per rationem syllogisticam intellectus humani, sed testimonia vocis cœlestis, prolata ex sinu æterni Patris per filium Dei, patrefacta & repetita in Ecclesia omnibus temporibus. Ideo fulmina cõtra audaciam humanam delabentem ab autoritate vocis diuinæ, ad propositiones congruentes cum iudicio rationis, nos nihil feriunt. Quia pugnamus non de absurdo phy-

do physico, sed Theologico. Rectè igitur, etsi ad perstringendos rudiorum oculos, nobis obijcitur, nos in verbis Domini: *Hoc est corpus meum*, ponere tropum, ut videntur absurda, dum modo intelligantur absurda, quæ pugnant cum verbo Dei & regula fidei, & huic fundamento addatur expositio Christi & Pauli, & doctrina & forma loquendi scripturæ de sacramentis, & consensus veteris Ecclesiæ. Quibus omnibus nos insistere ac niti, suo loco, Deo dante, ostendemus. Qui autem doctrinam de persona Christi, & de distinctis naturarum in eo proprietatibus, patetam in verbo, vocat Philosophiam humanam, id in sua schola, & sua sapientia faciat. Nobis crassis hominibus non vacat ei auscultare, sed dicimus, nos impugnare ipsius falsas opiniones: non eò quòd cum ratione, sed quòd cum verbo Dei, cum articulis fidei pugnent, quos inter se optime cõsentire, & vnã copulatiuam efficere statuim⁹. Ex philosophia verò si quis illis contradicit, eum non audimus.

O

Possu-

Possimus verò eadem exempla, quæ
 specie plausibili citat, multò veriùs al-
 legare cōtra ipsum. Vt primi parētes,
 decepti à Diabolo, à voce diuina quæ
 erat addita externo signo, videlicet, ar-
 bori, vt ipsis esset commonefactio de
 volūtate Dei, & fidei exercitium, dis-
 cesserunt: & tribuerunt ipsi ligno, vel
 fructui vim physicam aut magicā con-
 ferendi ipsis similitudinem Dei, & sci-
 entiam boni ac mali: vt etiam Cain,
 & cœtus idololatricus Ethnicorū sa-
 crificijs opinionem meriti addidit, &
 ignem ipsum pro Deo coluit: ita accu-
 sandi sunt illi, qui aut nihil, aut seigni-
 ter considerant sentētiam promissio-
 nis, quæ concionatur de bonis homi-
 nibus donādis: & interea extra & præ-
 ter mentē promissionis acerrimè sta-
 biliunt alligationē aliquam substan-
 tialem vel physicam Christi ad panē:
 quæ tamen præsentia hominī contin-
 gere non potest, sed symbola autori-
 tate quadam & gloria diuina ornat,
 & occasionem tetra idololatriæ præ-
 bet.

SECUNDA PRO- POSITIO.

Firmissime tenemus has hypothe-
ses, sacramenta esse actiones, & fá-
lia esse in usu solùm, nõ extra usum in-
stitutum. Item: A desse Christum non
propter panem, sed propter hominẽ.
Ideo, vt forma substantialis calefa-
ctionis est introductio nouæ quali-
tatis in subiectum quod mutatur: &
sicut forma limitis est ipsa agrorum
distinctio: ita huius sacramenti for-
ma substantialis est, non copulatio
aliqua physica duarum substantia-
rum, Christi & symbolorum, sed *νοια*
νοια, hoc est, unio Christi & sumen-
tis. Quia actio hominem, non symbo-
la respicit. Atq; in talibus vocabulis
relatiuis, norunt omnes docti, formã
substantialẽ, & finẽ principalem, non
discerni realiter. Finis verò correlati-
uus est ille, quo respõdet passum agẽ-
ti. Ignis agit in aquã, vt illi imprimat
similem qualitã: finis correlatiuus
est, vt aqua deinceps similis sit igni.

Ita filius Dei voce promissionis, & ob-
 signatione sacramentali, vel illa sacra-
 actione, per Spiritum sanctum vult in
 te esse efficax, & te sibi vnire: atq; ista
 vnio forma est huius actionis: finis
 correlatiuus est, vt deinceps pij simi-
 les sint ipsi, ac vniti ipsi, vel, vt loquun-
 tur verba institutionis, vt ita fiat com-
 memoratio Christi, videlicet, Christi
 præsentis & habitantis in suis. Quare
 distinctio illorum, qui substantiã cœ-
 næ discernunt à fructu cœnæ, & sub-
 stantiam referunt ad coniunctionem
 Christi cum symbolis, nō est toleran-
 da. Et quidē in descriptionē vnionis
 sacramentalis, quo vocabulo demen-
 tant homines, necessariō à se ipsis dif-
 sentiunt, cū eam aliàs ad prædicamen-
 tum relationis, aliàs ad prædicamen-
 tum substantiæ referant. Veritas ista
 est: Vnio sacramentalis non est physi-
 ca duarum substantiarum cōiunctio,
 sed est relatio, hoc est, ordinatio, quæ
 Christus cum rebus externis ab ipso
 institutis, intus in corde credētis per
 Spiritum sanctū ea vult efficere, quæ
 pro-

promittit verbum. Rectè igitur dicitur, Pani nullam factã esse promissionem, sed totum beneficium pertinere ad hominem. Ac quid disputant de pane? Atqui panis nõ est sacramentum, sed actio est sacramentum. Concidunt autem omnia ipforum portẽtosa figmẽta, quibus mendacia & idola in cordibus hominum confirmãt, seruato hoc vno fundamento, quòd sacramenta sint actiones, id est, ceremoniã externã visibiles, atque ideo sensibus expositã, quã tanquã incredulitati nostrã adminicula, nos confirmant inde, quòd Deus affirmat se tã certò dare nobis inuisibilia, quã certò fiant à nobis actiones visibiles, id est, confirmant ratiocinando, non arcana aut magica vi, non vt medicamentum sanat morbum. Nequaquã verò sunt noui articuli fidei, id quod essent profectò, si essent actiones inuisibiles. Res autem, aqua, panis, vinũ, sunt harum actionum seu fundamenta, seu termini. Sacramẽtorum autem termini, id est, fines seu vsus harum ce-

remoniarum à Deo ordinati, faciunt
 vt sint sacramenta. Inter hos primus
 & principalis est cōfirmatio fidei seu
 promissionis gratiæ, seu beneficiorū
 Christi applicatio ad singulos. Cū
 igitur nihil habeat rationem sacramē
 ti extra vsum institutum, qui est con-
 firmatio fidei, sequitur, firmissimè man-
 ducationem tantū spiritualemente
 se, quæ fit fide. Nec patiaturs hoc loco
 Ecclesia sibi obtrudi fundamentum
 seu materiale cœnæ *βλακκίον* corpus
 & sanguinem. Nam hæc sunt signatū,
 id est, illa dona quæ hīc promittūtur,
 & quorum perceptio nobis obsigna-
 tur. Non igitur confundenda cum si-
 gnis. Analogia signi & signati est ipsa
 relatio inter hæc duo, seu, vt ita dicā,
 signatio, vt inter limitem & limitatū
 limitatio. Hanc dicimus non solū
 allegoriam rituum, sed etiam, & qui-
 dem præcipuè obsignationem. Ho-
 rum verò vtrumque tollitur, cū vna
 & eadem res, videlicet corpus, dicitur
 signum & signatum. Vt igitur res ma-
 gis intelligatur, simul hoc loco detra-
 hatur

hatur aduersarijs hæc larua, & Christū
& eius manducationem dicunt esse
signum, siue sacramentū. Nam primò
signa oportet esse visibilia. Secundò
aliud significare. Neutrū dici potest
de manducatione corporis Christi,
quæ creditur, nō sensu percipitur: cer-
ta est ex promissione Christi, nō ex iu-
dicio sensus, vt sunt signa. Neq; hæc a-
liam rem significat, sed ipsa est illud
ipsum quod signo denotatur. Hæc ge-
neralis doctrina de Sacramentis, quid
sint, & quis eorum vsus, primū sit in
conspectu.

TERTIA PRO- POSITIO.

Recitat deinde historiā horū mo-
tuum: testatur seriò sese reijcere
trāssubstantiationē, eamq; esse funda-
mentum regni Pontificij: sed neq; se
probare posse audaciā Carolostadij,
Zvinglij, & sociorū, qui propter ab-
surda physica, & ex curiositate, disces-
serūt à pprietate verborū, ad interpre-
tatio-

rationes tropicas. Narrationi huic re-
 spondemus, *μετυσια* Pontificiorum,
 etsi est falsa & explodenda, tamen nō
 est tanti momenti, vt, Si in causa Cœ-
 næ nulla alia est dissensio, necesse sit
 nos in hoc articulo segregare ab ipsis.
 Nam vbi retinetur regula de vsu, ma-
 nifestū est, vt quidem deinceps osten-
 demus, leuissimum esse discrimen. Et
 in hanc sententiam dixit Lutherus,
 transsubstantiationē credere, vel non
 credere, esse adiaphorum. Alij igitur
 tam acuti & tam perspicacibus oculis
 nō essent, vt est D. Eberus, qui ait eam
 esse fundamentum regni Pontificij.
 Nos potius Pontificij status basim di-
 cimus esse, nō abolitionem panis aut
 vini, sed præsentiam corporalem. Quòd
 verò iubin de exprobrat, Carolo stadi-
 um, qui multa sparsit deliria, auctorē
 esse huius dogmatis, profitemur, sig-
 dem Carolo stadius, Zvinglius, aut
 quicumque alij in hac fuerunt opinio-
 ne, Sacramenta esse vacua & inania si-
 gna, aut tantum repræsentationem
 quasi scenicam, Christi absentis: nec
 ea

ea prodesse ad fidei confirmationem,
 nec Spiritum sanctum esse efficacem
 per Sacramenta, nos serio ab ipsis dis-
 sentire, & verè credere, hanc actionē,
 sicut & alia sacramenta, esse sigillum
 iustitiæ fidei, panem benedictionis, &
 calicem benedictionis in usu esse nois
^{vovixp} corporis & sanguinis Domini.
 Quòd verò reijcimus alligationē cor-
 poralem Christi ad symbola, non mo-
 uemur absurdis physicis, sed testimo-
 nijs diuinæ vocis, quæ huic imagina-
 tioni perspicuè refragantur.

QUARTA PRO- POSITIO.

Proponit deinde, vt ipse ait, præci-
 pua argumēta aduersariorum, &
 initio fatetur, non se posse ad omnia
 respondere, neq; tamen hoc referre.
 Deo enim mandanti credendum, c-
 tiam si multa contrà disputet ratio,
 quæ sint inextricabilia homini. Huic
 Gorgoni quæ obijcit multitudini im-
 peritæ, respondeo : Sicut Apostolus

præcipit, vt doctores Ecclesiæ sciant
 refutare contradicentes: ita non du-
 bium est, doctrinã fundamenti ea tra-
 ditam esse perspicuitate, vt sit intelli-
 gibilis, & in ea nullas esse propositio-
 nes verè contradictorias. Quare respi-
 cientem ad testimonia diuinæ vocis,
 non dubium est, veritatem singulorũ
 articulorum fidei, posse exponere: at-
 que etiam corruptelas eorum, qui
 aut inscitia aut malitia, dicta scriptu-
 ræ deprauant, posse redarguere: et si
 in hac nõstra imbecillitate magnitu-
 dinem rerum, de quibus cõcionatur
 vox diuina, exhaurire non possumus,
 nec causam diuinorum operum ex iu-
 dicio rationis reddere.

QVINTA PRO- POSITIO.

Recenset primo loco tale argumẽ-
 tum. Vbi dictũ aliquod scriptu-
 ræ pugnat cum alio articulo fidei, o-
 portet decurrere ad interpretationẽ
 tropicam. Hæc propositio: Panis est
 cor-

corpus Christi, pugnat cum articulo
 fidei, Ascendit in cœlum : Ergo miti-
 gāda est interpretatione figurata. Re-
 spondet ad regulam de absurdo, non
 habere eam locū in articulis fidei: p-
 pterea, quòd hi expositi sint sermone
 simplici, sine vlla ambiguitate. Dein-
 de cū neq; Christus vllō alio in loco,
 quod aliàs solet, hāc propositionem
 tanquā figuratā exposuerit: neq; Pau-
 lus redarguerit falsum intellectū hu-
 ius propositionis, sed simpliciter ver-
 ba Evangelistarū repetiuerit, nullus
 est locus tropo. Si verò dixeris, esse ab-
 surdū physicū, scito Deo nihil esse im-
 possibile. Præterea frustra allegatur
 absurditas theologica, quæ hoc loco
 nulla est: sicut ostendi potest exēplis
 similibus. Absurdū erat mandatū de
 circumcisione intelligere sine tropo:
 tamen Abrahā cum Deo non liti-
 gavit. Mandatum etiam datum Abra-
 hæ de necando filio, pugnat cum
 quinto præcepto Decalogi, & cum
 articulo de Messia nascituro ex Isaac:
 tamen Abrahā nullū quæsiuit tropū.

Arti-

Articulum fidei, inquit, nō labefactamus. Natura humana Christi non est ubique. Retinemus etiam regulam. Negans proprietates, negat naturam, sed modus præsentia corporis in Cœna interim tamen verus est, sed imperuestigabilis. Quia Deo omnia possible. Dicta verò scripturæ, quæ testantur abductam esse à nobis naturam humanam Christi, loquuntur de præsentia eius corporali, visibili, nobis creptæ. Atq; hæc ferme sunt, quæ ad primum argumentum pertinent.

S E X T A P R O. P O S I T I O.

A Gnosco nostrum argumentum, illudq; tale esse statuo, vt nulla sophistica possit labefactari, aut euer-
ti: sicut credo omnes prudentes videre, quàm malè constet fucosa illa responsio, quæ opponitur. Audi igitur veros nervos causæ. Affirmamus in dictis diuinæ vocis, & præcipuè in doctrina fundamenti, nullam esse veram
vel

vel realem contradictionem. Iam cū
 istæ duæ propositiones, *Panis est cor-
 pus Christi: &, Corpus Christi physica locatio-
 ne est in cælo*: quod docet articulus fi-
 dei, verè & realiter inter se pugnent,
 impossibile est, vtramq; intelligi sine
 tropo. Articulus autem fidei, qui ha-
 bet plurima & certissima testimonia
 scripturæ & antiquitatis, non potest
 intelligi figuratè: necesse est igitur al-
 teram propositionem, quæ solum vni-
 ca & sacramentalis est, intelligi cum
 tropo, scilicet, sacramentali: sicut pau-
 lō post dicitur. Quod dicitur, Regulā
 non habere locum in articulis fidei,
 valde incautè dicitur. Primum tenen-
 dum est, neque in doctrina legis, neq;
 in doctrina articulorum fidei, vllam
 esse veram contradictionem. Sicut igi-
 tur istæ duæ propositiones, *Christus est
 Deus: &, Christus non est Deus*, nunquam
 simul veræ sunt: ita neque veræ sunt
 istæ, *Non occides: &, Eruas oculum
 tuum, si velis vtramq; simpliciter in-
 telligere*. Quare concludo vniuersam
 doctrinam fundamenti sibi constare:
 neq;

neq; in ea ullam esse contradictionem. Quia Deus nobiscū loquutus est nostris vocabulis, noluit sese intelligi, non verò ulla nos ambiguitate, sicut folijs Sibyllæ, decipere. Secundò, articuli fidei potior est habēda ratio: neque ille, quod multi faciunt, in allegoriam est transformandus: quia sæpillimè est repetitus: & immutabilis veritas est, Christum retinere corpus humanū cum omnibus necessarijs proprietatibus corporis. Propositio verò sacramentalis tantū vnica est, etsi à pluribus Euangelistis recenseretur. Et sacramenta, quæ pertinet ad ministerium, discernenda sunt ab articulis fidei. Ministeriū enim est ordo institutus, vt hoc modo fiat denunciatio, & per sacramēta applicatio, uel obsignatio bonorum, quæ offeruntur in articulis fidei. Quare impossibile est articulū fidei cedere ordinationi, quæ est propter eū instituta: & quæ quidē solum in hac vita locum habet, desitura est aut in vita æterna. Deinde intueri perpetuā rationē præsentia, qua Christi
 stus

stus adest, & verbo & sacramentis. Ad-
 est liberè ex pacto, nō aliqua alligatio
 ne physica, vel substantiali ad illas res
 externas, sed adest præsentiæ efficacis,
 quæ homini credenti salutaris est, in
 quo vult efficere, quæ promittit Euā-
 gelium. Præterea, quia Deus, vt mede-
 retur humanæ infirmitati, verbo suo
 addidit externos ritus, qui sunt testi-
 monia & pignora applicationis æter-
 norum bonorum ad singulos creden-
 tes: Ideo perpetua consuetudo est di-
 uinæ vocis, illis externis signis tribue-
 re appellationem rei signatæ, sicut o-
 stendunt hæ propositiones: Circum-
 cisio est foedus: Agnus est pascha: Hic
 est sanguis foederis: Baptismus est la-
 uacrum regenerationis: Ita, Panis est
 corpus Christi: Calix est nouum Te-
 stamentum in sanguine Christi. Re-
 ctiſsimè igitur in propositione sacra-
 mentali statuitur tropus sacramen-
 talis: qui est Synecdoche & Meto-
 nymia. Vbi deinde dicit D. Eberus:
 Nusquam, nec ab ipso Christo, ne-
 que à Paulo, monstratam esse aliam
 inter-

interpretationem: respōdemus cum Chrysoftomo, nullam motam fuisse ab Apostolis super ea re disceptationem: quia agnoscebant vsitatā phrasin Christi: & intelligebant promissioni de efficacia sua in credentibus, vel de mādicatione suæ carnis, addi hūc externū ritum, tanquam pignus. Neque Paulus redarguit Corinthios, ꝑ propositionē hanc simpliciter intelligerent: quia nemo tunc ita intelligebat. Et quis credat eam futurā fuisse in Corinthijs, in primo religionis Christianæ feruore, profanitatē, quā describit Paulus, si statuissent ibi corporaliter adesse Christum cum pane? Verū de expositione Christi & Paulina paulò post dicitur. Ad exempla Abrahamæ, quæ ita mirificè pinguntur, facilis est responsio. Nulla erat causa, cur Abraham Deo, mandanti ritum Circumcisionis, nō obsequeretur: & ipse optimè intelligebat, modum ritus respicere ad promissionem de semine. Semper enim est analogia inter signū & signatum. Vbi Deus iussit Abrahamā mactare

mactare filium, verè statuebantur vo-
 luntates contradictoriæ: sed manda-
 tum hoc erat particulare, nostrum est
 vniuersale, & textus dicit: Deum ten-
 tasse Abraham: ideo & hoc mandatū
 statim reuocatur, atque ita nulla pla-
 nè ad hoc negotium congruentia.
 Cū exponit articulum fidei, credo
 omnes oculos animaduertere, quo
 modo, vt olim dictum est, aliud pes, a-
 liud cythara sonat. Natura humana
 non est vbiq;: & Natura humana cor-
 poraliter est in cœna, ait inter se non
 pugnare: eadem opera dicat, ex quin-
 to præcepto excipiendum hoc dictū:
 Eruas oculū qui te offendit. An hoc
 verò non est statuere in Deo volunta-
 tes contradictorias, & cōtradictiones
 veras in dictis scripturæ: atque ita pe-
 rulantibus ingenijs patefacere infini-
 tam licentiam ludendi opinionibus
 quibuscumque? Deinde citat regulam
 Lutheri: Negans proprietates, negat
 naturam. Hic, quæso, expurgantur
 omnes defensores harum opinionū.
 Virgo enim eos hoc pacto. Stante ve-
 P ritate

ritate huius regulæ, peto à vobis, mō-
 strate nobis vnicam proprietatem ve-
 ri illius corporis, quod ponitur in vsu
 cum pane, & mementote, carnem &
 ossa esse partes integrales, nō proprie-
 rates corporis. Vbi verò nullam indi-
 care potueritis, quæso date locū Axio-
 mati Lutheri, & fateamini vos verum
 corpus negasse. Naturam humanā nō
 bis adesse inuisibiliter, hæc regula etiā
 non concedit. Meminerunt omnes
 pij huius dicti: Videte me, & contē-
 ctate me, id est, natura humana Chri-
 sti est visibilis & tangibilis, non inuisi-
 bilis & effugiens tactum. Quòd præ-
 terea dicit, modum præsentia in Cœ-
 na esse imperuestigabilem: sciant do-
 cti, hoc sine ratione affirmari: Et qui-
 dem perspicua est refutatio. Ministe-
 rium institutum est propter humanā
 infirmitatem. Bona quidem, quæ of-
 fert promissio, vel articuli fidei, verè
 infinita & imperuestigabilia sunt, sed
 modus denunciationis, præsentia &
 applicationis per ministerium, maxi-
 mè debet nōtus esse pijs, quia p̄p̄rius
 est

est huius vitæ, & desiturus est in nouo regno Christi. Stat igitur prima nostra ratio immota: Propositio Christi sacramentalis, sacramentaliter accipi debet, ita vt det testimonium de articulo fidei, non vt eum labefactet.

SEPTIMA PRO- POSITIO

AD testimonia antiquitatis, quæ allegamus pro cõfirmatione nostræ expositionis, respõdit D. Eberus: Veteres, vt Augustinum, Ambrosium & alios, parum sibi constare. Loqui enim eos hac de causa dissimiliter: sicut vsitatũ est, aliter differere inter doctos, aliter in popularibus concionibus. Hic posset paulò feruentior collocator interrogare: Quid sentiendũ sit igitur de antiquitate, si ea in doctrina, vt ipse vult, fundamenti, malè locuta est. Sed manifesta est veritas: Omnes Græci panem nominant solum corporis, ἀντίτυπον σῶμα. Latini verò signum, figuram &c. Ergo nobis-

cum consentiūt. Si quando verò symbolis tribuunt appellationem corporis & sanguinis, faciunt hoc exemplo, & in sensu Christi, videlicet, locutione sacramentali. Cuius rei hæc sunt argumenta.

I. Ipsi ita enarrant propositionem Christi: Hoc est corpus meum, id est, figura vel signum corporis.

II. Acerrimè pugnant de articulo, docente, Christum retinere verū corpus: & illud physica locutione esse in cælo, secundum veri corporis modū: neque nobis reddi ante vltimum diē iudicij.

III. Panem & vinum nominant corpus & sanguinem Christi, etiam extra vsum. Ergo non loquuntur de corporali præsentia, sed de relatione, quæ significat ordinationem, videlicet, destinatas esse has res, vt in vsum sint pignora applicationis corporis & sanguinis Christi: sicut sigillū est pignus donationis, pmissæ per literas. Quare nobiscū stat vniuersa antiquitas, ab ætate Apostolorū, vsq; ad Caroli Magni sæculum.

OCTAVA PRO- POSITIO.

Postea copiosa oratione exponit, quomodo nostri conquerantur, ista opinione præsentie corporalis cū symbolis, confirmari idololatriã pontificiam, adorationem, oblationem, & similes profanationes horrendas. Ibi respondet, iniuriam ipsis fieri. Acriter enim refutari istos abusus. Vnicam esse oblationem Christi: non etiam dirigendam adorationem ad panem. Quia cū Sacramenta talia sint vsu: institutio autē mandet sumptionem, non adorationem, iam eam esse explosam. Neque etiam panem eleuatum compellandum: quia omnem inuocationem, directam ad certum locum, sublatam esse dicto Christi: Veri adoratores, &c. Ait etiam, etsi quis excipiat, nō panem, sed Christum sese alloqui: tamen hoc periculosum esse propter scandalū. Atque ista ferme summa est huius partis. Sed profectō piæ mentes non possunt acquiescere in

tam lubrico fundamento. Talē enim
 faciam analyfin. Primū peto nobis
 monstrari, quid intersit inter pontifi-
 cios & vestros in hoc articulo de mo-
 do præsentia. Pontificij ponūt trans-
 substantiationem, tu consubstantia-
 tionem, hoc est, veram vel realem cor-
 poris Christi præsentiam cum panem
 vsu. Iam quæro, quid malū est, si reti-
 nes regulam de vsu, etsi probas ^{veritas}
σὶ αὐτῷ. At, inquires, etiam in vsu panis &
 vinum nominantur. Respondebunt
 Pontificij: Dicta ista loqui, respiciēdo
 ad sensus humanos, interea fidem al-
 liud quærere & credere. Et fatearis o-
 portet, hanc expositionem propiorē
 esse verbis. Eadem autem est in hac re
 Pontificiorū & vestra doctrina. Nam
 primò negatio tropi & calumnia, qua
 eluduntur Veterū interpretationes,
 ita vt dicantur loquuti de figura Geo-
 metrica, inferunt transsubstantiatio-
 nem, vt ut sese vertāt in omnia. Secū-
 dō, siue consubstantiationem, siue
 transsubstantiationem velitis, alterum
 altero non est melius, & eadem ad cō-
 sub-

substantiationē, quę ad transsubstan-
 tiationem, sequuntur. Nam abiectio
 crustuli panis, minima pars est mēda-
 ciorum Papisticorum, quāuis & ipsa
 per se magna sit: sed præsētia corpo-
 ralis est robur & thronus Dei Mao-
 zin, id qđ omnes cordati intelligunt.
 De præsētia autem & manducatio-
 ne, in quibus res sita est, etsi verbis nō
 nihil diuersis, idem docetis. Hęc te ho-
 minem examinatore opinionum,
 non tam non videre, quā nolle vide-
 re existimo. Ideo iusto cum dolore
 querimur, confirmari & stabiliri hac
 ratione horribiles profanationes hu-
 ius sacramenti. Et si qui aliquid pos-
 sunt videre lucis, quāso excitent se-
 se, & hoc præterea cogitent. Tu affir-
 mas, in vsu ex manu Sacerdotis ore te
 accipere verum corpus Christi, quod
 pepēdit in cruce, &c. cum pane extra
 vsu, dicis corpus Christi eo modo
 præsens non esse. An igitur, obsecro
 te, hoc non est definire locum & tem-
 pus præsētię? Annon ista est inclusio
 localis? Iam etsi dices, te non statuere

durabilem alligationem: tamē inter-
 rogo & vrgeo te, annon Christo præ-
 senti secundum vtramque naturam
 realiter cum pane in vsu, debeatur ho-
 nos inuocationis? Respondes primò,
 Est ibi sine loco. Secundò, hoc non
 mandat institutio. Rursus audi me,
 Quis te docuit, Corpus Christi existe-
 re ibi vel alibi sine loco? Deinde erit
 ibi esset sine loco, tamen certissimum
 est, quòd miracula non detrahunt ho-
 norem debitum Christo. Nam etiam
 tunc, cum ambulabat super aquas, in-
 uocandus erat. Deinde ego dico, Man-
 datum vniuersale esse, vt Christus præ-
 sens secundum naturam humanam,
 ibi compelletur vbi adest: sicut osten-
 dūt exempla, Thomæ & aliorum, qui
 non expectabant mandatum particu-
 lare: nec impediēbat eos dictum, Ve-
 ri adoratores, &c. Quia manifestum
 est, illud loqui de cultu Christi, abdu-
 cti à nobis verè & realiter secundum
 naturam humanam, nō præsentis no-
 biscum præsentia corporali, sed inuisi-
 bili, vt tu vis. Præterea dico, ipsam in-
 stitu-

stitutionem hoc postulare. An enim inuocatio non est præcipua pars commemorationis? Etsi igitur iubet te manducare suum corpus: tamen non propterea prohibet illud inuocare. Nam inuocatio pertinet ad institutionem. Posita adoratione, quam pluri mi ex uestris concedunt & probant, cur rei jceres oblationem, cum illa nihil aliud sit, quam petitio intercessionis? Piè igitur dicere potest sacerdos: Aeternæ Pater, exaudi meas & astantium preces propter tuum Filium, qui verè & corporaliter hîc adest cum pane. Rectè etiam cumulantur Missæ priuata, vt fiat ardentior inuocatio, conspectu præsentis Christi. Et cur negares ibi adesse Christum? Annon sacerdos communicans seruat institutionem: & reliqui, secundum verba institutionis, inuocant Christum præsentem cum pane? Crede igitur, venerande mi Ebere, grauiissimas habere piâs mentes causas sui doloris & querelarum: nec ista vulnera contemne, aut blandiore aliquo fuce tege.

NONA PRO- POSITIO.

Pergit deinde, & recitat, quosdam opinari, hoc certamen de corporali præsentia, esse inutile. Nullam enim posse monstrari utilitatem illius præsentie. His accidit, quod nostri dicunt, eos, qui dirimunt rixas, grauioribus accipere plagas. Valde enim eos obiurgat. Inquit, hoc modo colligi posse, totam cœnam esse inutile, cum tamen vniuersa vetus Ecclesia, hoc in gens mysterium celebrauerit: nunc vero exortos esse istos recentes, qui audeant cum Deo litigare. Quare? Quomodo? Et ita hominum animis instillare opiniones profanas, contemptum religionis. Primum, optimè D. Eber, ne dicas, oro te, eos, qui de forma substantiali Cœnæ, hoc est, de fructu, ita verè & piè loquuntur, ritum hunc contemptuere: & si quidem opus esset, collatione facilè tibi monstrarem, vtri verum Cœnæ illustrauerint rectius, sed parco tibi. Non sum autem profanus
aut

aut Epicureus, etsi quæro, quis sit usus
 ministerij: & quomodo per ministe-
 rium Deus in me velit esse efficax. Nā
 hoc institutum est propter hanc vitā.
 Ergo in hac vita intelligi potest & de-
 bet. Veteres celebrant hoc mysteriū,
 & rectè: quia respiciunt ad illud ingēs
 bonum, quòd filius Dei nobiscum fa-
 cit societatem, & nos suo corpori ve-
 rè inserit: non autem admirantur co-
 pulationem veri corporis cum pane.
 Et quid si tibi ostēderem, tuam illam
 præsentiam verè esse inutilem homi-
 ni, & illam auream regulam laudatissi-
 mæ illius animæ: Adest nō propter pa-
 nem, sed propter hominem, te & tuā
 cateruam potissimū respicere? Ne-
 que propterea exandescas, audi me.
 Præsentia ministerij tota respicit ho-
 minem. Est enim efficaciæ præsentia.
 Iam illud verum corpus manducatū,
 homini non communicatur. Non e-
 nim credo, te Schvvenckfeldij etiam
 colores, verè atros, accersere velle: aut
 dicturum, Christum secundū vtrāque
 naturam, communicatione idioma-
 tum

tum physica, esse in homine. Vides enim, quale chaos errorum inde oritur. Si homini non vnitur, quid igitur prodest homini? Panis est *κοινωνία* corporis, inquit Paulus, oportet igitur hominem adipisci illud corpus. Et sic ut vnitur, ita etiam adest. Tua verò præsentia solùm ad panẽ respicit. Pani enim singulari & nouo modo præsens est, id est, præsentia corporali, homini non item. Quomodo igitur corpus est ita acerbè rixari de præsentia cum pane? Ait, sed ita meliùs acuitur & augetur reuerentia in homine. Respondedo: Si hæc te causa mouet, potius retineto Missam Põtificiam, quæ profectò longè aptior est ad excitandam externam pietatem in homine: sicut ostendunt exempla. Sed tu cogita, vtra causa grauior sit, reuerentiæ occasio, an verò hoc mandatum: Fugite idola.

DECIMA PRO- POSITIO.

Nunc incipit exponere & munire
suam

suam sententiam. Inquit, se pugnare de substantia Coenæ, & ingredi se media via inter Pontificios & nostros. Ibi respondeo: Si formam substantialem Coenæ opinaris esse referendam ad præsentiam cum pane, erras. Sed oculos tuos ad hominem vertas: ibi inuenies, quæ sit ratio formalis istius sacræ actionis, videlicet, donatio, quæ contingit homini, & reuera eadē est cum fructu. Neque mediā incedis via, D. Ebere, sed hæc somnia, & has sordes retines ex illuue Pontificia: & facilis tibi est compositio cum ipsis. Si enim regula de usu admittitur, & abrogatur adoratio, repositio, & circumgestatio panis, quæ nō multò antè coepit, iam sopita est hæc rixa. Adorationē enim in usu, & oblationē cōcedas oportet.

VNDECIMA PRO- POSITIO.

Primum argumentum hoc est: In vniuersa institutione seruādum est $\pi\epsilon\lambda\iota\sigma\tau\alpha$, & omnia vocabula propriē vel

vel simpliciter intelligenda sunt. Dāt
 in manus, iubet comedere: Ergo dat
 substantiam, non sola accidentia. Dat
 corpus: Ergo non figuram, sed verum
 corpus, modo arcano, non aliqua du-
 rabili alligatione. Demonstrat hoc ex
 circumstantijs. Primū, loquitur
 ipse filius Dei, qui omnia potest, & lo-
 quitur hoc proximè ante agonem: Er-
 go sine tropo. Loquitur hoc in men-
 sa: Ergo edere, bibere, simpliciter. De
 māducatione spirituali differtè post-
 ea dicitur: Hōc facite in mei cōmemo-
 rationē. Secundò, Hoc corpus quod
 pro vobis traditur: Ergo corpus verū.
 Tertiò loquitur ad Apostolos, quib⁹
 aliàs solet declarare parabolas: hīc nō
 declarauit, neq; post resurrectionē ali-
 ter exposuit. In tota narratione tantū
 vnicus est tropus, Calix pro haustu. Hi-
 striones in scena, pro occasione dra-
 matis, solent mutare habitum & cre-
 pidas, cum sint iidem: ita colores nō-
 uos, & paulò blandiores, quàm sunt
 aliorum, argumēta noua non video.
 Primū, Pontificijs nō deest respon-
 sio

fio ad illa scholia verborum: & si qui-
 dem *μετῶσι* non potest refutari alijs
 rationibus, nulla causa est, cur non
 approbemus Missam. Aiunt enim,
 Corpus Christi quasi vestiri illis acci-
 dentibus coloris, saporis, grauitatis,
 & cætera. Et scire velim abs te, D. E-
 bere, si profiteris, prorsus te ignora-
 re modum præsentia: quomodo igitur
 scias, eum ibi non esse transsub-
 stantiationem? Cur tibi permittis hoc
 inquirere, quod alijs vetas? Postea
 vbi iugulat veros aduersarios, ait, in
 tota narratione vnicum tantum esse
 tropum: Calix pro haustu.

Optimè, D. Ebere, docuisti & edi-
 disti aureos illos Commentarios in
 Epistolam ad Corinthios, quorum
 sententiam de Coena profitemur nos
 amplecti, nec requirere quid ampli-
 us. In illis dicitur: Calix est nouum
 Testamentum, esse propositionem figu-
 ratam, similem huic: Fasces sunt im-
 perium Romanum: ibi quæro, vtrum
 metonymia sit tantum in voce Ca-
 licis, an verò in tota propositione?

Non

Non quidem in solo vocabulo. Nam
 ex puerili Grammatica notum est, Po-
 culum pro haustu, esse synecdochen,
 non metonymiam: Ergo in tota pro-
 positione: quæ non potest aliter enar-
 rari, quàm hunc haustum esse pignus
 noui Testamenti, vel noui foederis,
 quod sancitur sanguine Christi. Inq̄s,
 Sanguis est sigillum noui Testamen-
 ti: Imò, cōmunicatio sanguinis Chri-
 sti est ipsa res, quæ obsignatur illo hau-
 stu. Hoc vnum est. Deinde, si tu adeò
 fortis es in defensione *τοῦ πῦτος*, quæ cau-
 sa est, cur te patiaris ab eo simplici in-
 tellectu abduci? An is, qui hęc propo-
 sitionē: Panis est corpus, ita enarrat,
 hoc est, cum, in, vel sub pane exhibe-
 tur verum corpus homini, retinuit
τοῦ πῦτος, & Profectò nimium credulos re-
 quiris discipulos, si tibi credi postulas
 incredibilia & contradictoria. Vlti-
 rius, accipimus tuas ratiocinationes
 deductas ex circumstantijs: sed vide,
 ne in tuis vulnerib⁹ tuas pennas agno-
 scas. Ita enim argumentor: Filius Dei
 instituit tunc ministerium, instituit
 Sacra-

Sacramentum. Ergo sacramentaliter
 locutus est: neque condere voluit no-
 uum articulū fidei, sed promissiones
 Euangelij nouo ritu confirmare. Vr-
 ges postea: Verba cœnæ dicta in men-
 sa, simpliciter accipiēda. Quis negat?
 Non enim opinari debes, nos ritum
 hunc, exemplo Schvvenckfeldij, trās-
 formare in allegoriam. Sed tu distin-
 gue rem terrenam, & rem cœlestem,
 vt Veteres loquuntur. Res terrena, id
 est, sacra symbola, verè comedūtur &
 hauriuntur corporaliter: sed cœlestis
 sola fide manducatur. Et hīc vrgeo te,
 ostendas præter mentē Christi, & anti-
 quitatis plures esse species manduca-
 tionis, quàm duplicem: sacramenta-
 lem, quæ est symbolorum: & spiritua-
 lem, quæ est veri corporis. Inquit Au-
 gustinus perspicuè, manducationem
 sacramentalem esse visibilem: osten-
 de igitur tu, eam esse inuisibilem. In-
 quit Augustinus, in hoc sacramento
 nullum fieri miraculum: ostende tu,
 miraculose & inuisibiliter verum cor-
 pus cum pane adesse. Quod repetis ar-
 gumē-

gumētum Scoti, facilis est responsio.
 Datur nobis verum corpus eo modo,
 quem instituit: modus autem sacra-
 mentalis est, qui est ex præsentia effi-
 caciæ. Et illa particula: Quod pro vo-
 bis traditur, additur, non vt ostendat,
 quid detur pani, sed vt mōstret appli-
 cationē meriti illius corporis, quod
 traditum est pro salute hominū. Sunt
 enim ista verba applicationis. Dicis
 Christum nusquam has phrasas inter-
 pretatū esse: erras. Suprà citavi Chry-
 sostomum, qui dixit, hanc phrasin A-
 postolis fuisse familiariter notā. Quia
 toties audiuerant conciones de man-
 ducatione carnis Christi: ideo intelli-
 gebant, hīc, tanquam in re præsentī, il-
 lius promissionis institui *σφραγίδα*. Et
 sequens particula apertissimè decla-
 rat priorem. Ne quidem Euangelistæ
 voluerūt eandem formam verborum
 retinere: & Paulus repetit phrasin Lu-
 cæ, tanquam magis perspicuam, qui
 dicit: Calix est nouum testamentum
 in sanguine, q̄ pro vobis effunditur.
 Audis, hūc haustum esse foedus in san-
 guine

guine Christi: perinde sicut alio loco dicitur: Circumcisionem esse foedus, quæ etiam fiebat cum effusione sanguinis. Item: Sanguinem victimæ esse sanguinem foederis &c. Et dicēsne, mi D. Eberi, nos haurire corporaliter sanguinem Christi, pro nobis effusum in cruce? Atqui is, Deo volente, dudum dissipatus est. Obedientiam Christi vult scriptura, vbi nominat sanguinē eius. Sic Christus dicitur positus esse propitiatorium in sanguine suo. Itē: Sanguis Christi mundat nos ab omnibus peccatis. Effusio fuit certi temporis, sed applicatio meriti illius perpetua est.

DVODECIMA PRO- POSITIO.

Secundum argumentum D. Eberi, propugnantis *συνσίστασις*, est à cōsensu Evangelistarum, Pauli, & ab expositione Pauli. Ponderat verba: Panis est *κοινωνία* corporis. Dicit *κοινωνία*, vt rejiciat prædicationem identicam, & o-

stendat esse vnionem sacramētalem.
 Deinde postulat reuerentiā. Ergo
 adest ibi verum corpus. Non discer-
 nunt corpus Domini. Ergo nō solūm
 loquitur de symbolo. Repetimus à D.
 Ebero arma, quæ propriè nostrā sunt,
 & quibus ipse nimis imprudenter vi-
 tur. Consentiant Euangelistæ in reci-
 tatione ritus: verūm, vt tolleretur opi-
 nio superstitiosa, non planè vsurpa-
 runt easdem phrasēs, sicut suprā dixi-
 mus. Deinde si cui interpretatio Pau-
 li nondum satis plana est, ille merito
 habetur pro deplorato. Et quidē hic
 non possum dissimulare meum dolo-
 rem: & fateor, quasi in saxum me con-
 uersum esse: vbi vidi D. Eberū, virum
 tantæ doctrinæ & autoritatis, patro-
 cinari Heshusiano cōmento, de com-
 municatione panis & corporis Domi-
 ni. In Epistola ad Corinthios ita enar-
 rantur hæc verba: Panis est illa exte-
 na res, qua efficimur socij corporis
 Christi: sicut dicitur: Euangelium est
 potentia Dei, id est, instrumentū quo
 Deus est efficax. Huius verissime expo-
 sitio.

sitionis oblitus D. Eberus, docet κοινω-
 νίαν referendam ad panem, vel ad v-
 nionem sacramentalem, quam fingūt
 esse copulationem non durabilē dua-
 rum substantiarū. Sed te alloquimur
 fili Dei, & profitemur, quod secundū
 articulum fidei, verè statuimus, esse
 κοινωίαν credentium tecum, atq; etiā
 simul piorum inter sese: & letamur to-
 to pectore, q̄ nos vis facere κοινωνος,
 hoc est, socios tui corporis: & eam so-
 cietatem obsignare illa externa sum-
 ptione consecrati panis: te autem cō-
 trahere societatem cum pane, substā-
 tiali aliqua vnione; neque Heshusius,
 neq; Eberus nobis persuaserit. Argu-
 menta reliqua puerilia sunt. Postulat
 Paulus reuerentiam, quæ proficisci-
 tur ex vera fide, intuente beneficia p-
 missionis, quæ hoc ritu obsignantur;
 non verò stabilit ἀστολατρεία aut vllū
 cultum panis. Non discernūt corpus
 Domini. Ibi manifestum est cum lo-
 qui de pane, cui tribuitur appellatio
 corporis locutione sacramentali. Ait
 enim profanos non discernere hunc
 Q 3 cibum

cibum sacrum à cibo physico, & ita propter cōtemptum eos fieri reos veri corporis. Sicut ille, qui contempnit sigillum Cæsaris, Cæsarem cōtempnit.

XIII. PRO- POSITIO.

Tertio loco præ se fert secum stare vniuersam Antiquitatē, etsi nulla citat testimonia, sed in genere perpetuam mentem veterum proponit. Loquuntur, inquit, cum singulari reuerentia de hoc sacramento: & symbola plerumque nominant, non appellatione panis & vini, sed corporis & sanguinis Domini: prædicant hoc sacrosanctum mysteriū, quòd datur nobis comedenda caro Domini, & Christus in nobis vult esse, vt Cyrillus inquit, etiam participatione naturali: petunt inde argumenta cōtra Arianos de vnione duarum naturarum in Christo. Hostes Ecclesiæ ex occasione huius Cœnæ accusarunt Christianos apud Imperatores, quòd vorarēt carnem

nem humanam. Hæc doctrina mansit
 vsque ad Carolum Magnum, sub quo
 cœpit dogma de transubstantiatio-
 ne, ea euerfa est scriptis Lutheri, con-
 fessione Augustana & Apologia. A-
 ues deceptas esse sæpenumero colori-
 bus & pictura, restatur historia: nos ta-
 mē floridos hos colores amoliamur,
 vt veras lineas, & veram *συμμετρίαν* a-
 gnoscamus. Sentētia vetustatis adeò
 clara est, vt etiam illi, qui oderunt ve-
 ritatem, aliquos ex veteribus fateātur
 planè fuisse Zvvinglianos; & perpetu-
 um consensum suprā paucis indicaui-
 mus. Extāt etiam apertissima testimo-
 nia, collecta multorum studio. Quæ
 autem D. Eberus extruit, ea parum si-
 bi congruunt. Celebrant omnes vete-
 res mirandam societatem Christi &
 piorum: vnionem realem corporis
 Christi cum pane nusquam prædicāt.
 Quid enim ea prodesset homini? Sym-
 bola nominant corpus & sanguinem
 Domini phrasi sacramētali, cuius due
 sunt causæ.

l. Vt extet discrimen inter vsum
 Q 4 phy-

physicum, & vsum mysticum.
 II. Vt sciamus ex analogia signi ad
 signatum, verè cum re visibili dari no-
 bis beneficium inuisibile secundum
 promissionem. Hanc esse omnino me-
 tem Veterū, suprā tribus rationibus
 ostendimus. Et si D. Eberus aliter eos
 accipit, sciat se patrocinari pontifi-
 cijs, non sibi. Ita enim loquūtur vere-
 res: Corpus Domini cadit in terram,
 gestatur in canistro. Et si vis audire ve-
 ram definitionem corporis sacramen-
 talis, audi hæc verba Augustini: Cor-
 pus Domini appellamus, quod ex fru-
 ctibus terræ sumptum, & prece mysti-
 ca consecratum, sumimus in memo-
 riam Dominicæ passionis. Ecce tibi,
 Veteres panem benedictionis appel-
 lare corpus Domini. Christum esse in
 nobis participatione naturali, verissi-
 mum est: sed ea quæstio iam respicit
 inhabitationem in homine, quare de
 ea paulò post dicetur. Rationes peti-
 tæ à simili, & à calumnia hostium Ec-
 clesiæ de conuiuio Catilinæ, si demō-
 strāt, oportet vt lāguidè demonstrēt.
 Nega-

Negabant Ariani essentiam diuinam
 esse communicabilem, neque conce-
 debant in Christo esse duas naturas:
 ostendunt e contra Orthodoxi, Chri-
 stum cum hominibus inire societate,
 in illis habitare: & præcipue citant
κοινωνία, quæ in hac sacra Coena con-
 trahitur & ob signatur: eam autem fie-
 ri non posse, nisi diuina natura copu-
 lata vnione personali humanæ natu-
 ræ Christi, & suam massam, & nos ipsi
 insertos gestaret & viuificaret. Ita ex
 ordine iustificationis, Veteres & diui-
 nitatem Christi, & presentiam eius in
 suis membris demonstrat. Non enim
 dubium est, eos respicere ad actiones
 proprias Deo, quæ efficiuntur in pijs,
 nõ autem ad vnionem corporis Chri-
 sti cum pane. Neque enim ita desipu-
 it pia Verustas, vt corpus Christi pani
 alligaret, perinde sicut in Christo due
 naturæ copulatæ sunt. Simile etiã ro-
 bure est alterius argumenti de calũnia
 hostium Ecclesiæ. Iulianus & parasiti
 ipsius vociferabantur, Euangeliũ abo-
 lere totum ordinem politicum, & in-
 uehe-

uehere barbariem, in qua nullus sit or-
do. An propterea dicemus hanc esse
mentem concionū Christi, prohiben-
tis vindictam inordinatam, & laudan-
tis patientiam, vel iræ iniustæ mode-
rationē? Ita etsi parasiti aulici, vt Chri-
stianos in odium adducerēt, interpre-
tabantur eos vesci carne humana, &
haurire sanguinem humanū in signū
coniurationis, & ad confirmanda se-
ditiosa consilia contra Magistratum,
quòd audirent post conciones & pre-
cēs publicas, eos sacramentum corpo-
ris & sanguinis Domini distribuere:
affirmabimus veteres docuisse verum
corpus Christi dentibus fidelium at-
teri? Profectò ludere talib⁹ præstigijs,
& insidiari simplicitati imperitorum,
est indulgere suis speculationibus &
cupiditatibus, quod tamen in alijs a-
perbè reprehenditur.

XIIII PRO-
POSITIO.

Quarto loco, domestico quodam
encomio prædicat sentētiæ suæ
boni.

bonitatē: ait eam esse simplicissimā,
 nullis inuolutam ambiguitatibus, fa-
 cile intelligibilem, & mentem piam
 in simplici intellectu vocabulorū faci-
 limè acq̄scere: aduersarios verò sub-
 inde titubare, dubitare, modò in hoc,
 modò in aliud abripi diuerticulū: &
 in tentatione dubitanti conscientia
 nō posse satisfieri, cum discedat à sim-
 plici sensu verborum Christi. Hęc qui
 dem in suo teatro diei possunt plau-
 sibiliter apud eos, qui neque in se, ne-
 que in alios multum inquirūt, sed sub
 specie reuerentiæ in facibus idolola-
 triæ detineri sese patiuntur. Nos verò
 rogamus omnes, vt paulò diligentius
 suum examinent auditorium, & ob-
 seruent, qualis inter ipsos sit consen-
 sus, quàm bella etiam suarum opinio-
 num harmonia. A nostris partibus, v-
 bi illos exclusimus, qui negant Spiri-
 tum sanctum esse efficacem per Sacra-
 mēta, verissimum est reliquos omnes
 sententijs cōgruere, dissidere verò so-
 lum phrasi vel vocabulis. Omnes hoc
 volunt, in vero vsu filiū Dei hac sum-
 ptione

ptione testificari credenti de benefi-
 cijs suis, & vnione piorū cum suo cor-
 pore. Interea nihil refert, etsi alij dicāt
 in propositione: Panis est corpus, esse
 metaphoram, alij metonymiam, alij
 synecdochen. Si quando etiam cōue-
 nirent eruditi, possent aliqua phrasēs
 ambiguae, aut horridiores explicari,
 mitigari, & certa forma loquendi con-
 stitui. Nam certum est, Ecclesias istas,
 in fundamento inter se maximè esse
 concordēs. Sed quæso, intuerē econ-
 trà cōsensum tui gregis. Non loquor
 de Pontificijs, qui inde à Petro Lom-
 bardo vsque, potiùs formis loquēdi,
 quàm re ipsa dissenserūt. Sed vos, qui
 videri vultis hostes Missæ pontificiæ,
 ita bellè congruitis, vt alius transsub-
 stantiationem, tanquam teterrimam
 idololatriā, excretur, alius dicat eam
 esse adiaphoron. Deinde omnes poni-
 tis consubstantiationem, hoc est, rela-
 tionem substantialem corporis Chri-
 sti in vsu præsentis cum pane, & tamē
 quidam inueniuntur, qui apertè ne-
 gant, se eam tolerare posse: aliqui, vt
 illud

illud suum commentū prodigiosum
 tueantur, nō verentur, vt de alio quo-
 dam dictum est, ferme abnegare totā
 Trinitatem, renouāt furores Eutyche-
 tis & Serueti, detrahūt Christo veram
 naturam humanam: alius fingit sibi
 Vbiquitatem: alius Omnipræsentia:
 alius Communicationem idiomatū
 physicam: & nunc quidam, quē multi
^{νεὸν ὄρον εἰσοφῶντες}, apertè defendere hāc
 propositionem, planè Eutyichianam,
 ausus est: In humanam naturam Chri-
 sti transfusam esse omnem plenitudi-
 nem diuinitatis: & alteram hāc dete-
 riorem, quæ planè est Seruetica &
 Schyvenckfeldiana: Humanam natu-
 ram Christi corporaliter transfundi
 in sanctos: alius contrā dicit, hæc om-
 nia esse impia. Ita alius dicit: Adora-
 tionem ad panem esse adiaphoron, a-
 lius necessariam, & proponit formu-
 las inuocationis, alius idololatricam.
 Et tamen interea omnes plebi persua-
 dēt, retinere sese ^{τὸ ἕκαστον}. Non delector
 tali commemoratione, ideo cū plu-
 ra alia possem afferre, eam abrumpo.
 Sed

Sed hortor tamen oculos, ut circūspiciant & inquirant in suos socios, nec aliqua blandiloquentia sese decipi patiātur. Quam verò pij in professione huius sententiæ titubent, ostendunt exempla tot martyrum, qui in confessione huius & aliorum articulorum horrenda supplicia constantissimè per tulerunt.

XV. PROPO- SITIO.

Quintò, oratione penè atroci accusat nostros, quòd autores sint duorum maximorum malorum. Primum, extenuari ab ipsis dignitatē huius sacramenti: eripi inde anxietati suam necessariam consolationē: & contrà stabiliri in plurimorum animis profanitatem & contemptum huius sanctæ Cœnæ, ut quidem doceri possit exemplo aduersariorum. Nam ibi ferme cōtemptim celebrari cœnam. Inquit D. Eberus, filius Dei, ut mederetur humanæ infirmitati, instituit, ut
 quere.

quæreretur in ministerio, in verbo &
 sacramentis, nō immediatè in cœlo.
 Venite ad me omnes, scilicet, ad me
 præsentem in verbo & sacramentis.
 Quia tua fides languida nō potest pe-
 netrare in cœlum, vbi sedet & regnat
 filius Dei. Secundò dicit ex ista opi-
 nione adimi nobis dulcissimam con-
 solationem de corporali cōmunica-
 tione & in habitatione Christi in pijs,
 contra testimonia scripturæ, & doctri-
 nam Veterum. Huic nimis seueræ cen-
 suræ primùm hoc Demosthenicū re-
 spōdemus: Si tales sumus, quales nos
 describit D. Eberus, verbum nullum
 præterea facturi sumus, sed fatemur
 nos iustè damnari ab omnibus Eccle-
 sijs. Verùm profectò euidenter piæ Ec-
 clesiæ harum gentium, quæ accusan-
 tur, ostendere possunt suam innocen-
 tiam. Execramur deliria Seckvvenck-
 feldij, e contra fideliter retinemus cō-
 iunctionem τὸ λόγῳ cum verbo voca-
 li & ministerio: fatemur etiam sacra-
 menta esse sigilla iustitiæ fidei, & per
 ea Spiritum sanctum verè esse effica-
 cem

cem in cordibus piorum, secundum
 promissionem Euāgelij. Quòd etiam
 nunc à multis proponitur tale axio-
 ma, Christum sese suo verbo & sacra-
 mentis alligasse, ibi eum quæri oportere,
 nō verò secreta cœlorum humana
 curiositate penetranda: Illis respō-
 demus, Ex veritate & cōsentientibus
 testimonijs diuinæ vocis rectè statui-
 ministerium esse ordinem à Deo insti-
 tutum, per quem fit denunciatio pro-
 missionis Euāgelij, & eiusdem appli-
 catio, vel obsignatio per externos ri-
 tus sacramētorum in credentibus: &
 verè Deum hoc modo efficacem esse
 in his qui non repugnant Spiritui san-
 cto: & hac ratione accendi fidem & a-
 lias virtutes in homine. Sed interea
 firmiter statuimus, Deum aut Spiritū
 sanctum, nulla præsentia physica, vel
 magica externæ voci, aut ritibus sacra-
 mentorū esse alligatū: sed eam præsen-
 tiā quæ est ministerij, tantū efficaciam
 præsentiam esse, quòd videlicet hoc mo-
 do intus in corde credentiū vult esse
 efficax, & ea ipsis donare, de quibus
 con-

cōcionatur promissio: atque eodem modo illis externis ritibus adesse, nō præsentiā tantūm vniuersali vel generali, non etiam physica aliqua copulatione, sed ex pacto liberrimè ad efficaciam vel ad applicationem & obsignationem illorum beneficiorū, de quibus isti ritus præcipuè testantur. Mersione & ablutione in Baptismo datur testimonium, credentem verè abluī sanguine Christi, auferri sordes veteris naturæ, & eum deinceps transferri ex regno Diaboli in regnum filij Dei. Tota enim actio hominem respicit: sicut solius hominis causa instituta est. Interea aqua, vel illa mersio in aquam, ex relatione, hoc est, ex quadā ordinatione ad rem sacram, nominatur Baptismus & lauacrum regenerationis. Ita panis & calix benedictionis, dant testimonium, beneficium redemptionis ad singulos credētes pertinere, ipsis sanguine vel obedientia Christi impetratam esse remissionem peccatorum: & ipsos insertos esse corpori Christi, vt ab ipso in hac vita, &

R dein-

deinceps in omni æternitate accipiãt
vitam & lætitiã conformem Deo.
Symbola verò ex relatione corpus &
sanguis Domini nuncupantur: quia
destinata sunt, vt in vsu credẽti de cor
pore & sanguine Domini dent testi
monium. In hoc intellectu fatemur
Christum esse alligatũ ad ministeriũ
& sacramẽta. Si quis autem, exemplo
primorũ parentum, neglecta promissi
one, quæ homini facta est, signis pe
culiarem aliquam vim viuificandi ex
opere operato vult tribuere: aut ea
exemplo multitudinis Ethnicę, in nu
men transformare: is sciat, se & à no
bis, & à veritate cœlesti dissentire. Et
periculosẽ dicitur, hominem fide de
bere hæere in istis externis spectacu
lis, cùm dictum sit: Non in hoc loco,
neque in Ierosolymis, &c. Item: Qua
rite ea quæ sursum sunt, vbi est Chri
stus, &c. Ita cùm vetus Ecclesia ante di
tributionem consecrati panis & cali
cis, clara voce iusserit auditores sur
sum corda attollere, hoc est, ab illis vi
sibilibus spectaculis, quæ sunt medela
hu-

humana infirmitatis, & de beneficio
 inuisibili cogitare: vide qualē tu ha-
 biturus sis excusationem, qui corda
 piorum deorsum retrahis, & in illis re-
 bus externis vis acquiescere. Quod au-
 tem queritur D. Eberus, Ecclesias, quę
 discesserūt à Deo Maozim, confirma-
 re profanitatē in hominibus, & apud
 illos contemptim haberi cœnam, o-
 ptarem us vt paulò ciuilius tractaret
 pios illos cœtus. Laudamus omnes
 frequentem vsū Cœnæ: ita tamē vt
 absit opinio meriti, aut utilitatis ex
 opere operato, quæ profectò in pluri-
 morum animis nimis altè hæret. Po-
 stulamus etiam reuerentiam, & Chri-
 stianam modestiam in percussione, vt
 ita dicam, illius mirādi fœderis, quod
 tunc cum filio Dei cōtrahitur: cui in-
 serimur sicut surculi, trunco. Detesta-
 mur verò omnes opiniones & gestus,
 significantes cultū panis. Et cum ido-
 latria Dei Maozim nimis creuerit,
 certū est, grauiora delicta esse eorum,
 qui quocunque modo panem vene-
 rantur, quàm aliorū, qui nolunt imi-
 tari

tari ceremonias idololatricas Pontificiorum: ne videantur approbatores horribilis profanationis. Scimus ex Heluetijs etiam quosdam requirere, vt corpus & sanguis Christi ad ægrotos deferatur: neminem verò ex illis hoc dānare, sed tanquā adiaphoron permittere. Et quidem, vt suprā diximus, si ex doctis, qui sunt modestiores & amantes cōcordiæ, conuenirēt ad placidā colloquutionē, multa posset in meliorē redigi ordinē. Quantum verò ista audacia damnandi Ecclesias tot gentium, easq; ornatas pietate, donis Spiritus sancti, & præcipuè illustri constantia confessionis proficiemus, ostendet euētus. Tandem, ne quid desit criminationi, additur: Nos negare cōmunicationem Christi cū electis. Hic, si indulgere vellem meo dolori, iustissimè conqueri possem de segnitie nostra, quòd hæctenus ne quidem inuestigauerimus satis attentè dulcissimā illam societate, quæ nobis est cū Christo, qualis ea sit, & quæ inde peti debeat consolatio. Interea verò de.

rò delabimur ad confusiones tetras,
 vt quoquo modo fucū illinamus no-
 stræ Coenæ. Rectè dixit pia Vetustas,
 duplicē nobis cum Christo esse socie-
 tatem, spiritualem & corporalem: sed
 nō intellexit per societate corporale
 cōfusiones Serueticas, & Schvvenck-
 feldianas, quasi corporaliter nobis in-
 fundatur, & nobiscū cōmiscetur sub-
 stantia corporis Christi. Absint hi fu-
 rores à pijs mentibus. In Christo habi-
 tat diuinitas *σωματικῶς*, in alijs omni-
 b' effectiue. Et efficimur ita socij cor-
 poris Christi, vt tamen semper mane-
 at distinctio inter creatorem & crea-
 turam: & inter causam & effectū. Ideo
 missus est filius Dei, & ideo nostrā na-
 turam assumpsit, vt nos reconciliaret
 Deo, & impetraret nobis renouatio-
 nem primæ societatis, quam Deus in
 creatione nobiscum pepigit, quando
 hominē ad imaginem suā formauit.
 Nullus igitur aditus est ad Patrem, ni-
 si per Christū mediatorē, cū quo pri-
 mam inire oportet societatem, vt per
 eum, & in eo, Deo efficiamur confor-

mes. Hæc autem fiunt in vera conuersione, vbi primùm in veris doloribus & pauoribus erigimur fide per Spiritum sanctum testificantem, nos accipere remissionem peccatorum propter hanc victimam, & propter eam nos eripi ex doloribus mortis, & recipi ad vitam æternam: cum qua imputatione, vel reatus dimissione simul cõiuncta est inchoatio nouæ vitæ: ita, vt per Spiritum sanctum, tanquã per intermedium vinculum, fide inseramur Christo mediatori, vt isto salutari flatu & agitatione in nobis accendatur & augeatur fides acquiescens in Deo propter Christum, clamans Abba pater, & similis vita, similis lux, similis lætitia, qualẽ in propria sua humana massa $\lambda\acute{\alpha}\gamma\theta$ perpetuò accendit & excitat: quæ quidem vita conformis est Deo, cum à Filio, qui est substantialis imago Patris, in nos, qui efficiamur membra sui corporis, deriuetur: perinde, sicut ex fonte vitæ beneficio spirituum, eadẽ vita in omnia membra corporis propagatur & distribuitur. In has diuinas actio-

actiones cōuersionis & renouationis
 sanctorum, cū intuerētur Veteres,
 dixerunt : Nos coniunctos esse cum
 Christo societate spiritali & corpo-
 rali. Spiritali quidem, cum ipso & to-
 ta diuinitate, quia in nobis restitui-
 tur imago Dei. Corporali, quia ea re-
 nouatio hoc fit ordine, vt fiat ad simi-
 litudinē massæ humanæ Christi. Sicut
 enim λόγος suam naturam humanā
 gestat, viuificat, & inenarrabili gloria
 perfundit: ita pios, fide per Spiritum
 sanctū suæ naturæ insertos, suæ massæ
 efficit conformes, & hoc modo pater
 nam lucem, vt Irenæus dixit, in ipsos
 propagat. Hæc igitur est illa societas
 corporalis, quam prædicant Veteres,
 & obiurgant Eutychianos, qui sparge-
 bant, nullam post passionem futuram
 fuisse vtilitatem carnis Christi: ideo
 eam euanuisse, aut in diuinam natu-
 ram absorptā: his respondent Cyril-
 lus & alij; Imò retinere Christum ean-
 dem suam carnem, & credentibus si-
 militudinem illius suæ naturæ impri-
 mere: ita tamen, vt sciamus, in hæc vi-

ra fieri inchoationem, consummationem in futura: & semper inuenerimus, habitare quidem Christū in pijs, sed neq; corpora aliqua cōmixtione, neque cum omnium donorū transfusione. De hac societate extant manifesta dicta scripturæ: Transformamur in eandem imaginem: Erimus similes ipsi: Caro mea verè est cibus, id est, nutrimentum spirituale, quo nutrites & nutritum efficiuntur similia. Ego sum vitis, vos palmitès. Nemo carnem suā odio habuit, sed eam nutrit & seruat, sic Dominus Ecclesiam, &c. Ita de societate spirituali, quæ nobis est cum Christo & tota diuinitate, dicitur: Veniemus ad eum, & mansionē apud eū faciemus. Effundā de Spiritu meo super omnē carnem. Christus redigit omnia ad vnū caput, &c. Et qui norunt hanc duplicē relationē, quòd Filius aliàs consideratur vt persona mittēs, aliàs vt persona missa, vel vt mediator, illis hæc duplex societas satis illustris est. Gestamur enim & viuificamur à mediatore, vt ita rursus agglutine.

tinemur toti diuinitati, vnde eramus
per peccatum auulsi. Ex hoc fonte pe-
tebat dulcissimam suam consolatio-
nē, vir ille verè sanctus, Philippus, sic-
ut ostendunt & hi, & alij versus:

*Inferisq; tuo χογιω dulcissimè Siloh,
Æternæ vitæ gaudia vera dato.*

XVI. PROPO- SITIO.

DE argumentis D. Eberi, quātum
opus fuit, ferme disseruim⁹. Sed
quia ipse subinde confessionē & apo-
logiam Augustanam, autoritatē Lu-
theri & Philippi nobis obijcit, ideo &
de his respondebimus. Fatemur nos
esse ciues Ecclesiarū, quæ amplectun-
tur confessionē Augustanam, tanquā
symbolū horum temporū: non etiā
reijcimus phrasēs confessionis in hoc
articulo, sed illis attribuimus intelle-
ctum talem, qui non pugnat cum fun-
damento, & congruit cum expositio-
ne ipsius autoris. Si autem Eberus si-
ne vlla mitigatione ad suam senten-

tiam verba confessionis & Apologia
 vult trahi, meminerit in Apologia pri
 ori, manifestè doceri transsubstantia
 tionem: quare autē eam etiam cogē
 tur amplecti: aut fateatur necesse est
 non semper ex rigore verborum op
 primendam esse lucem veritatis, quæ
 sæpe posteriori tēpore explicatur de
 xteriùs. Lutherū veneramus, tanquā
 repurgatorem cœlestis veritatis, & in
 primis illustratorem discriminis in
 ter Legem & Euangelium inuictum.
 Neque existimamus in doctrina fun
 damenti eum professum esse, aut de
 fendisse vllum errorem. Quòd autem
 in hac causa retinuit quasdā feces ex
 illuue Pontificia, easque feruentiore
 cum impetu defendit, tribuimus hoc
 cōmuni hominum imbecillitati. Ne
 que ideo deformamus Lutherū, aut
 eius doctrinam abijcimus: sed etiam
 ipsius phrasas in hac causa, quantum
 possumus, mitigamus. Sicut & de Au
 gustino, & plerisque alijs doctoribus
 fieri necesse est. De beato autē nostro
 Philippo mirati sumus frontem Ebe
 ri: nec

ri: nec quidē omittere possum, quia
 cum ipso amicam quandam instituā
 altercationem. Scripsisti D. Ebere in
 publicis scriptis, Philippum in eadem
 fuisse tecum sentētia: hīc, quęso te, an
 concedes cuidam, qui si non re, saltē
 nomine fatuus est, Philippū aliam pu-
 blicē, aliam priuatim circūtulisse sen-
 tentiā? Et quęro ex te, qua fiducia co-
 neris persuadere, etiā in scriptis, quę
 ipse edidit, tuam sanctissimū hunc vi-
 rum amplexū esse sententiam? Osten-
 de, si vincere tibi dulce est, ubi nam lo-
 corum, annis vigintiquatuor & pluri-
 bus ante mortē, Philippus accusauerit
 Ecclesias Helueticas, & Gallicas, p-
 pter negatā pręsentiam veri corporis
 cum pane? Atqui si, vt toties pugnas,
 ea controuersia ad fundamentū perti-
 net, hoc facere eum oportuit. Dices,
 subscripsit formulę concordię, & ar-
 ticulis Schmalcaldicis. Respondeo:
 Formula concordię recitat phrasēs,
 quę ubi in intellectu sacramētali, sic-
 ut eas accipit Bucerus, & ipse autor
 Philippus, intelliguntur, commodę
 sunt.

sunt. Cum Luthero autem cur nollet
 præliari de hac causa, habuit graues ra-
 tiones sui consilij. Quia cum abusus
 Pontificios, & multa inquinamenta
 ex illis nata, Luthero quasi nescienti
 extorsisset ex manibus hac regula: Sa-
 cramenta sunt talia in vsu, noluit pro-
 pter alios nauos & stipulas turbare
 pacem harum Ecclesiarum. Imò quid
 tergiversaris optimè D. Ebere? An ne-
 gabis etiam in publicis scriptis satis
 protulisse suam sententiã Philippū?
 An ille, qui ponit has propositiones:
 Sacramenta sunt sacramenta in vsu:
 Christus adest propter hominem, nõ
 propter panem: Christus in hac cœna
 adest vt in ministerio. Propositio:
 Christus habitat in sanctis, intelligen-
 da est per cõmunicationem idioma-
 tum: eaq; tantum est Dialectica præ-
 dicatio, non physica impressio. Item:
 Corpus Christi physica locatione est
 in cœlo: non est vbique: an is, inquã,
 non dixit omnia? Notissimum est, Sa-
 cramenta esse sigilla iustitiæ fidei, vel
 signa confirmantia fidem: quare con-
 stat,

stat, non posse ea obfignare fidē in eo,
 qui est sine fide: atque ita in sacra cœ-
 na vnica est manducatio veri corpo-
 ris, quæ fit fide, non ore corporali. Si
 etiã adest huic sacramento Christus,
 vt in ministerio: præsentia verò mini-
 sterij solūm est præsentia ad efficiã,
 quòd videlicet isto ordine Deus vult
 esse efficax in homine: manifestū est,
 non tolerari posse illam substantialē
 copulationē veri corporis cum pane.
 Nam hæc præsentia longè diuersa est
 à præsentia ministerij. Si adest ppter
 hominē, non propter panē, qua alia
 præsentia potest adesse, nisi præsentia
 efficiæ, vel inhabitationis? Nam cō-
 mixtio corporalis Seruetica, manife-
 stè explosa est hac ppositione: Quòd
 Christus habitat in sanctis per cōmu-
 nicationē idiomatū, non physicā, sed
 Dialecticam. Si etiã natura humana
 Christi non est vbiq̄ue, quomodo hic
 autor asseueraret eam tamen corpo-
 raliter præsentē esse cum pane? Hinc
 credo cui libet, quærenti simplicē ve-
 ritatem, innotescere perpetuā senten-
 tiam

riam Philippi. Quòd verò dicere so-
 let, Christū verè & substantialiter ad-
 esse Coenæ, facilimum est intellectu.
 Opponitur enim hæc locutio profa-
 næ imaginationi, quæ fingit hanc sa-
 cram aëtionem esse tantum repræsen-
 tationē Christi longè absentis à suis.
 Spectāti drama aliquod tragicum de
 gloria & rebus gestis Agamemnonis,
 nihil prodest ea cognitio & inspectio.
 Non enim Agamemnon in eum po-
 test transfundere suam gloriā & spes:
 verum, est inane spectaculum, compa-
 ratum ad delectationē, aut si potior
 queritur finis, ad imitationē qualem-
 cunque meliorū. Nam homo mode-
 stus inde petere potest exempla virtu-
 tum & vitiorū, & ita in externa disci-
 plina sese erudire. Verum hîc longè
 grauiōres proponuntur res. In hac e-
 nim sacra aëtionē ipse filius Dei hoc
 pignore testatur, verè tibi remissa esse
 peccata, te verè ablutū suo sanguine,
 te effici membrum sui corporis, & re-
 ornandū esse simili gloria, qualis ful-
 get in ipso corpore Christi. Hoc igitur

tur est Christum verè & substācialiter
 adesse, testificantē de suis beneficijs,
 foris in externa promissione, & illo ritu:
 intus in corde per Spiritum sanctū
 mutantem te ad æternam & nouā vi-
 tam. Præterea deduco te, optimè mi
 D. Ebere, ad testimonia tuæ conscien-
 tiæ, familiariter te noster Præceptor
 complexus est, quæso te, quoties audi-
 uisti ipsius sermones & gemitus, gra-
 uissimè deplorantis profanationem
 cœnæ, non solū inter aduersarios,
 sed etiā inter vestros? Meministi quid
 in hac parte desiderauerit in Luthe-
 ro. Denique vidisti Epistolam, quam
 pro ipsius agnouisti & defendisti, vbi
 manifestè dicitur, etiam in vsu, panē
 non esse verum corpus Christi, vbi se
 segregat à Bremensibus, ab Heshusio,
 à Morlino, qui profectò omnes tecū
 faciunt. Quare igitur ista tua Rhetorica
 insidiaris rudioribus, & illis per-
 suadere conaris, in tua sententia fuisse
 optimum illum senem? Sed etsi de
 hac parte possem dicere plura, tamen
 nunc finem faciam.

XVII. PRO.

POSITIO.

Secundum caput suæ expositionis, proponit D. Eberus de duplici mā-
 ducatione. Ibi primùm prolixè fate-
 tur, de spirituali manducatione con-
 gruere inter sese omnium sententias:
 preliatur tamen acriter sextum caput
 Ioannis non esse accommodandum
 ad causam cœnæ. Nullā enim ibi fieri
 mentionē ritus sacramentalis, verūm
 solūm spiritualis māducationis, quæ
 fit in omni conuersione. Hic desidero
 in D. Ebero aut prudentiā, aut candor-
 rem. Etiam ex Veteribus, quicumque
 concionem sexti capitis retulerūt ad
 sacram Cœnam, vt quidem Augusti-
 nus, Chrysostomus, & alij, expressè do-
 cent, in vltima cœna tunc addi ritum
 obsignantem beneficium huius pro-
 missionis de manducatione suæ car-
 nis, non verò proponi nouū fidei arti-
 culum. Et fateatur necesse est D. Ebe-
 rus, hanc manducationem esse caput
 huius actionis: ceremoniam verò tan-
 tum

tum externum pignus esse, cōmonefa-
 ciens de hoc beneficio interiori. Er-
 go hoc, quod maximi momenti est,
 vniuersum consistit in cōcione sexti
 capitis. Postea, vbi manducationē sa-
 cramentalem vel corporalem consti-
 tuit, ne videatur ludere cōthurnis, sa-
 tis crassè sese explicat. Neque enim il-
 lud Mum Mum sonat, sed apertè in-
 quit, ex manu sacerdotis, ore accipi
 verum corpus Christi. Collige, quæso
 te, optime D. Eber, & vide quàm pro-
 cul & à veritate, & ab autoritate tui
 sancti præceptoris discesseris. Ex con-
 sentienti testimonio Vetustatis Græ-
 cæ & Latine, in Eucharistia sunt duæ
 res, terrena & cœlestis, vel, sacramētū
 & res sacramenti. Oro autem te, an ti-
 bi hac ratione non erunt tres: panis,
 verum corpus, & spiritualis manduca-
 tio? Si autē res eō modo se habet, cur
 nō relinquis Antiquitatem, & quod
 tui socij faciunt, triplicem constituis
 manducationem? Præterea rursus mi-
 hi accommoda tuas cogitationes ad
 veritatem rei. Quæro ex te, verū illud
 S corpus

corpus in Eucharistia quidnam est? Non quidem res cœlestis: nam ea est ipsa spiritualis manducatio, vel ipsa unio Christi cum electis. Et tu non diceres, nobis infundi essenziale corpus Christi. Nam semper adhuc credo, et abhorre ab illa confusione substantiarum, quã etiam formidauit Osiander: excogitauit autẽ eam primus Seruetus, & imitatus est Schvvenckfeldius. Sed diceres, esse rem terrenam, propterea quia est corporalis manducatio. Atqui nullus ex Veteribus nominauit corpus Christi rem terrenã, vel sacramentum: panem & vinum nominant rem terrenã, vel corporis & sanguinis Domini sacramentum: ipsum corpus verò rem cœlestem, & rem sacramenti appellant. Dicis tu insuper, hanc corporalem manducationẽ esse quidem veram, sed fieri modo inuisibili. Hic quis te docuit, verũ corpus Christi esse inuisibile? Deinde, si hæc tua sententia vera est, necesse est falsum esse Augustinum, qui manifestè dicit, sacramentalem manducationẽ esse

esse visibilem: & In coena nullum fieri
 miraculū. Præterea rogamus te, osten-
 de ubi locorum sacrae literæ, aut con-
 ciones Veterum, docent duplicē esse
 manducationem veri corporis Chri-
 sti? Hæc si cogitaueris, inuenies quæne-
 bellè tua cum veritate cõgruant. Re-
 petis, hanc corporalem manducatio-
 nem prodesse ad fidei cõfirmationē.
 Optime D. Ebere, quàm incautè hoc
 dicitur? Ea, quæ foris à Christo insti-
 tuta sunt ad fidei cõfirmationē, visu-
 bilia sunt, sicut externi ritus sacramē-
 torum. Quomodo verò manducatio
 corporalis, quæ sola fide comprehen-
 ditur, & ipsa cõfirmatione eget, con-
 firmabit aliud beneficium inuisibile?
 Manifestum est igitur quàm pericu-
 losè oratio D. Eberi agrotet.

XVIII. PRO- POSITIO.

His peractis loquitur de dignis &
 indignis, & vrget primū hoc:
 Reus est corporis. Ergo præsentis. Nā

de absente esset impossibile. Hic op-
 pono tibi. Si aliam huius reatus cau-
 sam potuisti inuenire, quàm tuus Præ-
 ceptor, qui dicit, eum esse propter cō-
 temptum, uel contumeliam Christi
 ostēde nobis, quomodo corpus Chri-
 sti possit violari. Sed fatearis oportet,
 reatum hunc esse relationem, videli-
 cet contemptū. An verò ad contem-
 ptū requiritur corporalis præsentia?
 Senatus Romanus Romæ in Curia se-
 dens violatus esse dicitur, ubi Corin-
 thi legati Senatus violati sunt. An igitur
 contemnens sigillum corporis &
 sanguinis Christi, nō contēnit ipsum
 verum corpus & sanguinem Domini?
 Tandem planè noua, & quidem mira-
 biliter monstrosa producitur Chimæ-
 ra, de triplici genere hominū percipi-
 entium sacramentū. Diuidit enim su-
 mentes in infirmos, in indignos, & in
 impios. Ad infirmos quidem dicit nō
 pertinere Paulinam cōminationem,
 sed propter illos præcipuè esse institu-
 tam Cœnam. Indignos nominat Hy-
 pocritas, qui sunt sine poenitētia, et
 sunt

sunt in cœtu Ecclesiæ, & cum Ecclesia
 in externa professione doctrinæ con-
 iuncti: tales manducare quidem cor-
 porali modo verū corpus Christi, sed
 ad iudicium. Hoc iudicium verò in-
 telligendum de pœnis corporalibus:
 sicut dicitur: Cùm iudicamur à Do-
 mino, corripimur, &c. Impios vocat
 illos qui sunt alieni à doctrina & cœ-
 tu Ecclesiæ: tales inquit non mandu-
 care corpus Christi, quia illis nihil est
 institutum. Hactenus quidem fateor,
 ad meas aures famam nullam de tali
 distributione hominum peruenisse:
 nec, ut credo, proprii socij ipsi assenti-
 entur, sed haud dubiè & de hac parte,
 & de alijs multis ciuile inter se bellū
 mouebūt, quòd finietur victoria Cad-
 mæa. Ego quidē primū scire velim,
 cū indigni percipiāt corpus Domi-
 ni, impij non item, quæ causa sit tan-
 tæ diuersitatis inter ipsos. Vtriq; sunt
 sine pœnitentia, & sine fide, quomo-
 do igitur non damnabuntur æquali
 iudicio, cū dictum sit: Qui non cre-
 dit, iam iudicatus est: videlicet, desti-
 natus

natus ad pœnas æterni iudicij? Poteritne externa professio hypocritica aliquid afferre mitigationis? Atqui Deum, qui est καὶ ὁ ἰσχυρὸς θεός, nemo fallit, & illi, qui nomine ipsius abutuntur, grauius puniuntur: sicut ostendunt cōminationes de Capernaitis. Item: In illo die dicent, Domine, Domine, nonne in nomine tuo, &c. Et ridiculū est D. Eberum, Iudam annumerare indignis, non impijs, & statuere, ipsum etiam manducasse corpus Domini, cū de Iuda ita horribilis pronuntiata sit vox, qualis de nullo alio impio homine extat in tota scriptura. Ita enim dicitur: Intrauit in eum Satanas. Item Paulus expressè dicit, eos reos esse corporis & sanguinis Domini, hoc est, inquit Philippus, contumelia afficiunt corpus & sanguinem Domini, sicut latrones crucifigentes Dominum, eum cōtumelia afficiebant. Antales non essent rei æternæ damnationis? Quare mi D. Ebere, insiste tuo fundamento, & dicas, corpus Domini nō manducari ab illis, qui sunt sine fide,

aut

aut in quibus est propositum perseue-
 randi in peccato, cum quo nec fides,
 nec Spiritus sanctus potest stare: quia
 talibus omnibus nihil est institutū, &
 siue sint in externa societate Ecclesie,
 siue extra eam, tamen coram Deo æ-
 quali ratione sunt rei & destinati ad
 æternas pœnas, nisi conuertantur. Nā
 seruus qui scit voluntatem Domini,
 nec eam facit, grauius ferietur. Hoc ta-
 men constat, etiam sanctorum negli-
 gentiam & omissionem puniri pœnis
 corporalibus, vt hoc modo in illis ex-
 citetur inuocatio & fides. Sed tales
 non propterea sunt indigni, nec tales
 sunt rei veri corporis & sanguinis Do-
 mini; sed sunt contaminati peccatis
 venialibus: propter quæ tamen hæc
 natura mergitur in calamitates, & de-
 talibus pœnis vagantibus in multos,
 loquitur Paulus dicens: Cùm iudica-
 mur à Domino, corripimur, &c. & mo-
 net in genere, has calamitates esse cõ-
 monefactiones de ira Dei aduersus
 peccata, & de pœnitētia. Ingenuè au-
 tem facit D. Eberus, quod iterum fate-
 tur,

tur, sese explicare non posse, quomodo illi, qui sunt sine fide, accipiāt corpus Domini, quod tamen in illis non sit efficax, rectè, inquam, facit, vbi fatetur se vinci veritate. Reuerà enim argumentum hoc est insolubile, quod deducendum est hoc pacto. Adest Christus suo ministerio & sacramentis, non præsentiā generali vel vniuersali, sed præsentiā sanctificationis, inhabitationis vel efficacię. Quare si indignis adest tantum ad damnationem vel iudiciū, sciendum est eum adeste præsentiā generali, non aliqua singulari aut noua specie præsentiæ. Neque enim dantur plures gradus quàm isti. Præsentiā salutaris, quæ est ad inhabitationem & efficaciam, adimitur illis; Ergo solum relinquitur præsentiā vniuersalis, quæ iudicat & destruit impios. Exemplum de contactu sui corporis in hac vita, huc nihil quadrat. Nam contactum & consuetudinem Christi visibilem fatetur ipse nobis esse creptam. Quare tantum duplici modo nobis præsens est.

deridēdos multitudini, & in illo theatro plausibili à concionatoribus nos falsò traduci, quasi philosophica principia, & rationes inde extractas anteferamus cœlesti voci. Præliamur de gloria filij Dei, & de veritate articulorū fidei. Ne pati possumus, vt nostri censores, periculoso exēplo, stabiānt in sermone diuino contradictionē: & Deo volūtates cōtradictorias, aut cōfiliū decipiendi miseros homines, tribuāt. Et ne callidè agere videar, Cramben priorem repeto. Sine vllā dubitatione statuimus, Deum nobiscū locutum esse, ita vt intelligi possit: vsum esse nostris vocabulis, illisq; perspicuis, & in doctrina fundamēti nulla voluisse ludere ambiguitate. Iam cū negati nō possit, verè & realiter sibi contradicere articulū de veritate humane naturæ in Christo, & de ascensione Christi in cœlum: & deinde altera ex parte, hanc propositionem, Panis est corpus Christi: necesse est alterā propositionē intelligi cum tropo. Nostri aduersarij cū hoc agnoscāt, pleriq; trans-

transformāt vniuersum articulū in al
 legoriā. Ascensionē interpretātur de
 cōspectu visibili Christi nobis erepto:
 cōlū p̄ sede Dei, q̄ sit vbiq; Alij negāt
 se labefactare articulū fidei de ascēsiō
 ne in cōlū, de physica vel corporali lō
 catiōe humanę naturę in cōelo: sed do
 cēt excipiēdā esse ex articulis fidei hęc
 miraculosā p̄sentiā in cōenā: cū tamē
 hi nō modò fateātur, cōtradictiones
 in doctrina fundamēti cōcedi, verum
 etiā sibi ipsi turpiter aduersentur. Vbi
 enim sese euoluūt, prorsus sine vllō te
 stimonio diuinę vocis attribuūt Chri
 sto corp⁹ inuisibile, nō tāgibile, sine lō
 cō, sine dimētionib. & tamē interea cō
 cedūt hęc, & similes regulas: Negās p̄
 prietates, negat naturā. Hęc tāta & tā
 tetra absurda, cū stabiliātur hac cōmē
 titia expositione cōtra p̄spicua dicta
 articulorū fidei, grauis habendus cau
 sas, cur refragari nos oporteat. verē igitur
 statuim⁹, articulos fidei à filio Dei,
 & ab Apostolis expositos esse sermo
 ne p̄prio, intelligibili, & p̄sulis sine vlla
 ambiguitate: & ideo illos intelligim⁹
 prorsus

prorsus vt sonat litera, hoc quidem
 modo: Ascendit, id est, filius Dei spe-
 ctante magno cœtu suorum discipu-
 lorum, ex hoc mundo inferiori iuba-
 tus est, nubes suscepit eum, & tradu-
 ctus est in coelum, hoc est, in locū cœ-
 lestem, vbicunq; is sanè est: ibi sedet,
 id est, corporali locatione spacium a-
 liquod occupauit finitum, secū dum
 veri corporis modum. Sed sedet ad
 dexteram Dei, id est, exaltatus est
 in illa arcana luce Dei super omnes
 Angelos & homines, regnans æquali
 potētia cū Patre. Si quis quærat, vtrū
 dexterā Dei interpretemur de aliquo
 certo spatio vel loco, an verò cōcedā
 hanc esse vbiq;? Huic respondeo: De-
 xtera vsitata phrasi scripturæ signifi-
 cat potentiam vel regnum. Sicut autē
 regnum Dei duplex est, in hac vita, &
 in vita beata: ita etiam dextera dupli-
 ci modo accipienda est. In hac quidē
 vita tota diuinitas regnat, primū mo-
 do quodam generali, sustentans om-
 nes res cōditas suo ordine, seruans or-
 dinem in genere humano, custodiens
 bonos,

bonos, puniens & destruens impios,
 plerunque ex ordine causarum secun-
 darum: interdum tamen singulari ra-
 tione extra & præter causarum secun-
 darum motum. Hoc quidem regnū,
 vt dixi, vniuersale est. Est deinde aliud
 regnum, quod est particulare, perti-
 nens ad Ecclesiam vel electos, & pro-
 priè est Christi in hac vita, qui vnà cū
 Patre & Spiritu sancto per ministeriū
 & sacramenta pijs monstrat Patrem,
 & voluntatem Patris, transfundit in
 illos salutare motus Spiritus sancti,
 & eos efficit sibi cōformes, tanquam
 membra capiti. Aliud regnum est in
 vita beata, vbi Deus angelos & beatos
 homines, viuentes in consuetudine
 æterna Dei, implet singulari modo sa-
 pientia, vita & lætitia diuina, cum cō-
 spectu immediato de facie ad faciem,
 sine ministerij vsu, sine peccato & si-
 ne morte. Huic quidem regno glorio-
 so præcipuè tribuitur appellatio dex-
 teræ Dei. Quia ibi singulari, & verè di-
 uino modo diuinitas est efficax. Quā-
 do igitur articulus fidei mentionem
 facit

facit dexteram Dei, dico hoc accipien-
 dum esse de regno in vniuersum qui-
 dem, sed præcipuè quidem de regno
 cœlesti, in quo filius Dei de facie in fa-
 ciem corporaliter conspicitur: vt hoc
 modo constituatur discrimen inter
 electos, qui etiam sursum sunt in vita
 æterna, & inter Christum, qui est exalta-
 tus super omnes angelos & homines
 in lucem propriam Deo, ad regnum
 nunquam desitutum: interea tamen
 corpus ipsius verè alicubi est locali-
 ter. Ita dicitur: *Quærite ea, quæ sursum*
sunt, vbi est Christus ad dexteram Dei,
&c. Propositiones autem de regno, &
 præsentia ipsius in hac vita, intelligen-
 dæ sunt per communicationem Idio-
 matum, vt testatur tota Antiquitas.
 Postea dicitur in symbolo: *Inde, id*
est, ex illo loco cœlesti, eum rediturum,
futurum vt conspiciatur in nubibus,
vt resuscitato toto genere humano
se se palam ostendat, hostibus suis ad
æternas pœnas, pijs ad vitam æternam
& beatam. His igitur propositionibus,
 munitis autoritate diuinæ vocis, &
 consen-

consentienti, imò feruenti testimonio Antiquitatis, nullos patimur affingi tropos, vel allegorias, sed statui-
 mus eas veras esse immota veritate. Quòd verò his opponitur vnica propositio Coenæ, non dicimus sermonē diuinum sibi contradicere, & hunc casum esse excipiendum ex articulis fidei. Nimis enim graue crimen hoc est in veritatem & gloriam Christi. Neq; etiam, quod plurimi faciunt, articulum fidei euertimus, vt commentitia nostra expositio alterius propositionis in loco suo retineatur. Sed quod in doctrina fundamenti vbique fieri necesse est, dicimus propositionē cœnæ, quæ articulo fidei videtur in specie aduersari, necessario figuratè accipiendam esse. Huius nostræ sententiæ habemus rationes, non philosophicas, vt isti toties garrunt, sed grauissimas & verè diuinas.

I. Propositio cœnæ vnica est, articulus autem fidei perspicuis verbis sæpe repetitus & declaratus est.

II. Magnū discrimen est inter ministerium

sterium vel ministerij partes, & inter
 articulos fidei. Articuli fidei concio-
 nantur de beneficijs æternis, quorum
 magnitudinem in hac vita nulla sa-
 pientia vel eloquentia potest enarra-
 re. Ministerium verò institutū est tan-
 tūm propter infirmitatē huius vi-
 tæ, vt hoc modo diuina illa bona no-
 bis denotantur vel applicentur, &
 fides nostra, nimis languidē ea intu-
 ens, confirmetur. Quomodo igitur
 potior ratio habenda est ordinis, qui
 proprius est huius vitæ, & seruit arti-
 culis fidei, quàm ipsorum articulo-
 rum?

III. De natura humana Christi nul-
 la propositio scripturæ figuratē locu-
 ta est, quòd ea sit inuisibilis, non tan-
 gibilis, sine loco, infinita, &c. Sed in
 propositionibus sacramentalibus per-
 petua consuetudo est diuinæ vocis,
 quæ ita loquitur de omnibus sacra-
 mentis, videlicet, quòd tribuit signo
 appellationem vel nomen rei signa-
 tæ, vt quidem suprà monuimus.

III. Nitimur expositione Christi,
 qui

qui paulò pòst dixit: Hic calix est no-
 um Testamentum in sanguine, qui
 effunditur: Pauli, qui dicit, panem es-
 se *κοινωνία* corporis, & *κοινωνία* refert
 ad hominem, nō ad panem: & omniū
 Apostolorum, qui propositionem, Pa-
 nis est verum corpus, non retulerunt
 inter articulos fidei, quòd tamen se-
 cundum istos fieri oportuit: & totius
 Antiquitatis, quæ panem nominat fi-
 guram & signum corporis. Item, quæ
 dicit, panis significat, repræsentat, de-
 notat corpus Christi. Hæc nostra in-
 terpretatio igitur, quæ fidei analogæ
 est, in nullum articulum fidei impin-
 git: certissima testimonia habet vo-
 cis diuinæ, & Vetustatis: non etiã sta-
 bilit profanationes idololatricas, &
 pontificios abusus huius sacramenti:
 & pijs mentibus veram & dulcissimã
 monstrat consolationem, de inhabi-
 tatione & societate Christi cum suis:
 pculdubiò rectius defenditur, quam
 altera recens, cōmentitia, & quæ cum
 tantis periculis & malis cōiuncta est.
 Quare venerandè, clarissime, & opti-
 T me

me D. Ebere, tute potiùs te colligas,
 & non solùm à veritate, verùm etiam
 à te ipso ne recedas. Nouimus tuam
 eruditionem, pietatem, & quæ nunc
 in Theologis rarissima est, Christia-
 nam modestiam & humilitatem. Re-
 uoca igitur tibi in memoriã, quid de
 hac controuersia ante paucos annos
 statueris, tum cum adhuc audires vo-
 ces sanctissimi viri Philippi: qui ma-
 luit tandem odia Principũ, & promi-
 scuæ multitudinis in sese deriuare, &
 Ecclesias harũ gentium, quas tu nunc
 damnas, accusare: qui priuatim sapi-
 simè, publicè etiam nõ obscure osten-
 dit hanc esse immotam veritatẽ coele-
 stis vocis, quæ premi non possit. Sed
 cū sciamus te plura in hoc genere au-
 diuisse, vidisse, & meminisse, quàm qu-
 quam nostrũ, desinimus. Vidimus
 etiam tuam confessionem de hoc ar-
 ticulo scriptam, viuẽte adhuc Philip-
 po. Quæ igitur causa te mouet, vt tan-
 toperere tui velis esse dissimilis? *ἄρα οὐκ ἔστι
 ἄριστος τῶν ἰσῶν ἔχει φωνήν.* Metuis forsi-
 tan odia, & in caput tuum reditura pe-
 ricu-

ricula. Age institue collationem. Nō erunt tibi amici Heshusius, nō Vvestphalus, non Morlinus, non ille polypragmon maledicus Cyriacus, non denique ipsa Furiarum soboles Flacius, & tota Flacianorum cohors *καρκόπιων ἄγορα*. At tecum stabit veritas filij Dei, & inuenies in hoc cœtu homines doctiores, modestiores, magis pios, minùs maledicos, minusque seditiosos. Nec te terreant Auræ, aura illa instabilis est, & tandem tua & similium ope, multi sapientes politici ad inquisitionem & amorem veritatis flectentur. Si verò omnino à tua sententia non discedis, saltem nobiscum paciscere inducias, nec cupias nos oppressos. Fateri te improbare τὸ πανταχού: dicis te relinquere Christo veram naturam humanam, in cœna verò fingis tibi corpus, cuius nullas potes ostendere proprietates corporis, imò cuius nullum potes monstrare vsum. Quæso, quid hoc est certaminis? Quiescant sanè illæ stipulæ. Cùm commune nobis sit

fundamētum, te modò rogamus, ac
 quiescas in consilio optimi nostri se-
 nis, à quo profectò nec piè nec hone-
 stè potes deficere: & cogita quo ore
 & fronte intueberis beatam illam ani-
 mam etiam in altera vita, cum tibi sis
 conscius, quàm dissimile consilium
 in eadem causa edideris. Dicis te non
 confirmare crudelitatem Gallicā aut
 Hispanicā. Profectò cum tu censeas
 eos, qui negant veri corporis præsen-
 tiam cum panē, circumferre errorem
 in fundamento, contra verbum Dei,
 indulgere suis speculationibus philo-
 sophicis, confirmare profanitatem &
 contemptum religionis: annon ho-
 stes veritatis ea occasione crudelius
 sæuiunt in pios, quos nō solùm à pon-
 tificijs, verùm etiam ab ipsis Luthera-
 nis damnari vidēt? Et agnoscis voces
 tuorum sociorum, qui dixerunt, Ma-
 gistratum iustè in tales animaduerte-
 re: eosq; ethnicis & Iudæis esse dete-
 riores. Et nonne te virū piū mouet
 hoc fulmē tui Præceptoris, qui dicit,
 multos stabilire idola & parricidia.
 Negare

Negare non potes, in multis locis populū in hac causa detineri in opinionibus idololatricis, in cultu panis, in opinione meriti, operis operati & similibus. Et profectò adorationem, & multa alia mala, posita tua præsentia, quilibet in sua conscientia annectit, & excusat. Sed cū memineris tuum Præceptorem paulò ante mortem dixisse, singulari Spiritus sancti consilio proximè ante concionem Paulinam de Coena, positam esse seueram hanc prohibitionem: Fugite idola, vt comone faceret totam Ecclesiā, ne hunc ritum transformet in idololatricum numen, cur tu non abijcis illas feces Pontificias, & retines hoc quod est sincerū? Profectò tuum $\alpha\upsilon\tau\theta\ \epsilon\phi\alpha$ hac in parte te non teget. Non enim satis est, quis dixerit, sed animaduertere te oportet quid dictum sit. Tuos Pythagoræos, cū suum $\alpha\upsilon\tau\theta\ \epsilon\phi\alpha$ in tempestiuè vsurparēt, & verba sui Magistri malè acciperent, omnes simul interēptos fuisse narrat historia. Quare æquum est te esse cautiorem. Quis

nostrum filio Dei suam auctoritatem, veritatem & omnipotentiam adimeret? Sed nos tamen mentem & verum intellectum suorum verborum discere oportet. Quare optimè mi D. Eberè, si nunc quidem commodiorem viam nullam inuenis, innitere consilio nostri optimi Præceptoris, vnam faciamus vtramque Troiam animis. Non dicas, vt impurus ille & tribunitius Heshusius: Panis est verum corpus, vel vt Bremenses: Est essentialiale corpus. Morlini Mum Mum sui exhauriant competores. Dicamus nos cum Paulo, Panem esse ^{κοινωνία} corporis Christi, hoc est, externam vel visibilem rem, qua in vero vusu efficiuntur socij Christi, & omnium beneficiorum eius. Loquamur de fructu huius dulcissimæ ^{κοινωνίας}. Reliquæ quæstiones referentur ad pi- am Synodum, si qua ea futura est. Interea simus fratres, simus vnum in Deo, & præliemur contra communes hostes, qui non desinunt impugnare gloriam filij Dei, & persequi
 misè.

miseram Ecclesiam. Faciat ipse sum-
 mus noster Pontifex, vt vulnera no-
 stra salubri glutinatione coalescant,
 remotis omnibus vomicis & sordi-
 bus, quæ sanationem hanc impedi-
 unt, vt & in hac vita, & in altera, con-
 sentienti mente & voce, impleti sa-
 lutari flatu propagato ex nostro ca-
 pite filio Dei, viuamus in eo, læte-
 mur, & ipsum cum Patre, & Spi-
 ritu sancto in omni æter-
 nitate celebre-

mus.

A M E N.

T 4 IVDI.

IVDICIVM DE COE-
 NA DOMINI, PASTORIS
 Ecclesiae Wittenbergensis D. Pauli Eber-
 Electori Saxoniae Augusto, die 28. Decemb.
 Anni 61. oblatum Dresdae in Mis-
 sia, prope Albim.

DE coena Domini, propter
 quam primò in crimen vo-
 camur, profitemur certò
 credere nos & docere iu-
 xta articulorū nostrorum confessio-
 nem, quòd in hoc ritu sumpto pane
 & vino, non perdente suam substan-
 tiam, sumatur verum & substantiale
 corpus, & verus sanguis Domini no-
 stri Iesu Christi, & quidem illud vinū
 & viuificū corpus, & ille sanguis, cui
 assumpto de nostra carne & sanguine
 foedere inseparabili, quod nomina-
 tur vnio personalis, vnitus est λόγος
 æternus, vnigenitus filius Dei, sicut in
 verbis Euangelij communicatio illa
 corporis & sanguinis Domini veri, nò
 imaginarij, aut significati, instituta
 est.

est, & non dubitamus adesse præsentem in sumptione illa filium Dei, Dominum nostrum Iesum Christum, verè & substantialiter, & ipsum Christum in prima cœna, quæ ritum hunc instituit, verum corpus suum, quod pro nobis tradidit, & verum sanguinem suum, quem in remissionem peccatorum nostrorum effudit, cum pane & vino nobis exhibere: & testari, se applicare creditibus sua beneficia, & communicatione sui corporis & sanguinis, membra nos sua efficere, & velle in nobis efficacem esse, ut qui propter nos naturam humanam assumpsisset, ut hæc sibi inserta seruaret, viuificaret, & sanguine suo mundaret & ablueret.

Hanc confessionem nostram non nunc primum sonamus, sed inde vsque ab instaurata Euangelij doctrina in Ecclesijs nostris sonantem didicimus, & Deo iuuante constanter retinebimus. Nec existimamus istos, quantumuis iniustos & acerbos censors, hanc verè & sine calumnia reprehendere posse. Nunc hoc scimus in calumniam &

crimen nos vocari, quòd non affen-
 tiamur affirmantibus panem & vi-
 num in cœna hac essentialē esse cor-
 pus & sanguinem Christi, & accipi
 hæc & manducari corporaliter, ore
 & carnaliter, & cætera. Item non
 probamus clamores eorum, qui vt
 corporis & sanguinis essentialis in pa-
 ne & vino, præsentiam defendant, fin-
 gunt, in filio Dei Domino nostro Ie-
 su Christo, assumptæ humanæ naturæ
 ex fœdere illo admirabilissimo, cõtra
 veri corporis rationē, accessisse illam
 soli naturæ omnipotēti cõpetentē p-
 prietatem, vt corpus & sanguis sit v-
 bique. Hæc & nonnulla alia his con-
 nexa, quòd non pari tumultu cū ipsis
 asseueramus & propugnamus, solæ ve-
 ræ causæ sunt, propter quas in hac cau-
 sa accusamur. Fatemur omnino ab-
 horrere nos à prodigiosa illa vbiq-
 uitate corporis Christi, quæ nec necessa-
 ria est ad retinendā, aut ppugnandā
 veri corporis & sanguinis Christi <sup>cor-
 poris</sup> & participationem, nec con-
 gruit testimonijs vllis affirmantibus
 assum.

assumptum esse à filio Dei corpus ho-
 minis verum, & id tale mansisse, eti-
 am postquam resurrexit, & glorio-
 se ad caelos ascendit. Non enim illi-
 us foederis in assumptione ea ratio
 est, vt in diuinam naturam, filio Dei
 propria hominis natura conuersa vel
 commixta sit, vel contra, diuinæ na-
 turæ propria in humanam. Vnio est
 admirabilissima duarum naturarum
 in personam vnâ, inseparabiliter ma-
 nentibus vtrique naturæ propieta-
 tibus. Itaque etsi necesse est esse hūc
 Iesum Christum vbique: tamen pro-
 digiosa oratio est, de natura huma-
 na seorsim considerata dicere, cor-
 pus esse vbique. Nec vbiuitas illa
 cōmentitia, veritatem verborum cœ-
 næ defendere vllō modo potest: sed
 & tollere & euertere eam nequit, eti-
 am si nō fingatur. Alius enim est veri-
 or & certior defensionis neruus, Chri-
 sti Domini nostri veracis & omnipo-
 tētis institutio, & asseueratio, qua af-
 firmat, cū pane & vino corp⁹ & sangui-
 nē suū se nobis exhibere adeò certò,
 vt

vt propter hanc euidentiā & certi-
 tudinem participationis ipsum pa-
 nem, visibile suum corpus, vinum, san-
 guinem suum appellauerit, nō quod
 fiat abolitio & annihilatio substantiæ
 panis & vini (sicut Papistæ cōtra Pau-
 li clarissima verba, & contra vniuersæ
 Antiquitatis summā impiè finxerūt)
 sed vt eò firmiūs credamus, nos sum-
 pto pane & vino verissimè participes
 fieri, Veri & substantialis corporis &
 sanguinis sui, eoq; confirmati precio-
 sissimo pignore sine vlla dubitatione
 singuli statuamus pro nobis illud di-
 uinum corpus (rectè enim sic nomi-
 natur, præter illam de qua diximus,
ἡ ζωὴ ἡ ἀληθινή) datum esse, pro nobis
 preciosum illum & immaculatū san-
 guinem effusum esse in remissionem
 peccatorum nostrorum. Qualis autē
 sit exhibitionis & præsentiae modus,
 cū sit reuera imperuestigabilis, in-
 quirere & peruestigare nolumus, sed
 affirmanti, & verè exhibenti, veraci &
 omnipotenti Domino reuerēter cre-
 dimus. Hæc cū profiteamur & do-
 ceamus,

ceamus, miramur illos litigiosos per
 vim extorquere nobis velle ἀκρολογί-
 ας illas infulas, & mysterio huic fa-
 cro sancto minimè conuenientes for-
 mas. Panis est essentialè corpus, sumi-
 turque ore corporali, corporaliter &
 carnaliter, præsertim si sine omni in-
 terpretatione illa simpliciter, vt ver-
 ba sonant, accipi volūt. Iam si corpus
 verū & substantiale exhiberi nobis af-
 firmamus: cur φάντασμα aut imagina-
 rium corpus illi intelligunt? Ac ne in-
 telligamus, congruit vt dicamus, pa-
 nem essentialiter esse corpus Christi,
 accipi id carnaliter & corporaliter.
 An igitur cibus est ventris aut corpo-
 ris? An coqui & degeri cœnæ huius
 escam putant, perinde, vt reliqui cor-
 poris cibi coquuntur & digeruntur?
 Hæc si non statuunt, vt libenter nobis
 de ipsis persuademus, etiam desinant
 ἀμειβοლა illa à nobis & alijs flagitare:
 sumitur carnaliter & corporaliter, q̄
 sciunt crassè intelligi, non solum ab
 eruditis ijs qui causam hanc primùm
 disputare cœperunt: sed etiam à ma-
 xima

xima multitudine, quæ cū longa temporis consuetudine sub Papatu & Monachis ad hanc carnalem opinionem affuefacta sit, hoc ceu fascino quodā capta nunc tenetur, vt abijcere eam nequeat.

Scimus totum mysterium & institutum esse admirabilissimum, in quo etsi sumptio est visibilis & corporalis rerum, quas voluit Christus ad exhibitionē corporis & sanguinis sui destinare: tamen os & dentes corpus Christi non accipiunt corporaliter, vt isti loquuntur, nec comminuunt. Homini exhibetur, non corpori aut ventri. Ab homine igitur verè sumi statuimus, quod verba sonant. Ac vt fides, teste Epistola ad Hebræos, ἡ πίστις est seu expectatio rerum sperandarū, & ἔλεγχος, id est, certum argumentum non apparētium: Ita hæc in illa sumptione & exhibitione præluceat, vt innixa verbis veracis & certò promittentis, velut ὄργανον fit, excipiēs res inuisibiliter quidem, verissimè tamen exhibitas. Noua est illa in Ecclesia &

Vetu-

Vetustati ignota Monachorum con-
 uersio & transsubstantiatio panis &
 vini in corpus & sanguinem Domini,
 & huic vicina à scholasticis similiter
 excogitata, ad panem & vinum asso-
 ciatio seu alligatio essentialis, & quasi
 localis & carnalis corporis & sangui-
 nis Christi, quam Vestphalus & Fla- *H. J. J. J.*
 cius defendūt. Ac miramur, cur dispu-
 tetur tantopere à talibus, quid pani
 adsit: cū magis necesse sit, & profit
 scire, quid in homine sit, & fiat, cœnā
 hanc manducante, quidq; huic exhi-
 beatur. Adest enim filius Dei in hac
 cœna non propter panē, sed propter
 hominem. Huius & beneficiorū ipsi-
 us, quæ ratione in sumptione tali qsq;
 fiat particeps, potissimū ac primò
 inquirendum ac elaborādum fuerat.
 Nec ignorant illi disputatores quan-
 tam in multis regnis fauitiam & cru-
 delitatem in innocentes & pios plu-
 rimos his certaminibus arment & a-
 cuant. Horum saltem misereri debe-
 bant, etiamsi nobis parere non vel-
 lent, & velut syncretismo inter nos fa-
 cto,

eto, & collatis in cōmune viribus op-
 pugnare Idolum horribile possemus,
 quod stans in loco sancto, & subnixū
 hac sola corporali & carnali opinio-
 ne, desolationem tristissimam facit.
 Nam quod prædixit Daniel 12. Coler
 Deum Maozim argento & auro, eo si-
 gnificari Missam Pontificiam nō am-
 bigimus. Nam etsi regulā allegabunt,
 Nihil habet rationē sacramenti extra
 vsum institutum, eaquē oblationem,
 adorationem, & circumgestationem
 panis refutare conabuntur: Tamen
 quamdiu asseuerationem hanc reti-
 nent, quòd hic panis sit essentielle cor-
 pus Christi viuentis & regnantis, ex-
 pedita Monachis responsio est ex ver-
 bis institutionis, vt affirmant adora-
 tionem talem præceptum esse, qualē
 illi aliquot sæculis retinuerūt, precan-
 tes vt per Filium, quem æterno Patri
 in hoc ritu sistunt, exaudiat eos, & be-
 nefaciat inuocātibus. Cū enim Do-
 minus iubeat coenam hanc in Eccle-
 sia celebrari in memoriam sui, dicent
 Monachi, qualis sumptio, aut in sum-
 ptione

ptione recordatio esse possit sine fide
 & inuocatione, & velut compellatio-
 ne corporaliter & palpabiliter presen-
 tis, ac semetipsum in manibus sacrifi-
 ci post recitationem verborum sisten-
 tis: Et verus supplicum ritus fuit, pe-
 tere per & propter eorum filios mani-
 bus gestatos, quorum opem implora-
 bant. Estq; apud Gentes hic mos pe-
 tendi, monstrato presenti filio, habi-
 tus sanctissimus, & ad impetrandam
 opem efficacissimus, & quidem cum
 presentem Christum habeant. Mona-
 chi in transubstantiatione illa suæ
 Missæ expeditiore compendio vtun-
 tur, quàm hi, qui verbis quidem illam
 transubstantiationem reiciunt vt ve-
 rè falsam: tamen panem esse essentia-
 le corpus Christi asseuerant. Mona-
 chi scribunt, omnipotentiam Christi
 viuientis & regnantis talē esse, vt quo-
 ties opus est, & vsus postulat, & sacri-
 ficus verba Cœnæ super pane & vino
 recitauit, mutare substantiam panis
 & vini possit in sui corporis & sangui-
 nis (quæ in coelo sunt & manēt, vt Da-
 V malce-

mascenus docet) substantiam, manen-
 tibus tamen, vt loquuntur, panis & vi-
 ni accidētibus. Nec illis est opus tam
 mirifico & operoso cōmento de Vbi-
 quitate naturæ humanæ in Christo,
 quam hi nostri censores tanto cona-
 tu & acumine asserunt. Monachi ve-
 rò ipsi nō obscure repudiant, sed sunt
 vtrobique adeò prodigiosa omnia, vt
 non possimus non cohorrescere cogi-
 tando hæc intuentes: armari autē his
 crudelitatem horribilem, historiarū no-
 stræ ætatis tristissimæ in Gallia, Hispa-
 nia, Belgico, & alibi nimis verè testan-
 tur. Memini à viro fide digno audire
 hanc historiam: Cū quidam sapiēs
 & doctus vir (cuius studio nomen re-
 ticemus) legatus ex Germania à Prin-
 cipe adiuncto Augustanæ confessio-
 ni, missus ad regem Galliarum Franci-
 scum, fortuito interuētū, magna cum
 animi consternatione fuisset specta-
 tor horribilium suppliciorū, quibus
 afficiebantur aliquot ciues Parisien-
 ses & Scholastici, amplexi purā Euan-
 gelij doctrinam, quibus in publica re-
 citatio.

font. n. 10
 Burgardi

citatione causarū supplicij, nulla pha-
 natica dogmata audierat obijci, sed
 sola ea omnia, quæ nostris Ecclesijs, vt
 impia, & à sede Rōmana damnata, ob-
 ijiuntur: quòd docuissent Pontificē
 esse Antichristum: Opera nostra non
 mereri remissionem peccatorum, &
 vitam æternam: Sanctos mortuos, nō
 esse inuocandos: Purgatorium, aquā
 lustralem, & similia, esse nugas excogi-
 tatas quæstus gratia: inter quæ tamen
 & hoc fuisse eis imputatum (quo vno
 se offēsum fuisse legatus dixerat) q̄
 sequentes veræ scripturæ testimonia,
 crederent corpus Christi esse in cœlo
 essentialiter & corporaliter: nec post
 verborum Cœnæ recitationem in pa-
 ne, atque ita vbiq̄ esse: ideoq̄; dam-
 narent Missam Papisticam vt idolola-
 tricam, & panis circumgestionem,
 & adorationem, vt impiam. Etsi autē
 tunc cum Sacramentarijs, vt nunc vo-
 cantur, errare putarit, negātes præsen-
 tiam corporis & sanguinis in pane &
 vino corporalem & physicam: tamen
 commiseratione calamitosorum ho-

minum motum, quòd in cæteris ple
 sentientes, nimis inclemēter ob hoc
 vnum erratum interficerentur: cum
 alia mitiori pœna exilij vel qualicun-
 que plecti possent, & fretum gratia &
 humanitate Regis aliquando capta
 occasione præfatum suppliciter di-
 ctis veniam, suasisse & rogasse humili-
 ter, vt Rex, aliàs clementiæ laude emi-
 nentissimus, hanc acerbitatem suppli-
 ciorum, quibus inquisitores in mise-
 ros vterentur, sua interposita autõri-
 tate mitigaret: saltem tamdiu, doncẽ
 in vniuersali Concilio controuersia
 per Lutherum mota, semel omnes di-
 judicarentur, & falsa damnarẽtur. Ibi
 Regem, aliàs mitissimum, & erga hũc
 legatum præsertim clemēter affectũ,
 cum significatione stomachi erupisse
 in hæc verba: Tamen & vos Luthera-
 ni eos, qui ita de cœna Domini senti-
 unt, vt hæreticos damnatis, & suppli-
 cio quouis dignos iudicatis. Vobis er-
 go, ita sentire de sacrosancta cœna,
 heresin esse, & blasphemiam in filium
 Dei summo supplicio dignam, à vo-
 bis

quis edoctus sum. Quibus igitur Magi-
 stratus vestri non parcerent, si quos pa-
 lam disputare aut dicere contra reale
 & corporalem presentiam corporis
 in pane benedicto resciscerent: cur mi-
 hi & meis vitio vertitis, si eandem in
 regno meo publice doceri & disputa-
 ri, adhibita iusta seueritate, prohibe-
 mus? Hoc Regis acri dicto, legatus ille
 domum reuersus, confessus est, se plane
 tunc obmutuisse, nec quid Regi, alle-
 ganti nostrorum exemplum, respon-
 dere verisimiliter potuisse: & ab eo te-
 pore de tota hac controuersia studio-
 sius inquisiuisse eruditorum ac piorum
 virorum sententias, & totius Antiqui-
 tatis consensum, quo perspecto, incre-
 dibilem se postea percipisse dolorē,
 quotiescunque viderit aliquos ex sug-
 gesto declamitare ad populum de il-
 la physica & carnali presentia corpo-
 ris in coena, à Papistica transsubstan-
 tiatione non multum discrepare, &
 alta voce, & conquisitis conuitorum
 formis damnare eos summæ & certif-
 simæ hæreseos, qui verum non affirma-
 rent,

rēt, panē consecratū esse illud ipsum
 reale, naturale, & essenziale corpus
 Christi, quod in cruce pependit, idq;
 māducari corporaliter et carnaliter.
 Ideoq; istos clamores, præterquam q̄
 à veritate alieni essent, sibi auditu a-
 cerbiores esse, quòd intelligeret et cō-
 perisset re ipsa, eiusmodi incōmodè
 dictis, et Antiquitati ignotis, cōfirma-
 ri illam horribilem suppliciorū acer-
 bitatem, quorum recordatione penè
 exanimaretur, quoties eorum memo-
 ria quacunque occasione in animum
 recurreret. Sed vt ad propositum re-
 deamus, antiquissimi scriptores Apo-
 stoli, et hos secuti puriores, reuerēter
 et circumspectè valde de sacrosancta
 Eucharistia loquuntur. Horum nos
 formas libenter retinemus. Cūm Pau-
 lus dicit: Panem quē frangimus, com-
 municatio seu participatio est corpo-
 ris Christi, nos quoque dicimus: Sum-
 pto pane et vino, verè exhiberi et su-
 mi corpus et sanguinem Christi: ac vt
 antea diximus, fidem accipere oportere, vt sit salutaris et viuifica partici-
 patio,

patio, seu cum Christo consociatio.
 Nec misceamus hanc disputationem
 de sumptione infidelium. Nam cur
 de his quæ foris sunt, iudicemus? Re-
 tinemus tamen quod Paulus de tali-
 bus inquit: Qui sumpserit indignè,
 &c. Sic de Cœna Irenæus inquit, con-
 stare eam duabus rebus, cœlesti & ter-
 rena. Nec dubium est, quin terrenam
 vocet panem: huic adiūgit cœlestem,
 verum corpus Christi. Sic synodus Ni-
 cœna inquit: Non accedamus ad panē
 & poculum in diuina mensa propo-
 situm: sed mentem attolentes, fide co-
 gitemus, iacēre in mensa agnum Dei.
 Coniungit igitur panē & corpus Do-
 mini Christi: huic mentem & fidem
 aptans, tollit attentionem sensuum
 exteriorum. Sic Hilarius inquit: Sive-
 rē carnem corporis nostri Christus as-
 sumpsit, & verē homo ille Christus
 est, nosq; verē sub mysterio carnē cor-
 poris sui sumimus: & per hoc vnū eri-
 mus, q̄ Pater in eo, & ille in nobis. Et
 deinde: De naturali enim Christi in
 nobis veritate, quod dicimus, nisi ab

ipso didicerim⁹, stultè atq; ineptè dicemus. Ipse enim Christus ait: Caro mea verè est esca, & sanguis meus verè est potus: qui edit carnè meam, & bibit meum sanguinè, in me manet, & ego in eo. Non enim in Christo erit, nisi in quo fuerit ipse, id est, nisi priùs sit factus membrum Christi. Hæc omnia testatur sensisse Hilarium, quòd his rebus, pane & vino, sumptis, sumatur in mysterio, verum corpus & verus sanguis: atque ita verè adsit Christus, & sit efficax. Et similes sunt sententiæ multorum, sic enim & Cyrillus inquit: Vnde considerandum est, nō habitudine solūm (id est, nostri affectus similitudine, quæ per charitatem intelligitur) Christum in nobis esse, verum etiam participatione naturali. Quibus verbis significat, verè adesse Christum, atque efficacem esse. Nam expressè de Sacramento loquitur Epiphanius, diligenter describens & dogmata Ecclesiæ, & deinde sacramēta, inquit: Cibus quidem panis est, sed in eo corpus Christi, quod viuificat. Di. ferte

fertè inquit, I N E O. Nondū enim or
bis terrarū vanitatē illius disputatio-
nis Theologicæ in hac disputatione
norat, qualis postea secuta est de trās-
substantiatione, vbiuitate, & similib⁹.
Cyprianus inqt: Nec potest videri san-
guis eius, quo redēpti & viuificati su-
mus, esse in calice, quando vinū desit
calici, quo sanguis Christi ostenditur.

Augustinus satis clarè in pluribus
locis, si dextrè intelligatur, panem &
corpus Christi coniungit. Quod vide-
tur panis, q̄ fides postulat instruenda,
panis est corpus Christi. Et perspicuū
est Gelasij Pontif. Rom. testimoniū, q̄
inquit: Certè sacramenta, quæ sumi-
mus, corpus & sanguis Christi, diuinę
res sunt, propter q̄ & per eadem effici-
mur cōsortes diuinæ naturæ, & tamē
non desinit esse substantia vel natura
panis & vini. Cum his igitur doctori-
bus vniuersæ Ecclesiæ in hac causa lo-
quimur, ac de modo præsentia & ex-
hibitionis nō curiosè disputabo. Te-
stamur ergo nos eos improbare, q̄ ne-
gant adesse & sumi in Cœna verum &

substantiale corpus Christi. Abhorre-
 mus enim à profanis iudicijs, pro suo
 arbitrio hanc sacrosanctā cœnā refor-
 mātib⁹. Ac ut de usu eius, q̄ est dulcissi-
 mus, rectè Ecclesia erudiri possit, hęc
 quā reci tavi sententiā, retineri in Ec-
 clesia oportere omnino statuim⁹: nec
 qd de usu statuamus & doceam⁹, p̄lixē
 hoc loco ostēdemus, cū extēt libri,
 quos cōfessionē nostrā esse volumus.
 Affirmam⁹, cœnā hęc testimoniū ef-
 se applicationis, q̄ non intelligi volu-
 im⁹, ut Monachi loquūtur, ex ope opa-
 to, sed cū fide accipitur: nā cū colligat
 Deus Ecclesiā, edita. p̄missione, ut tan-
 tū illi fiāt hæredes vitæ æternę, q̄ p̄mi-
 sioni credūt. Videtur enim illustri te-
 stimonio visibili omnib⁹ ostēdere se p̄-
 missionē eis applicare, q̄ eā fide ample-
 ctūtur, & testificari, q̄ p̄missio ad eos
 pertineat. Fructus igitur & usus cœnæ
 principalis est, hoc testimonio fidem
 cōfirmare, & statuere, q̄ hoc, tanq̄ pi-
 gnore seu sigillo corporis & sanguinis
 sui filius Dei se applicare sua beneficia
 statatur. Simul etiā ostēdit, se velle de
 incepto

inceps esse in eo, quē in hac sumptione mēbrū suū fecerit, hūc velle deinceps docere, regere, seruare, & in nouissimo die resuscitare, & in corpore eius, quod antea fragile, mortale, peccato obnoxium fuerat, in tota æternitate, sapientia, iustitia, lætitia, & vitæ æternitate cōplere, & suæ massæ corpus assimilare, quā propterea assumpsit, ut nos, qui in tota æternitate perituri fuisset, sibi insertos tanquā sureulos seruaret & viuificaret. Hæc omnia primò & principaliter in hac filius Dei testatur. Et prodest sumptio, cū fides hæc intuetur. Postea accedūt alij fines, de quibus alibi copiosius. Est igitur hæc, ut quàm breuissimè partē hanc primā expediam, confessionis nostræ summa: quæ si displicet nostris censoribus, iudicat Synodus, vtrius partis sententia magis sit fidei analogæ. Nos filiū Dei volumus de nostris voluntatibus esse testem & iudicē, simplici studio nos veritatem querere & tueri, & hunc ut in veritate nos sanctificet, toto pectore oramus.

BREVIS

BREVIS SUMMA
DOCTRINÆ, DICTATA

publicè in Academia Wittebergenſi

à Philippo Melanchthone,

circa Annum

1534.

DE COENA DOMINI.

ARIÆ sunt appellatio-
nes huius sacramenti: ſed
Paulus vocat cœnam Do-
mini: poſtea appellarunt
Synaxin, propterea quòd communis
cœna eſſet congregationis in Eccle-
ſia. Appellarunt *εὐχαριſτίαν* propter fi-
nem: quia ea cœna inſtituta eſt, vt ibi
agnoscamus & accipiamus beneficia
Chriſti, & agamus gratias pro donata
remiſſione peccatorum, propter mor-
tem Chriſti. Extiterunt autē de hac ce-
remonia horribiles quaſtiones mul-
tę, inde ortę, quòd vetus Eccleſiæ con-
ſuetudo in hac ceremoniam tractanda
antiquata eſt.

Prima quaſtio eſt de interpretati-
one

one verborū: HOC EST COR-
 PVS MEVM. An sit metaphora,
 hoc est, quæritur de præsentia, an &
 quomodo corpus Christi adsit. De-
 inde sunt aliæ quæstiones, vt de Missa,
 an sit quædam oblatio, quæ peculia-
 riter ad sacerdotes pertineat, an verò
 sacerdotes tantùm habeant quoddam
 ministeriū porrigendi sibi & alijs. An
 opus sacerdotis differat ab opere lai-
 ci: ita vt sit sacrificium, quod necesse
 sit in Ecclesia existere. An sacrificium
 illud necesse sit applicari pro alijs ad
 remissionem peccatorum. An illa ap-
 plicatio valeat ex opere operato, vt
 vocant: an valeat pro viuis & mortuis
 ad remissionem peccatorum. Hæ sunt
 quæstiones præcipuæ, de quibus iudi-
 ciū facilè esset, si non esset abolita ve-
 tus Ecclesiæ consuetudo. Recensui
 autem has quæstiones, quia plerique
 in hoc negotio tumultuantur, cum
 nesciant, quàm variæ & obscuræ sint
 controuersia. Porrò nos de Missa &
 de Sacrificio, paulò post dicturi su-
 mus.

Nunc

Nunc de Sacramento, quod ad omnes in Ecclesia pertinet.

Quia est signum promissæ remissionis peccatorum, quæ certè ad omnes pertinet.

Primum autem de genere supra dictum est, Sacramentum esse ceremoniam additam promissioni, in qua Deus nobis aliquid exhibet. Sic & hæc cœna est Sacramentum. Debet enim intelligi ceremonia addita summe & totius Evangelij, quam & complectitur in ipsis verbis: HIC EST calix novum Testamentum, id est, testimoniū novæ promissionis. Est & summa Evangelij, seu promissionis in his verbis: HOC EST corpus meū, quod pro vobis traditur: HIC EST sanguis, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum. Principalis igitur finis huius ceremoniæ est, ut restetur, nobis exhiberi res in Euāgelio promissas, scilicet, remissionē peccatorum, & iustificationē propter Christum. Principaliter enim illud intueri debemus, sacramētum esse signum gratiæ, hanc cœnam esse signum novi Testamenti. Quid est autem novum Testamentum? Certè promissio est remiss.

remissionis peccatorum, & reconcilia-
tionis propter Christum. Deinde, sic
prodest hæc ceremonia, cum fidē ad-
dimus, scilicet, qua credimus promif-
sa ista nobis contingere, nosq; conso-
lamur. Et hoc spectaculū oculis atque
animo obijcitur, vt nos ad credendū
admoneat, & fides in nobis exsuscite-
tur. Christus enim testatur, ad nos p̄ti-
nere beneficiū suū, & nos sibi adiūgit
tanq̄ membra, qua nō potest alia con-
iūctio cogitari p̄prior. Testatur item,
se in nobis efficacē fore, quia ipse est
vita: dat sanguinem, vt testetur se nos
abluere. Hæc cū in illa sanctissima cœ-
na geri videm⁹, fides accedere debet,
ita proderit vsus ceremoniæ, & cōsola-
bitur & viuificabit cōscientiam. Atq;
hic vsus primarius est, & pariter ad sa-
cerdotes & ad laicos p̄tinet, sicut pari-
ter op⁹ est remissione peccatorū, & cō-
solatiōe: sed sacerdotes ministri sunt,
alijs exhibētes sacramētū. Ex his appa-
ret, cœnā Domini sacramētū esse, q̄a
est signū, additū promissioni Euange-
lij. Apparet item, quis sit principalis
finis,

finis, & quòd non profit ex opere ope-
 rato, scilicet, quòd in usu fides accede-
 re debeat. Addamus etiam de separa-
 tione, & qui dignè sumant. Ecclesia
 olim arcebat à cõmunionè obnoxios
 manifestis criminibus, quia hoc sacra-
 mento uti debent, qui agunt pœnitenti-
 am: quia his proponitur testimoni-
 um remissionis peccatorum, quo ad-
 moniti fidem erigere debent hi, qui
 habent perterrefactas consciētias. Id
 est dignè sumere, cum utuntur hi, qui
 agunt pœnitentiã, & tamen utuntur,
 nō freti propria dignitate, sed creden-
 tes, remitti peccata gratis, ppter Chri-
 stum, non propter hoc opus sumptio-
 nis. Sed hæc sumptio signū quoddam
 est, & testimoniū illius beneficij. Hæc
 de principali fine necesse est monere,
 quia alij intelligunt, hanc ceremoniã
 tantum opus quoddã esse, in quo nos
 præstamus aliquid Deo, nec referunt
 ad promissionē, nec docent, quomo-
 do ad fidem exercendam profit, quo-
 modo profit ad consolandas consci-
 entias. Est igitur ille principalis finis
 tenendus

tenendus de consolatione conscientiarum. Postea debent accedere & cæteri fines: gratiarum actio, quo consequuti remissionem peccatorum, pro rãta misericordia agimus gratias. Est & finis, adhortatio ad bene operandum, ne polluamus corpora iam coniuncta corpori Christi, & abluta sanguine Christi. Item, fines ad charitatẽ pertinentes: cum omnes efficiamur membra vnus corporis Christi, debemus inter nos deuincti esse mutua dilectione, &c.

DE VERBIS COENÆ.

Nihil est opus disputationibus de transsubstantiatione, videlicet, quòd substantia panis abijciatur, & maneãt ibi accidentia sine subiecto, & includatur illi figuræ corpus Christi. Hæc neque sunt in scripturis, quia Paulus inquit: Panis quẽ frangimus, &c. neq; habent vetera testimonia: & habent aliquid periculi, quia propter eam rationem sacramentum ad multos intolerabiles abusus translaturũ est. Quid

X Vetẽ-

Sacramēta-
liter adesse,
id est, ex pa-
cto illi fi-
gno adesse,
sicut Spiri-
tus sanctus
adest Baptri-
smo.

Sicut Ire-
næus: Voca-
tione diui-
na, panis fit
corpus, id
est, diuina
ordinatio-
ne,

Veteres senserint, apparet ex ipsorum
sententijs diligenter inspectis & col-
latis. Hilarius inquit: Si verè carnem
corporis nostri Christus assumpsit, &
verè homo ille est Christus, nosq; ve-
rè sub mysterio carnem corporis sui
sumimus: & per hoc vnū erimus, quia
Pater in eo est, & ille in nobis. Et dein-
de: De naturali enim Christi in nobis
veritate quæ dicimus, nisi ab eo didi-
cimus, stultè atq; impiè dicemus. Ipse
enim ait: Caro mea verè est esca, & san-
guis meus verè est potus: qui edit car-
nem meam, & bibit sanguinem meū,
in me manet, & ego in eo. Et deinde:
De veritate carnis & sanguinis, non
relictus est ambigendi locus. Nunc e-
nim & Domini professione, & fide no-
stra, verè caro est, & verè sanguis est: &
hæc accepta & hausta efficiunt, vt &
nos in Christo, & Christus in nobis
sit, &c. Et deinde: Quòd autem natu-
raliter in nobis sit, ipse testatus est:
Qui edit carnem meam, & bibit san-
guinem meum, in me manet, & ego
in eo. Non enim in Christo erit, nisi
in quo

in quo ipse fuerit. Hæc omnia testan-
 tur, Hilarium ita sensisse, quod his re-
 bus, pane & vino, datis, dentur in my-
 sterio, hoc est, tanquam per hæc signa,
 corpus & sanguis Christi: atque ita ve-
 re adsit Christus, & sit efficax. Et simi-
 les sunt sententiæ multorum. Sic &
 Cyrillus inquit in cap. decimoquin-
 to Ioannis: Unde considerandum est, Vbi est ali-
 non habitudine solum, quæ per cha- quod signū
 ritatem intelligitur, Christum in no- significans
 bis esse: verum etiam & participatio- alias res sa-
 ne naturali. Quibus verbis significat, cramentis.
 verè adesse Christum, atque effi-

cacem esse. Loquitur

enim de Sacra-

mento.

X **SE-**

SEQV VNTVR EPI-
STOLAE ALIQVOT ET

responsa eiusdem auctoris, & a-
liorum, de eadem con-
trouersia.

MELANCHTHON
CALVINO.

REVERENDE vir, & cha-
rissime frater, legi scriptu-
m, in quo refutasti lu-
culenter horrendas Serue-
ti blasphemias, ac filio Dei gratias a-
go, qui fuit *θεογονος* huius tui ago-
nis. Tibi quoq; Ecclesia & nunc & ad
posterum gratitudinem debet & debe-
bit. Tuo iudicio prorsus assentior. Af-
firmo etiam vestros Magistratus iuste
fecisse, quod hominē blasphemū, re-
ordine iudicata interfecerunt. Quod
verò in proximis literis me hortaris,
vt reprimam ineruditos clamores il-
lorum, qui renouant certamen *ασηλαρσειαι*, scito quosdam precipue
odio

odio mei eam disputationem mouere, vt habeant plausibilem causam ad me opprimendum. Cum doctis & bonis viris multa colloquutus sum de multis disputationibus, quas hæc vna controuersia complectitur, de diuinarum personarum proprietatibus, de patefactione Dei: *Διὰ λόγου καὶ πνεύματος* & in vera conuersione, seu consolatione. De his tantis rebus maximè tecum loqui cuperem, quem scio amantem esse veritatis, & non habere animum occupatum odijs, aut alijs stultis affectibus. Sic ait Nazianzenus: *ἐκ φωτός τῷ πατρὶ φῶς καταλαμβάνομεν τὸν ἵόν ἐν φωτὶ τῷ πνεύματι ἁγίῳ.* Etsi pauca sunt eius scriptoris dicta de illa agnitione Dei, quæ lucet in vera consolatione, tamē hoc dicto delectatus sum, quod inserui huic Epistolæ, quia tibi quoq; gratā fore eius mentionē arbitrabar. Hæc nihil *πρὸς τὴν ἀρετὴν*. Non despero nos colloquuturos esse, antequam ex hoc mortali carcere mens discedat. Etsi enim propter senectam à meta huius curriculi non

procul abs sum: tamen quotidie noua
 exilia expecto. Oro autem filium Dei,
 Dominum nostrum Iesum Christum
 crucifixum pro nobis, & resuscitatum,
 custodem Ecclesiae suae, ut te & nos o-
 mnes gubernet. Bene vale charissime
 frater. Die 14. Octob. 1554.

REVERENDO VIRO, ERV^o
 ditione & virtute prestanti, D. Ioanni
 Caluino, fratri suo charissi-
 mo, S. D.

REuerende vir, & charissime fra-
 ter: scio te pro tua excellenti pru-
 dentia ex scriptis aduersariorum tuo-
 rum iudicare, quales sint eorum natu-
 ra, & quod intueantur theatrum. Ideo
 nihil de eis scribam. Tantum oro filium
 Dei, ut ipse suae lacerae Ecclesiae medea-
 tur, velut Samaritanus ille faucio via-
 tori. Audio nunc τὸν ὑπερήφανον καὶ τὸν
 ἀλεκτησίωνα ἐν ὄχθῃ ἰσχυρὰ περὶ ἀμὲν magnum
 volamen ἐκλιτθυλῶν contra me cude-
 re: quod si edetur, decreui respondere
 simpliciter & sine ambiguitate. Eūq;
 labo-

laborem debere me Deo, & Ecclesiæ
iudico: nec in hac senectâ pertimesco
exilia, & alia pericula. Bene & feliciter
vale. Die 12. Maij.

PHILIPPVS.

IOANNES CALVINVS

Philippo Melancthoni.

REstè quidem & prudenter admo-
nes, ornatissime vir, id sibi vnum
nostros Antagonistas proponere, vt
se theatro venditent. Quanquam au-
tem sua opinio longè eos, vt spero, &
credibile est, frustrabitur: tamen vt to-
tius mundi plausum referant, eò nos
maiore studio ad cœlestē & γουωθέτην,
sub cuius oculis certamus, intētos es-
se decet. Quid? An sacer Angelorum
confessus, qui & suo fauore nos exci-
tant, & viam strenuè agendi præmon-
strant suo exēplo, pigrescere, vel cun-
ctanter pedes mouere sinet? Quid to-
tus sanctorum Patrū chorus? An nul-
los addet stimulos? Quid porrò Dei
Ecclesia quæ in mūdo versatur? Cùm

eam scimus & votis nobiscum pugna-
 re, & exemplo nostro animari, an ni-
 hil apud nos valebunt eius suffragia?
 Meum verò sit hoc theatrū, cuius ap-
 probatione contentus, quamuis me
 totus mundus exhibilet, animo nun-
 quam deficiam: tantū abest, vt in sul-
 lis clamatoribus inuideam, si multa-
 cea gloriola in obscuro angulo ad
 breue tempus fruantur. Quid plausi-
 bile sit mundo vel odiosum, me non
 latet. Sed mihi nihil pluris est, quàm
 præscriptam à magistro normam se-
 qui. Nec dubito, quin hæc ingenuitas
 pijs & sanis gratior tandem futura sit,
 quàm flexibilis & mollis docendi ra-
 tio, quæ inanem metum præ se ferat.
 Quòd te Deo & Ecclesiæ debere agno-
 scis, obsecro te vt quàmprimùm sol-
 uas. Neque in hanc rem insisto, quòd
 partem inuidiæ in te exonerans, tan-
 tundem me leuatum iri confidam:
 quin potius, si liceat, quidquid in te
 oneris iam incumbit, pro meo in te
 amore atque obseruãtia, paratus fore
 in meos humeros suscipere: sed tuum
 est

est expendere, vt ego monitor nō ac-
cedam, nisi dubitatione pios homi-
nes qui te respiciunt, maturè liberes,
te vix vnquam soluendo fore. Adde
etiam, quòd nisi serum hoc & vesper-
tinum gallicinium te expergefaiat,
pigrū meritò omnes clamabunt. Va-
le prestantissime vir, & mihi ex animo
venerande. Christus fidelis suorū cu-
stos tibi semper adsit, te regat & tuca-
tur. Amen. D. Camerarium, & si qui
præterea istic sunt amici, meo nomi-
ne saluta. Geneuæ. 10. Calend. Se-
ptemb. 1555.

*PHILIPPVS MELANCH-
thon Henrico Bullingero S.D.*

Reuerende Vir, & charissime fra-
ter, cum allata essent exēpla tui
scripti *πρὸς διανοοσάνης*, statim emi & le-
gi, ac lætatus sum consensu vestrarum
& nostrarum Ecclesiarum. Postea tu-
as literas, & librum à te missum acce-
pi. Tibi igitur & pro benevolentia er-
ga me tua, & pro munere gratias ago.

X 5 Legi

Legi etiam quæ de Seruete blasphemias respondistis, & pietatem ac iudicia vestra probo. Iudico etiam, Senatorem Geneuensem rectè fecisse, quòd hominem pertinacem & non omittitur blasphemias, sustulit. Ac miratus sum, esse, qui saueritatem illam improbant. Mitto de ea questione breues pagellas, sed tamen sententiæ nostræ testes. Quidam veteres amici mei minitantur mihi, se ὑπερ ἀρρολαργίας contra me scripturos esse: si quid edēt nominatim contra me, decreui, Deo iuuante, respondere, etiamsi hoc certamen omitti malim. Pios & doctos de re tanta placidè colloqui vtilius esset. Oro autem filium Dei, vt nos omnes gubernet, sanet Ecclesiæ vulnera. Bene & feliciter vale, charissime frater. Die 20. Augusti. Salutem opto vobis omnibus.

PAVLVS EBERVS D.
Alberto Hartenbergio.

Venerande D. Alberte, tuas propositiones de naturarū in Christo

sto proprietatibus distinctis, legi cum
 voluptate: & quantum ego quidem
 intelligo, qui mihi in rebus tantis ni-
 hil sumere audeo, iudico eas veras es-
 se. Etsi enim in antiquis Ecclesiasticis
 scriptoribus nihil legi, quorum certè
 iudicium in hac re cõtemni non de-
 bet: tamen vt nuper vidi quædam ex
 ijs decerpta testimonia ad hanc rem
 pertinentiã, animaduerto eos hoc cõ-
 stanter asseuerare, vtramq; naturã re-
 tinere suas proprietates: nec conce-
 dere confusionem naturarũ, etsi pro-
 prietates vnus naturæ toti personæ
 attribuuntur per Idiomatum cõmu-
 nicationem. Miror itaque tui collegę
 importunitatem, quòd contrariã sen-
 tentiã de Vbiquitate tanta vehemen-
 tia coram vulgo tueri conetur, & non
 consulat antiquorum sententias hac
 dere. Quid noster Præceptor de illa
 quæstione sentiat, ex scripto eius co-
 gnosces. De altera cõtrouersia adhuc
 continet se, ne quid palàm pronun-
 ciet, cum obseruetur infidiosè à tam
 multis, cupiẽtibus sibi aliam occasio-
 nem

nem dari ipsum palàm traducēdi specie alia erroris plausibili, quam cū nondum habeant, quærunt interea alias minutulas, sed omnino sperat adhuc breui fore congressum eruditorum, vbi declaraturus est suam sententiam. Video sanè multas grauissimas causas esse, quòd prodesset sine dissimulatione lōgiori dicere, quid quisque sentiat: sed iudico ipsum sui habitenus vsurpati silentij non leues causas habuisse, quas aliquando intelligemus. Ioannem à Lasco libentissimè vidi, eiusq; bonis & pijs sermonibus valde delectatus sum. Salutem ex me dicito Achatu tuo. Nonis Decembribus. Anno 1556.

*PHILIPPVS MELANCH-
thon eidem.*

Reuere[n]de vir, & charissime frater, prudenter fecisti, quòd tantā instituisti disputationem de propositione, de qua vniuersæ Antiquitatis sententiam defendis. Meum consiliū scripsi

scripsi domino Consuli. Ac profectò
 optarim & Lutetiæ & plurimarū Aca-
 demiarum iudicia flagitari. Properari
 eò minùs velim, quia in Polonia &
 Germania conuentum eruditorū fo-
 re arbitror. Ioannes à Lasco hâc iter
 fecit proficiscens in Poloniã, qui spe-
 rat nobilitatem Polonicam postula-
 turam esse, vt ex Germania etiam ali-
 qui ad Synodum Polonicam veniãt,
 præcipuè vt *καὶ ἡ ἀρχιερατικὴ* pium
 decretum cōdatur. Commoratus est
 hîc integrum diem, & de te multa ho-
 norificè loquutus est. Adhuc etiam
 in Germanico cōuentu colloquium
 Theologorum expectatur. Nam Ra-
 tisbonæ nuper decretū est, vt sint col-
 loquutores Canisius, Staphylus, &
 Velhius, Brentius, Sneppius, ac Philip-
 pus. Si veritas quæreretur, optandum
 esset, vt prodiret colloquiū, sed quas
 voluntates, quæ præiudicia singuli af-
 ferant, non ignoras. Quicquid autem
 erit, tibi significabo. Te oro, vt de ne-
 gotio omnium maximo cunctanter
 agas, præsertim cum Polonicas deli-
 berã-

berationes expectemus. Mitto pagellas, etsi & antea me misisse arbitror. Nunc nihil habeo recentius. Mitto Epistolam vicino inscriptam, quam Lasco mitti petiuit. Bene vale, & rescribe. 1 5 5 6. &c.

PHILIPPVS AD
Bremenses.

GOTTES Gnad durch seinen eingebornen Sohn Jesum Christum vnsern Heilande / vnd warhafftigen Helfer / vnd ein frölichs neues Jar zuuor. Erbare / Weise / fürneme / Günstige Herren / E. E. haben wir gehört / vnd die vbergebene Schrifft vnnnd Confession mit fleiß gelesen / vnd vernemen drauß / daß E. E. als löbliche Regenten / spaltung der Kirchen in diesen Landen zuuerhüten geneigt seind. Serobalden berichten wir / daß auch in den Kirchen allhie / vnnnd in ganzem Lande dieser Herrschafft / der Artickel vom Abendmal des Herren Christi / eintrechtlich / laut der öffentlichen Confession aller dieser Kirchen / Anno 1 5 3 0. zu Augspurg vberantwort / gepredigt wirdt / vnd ist vnser gemüt nicht Spaltungen anzurichten / sondern zubleiben in gemelter Confession / vnd bitten daß wir in ihme in ewiger einigkeit bleiben / vnnnd daß die

die Kirchen aller Sächsischen Landen / Gottes
 Wohnung vñnd Kirchen ewiglich seiend.
 Damit nun Einigkeit erhalten werde / ach-
 ten wir für gut / daß nicht frembde Disputa-
 tiones in diesen Artickel gemenget werden /
 daß auch bescheidenlich die gewöhnliche form
 zureden behalten werde. Nun haben wir nit
 vernomen / daß die Gelehrte in den Sächsi-
 schen Landen diese Wort gebraucht hetten /
 Panem & vinum esse essentialia corpus & san-
 guinem. Sondern diese form / Cum pane su-
 mitur corpus, &c. Ist gewöhnlich vñd gemäß
 dieser form / Panis est comunicatio corporis.
 Vñd zuerhüten vieler erschrocklichen miß-
 breuch vñd Abgötterey / ist notwendig dabey
 außzutruckē / daß kein ding oder Ritus außser
 dem brauch den Gott geordnet hat / Sacra-
 mēt sein kan. Steweil dan sehr nötig ist / rech-
 te cintrechtige gleiche formē zuredē behaltē /
 auch den nachkommenē zu gut / haben wir / vñ
 viel andere / hohes vñ nidriges stands / lange
 beger / vñ begeren diser noch / daß auß allen
 Kirchen / welche reine Lehr des Euangeliū
 angenommen habē / Gottfürchtige vñ Gelehr-
 te Männer zusamen verordnet würden / sich
 von vilen nötigigen sachen zu vnderreden / dar-
 zu wir vns willig erbottē habē / vñ bittē Gott
 nachmals Gnade darzu zuuerleihen. Dises
 habē wir auff R. E. Schrift bedacht zuants
 worten / vñ seind mit Gottes Gnade Christ-
 liche Einigkeit zuerhaltē zū höchstē begierig.
 Der Allmechtige Sohn Gottes / Jesus Chri-
 stus /

stus / wölle ewere Statt vnd ewer Kirchen/
 E. E. vnnnd die ewern/ allezeit genediglich
 bewahren vnd regieren/ etc.

PHILIPPVS MELANCH-
 thon N.N. S. D.

Venerande Vir, & charissime fra-
 ter, Euangelium est potētia Dei
 ad salutem omni credenti. Tota igitur
 Diuinitas verē adest, & efficax est
 in omnibus gradibus ministerij, vide-
 licet, sonante voce Euangelij, & in vſu
 Sacramentorum. Sed ordo considere
 tur: Filius profert Euangelium ex sinu
 æterni Patris, & ostendit Patrem: Ita
 simul adest Pater, & per Filiū dat Spi-
 ritum sanctum. Hæc pijs omnibus cer-
 tissima sunt. Et vtile est considerare
 discrimen Patris, Filij, & Spiritus san-
 cti, de quibus in examine aliquid. Nec
 negari potest, ipsum Filium adeste in
 baptismo, quia expressè dicitur: Bap-
 tizabit vos Spiritu & igni: & inuocatio
 Patris, Filij & Spiritus sancti in bap-
 tismo, testimoniū est de præsentia. Sed
 interrogas, eodē modo adest in
 Bap-
 tis-

Baptismo, & in coena Filius? Respon-
 deo: Quòd ad effectum attinet, adest
 Diuinitas eodē modo sonante Euan-
 gelio, & in vsu Sacramentorum: sed
 modus vtcunque discerni potest. In
 Baptismo adest Filius, vt ad regenera-
 tionem: in Coena, vt ad renati confir-
 mationem seu nutritionem: in qua
 testatur, se assiduè in nobis, vt in mem-
 bris suis, efficacem esse, & nos facere
 sibi membra, sicut inquit: Ego vitis,
 vos palmites. Ac loquor de praesentia
 in sumente. Nihil enim habet ratio-
 nem sacramenti extra vsum institu-
 tum. Remoueo ἀεργλατρείαμ. Eruditif-
 simè Paulus inquit: Panis est κοινωνία
 σώματ^{ος}. Quo dicto affirmat, extra
 sumptionem, panem non habere ra-
 tionem sacramenti: sed in ipsa com-
 municatione pignus esse, quo inseri-
 mur corpori Christi. Sed de hac tota
 re, & te, & doctos ac pios opta-
 rim placidè colloqui
 posse.

*IUDICIUM INCLYTÆ
Academiae VVittebergensis, de controuersia
Cenæ Domini, à Philippo Melanchthone con-
scriptum, & missum Ecclesijs Trans-
sylvaniæ. Anno 1558.*

Quilibet homo debet corp^o Chri-
stianæ doctrinæ integrum disce-
re, & statuere, se velle ciuem esse veræ
Ecclesiæ Dei: & debet cōsiderare, quæ
& vbi sit vera Ecclesia, iuxta dictum:
Credo esse Ecclesiam catholicam, san-
ctorum communionem. Debet etiã
cogitare quid inuocet, & ad veræ Ec-
clesiæ inuocationem adiūgere suam
inuocationē, & fugere manifesta ido-
la Ethnica, Mahometica, Papistica,
&c. Multi autem passim vagantur, qui
cū non curent præcipuam doctrinæ
Christianæ partem, excerpunt quædã
minùs necessaria, de quibus tumul-
tuātur sine fine: vt fit ab ijs, qui de sta-
tuis & abrenunciatione (vt nomināt)
quæ fit alicubi ante Baptismum, liti-
gant. Omnino necessarium est, discer-
nere in doctrina & cultibus diuinis
res

res necessarias, & non necessarias, sicut Syracidæ 3. cap. dicitur: Quæ mandauit tibi Deus, ea sanctè cogites. Ac in non necessarijs aliqua etiam infirmis cõdonanda sunt, ne Ecclesiæ faciæ & moestæ magis faucientur.

DE STATVIS necessaria est doctrina, ne adorentur, nec ad eas fiant concursus. Sed remouere omnes statuas & picturas ex priuatis & publicis ædibus, non necesse est. Optarem igitur, non moueri tumultus de ijs aufertur, sed si quis remouet, etiam non volo cum damnare, præsertim si remouet sine seditione. Et in neutra parte certamina moueri uelim. Professio & abrenunciatio in Baptismo adultorum prorsus necessaria est: sed infantuli recipiuntur, & verè sũt membra Ecclesiæ per Baptismũ, etiamsi professionem & abrenunciationem nec faciunt, nec facere possunt. Volo tum publicã Ecclesiæ precationem pro infantibus ante Baptismum fieri, volo & legi testimonium Euangelij: Sinite paruulos venire ad

me, &c. Hæc retinemus in nostris Ecclesijs, precationem & lectionem, ante Baptismum infantum. Si quæ verba sunt in Exorcismo & in professione, de quibus litigant nonnulli, ego quidem de ijs nullas rixas moueo: sed condono quædam consuetudini. Alicubi in Ecclesijs rectè docentibus, Exorcismi & illæ professiones, quæ fiunt per susceptores, abolitæ sunt: de diuini consilium, vt restituantur, ne nouæ rixæ oriantur. Dicar fanè timidus & frigidus, quia nolo de talibus rebus rixari. Ostendo me ciuem esse huius veræ Ecclesiæ, quæ amplectitur confessionem nostram, quæ extat: & quædam infirmis pijs cõdonanda esse sentio, sed scio motis controuersijs, etiã leuibus postea certari ira & odijs. Hæc mala deploro, & precor filium Dei, vt & seruet Ecclesiam, & nos in ea, & nos gubernet.

DE COENA DOMINI difficilius est certamen, sed Papistici errores manifesti sunt, qui extra institutum usum circũgestant panem, reponunt, offe-

offerunt, & ibi adorant. Contra hos
 tetros errores teneamus regulam: Ni-
 hil habet rationem Sacramenti extra
 usum institutum. Quia creatura non
 potest instituere Sacramentum. Hac
 regula posita, multæ falsæ adoratio-
 nes ruunt: nec Eccius poterat hanc re-
 gulam refutare in conuentu Ratis-
 bonensi. Postea de instituto usu in
 vera Ecclesia affirmo, prorsus filium
 DEI verè & substantialiter adesse
 præsentem in ministerio instituto:
 quia persona est ab æterno Patre mis-
 sa, vt proferat Euangelium ex sinu æ-
 terni Patris, & sit efficax, & colligat
 Ecclesiam. Hæc persona in hoc mi-
 nisterio sic adest verè & substantia-
 liter, & est efficax, & communicatio-
 ne corporis & sanguinis sui facit nos
 sibi membra, & sese, & beneficia sua
 nobis applicat, sicut & Hilarius dicit:
 Hæc sumpta & hausta faciunt, vt Chri-
 stus sit in nobis, & nos in ipso. De hac
 communicatione & sumptione lo-
 quitur Dominus: Accipite, mandu-
 cate. Et de præsentia filij Dei in mini-

sterio homines docendi sunt, & de applicatione: quia seipsum nobis applicat, & nos sibi membra facit verè & substantialiter præfens. Nec fingatur Cœna esse inane spectaculum. Existimo autem consuli posse communi concordiaë, si intra formas loquendi vtriq; maneat, quas in confessione nostra posuimus. Non defendimus ea, quæ extra institutum vsum Papistæ addiderunt, quibus remotis, existimo posse concordiam in Ecclesijs nostris constitui.

Et oro ipsum filium Dei, Dominum nostrum Iesum Christum, vt semper sibi Ecclesiam inter nos colligat & gubernet. Et ad confessionem nostram publicè editam me refero. Hæc scripsi, vt concordiaë Ecclesiarum consulam, non vt atrociora certamina excitem: & peto, piè considerentur. Die decimosexto Ianuarij, Anni millesimi, quingentesimi, quinquagesimi octavi.

Philippus Melancthon.

QVO

QUOMODO CHRIS-
tus sit in Cœna.

Certum est, Deum nõ esse alligan-
dum ad illam rem, ad quã se non
alligavit ipse verbo suo. Sicut pec-
cant omnes, qui Deum magis ad hãc
statuam, quã ad aliam exaudire i-
maginantur. Et ex tali imaginatio-
ne, omnes Idolomaniaẽ ortæ sunt in
mundo. Non est igitur alligatus De-
us ad panem & vinum extra vsum, ad
quem Cœna Domini instituta est. Et
merus furor est, fingere, quòd dictis
verbis à cõsecrante, sic immigret cor-
pus Domini in panem, vt ibi semper
manere cogatur: sicut infusum vinũ
in cantharum manet, etsi rursus ef-
fundatur. Sed Sacramenta sunt pacta
& exhibitiones, & cùm sumuntur il-
læ res, simul adest Christus, & est effi-
cax. Hæc sacramentalis præsentia
est voluntaria, non est inclusio Geo-
metrica vel magica, qua excogita-
tur Christus in pane manere.

Cũ baptizatur homo, in ipsa actio-
ne

ne verè adest Spiritus sanctus, non manet in aqua extra actionem. Sunt igitur abominandæ illæ quæstiones: An mus rodens panem cõsecratum, comedat corpus Christi. Et abominãdus est mos circumferendi panis in spectaculis. Quare ea, quæ post communionem reliqua sunt de pane & vino, quæ non manducantur ab ijs, quorum sit intentio, vti Cœna Domini, non sunt Sacramenta: quia actio tota, Sacramentum facit. Sed propter pios & reuerentiam consulo, vt reliquum in poculo ebibat vltimus communicans, vel vnus, vel plures.

AD MARCHIONEM GEORGIUM Fridericum, de cõtrouersia inter Decanum Anspachensem, & Pastorem eius loci, die 12. Septembr. in vrbe Vangionum.

NON dubium est, Papisticam adorationem in circumgestatione, repositione, & oblatione, simpliciter idololatricam esse: quia nihil habet ratio.

rationem Sacramenti extra vsum à Deo institutum, cum nulla creatura possit Sacramentum facere. Institutio autem diuina tantum de sumptione loquitur, vt scriptum est: Accipite, manducate. Item: Panis est κοινωνία σέματ. Hæc verba expressè de sumptione loquuntur. Sic & Hilarius de sumptione loquitur: Hæc sumpta & hausta faciunt, vt Christus sit in nobis, & nos in Christo. Etsi igitur verè & substantialiter adest filius Dei in sumptione, faciens nos sibi membra, & testificans, nos esse sua membra, & nos consolans: tamen non ponitur conuersio panis vel inclusio localis, vt Papistæ dicunt. Et quidem expressè inquit Theodoretus, doctus & antiquus scriptor, φῦσις μεταβάδωρ. & Epiphanius inquit, βρωσις μὴ ἄστ. ὅτι δάμαμιε δὲ ζυέσγα ὅτι. Nequaquam igitur dicendum est, descendere corpus Christi in ventrem, aut dentibus attri: sicut in Papistico Decreto dicitur. Lutherus etiā σαρκοδολῶν expressè probat, & sæpe eã recitat.

Ioan. Brent.

Nihil dubium est, adorationem
 Papisticam in circumgestatio-
 ne panis, & repositione, & oblatione,
 idololatricam esse. Nihil enim ha-
 bet rationem Sacramenti extra vsum
 à Deo institutum. Creatura enim fa-
 cere Sacramenta non potest. Insti-
 tuta autem est sumptio, in qua cum
 pane & vino verè & substantialiter
 adest filius Dei, & testificatur hæc ex-
 terna sumptione, quòd verè faciat
 nos sibi membra, & sese, & sua bo-
 na nobis communicet. Sic Hilarius
 inquit: Hæc sumpta & hausta faci-
 unt, vt Christus sit in nobis, & nos
 in Christo. Nec fit conuersio sub-
 stantiæ panis. Cùm autem facta sum-
 ptione descendat panis in ventrem,
 & alteretur, est que iam cibus corpo-
 ralis: desijt ratio Sacramenti. Ideo
 omittatur illa absurda phrasis: Cor-
 pus Christi, vel Christum, descende-
 re in

re in ventrem. Nec Lutherus ponit
conuerſionem ſubſtantiaẽ panis: ſed
ponit ſynecdochen, videlicet, ſum-
pto pane & vino, verè ſumi corpus
& ſanguinem.

Ad hanc ſynecdochen congruunt
& Pauli verba, quæ tantùm de uſu
inſtituto loquuntur. Panis eſt *cor-
poris*, id eſt, id, quo nobis
communicatur corpus Chriſti. Poſt
hunc uſum, cùm panis alteratur in
ventre, aliud uſus eſt panis. Viten-
tur ſermones profani, & doceantur
homines de ipſa ratione Sacramen-
ti, videlicet, de teſtificatione, quòd
ſumus membra Chriſti. Deinde, de
vera conſolatione, quæ eſt man-
ducatio ſpiritualis, &
cætera.

*Philipus Me-
lancthon.*

CLA.

CLARISSIMO VIRO, Eruditione, virtute & pietate præstanti, D. Henrico Bullingero, pie docenti Euangelium in Ecclesia Tigurina, amico suo, Philippus Melancthon

S. D.

INspexi pleraque quæ edidisti, ac de- gustavi: sed Enarrationem Ioannis ferè totam perlegi. Nam cum de multis sententijs mecum sæpe conferat quidam meus amicus, qui hîc Ioan- nem interpretatur, subinde ad tuum scriptum redeo, te quoque consulēs. Amo enim Ecclesiam: & semper sen- si, iudicia Ecclesiæ magnificienda esse. Ideo & veterum, & recentium sen- tentias confero, vt simplicem, natiuā, propriam Ecclesiæ doctrinam & ipse- tencam, & alijs tradere possim. Ac sæ- pe testatus sum, placere mihi Enarra- tionem tuam: & quòd vera dicit, & *σύμφωνα* veræ Ecclesiæ Dei, & saluta- riā. Multi interpretes alienorum ope- rum ita exspaciantur ac deerrāt à su- is autoribus, vt nihil dicant, aut pau- ca,

ca, neq; *in* *o*. Tua enarratio immora-
 tur proposito argumento, & id illu-
 strat. Quare non solùm pro codice
 misso, meo nomine tibi gratias ago:
 sed etiã publico nomine, pro editio-
 ne: teq; quod facis, adhortor, vt de Ec-
 clesia bene mereri pergas, edēdis pijs,
 vtilibus & moderatis lucubrationib⁹.
 Si quæ scribuntur ex his regionibus
 epistolæ horridiores ab aliquib⁹, nos
 tamen reliqui foueamus consensum
 & animorum coniunctionem inter
 nos, nec magis diuelli nostras Ecclesi-
 as sinamus. Non tam, inquit Basilus,
 sinistra opus est dextra, quàm Eccle-
 siæ concordia docentium. Facilius ac-
 cendi & retineri bonorum studia, ma-
 iori grauitate disciplina qualiscunq;
 defendi potest, si doctores & in docē-
 do consentiant, & inter se mutua be-
 neuolentia cōiuncti erūt. Ideo quan-
 tum possum, astringere nostram con-
 iunctionem, non dissipare, velim. Hęc
 simplici animo & candidè scribo: teq;
 rogo, vt de tua voluntate rescribas. D.
 Pellicano, veteri meo amico, salutem
 opto;

opto: cuius literas ad Marcum quen-
dam scriptas, ego cū casu vidissem,
ad me recepi, nec tradidi Marco, *Ad*
ωυς ἐπὶ ωυς. Bene vale. Die 25. Martij:
quo ante annos 5504, Adam cōditus
est, ante annos verò 1545, conceptus
est Christus: & ante annos 1511 cruci-
fixus. Typographo pro missis Biblijs
ago gratias.

EGREGIA ERVDITIO-
ne & virtute prædito, D. Henrico Bul-
lingero, amico suo S. D.

Fortassis priusquam hæ meæ literæ
ad te perfererentur, accipies atrocissi-
mum Lutheri scriptum, in quo bellū
ωυς Δειπνε κυριακς instaurat. Nunquā
maiore impetu hæ causam egit. De-
sino igitur sperare Ecclesiarum pacē.
Tollent cristas inimici nostri, qui de-
fendunt *εὐδωλα* monachorum: ac rur-
sus Ecclesiæ nostræ magis distrahū-
tur, qua ex re ingentem capio dolo-
rē. Nam priuato periculo, quod nunc
mihi impendet, etsi nō est leue, tamē
tantum

tantum non moueor, quantum Eccle-
 siarum nostrarum & literatorum distra-
 ctionibus. Legi tuam Epistolam, seu
 querelam potius, quam dedisti Iose-
 pho Pannonio: in qua mihi, qui fueram
 hortator ad quaedam dissimulanda, re-
 spondes. Sed haec noua belli instaura-
 tio impedit, ne quid de moderatione
 nunc scribam. Bene vale. Prid. Calen.
 Septembris.

Τῷ ΚΥΣΕΒΕΙ ΑΝΔΡΙ ΕΡΡΩΤΩ
 κῶ βασιλεῦ ἀδελφῷ φιλάτῳ.

S. P. D.

Reuere[n]de vir, & charissime fra-
 ter, saepissime recito dulcissimū
 versum, in quo numeri sunt Graeci
 Poëtae, sententia diuinitus tradita est:
 εὐσεβείῳ καὶ δεσὶ τὰ λωία, δ' εὐσεβείῳ Δού.
 Cum igitur & rectè inuoces Deum, &
 Ecclesiae piè seruias: tua familia etiam
 Deo curae erit. Filius Henricus Dei be-
 neficio rectè valet, & in optimis do-
 ctrinarum studijs feliciter procedit;
 quem vt seruet Deus incolumem, ac
 faciat cum σκεῖν ἑλέσθαι, toto pectore
 opto.

opto. Cogitat de gradu, sed nihil, nisi
 rei iubente, agere eum ea in re voluit.
 φοβῶμαι γὰρ διαβολὰς πρὸς ὑμῶν π, καὶ
 πρὸς ἡμῶν, καὶ θέλωμι ἄν διαρρήδην αὐτοῖς
 σε γράφω, τί σοὶ δοκεῖ πρὲς περ. Libenter
 ad te multa scriberem, nec impedior
 occupationibus, etsi non leuiter oneratus
 sum: sed & rerum, & doloris mei
 magnitudo tanta est, vt instituere alia
 argumenta non possim: sed fortassis
 breui colloquemur. Nam & ego
 exilia vsitata Ecclesiae expecto. Salutē
 opto vobis omnibus, & nominatim
 Petro Martyri. Bene & feliciter vale.
 Die 16. Septemb. 1556.

REVERENDO ET CLARIS-
 simo viro, virtute & doctrinā prestanti, D.
 Henrico Bullingero, fratri suo cha-
 rissimo, S. P. D.

Reuerende Vir, & charissime fra-
 ter, hodie tuum munus πρὸς ὑμῶν
 λυφ. η. accepi in vrbe Vangionum, & su-
 bitò dedi literas viro optimo, Domi-
 no Oporino. Tantū inspexi locum
 de Gog

de Gog & Magog: postea considerati-
 rus quomodo seriem totius libri ac-
 commodas ad tempora & Ecclesiæ di-
 uersa certamina, quæ certè in eo ope-
 re prædicuntur. Nos hîc duplicia cer-
 tamina sustinemus, αἰτῶσι γὰρ ἕνεκεν τῶν
 φίσματα γραφθῆναι καὶ τῶν ἀποδοκιμαζόν-
 των πτωχολατρεία. Refragati sunt plu-
 rimi legati. Deus adsit Ecclesiæ suæ.
 Plura non potui scribere. Salutem D.
 Petro Martyri, D. Gesnero, D. Biblian-
 dro, & vobis omnibus opto. De filio
 velim te mihi scribere. Bene vale. Ex
 vrbe Vangionum, 20. Septemb. 1557.

E I D E M S. P.

Renerende vir, & charissime fra-
 ter, apud Xenophontem scriptū
 est, Lacedæmonios domi dissipandos
 esse, vt apes pelluntur, cum sub ipsis
 alueolis sumi sinunt. Id astutè imitan-
 tur Antagonistæ nostri: omissis alijs
 materijs, de quibus est consensus in-
 ter nos, ordiuntur ἀπὸ πτωχολατρείας:
 & vt nos distrahere possint, interro-
 gant, qui eam defensuri sint. Id certa-
 men nondum hîc diremptum est, nec
 aliud

aliud haftenus hîc est actum, &c. Bene & feliciter vale. Ex vrbe Vangionu.
Die 23. Septemb. 1557.

EIDEM S. P.

Reuere[n]de Vir, & charissime fraterni, cum non perfecissent nostri collegæ, vt condemnationem vestrarum Ecclesiarum cõprobaremus, se iunxerunt se à nobis, & eam priuatim exhibuerunt *ἡσ̄ ἑραεστῆ* Julio, à quo petiuerunt, vt publicè in confessu recitaretur. Fuit autem ea moderatio *ἡσ̄ ἑραεστῆ*, vt recitari eam in confessu noluerit. Postea illi hinc discesserunt. Nunc igitur, an inchoata collatio processura sit, dubitamus. Quicunque autem euentus erit, spero sapientes viros nostram cunctationem non improburos esse, quòd nolimus statim, re non disputata nec explicata, confirmare Pontificum idola & paricidia. Sed precor filium Dei, vt nos gubernet. Bene & feliciter vale. Die

5. Octobris. Salutem opto vobis omnibus, & nominatim

Petro Martyri.

EIDEM

EIDEM S. P.

R Euerende Vir, & charissime frater,
 saepe recito versum Homericum:
 ἑὸς λόγος καὶ δὲ τέτυκται, ὅτ' ἀγγελῶν ἄσιμα
 ἐστὶν ἔργα: quia non rarò nunciorum ἀπα-
 σοκαλίαν experior. Tuam longiorem
 Epistolam, quam auidissimè expecto,
 nondum accepi. Scito autem vestras
 literas magna cura interripi à meis
 inimicis, qua in re sceleri illorum ira-
 scor. Ipsas verò literas & meas, & tuas
 legi, non ægrè fero. Quid enim conti-
 nent nisi pia colloquia & significatio-
 nes maximi doloris, quò afficimur p-
 pter dissidia publica, & propter κολα-
 κείας docentium, qui stabiliunt Ido-
 la, & rabiem Pontificum confirmant?
 N. bona fide tuas & Lascij literas mi-
 hi exhibuit. Ac ne quidem Lascianæ
 quidquam ἀξιόλογον continebāt, præ-
 ter querelas. Ardet Polonia eodem
 dissidio quo misera Germania ardet:
 & aliquantò pòst, vtramq; regionem
 arsurā esse bellis Turcicis metuo. Pre-
 cemur autem filium Dei, vt & Eccle-
 siæ vulnera sanet, & aliqua honesta
 Z 2 hospiti-

hospitia seruet. In colloquio inchoato in vrbe Vangionum post προίμια aduersarij γνωσιμαχῶντες in certamen redire noluerunt. Bene vale. Salutem opto vobis omnibus. Calend. Decembris.

E I D E M S. P.

REuerende Vir, & charissime frater, queritur Ecclesia Dei se exulare inter Melach & Cedar. Fiunt hæc utroque modo: sæuitia, quæ in corpora exercetur, & doctrinæ dissidijs. Melach, id est, Moscouij magnum bellum contra vicinos nostros gerunt. Alibi Turci grassantur. Interea & Pontificij Bauari, & nostri vicini Flaciani, edunt decreta. Respondeo Bauaris. Vos existimo responsuros esse τῶν πλὴν ἄσπιδος πείραρ δοκιμάξουσιν, & oro vt mihi rescribas. Bene vale. Die quarto Martij. Anno 1559.

PHILIPPVS MEL.

N. N. S. D.

CLarissime vir, et charissime frater
et debeo, et habeo tibi gratiã pro
perpe.

perpetua beneuolentia, & pro multo-
rum officijs, in quo numero etiam e-
ruditissimæ disputationes, quas inter-
dum mittis. Cæterùm de Sycomorea
& Sycamino moueor & nomine, &
descriptione, quã Propheta Amos re-
citât, vt eandem arborẽ esse existimẽ,
& quidem eam, quæ Dioscoridi est fi-
cus Aegyptia. Fortassis alijs locis de-
gener, non satis agnita est à scriptori-
bus. Delector allegoria, quòd scalpi &
vngi fructũ oportuit. Sed de tua quæ-
stione differamus: de qua primùm o-
mnium oro, vt eruditam Antiquita-
tem cõsideres, & ex dubitatione men-
tem euoluas. Scio, carnificinam nõ so-
lùm sæuã, sed etiam periculosam esse
dubitationem. Ideo Paulus iubet ca-
ueri, ne abducantur animi in docẽdo
εις Διακρίσεις Διαλογισμῶν. Existimo au-
tem, ad confirmandas mentes cõsen-
sum Vetustatis plurimùm conduce-
re. Memini me Luthero ante annos
20. in itinere, cùm & placidior, & hila-
rior esset, recitare veterum Græcorum
& Latinorum dicta, quæ expressè di-
cunt

cunt panem & vinum σύμβολα: item, ἀντίτυπα esse: item, signum: item, figuram. Cumq; adderem, recentem errorem esse, ponere τῷ ἄστρα μεταβολῶν ἢ μετασοιχείωσιν, (sic enim recentiores loquuntur) ibi ille hæc verba subiecit: Mirum esset, in Ecclesia recenti potuisse tantum errorem tam diu hære, & tam latè recipi. Repressi me, ac mirabar eum tempore in hac re moueri, cum in alijs non moueretur. Augustinus contra Adimantum expressè inquit: Non dubitavit Dominus dicere, Hoc est corpus meum, cum daret signū corporis. Tertullianus expressè inquit: Hoc est corpus meum, id est, figura corporis. Id Lutherus interpretatur figuram Geometricam. Vidilicetes cum gemitu viros eruditos, & verè inuocantes Deum. Origenes expressè inquit, προσφέρει δὲ ἡ ἐκκλησία τὰ τῷ σώματι, καὶ τῷ αἵματι σύμβολα. Canon vetus apud Græcos nominat, ἀντίτυπα σώματα. Nazianzenus etiam hac voce utitur: nominat panē, ἀντίτυπον πρῶμα. In recenti canone postea verba

verba plura addita sunt, *ἡρὶ μεταβολῶν*. In Theophylacto Oecolampadi-
 us bona fide reddidit verba, *ἡρὶ μετα-
 σχεώσεως*, quæ inuenit in suo codice.
 Tota illa sententia deest in nostro co-
 dice. Ita veteribus libris insertæ sunt
 corruptelæ. Narravit mihi Auëtinus,
 se in codice Bedæ, qui est in Bibliothe-
 ca Passauiensi, legisse enarrationē ver-
 borum perspicuam, quæ tota deest in
 libris editis. Reperi & ego manuscri-
 ptum Bedam in Matthæum, in mona-
 sterio Vvaltassensi, non dissentientem
 ab Augustino. Mittam cùm primùm
 potero, multorū veterum dicta. Fuit
 enim mihi curæ, vt quantùm possem,
 Antiquitatem & inquirerem, & consi-
 derarē: cuius enarratio non est asper-
 nanda, cùm differitur, *ἡρὶ ῥητῶν καὶ δια-
 νοίας*. Nec iam instituo disputationē,
 tantùm velim te Antiquitatem consi-
 derare. Quòd noster amicus de com-
 municatione Idiomatū disputat, mi-
 ror eum intelligere cōmunicationē
ἰδιωμάτων, confusionem physicā na-
 turarum: interea tamen verum est, fi-
 lium

liū Dei adesse ministerio, & in eo effici-
 cacem esse, *ὅτι ἄριστον κοινωνίαν εἶναι τῶν σωμάτων*. Paulus disertè loquutus est.
 Scio enim te, virum doctum, rectè cogitare, quid *κοινωνία* significet. Hac nunc breuiter scripsi, nec volo spargi in populum: etsi tantum dicta Veterum recito, non pugno. Oro autem filium Dei, vt ipse opem ferat veritati suæ & Ecclesiæ, & nos gubernet. Bene & feliciter vale. Die 21. Martij. Anno
 1559.

IUDICIUM D. PHILIPPI
 Melanchthonis de controuersia
 Cœnæ Domini.

ILLVSTRISSIMO PRIN-
 cipi & Domino, Domino Friderico, comiti Palatino
 Rheno, Electori, Duci Bauariæ,
 &c. Domino suo clementissimo
 S. D.

Illustrissime & clementissime Princeps: certissimum est, legitima imperia verè opus Dei esse, clementer conser-

conseruantis honestam societate generis
 humani. Ideo verū Deum, æter-
 num Patrem Domini nostri Iesu Chri-
 sti, creatorem generis humani, colli-
 gentem æternā Ecclesiam voce Euan-
 gelij, toto pectore oro, vt Celsitudi-
 nis vestræ cōfirmet vires animæ & cor-
 poris, & tribuat salutaria consilia, & fe-
 licem gubernationem. Gaudeo etiā,
 Principem & Dominum patriæ meæ
 vocatum esse ad agnitionem filij Dei,
 & rectè inuocare Deum, & fouere Ec-
 clesiam Christi: quem oro, vt vniuer-
 sam familiam Principum Palatinorū
 gubernet & protegat, nec sinat fieri
 barbaricam vastitatem in patria mea.
 Literas Celsitudinis vestræ reuerēter
 legi, & virum integerrimum, Step-
 hanum, audiui: ac mitto Celsitudini ve-
 stræ scriptam responsionem, ac maxi-
 mē opto, vt teneræ Ecclesiæ vbiq; trā-
 quillæ sint. Quam ad rem proderit, si
 non sinent gubernatores defendi cō-
 trarias sententias. Probo igitur consi-
 lium Cels. V. quòd vtriq; parti silen-
 tium mandarit. Opto autē, vt sapien-

tum Principum consilio & autoritate aliquando, & ex aliarum gentium Ecclesijs, & nostris, pij & eruditi viri conuocentur, vt de omnibus conuersijs deliberetur, & vna consentiens forma doctrinæ vera & perspicua, sine vlla ambiguitate posteritati tradatur. Interea quantum fieri potest, moderatis consilijs coniunctionem nostrarum Ecclesiarum foueamus. Bene & feliciter valeat Celsitudo vestra. Calend. Nouemb. Anno 1559.

*Celsitudinis vestræ seruus
Philippus Melancthon.*

RESPONSIO.

Non difficile, sed periculosum est respondere. Dicam tamen quæ nunc de controuersia illius loci monere possum: & oro filiū Dei, vt & consilia & euentus gubernet. Non dubiū est, de cōtrouersia cœnæ ingentia certamina & bella in toto orbe terrarum secutura esse: quia mundus dat pœnas idololatriæ & aliorum peccatorum.

rum. Ideo petamus vt filius Dei nos doceat & gubernet. Cùm autem vbi- que multi sint infirmi & nondum in- stituti in doctrina Ecclesiæ, imò con- firmati in erroribus: necesse est initiò habere rationem infirmorum. Probo igitur consilium Illustrissimi Electo- ris, quòd rixantibus vtrique manda- uit silentium, ne distractio fiat in te- nera Ecclesia, & infirmi turbentur in illo loco & vicinia: & optarim, rixato- res in vtraq; parte abesse. Secundò, re- motis cõtentionosis, pdest reliquos de vna forma verborum conuenire. Et in hac controuersia optimum esset, reti- nere verba Pauli: Panis quem frangi- mus, *κοινωνία ἔστι τοῦ σώματος* Θ . Et copio- sè de fructu Cœnæ dicendū est, vt in- uitentur homines ad amorem huius pignoris, & crebrum vsum. Et vocabu- lum *κοινωνία*, declarandum est. Non di- cit mutari naturam panis, vt Papistæ dicunt. Non dicit, vt Bremenses, panē esse substantiale corpus Christi. Non dicit, vt Heshusius, panem esse verum corpus Christi: sed esse *κοινωνία*, id est, hoc

hoc quo fit consociatio cum corpore Christi: quæ fit in usu, & quidem nõ sine cogitatione; vt cum mures panẽ rodunt. Acerrimè pugnant Papistæ, & eorum similes, vt dicatur corpus Christi extra sumptionem inclusum esse speciebus panis, aut pani: & postulat adorationẽ; sicut Morlinus Brunuigæ dixit, *Du must nicht sagen/ Wum/sonder du must sagen was disse isß das der Priester in der Hand hat.*

Sarcerius iubet delapsas particulas colligi, & crasa terra comburi. Cùm Vvormatiæ essemus ante biennium, quæstio ad nos mittebatur ex aula quadam: An corpus Christi descendat in ventrem. Talibus prodigiosis quæstionibus reiectis, vtiliùs est retineri formam verborũ Pauli, & de fructu rectè doceri homines. Potest inspicì forma verborum Coenæ in Examine Megalburgensi; vbi & commonefactio est de fructu Coenæ. Adest filius Dei in ministerio Euangelij, & ibi certò est efficax in credentibus, ac adest non propter panem, sed propter homi-

hominē, sicut inquit: Manete in me,
 & ego in vobis. Item: Ego sum in Pa-
 tre meo, & vos in me, & ego in vobis.
 Et in his veris consolationibus, facit
 nos sibi membra, & testatur, se corpo-
 ra nostra viuificaturum esse. Sic decla-
 rant Veteres cœnā Domini. Sed hanc
 veram & simplicem doctrinam de fru-
 ctu, nominant quidam eothurnos: &
 postulant dici, an sit corpus in pane,
 aut speciebus panis. Quasi verò sacra-
 mentum propter panem, & illam Pa-
 pisticam adorationem institutū sit.
 Postea fingunt quomodo includant
 pani: alij conuersionem, alij transsub-
 stantiationem, alij vbiuitatem exco-
 gitant. Hæc portētoſa omnia igno-
 ta sunt eruditæ Vetustati.

Negat Heshusius se assentiri Orige-
 ni, qui nominat panem & vinū $\sigma\upsilon\mu\beta\omicron$
 $\lambda\alpha\tau\omega\sigma\acute{\omega}\mu\alpha\tau\omicron\ \kappa\alpha\iota\ \alpha\acute{\iota}\mu\alpha\tau\omicron$. Reijcit cō-
 tumeliosè Clementem Alexandrinū.
 Pronunciabit eodē modo de Augu-
 stino, Ambrosio, Prospero, Dionysio,
 Terrulliano, Beda, Basilio, Nazianze-
 no, qui nominat $\acute{\alpha}\nu\tau\iota\tau\upsilon\pi\eta\sigma\acute{\omega}\mu\alpha$: Theo-
 doreto,

doreto, qui ait de pane, *φύσις ἔμεταβά
 λών* Quæ est igitur tāta autoritas Hel-
 hufij, vt ipsi potiùs assentiamur, quàm
 tot probatis veteribus scriptoribus,
 qui perspicuè testantur, tunc Ecclesiā
 non habuisse Pontificium dogma, &
 adorationem? Quæ si noua sunt in Ec-
 clesia, cogitandum est, an recentiori-
 bus licuerit nouum dogma inuehere
 in Ecclesiam. Nec ego ignoro, multa
 citari notha veterū titulis: de quibus
 eruditi iudicent. Nec verò iam insti-
 tuti longam disputationem; nec cum
 cōtentiosis, qui idola & parricidia sta-
 biliunt, disputare volo: quorum sequi-
 tiam & ego experior. Sed tantum pro
 meo iudicio significare volui, quid in
 illo loco pro infirmitate tenerē Eccle-
 siæ faciendum esse existimem. Ac ma-
 neo in hac sententia, contentiones
 vtrinque prohibendas esse, & forma
 verborum vna & simili vtendum esse.
 Si quibus hæc non placent, nec volūt
 ad communionem accedere, his per-
 mittatur vt suo iudicio vtantur, mo-
 dō non fiant distractiones in populo.
 Oro

Oro autem filium Dei, Dominum nostrum Iesum Christum, sedentem ad dextram æterni Patris, & colligentem æternam Ecclesiam voce Euangelij, ut nos doceat, gubernet & protegat. Opto etiam, ut aliquando in pia Synodo de omnibus controuersijs horum temporum deliberetur.

Ex autographo.

IDEM D. PHILIPPVS IN
enarratione sua Epistola Pauli ad Coloss. cap.
3. prælecta Anno 1556. editæ autem
Wittebergæ 1559.
sic habet.

(Ed redeo ad initium tertij capitis.
 Argumentum præponitur cōcioni, De bonis operibus, vsitatum Paulolo, ductum à causa & effectibus. Vetus natura est mortua in conuersis: Ergo non sit efficax. Viuit autem in uobis Christus: Ergo sit efficax. Et inserta est occupatio. Cur dicis nos resuscitados esse cum Christo, cum tamen

men

men adhuc simus subiecti morti, in-
 gentibus ærumnis, horribili luctæ cū
 peccato, pauoribus, & dubitationi-
 bus? Ad hęc obiectionem respondet:
 Vita vestra abscondita est cum Chri-
 sto in Deo, id est, etsi inchoata est vita,
 tamen nondum gloria Ecclesię con-
 spicitur: conspicienda tunc, cū Do-
 minus rursus apparebit. Nunc habe-
 mus initia quę adhuc tecta sunt mor-
 te corporis, reliquijs peccati, & ma-
 gnis ærumnis: sicut inquit Rom. 8. Si
 Christus est in vobis, corpus mortuū
 est propter peccatum, Spiritus autem
 vita est propter iustitiam. Hęc multę
 insignes materię continentur: decla-
 ratio articulorum Symboli: Ascen-
 dit in cœlos: sedet ad dexterā Dei Pa-
 tris, &c. Itē, quę sint proprietates glo-
 rificati corporis. Item, quomodo di-
 catur: Christus est in vobis: Christus
 est vita vestra. Ac primū de dicto: As-
 cendit in cœlum. Quomodo hęc cō-
 gruunt? Alibi dicitur: Filius, qui est in
 sinu Patris. Item, Ioan. 3. Filius homi-
 nis, qui est in cœlo. Respondeo: In
 symbolo

simbolo intelligatur dictū vt sonat
 litera, & de corpore, & de corporali lo-
 catione: Ascendit, scilicet corporali
 & physica locacione: In cœlum, id est,
 in locum cœlestem, vbi cūq; est: quia
 hic nō sunt fingenda allegoriæ. Ascē-
 sio fit visibilis & corporalis: & semper
 ita scripsit rota Antiquitas, Christum
 corporali locacione in aliquo loco
 esse, vbi cūque vult. Et ascensio cor-
 poralis facta est sursum: ideo Paulus
 in hoc capite locum illum nominat,
 sursum. At in Propositione: Filius,
 qui est in cœlo, dictum intelligatur
 cōmunicatione Idiomatum: λόγος
 semper est in cœlo, etiamsi corporali
 locacione corpus est in virgine. Hæc
 narratio expressa est in enarratione
 Symboli, quæ legitur in libris Cypria-
 ni, et si alibi inscriptio est: Enarratio
 Ruffini. Ascendit ad cœlos, non vbi
 verbum Deus antea non fuerat: qui-
 pe qui erat semper in cœlo, & mane-
 bat cum Patre: sed vbi Verbum caro
 factum antea non sedebat, id est, vbi
 corpus antea non habuerat corpora-

lem locationem. Sic Augustinus loquitur, & citantur verba in Longobardo lib. 3. distinct. 22. Non dimisit Patre Christus, cum venit infirmior: ubique totus, ubique perfectus. Deinde additur forma sermonis: Vbiq; totus est, sed non rotum. Alij concinnius locuti sunt, Propositio vera est, communicatione Idiomatum: Christus ubique est. Athanasius sic loquitur de incarnatione verbi: λόγος non colligatus est corpori, sed ipse corpus continet, ut & in eo sit, & extra omnia, & in sinu Patris: neque cum sit in omnibus, sit pars aliorum, sed omnia vitam, sustentationemq; ab ipso accipiunt. Ut autem de locali ascensione naturæ humanæ dictum est, Ascendit ad cœlos: ita de exaltatione naturæ humanæ super omnes creaturas, dictum est: Sedet ad dexteram Patris: ut hinc Paulus inquit. Vbi est ad dextram Dei sedēs? Ait Christum sursum esse, & quidem ad dexteram Dei, id est, non ut beati Angeli & homines sursum sunt: sed exaltatus supra Angelos in illa arca-
na

na luce Dei, regnans cum Patre: & tamen corpus localiter alicubi est, secundum veri corporis modū, ut Augustinus inquit. Et hæc propositiones: Christus in vobis est: Ego in eis: Venimus ad eum, & mansionem apud eum faciemus, &c. intelligantur cōmunicatione Idiomatum. Et de hac presentia Filij in prædicatione Euangelij, & in sanctis, necesse est Ecclesiam fideliter erudiri, vt agnoscamus Dominum nostrum Iesum Christū adesse Ecclesiæ, & esse caput omnia in omnibus perficiens.

IDEM D. PHILIPPVS IN
 Commentario in Cap. 10. prioris
 Epistolæ Pauli ad
 Corinthios.

Calix benedictionis, quem benedicimus, &c.

Manifestum est, loqui Paulū de
 Cœna Domini. Est igitur calix
 benedictionis, calix, quo sumitur sanguis

guis Christi: sicut sonant verba de institutione Cœnæ apud Matthæum, Marcum, Lucam, & infra cap. 11.

Nominat autem calicem benedictionis, & addit, Quem benedicimus: ut discernat hunc calicem à profano potu, qui hauritur sitis causa, cùm hic potus hauriatur non propter corporis nostri rigationem, sed ut sit cõmonefactio de sanguine Christi pro nobis effuso.

Hæc ut planiùs intelligantur, confideretur vsus vocabuli Benedicere, quod aut significat gratias agere, ut cùm dicitur Psalmo 33. Benedicam Domino omni tempore. Et David 1. Reg. 25. Benedictus Dominus Deus Israël, qui misit te hodie in occursum mihi. Aut significat bona precari: aut cùm Deus benedicit, significat benefacere, quia Deus dicendo efficit, ut Genes. 48. scriptum est: Benedixit Iacob filijs, id est, bene precatus est. Et postea in eodem loco: Benedicat Deus pueris istis, id est, dicendo benefaciat eis, det eis bona. Item: Benedictio Domini diuites facit,

facit, id est, Deus bona dicēdo auget,
& custodit facultates.

Hæ sunt præcipuæ significationes
verbi Benedicere, quarum exempla
vbique obuia sunt: & in lectione pru-
denter iudicandū est, quæ sit simplex
& natia significatio.

Promiscuè autem vsurpata sunt in
Matthæo & Marco de Cœna Domini
verba *εὐλογίης* & *ευχαριστίας*. Et verbū
ευχαριστίας ostendit, Dominum velle
in Cœna fieri gratiarum actionē. Ita-
que simplicissima erit enarratio: Ca-
lix benedictionis, id est, calix gratiarū
actionis, ex quo bibentes agamus gra-
tias Deo, & Domino nostro Iesu Chri-
sto, quod sanguine Christi redempti-
simus, id est, agnoscamus & celebre-
mus hoc beneficium, & vera fide sta-
tuamus, nos recipi, & pro immēla mi-
sericordia & mirando consilio redem-
ptionis reuerenter agamus gratias, &
sit vera gratitudo, qua corda se Deo
subijciant, & verè eum inuocent. Cæ-
teras interpretationes omitto.

Ita quod sequitur: Quem benedicet
mus,

mus, id est, apud quem dicimus verba tradita à Domino: item gratiarum actionem & precationem: quæ omnia simul sunt ritus discernens hanc cœnam à profana cœna, quæ pascit corpus nostrum. Nam hæc cœna non est ad hunc Physicum usum instituta, sed habet alium finem.

Vsitata est alijs interpretatio, quæ benedicimus, id est, quem consecramus.

Hæc interpretatio dextrè intellecta, nō vituperanda est. Consecramus, id est, addimus sacra verba & gratiarum actionē, ne sit usus profanus seu physicus, sed sit consolatio animæ. Sed Sacrificuli dicunt, consecramus, id est, facimus virtute verborum mutationem substantiæ.

Adest autē Christus suo Sacramento, non quia sacerdos faciat ibi mutationem, aut quia sit vis in verbis mutans res: sed quia liberrimè vult adesse ritui quem instituit, sicut Spiritus sanctus liberrimè adest in baptizando.

ὄχι κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ
 σου ὅτι.

ID est, est illa res externa visibilis, qua sanguis Domini nobis exhibetur.

Sic panis quem frangimus, est illa res externa visibilis, qua efficimur socij & membra corporis Christi, sicut dicitur: Euangelium est potētia Dei, id est, illa res seu instrumentum, quo Deus est efficax. Recentior ætas Monachorum finxit transsubstantiationem, quam ita nouo nomine nuncuparunt, de qua priusquam dico, quædam de ratione Sacramentorum dicenda sunt.

Exordiar autem à primo initio.

Ecclesia Dei colligitur voce promissionis inde vsque ab initio, mox post editam primam promissionem, qua recepti sunt Adam & Eua: ac semper addidit promissioni Deus æterna signa. Ac de signis ante diluuium nō multa scripta sunt: sed tamen signum erat ipsa agni inflammatio.

Deinde cum promissio renouata est, & restricta ad posteritatem Abrahæ, additum est signum, scilicet Circumcisio. Et deinceps in ceremonijs Leuiticis multa signa fuerunt, mactatio agni Paschatos. Et postremò post aduentum Messia, Baptismus & Cœna Domini.

Ita Ecclesia semper voce promissionis & Sacramentis constituta est, & à cæteris gentibus distincta: & Patres & Propheta, & eorū auditores pij & eruditi intellexerunt doctrinam de promissione gratiæ, & de fide, & vero vsu signorum. Sed magna multitudo semper omnibus ætatibus oblita est doctrinæ de promissione, & de iustitia fidei, & signorum vsu multis modis deprauauit.

Alij signa verterunt in numina seu Deos, vt Chaldæi & Persæ, ignem finxerunt esse ipsum Deum: quia audierant igni delapso ex coelo incensas esse victimas.

Alij finxerunt ritus esse opera, qua mererentur remissionem peccatorū.
Et hac

Et hac opinione cumularunt illa opera, & non solum nouas ceremonias, sed etiam noua numina, & nouos deos excogitauerunt. Sic Pharisei putabant se mereri remissionem suis sacrificijs, & iubebant populum sæpe facere mactationes, vt hoc modo peccata delerentur.

Hi errores vagati sunt in genere humano omnibus ætatibus. Ita circumferunt Papistæ panem, & affirmant esse Deum. Et de Missa, de monasticis ritibus dixerunt, hæc opera mereri remissionem peccatorum. Et populus hac persuasionem fascinatus, magna pecunia cumulari tales ceremonias curauit.

Hos tetros errores necesse est in Ecclesia taxari. Et videmus Prophetas grauissimis & asperrimis cõcionibus hos furores damnare, vt Psal. 49. Non in sacrificijs tuis arguam te. Et Esaia 1. Et Iere. 7. Nõ præcepi de holocaustis: vbi certè Iudæis videbatur Propheta expressè pugnare cum Legè. Et Oseæ 6. Misericordiam volo, non sacrificiũ:

& agnitionem Dei magis, quàm holo-
causta.

Deniq; passim in Prophetis obui-
sunt tales conciones. Hæc verò loca
tantùm eò indicaui, vt illa vetera cer-
tamina iuniores considerent, & agno-
scant similia esse præsentium.

Reiectis verò abusibus, extet in Ec-
clesia doctrina pura & integra de iusti-
tia fidei: quòd homo accipiat remis-
sionem peccatorum, & reputetur iu-
stus Fide propter filiũ Dei GRATIS,
non propter propriam dignitatem,
opera, aut virtutes.

Deinde sciendum est, duos esse po-
tiores fines Sacramentorum. Alter
est, vt sint signa promissionis: alter, vt
sint signa confessionis, & distinguant
Ecclesiam Dei à cæteris gentibus. Vt
Circumcisio primùm erat signũ pro-
missionis. Nam promissio facit men-
tionem seminis. Igitur in ea parte si-
gnum institutum est.

Atque ita testimonium est devo-
luntate Dei erga nos, sicut ipsa pro-
missio.

missio. Et rectè inquit Augustinus: Sacramentum est verbum visibile, id est, idem monet quod promissio: sed incurrit in oculos, cum promissio accipienda sit auribus, & mens intuens signum, commonefiat de voluntate Dei erga nos, hoc est, de promissione, & statuatur, se iuxta promissionem receptum esse. Et nitatur fides ipso Mediatore, non hoc opere, aut signo.

Addidit autem Deus talia signa promissionibus, ut firmior & durabilior memoria esset promissionum: quia spectacula incurrentia in oculos magis mouent animos, & facilius retinentur, quam nuda dicta.

Alter finis est, ut sint signa confessionis & distinctionis Ecclesie. Sed hic finis nec primus, nec solus esse ducatur: ut Anabaptistæ fingebant, Baptismum tantum fuisse ritum inuentum, ut discerneret Ecclesiam ab alijs hominibus. Imò prior finis est, ut sit signum voluntatis Dei erga nos, videlicet promissionis: monet
certo

certò nos mergi in mortem filij Dei,
& propter eum ac per eum ablui pec-
cata nostra.

Deinde accedunt alij fines. Et quæ-
dam signa propriè sunt nerui publi-
corum congressuū, quia semper Deus
voluit exaudiri vocē Euangelij in ge-
nere humano: ac ppter ea vt latè spar-
gi vox Euangelij posset, voluit audiri
& conspici Ecclesiam, & honestos cō-
gressus publicos doctrinæ propagan-
dæ causā instituit, & hos immensa bo-
nitate omnibus ætatibus seruat, fre-
quentibus Diabolis. Et vt tales congrega-
tiones fierent maiore grauitate, ce-
rimonias addidit, tanquam ritus Pa-
negyricos, quæ essent vincula & nerui
illorum congressuum.

Hæ grauissimæ & verissimæ causæ
rituum publicorū considerentur, &
procul remoueantur imaginationes,
quæ fingunt idola & meritum.

Deinde & hæc sententia verissima
teneatur, Nihil habere rationē Sacra-
menti extra vsum institutum: quia Sa-
cramenta sunt actiones in Ecclesia or-
dinatæ

dinata certo modo. Cùm ritus muta-
tur, aut extra institutū ordinē trans-
fertur ad alios vsus, non est Sacramen-
tum, sed actio superstitiosa, aut idolū:
vt si Baptisatio fieret ad tollendam le-
pram, talis mersio nō esset sacramen-
tum: sicut Circumcisio Iudæorū hoc
tempore, nec Mahometica circumci-
sio vllō modo rationem habet Sacra-
menti.

Ita panis, qui circumgestatur, nul-
lo modo rationem habet Sacramen-
ti, & adoratio prorsus est Idoli adora-
tio: sicut adoratio ignis Chaldaici
aut Persici, quem fingeant esse Deū,
& nominabant Orimasda, id est, sacrū
lumen. Sic & in Papistica oblatione
adoratio est Idoli adoratio, quia cul-
tus ille extra institutionem confectus
est. Hanc tam tetram profanationem
& Idolomaniam cū piæ mentes co-
gitant, non possunt non horribiliter
dolere. Et valde consentaneum est,
Danieleni de hoc ipso Idolo loqui,
cū inquit: Colet Deum Maozim au-
ro & argento. Nec nomen Maozim
procul

procul abest à nomine Missa, quod nomen etiam affine est nomini Mazon, quod cibum significat. Sed filium Dei Dominum nostrum Iesum Christum, assiduis gemitibus oremus, ut propter suam gloriam omnia Idola & omnes errores ex Ecclesia tollat, & in mentibus nostris veram inuocationem accendat.

Remotis igitur abusibus, dicamus de vero usu.

Actio recitatur à Matthæo, Marco, Luca, & Paulo, quæ sic fiat, sicut ibi describitur. Et sit primus finis, ut hæc sumptio sit nobis tanquam pignus, quo confirmati credamus verè nos esse & fieri membra filij Dei, & ablutos esse sanguine filij Dei. Atque ita statuamus, nobis certissimè dari remissionem peccatorum, non propter hanc sumptionem, sed propter filium Dei: qui fuit victima pro nobis, & nunc regnat, colligit, & sanctificat Ecclesiam. Ita fit applicatio beneficiorum Christi propria fide, & sumptione propria, non aliena oblatione

latione sacerdotis: quia manifestum est, institutam esse sumptionem singulorum, sicut dicitur: Accipite, manducate. Nec existimetur hoc spectaculum esse simile Tragœdiæ Herculis aut Thesei, ut profani homines imaginantur, ubi mortuorum & absentium recordatio fit: sed vivit filius Dei & regnat, & vult adesse Sacramento in hoc usu instituto, & nos sibi tanquam membra copulat, & sine vlla dubitatione ibi efficax est in ijs, qui fide sumunt, & hac consolatione se sustentant.

Postea sunt alij fines huius totius actionis.

Primus ille est, quem dixi, ut fides exuscitetur, applicans nobis beneficia: sicut Abraham cogitatione circumcisionis exuscitabat fidem, lætabatur promissione seminis.

Secundus, gratiarum actio, quia beneficij recordatio simul accendere gratitudinem debet. Hinc est usitata appellatio *εὐχαριστία*. Et Cyprianus complectitur utrunq; finem, affirmat
 acci-

accipienda esse beneficia Christi, & vicissim agēdas esse gratias: pietas inter data & condonata tanti beneficij largitori gratias agit.

Tertius finis est, vt sit neruus publice congregationis, in qua vult Deus sonare & conseruari vocem ministrij Euangelici. Ideo dicit: Quotiescumque facietis, mortem Domini annuntiabitis. Ac semper voluit Deus honestos & publicos Ecclesie congressus esse, & eos sua bonitate conseruat & tuetur.

Quartus finis, vt in publico congressu sit testimonium confessionis: quia vult Deus per hanc sumptionem conspici, quam doctrinam, quos coetus approbemus.

Quintus finis, vt sit mutue dilectionis, & quasi foederis signum: sicut vilitatissimum fuit sancire foedera simul edendo in sacrificijs.

Sed prudēter discernendi sunt tot fines, ac semper principalis retinendus est, ne deprauctur vsus Ceremonia.

EX EODEM COMMENTARIO
 in capitulo vnde
 cimum.

ὁ θεὸς ἐπιπέσει ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ
 ἀκόσμητα ἔσονται ἐν ὑμῖν ἡ πάρεσσι.
 Conuenientibus vobis in Ecclesia, au-
 dio schismata inter vos esse.

Dictum est supra, Deum velle, vt
 fiant honesti congressus publi-
 cè, in quibus sonet vox Euangelij, &
 neruum nostrorum congressuum es-
 se cœnam Domini: quia vult Deus Ec-
 clesiam conspici & audiri, vt Filius in
 toto genere humano agnoscat, &
 nota sint beneficia, quæ propter Filiũ
 generi humano donantur. Hos igitur
 publicos congressus hîc ordinat Pau-
 lus. Et quomodo eos ordinet, & quo-
 modo discesserit ab hac forma Pauli
 recentior ætas, postea dicemus.

Prius admonendus est Lector de
 hoc dicto: Oportet hæreses esse. Nota
 sit doctrina ex alijs manifestissimis te-

stimonij, Deum non esse causam peccati, nec velle, nec approbare, nec efficere, nec adiuuare peccata, iuxta illud: Deus non volens impletatem tuas. Nec in Deo sunt cōtradictoriæ voluntates, quia verax est. Et Ioan. 8. dicitur: Cū mendaciū loquitur, ex proprijs loquitur.

Ex his fundamentis, quæ sunt verissima & firmissima, sumatur interpretatio dicti: Oportet hæreses esse. Nequaquā enim intelligenda est necessitas aliter, nisi de necessitate consequentiæ, scilicet, quia cū Diabolus ardens odio filij Dei, non desinat turbare Ecclesias, & leuia ingenia facile impellat, non cessant causæ horribilium dissidiorum. Ita sequitur, vt multæ oriantur hæreses, etiamsi Deus vere his furoribus irascitur, & nequaquā necesse est volūtates humanas eis implicari. Sed pij inuocantes Deum, & veritatem quærentes, possunt eas vitare, sicut hic quoque significat Paulus discrimina voluntatum esse: Talibus signis, inquit, discernuntur sincerā

ri à fucatis. Sinceri amant veritatem,
& constanter eam retinēt. Alij leues,
aut ambitiosi, aut auari facile impel-
luntur, vt noua dogmata amplectantur.

Hac vera admonitione de dicto
Pauli, hoc loco contenti simus. Nunc
videamus, quomodo Cœnam Domi-
ni ordinet.

Primum vult esse communē, & pro-
hibet particulares cœnas, in vno lo-
co. Fuit igitur vna communis cœna,
& non vnus oblatio. Quare hoc testi-
monio improbari consuetudinē pri-
uatae Missæ postea natam, manifestū
est. Postea vult addi concionem, ideo
inquit: Quoties editis panem hunc,
& hoc poculum bibitis, mortem Do-
mini annunciate.

Tertiò vult omnes adferre penitē-
tiam, & prohibet manducationem sic-
ri ab ijs, qui perseuerant in delictis cō-
tra consciētiam, ideo inquit: Qui in-
dignè manducat, reus est corporis &
sanguinis Domini. Itē: Probet homo
seipsum, & sic de pane manducet, &
de poculo bibat. Cùm enim hæc cœ-

na nominetur, & sit ritus noui Testa-
menti, id est, nouæ promissionis obli-
gnata morte filij Dei, & sit testimo-
nium remissionis peccatorum, nec re-
mittantur peccata perseueranti in de-
lictis contra conscientiam, & contem-
nenti remissionem: manifestum est,
cõtemni hoc testimonium remissio-
nis à talibus.

Itaque sciant bonæ mentes, quid
sit indignè manducare, & qualis ex-
ploratio requiratur.

Dignè manducat, qui mortem filij
Dei cogitans, agnoscit iram Dei ad-
uersus nostra peccata, & agit pœnitē-
tiam, & simul agnoscit placatam esse
iram Dei, & remitti peccata propter
Filium: & hanc mirandam promissio-
nem Dei esse nouum Testamentum,
confirmatum morte filij Dei, & hac
consolatione erectus, credit se recipi,
& placere Deo, & hunc ritum statuit
testimonium esse huius beneficij di-
uini.

Requiritur ergo & hæc scrutatio:
An sit in nobis malum propositum,
an

an sit poenitentia, an sit fides, qua remitti nobis peccata nostra statuam⁹, & an hac consolatione erecti ad Mediatorem accedamus.

Ceterum, nota sit doctrina communis, quæ peccata sint in sanctis in hac vita, quæ non sint. Non sic intelligatur dignitas, quòd nulla sint in nobis peccata, sed quòd oporteat deponi peccata contra conscientiam.

Quartò poena consideretur. Manifestè hîc dicit Paulus, multos ægrota-
re, & multos mortuos esse propter
abusum cœnæ. Ergo etiam in sanctis
punitur negligentia. Multò magis ve-
rò punientur præsentibus & æternis
pœnis omnes illi, qui cœnam Domini
verterunt in horrendum cultum
Idolorum, & qui quæstus causa finxe-
runt sacrificium pro viuis & mortuis.
Horum maximorû scelerum magni-
tudo conspicietur post hanc vitam.
Et ibi agnoscemus, hæc scelera multa
rum calamitatum in hac vita causas
fuisse. Oramus autem ardentibus ge-
mitibus filium Dei, vt ipse his magnis

vulneribus Ecclesiæ medeatur. Nunc
verba consideremus.

In textu est: Quod pro vobis frangi-
tur. In narratione apud Lucam scri-
ptum est: Quod pro vobis datur, id
est, quod est victima pro genere hu-
mano. Ideo & hinc alij interpretantur
frangitur, pro, laceratur. Id non repre-
hendo: sed simplicius videtur, fractio-
nem intelligendam esse, distributio-
nem, sicut Ebræi loquuntur: Frange
esurienti panem tuum. Et hoc verbū
Paulo in mentem venit propter mo-
rem distributionis, præsertim cum ve-
lit esse coenam communem.

τὸν τὸ πτίζιον ἢ κοινὴ Διαθήκη ὅς πρ.

*Hic est Calix, qui est novum Testa-
mentum in meo sanguine.*

Hæc narratio apud Lucam iisdem
verbis posita est, sed addita sunt
hæc verba: Qui pro vobis effunditur.
Syntaxis apud Mattheum & Marcum
alia est: Hic est sanguis meus novi Te-
stamen-

stamenti. Nec subtiliter quærenda est differentia. Eodem modo vtraque lectio intelligenda est: Hic est calix noui Testamenti, id est, ritus & pignus, seu sigillum noui Testamenti. Nam Testamētum principaliter & propriè significat ipsam promissionē remissionis peccatorum, Spiritus sancti, iustitiæ, & vitæ aternæ. Deinde hæc beneficia sunt res donatæ hoc Testamento, id est, hac promissione. Et accedūt externi ritus, qui sunt huius promissionis signa & pignora: Baptismus & Coena Domini. Ideo Matthæus dixit: Hic est sanguis meus noui Testamēti.

Cum autem Lucas & Paulus dicant: Hic est calix, nouum Testamentum, *ut in uia* est, ut si dicam: Fasces sunt imperium Romanum. Hac breui admonitione de syntaxi hoc loco contenti simus.

Deinde valde necessaria est consideratio, cur hîc expressè facta sit mentio noui Testamenti, & quidem in eâ narratione, vbi fit mentio sanguinis. Testamentum est promissio mori-

furi: ideo usurpata est hæc vox de promissione filij Dei donantis sua beneficia, vt significaretur ventura mors, sicut ad Ebræos scriptum est. Addita est igitur hæc particula disertè huic narrationi, quæ de fundendo sanguine loquitur. Et opponendi sunt typi sanguinis victimarum in veteri Testamento, qui omnes fuerunt signa huius futuræ mortis.

Iam & antithesis consideranda est veteris & noui Testamenti. Vetus Testamentum est promissio politia, cum obligatione ad seruandam legem per Moysen traditam, quæ politia constituta est, vt in ea cõseruaretur promissio de Messia, & ibi Messias exhiberetur, propter quẽ & semper ibi aliqua electorum Ecclesia fuit.

Sed nouum Testamentum est promissio bonorum æternorum, remissionis peccatorum, Spiritus sancti, iustitiæ & vitæ æternæ, quæ propter Messiam gratis exhibentur, non propter legem.

Affirmat igitur Dominus, iam hæc bona

bona exhiberi, & hunc calicem huius exhibitionis pignus esse. Magna igitur consolatio vniuersæ Ecclesiæ proponitur. Exhibito hoc calice, scias certo exhiberi bona æterna, propter sanguinē filij Dei effusum in ipsius morte. Nec opus vllius hominis meretur illa æterna bona legata propter Filij mortem. Non igitur hic ritus sacrificium est, quod mereatur facienti & alijs hæc bona: sed testatur ea exhiberi, & fide ea accipi oportet, quæ nititur ipsius filij Dei sacrificio, nō vllius nostris meritis.

Hæc amplissima doctrina comprehensa est in hac appellatione noui Testamenti, quam hîc integram completi nō possumus: tantum breuiter admoneo, huius doctrinæ fontes requirendos esse, quoties de cœna Domini cogitamus, & quoties ad eam accedimus.

Manifesta refutatio est Sacrificulorum & Anabaptistarum. Cum sit ritus nouæ promissionis, quæ est gratuita: non est sacrificium, quod alijs mereatur.

rum. Item, cum sit ritus Testamenti, nobis exhiberi legata à Filio testatur, & pignus est voluntatis Dei erga nos: non tantum est ceremonia mutue dilectionis inter conuiuas, vt Anabaptistæ dicunt.

Est & hæc particula insignis, quod hunc ritum seruari iubet, donec Christus venerit. Hæc verba sunt perspicuum testimonium, Deum semper in hac vita vsq; ad resurrectionem mortuorum seruaturum esse Ecclesiam, publicum ministerium Sacramentorum, publicos congressus, & aliqua Ecclesiarum hospitia. Hæ dulces consolationes in hac breui particula continentur.

Εὐχὴ τοῦ σώματος καὶ αἵματος.

Reus eris corporis & sanguinis.

Magnitudinem peccati in abusu
 suæ coenæ Domini describit, cum
 ait, aburentes reos esse corporis & sanguinis,

guinis, id est, contumelia afficere cor
 pus & sanguinem Domini, sicut latro-
 nes crucifigentes Dominum, contu-
 melia eum afficiebāt. Et gradus sunt.
 Contumeliæ sunt, eum profani acci-
 piunt propter consuetudinem, sine
 pœnitentia, & sine fide petēte remis-
 sionē. Sed maiores contumeliæ sunt,
 eum fingitur vsus esse sacrificiū, quod
 mereatur alijs. Item, eum confertur
 in quæstū, & mutatur in idolum. Pro-
 pter hæc horrenda peccata, multis in-
 gentibus calamitatibus, bellis & vasta-
 tionibus totę gentes puniuntur, & hi
 qui non agunt pœnitentiam, oppri-
 muntur æternis pœnis. Oremus autē
 filium Dei, Dominū nostrum Iesum
 Christum, vt Ecclesiam suam liberet
 ab omnibus erroribus & idolis, & lu-
 men veritatis, veram inuocatio-
 nem & veros cultus
 accendat.

EX

EX LIBRO SECVNDO E-
pistolarum Philippi Melancthonis,
edito VVitteberga, Anno

D. IOANNI MATHE-
sio, h. S. M. D.

Velut in sentinam, ita in loca ve-
narum metallicarum semper ex
varijs Gentibus homines conflunt,
imbuti diuersis opinionibus, & ma-
gna ingeniorum ac iudiciorum varie-
tate præditi, quorum multi etiam cu-
riosi & fallaces sunt. In tali cœtu ali-
qua tamen est Ecclesia: huic cœtui ser-
uendum est, & tamen interim cauē-
dum quantum fieri potest, ne curio-
sis, maleuolis & petulantibus præbe-
amus occasiones subsannandæ doctri-
næ. Primùm igitur videndum tibi cen-
seo, an collegas habeas consentiētes
de mutando ritu in cœna Domini: si
vnus aut plures dissentiunt, non cen-
seo tentandam esse mutationē. Pro-
fus etiam in concionibus huius ne-
gotij

gotij nullam mentionē in vllam partem fieri velim. Scio esse magnas & iustissimas causas abrogandæ elevationis, sed consensu Collegarum tibi opus est. Nam alij alias causas dicent, suspicabuntur, fingent, vt est hæc ætas suspicax & amans calumniarum. Nec facile credas collegis, nisi bene explorata eorum volūtate. Sum ipse expertus multos, cum vident iudicia vulgi non respondere ijs consilijs quæ instituant, postea simulant se inuitos ad ea negotia pertractos esse, & odia in alios deriuāt. Quare prius cenſeo explorandas esse voluntates Collegarū. Causæ verò allegari in familiaribus colloquijs hæc duæ possunt, nam in cōcionibus nolo quicquam hac de re dici.

Primum, cum Monachi fingant fieri oblationē pro viuis & mortuis, hoc ritus elevationis, eos moueri. Vt igitur tollatur error, nec putet populus sacerdotis elevationem valere pro alijs, mutandum esse morem dices.

Secundò, elevatione cōfirmari circumge-

cum gestationem, quæ sine vlla dubitatione est idolomania. Nam Deus non est ad vllam rem alligandus, vbi se suo verbo non alligat, vt non est alligandus ad statuas. Non autem alligat se Christus ad panem, sed ad actionem in vsu Sacramenti. Nec ad est propter panem, sed propter sumentem. O horrendas tenebras, quas Pontifices, reges, principes, Monachi in Ecclesia defendunt, quas vtinam Christus aduentu suo citò depellat. Turcica arma puniunt hanc profanationem cœnæ Domini, tot iam seculis hærentem in Ecclesia. Bene vale.

E I D E M S. D.

Accepi tuam Epistolam, in qua enarras formam verborum, qua Collega tuus vsus est de Cœna Domini. Nolo inter vos ferere discordias aut certamina, sed etiam auditorum iterationem habere volo. Legi ea quæ antea ad D. D. Crucigerum de contentione anni superioris scripsisti, quæ fuit

fuit cum illo, qui à Bucero attulit de-
 clarationem. His rixis ne des occasio-
 nem: consulo, vt sis contentus ea sim-
 plicitate verborum, qua ego sum vsus
 in editione recenti Germanica loco-
 rum cōmuniū. Et arbitror te si lege-
 ris & expenderis, intellecturū me gra-
 uem causam habuisse mei cōsiliij, cur
 illa absurda vitem, quæ multi præter
 rē, magno studio populo proponūt.
 Certè imaginatio tota de transubstā-
 tiatione, de conclusione corporis du-
 rabili cum pane, vt fornaci ligna in-
 cluduntur, commentitia est. Longè
 est alia ratio sacramentorum, vt in i-
 p̄sa actione Spiritus sanctus adest Ba-
 ptismo, & est efficax in baptisato: sic
 cum sumitur cœna, adest Christus vt
 sit efficax. Nec adest propter panem,
 sed propter sumentem. Hic iam de fi-
 de dici necesse est & de vsu sacramen-
 ti, vt in recenti editione locorum ad-
 monui copiosius. Vtrunq; facies, ca-
 uebis ne videaris notare collegam, vt
 audio, alioqui suspicacē, & ne irrites
 auditores. Habeo causam mei cōsiliij.
 De

De vsu & vtilitate dicitur copiosius, &
retine hanc formam verborum, quod
Christus hoc testimonio: *Wilt die sem
zeugnis macht er vns seine gliedmaß/vñ
bezeuget daß wir seine gliedmaß sein.*
De tota hac re cuperem tecum loqui
coram, & si expetis meum colloquiū
copiosum de hac re, significes mihi te
venturū Lipsiam ad Nundinās Maij
Bene vale, die 25. Febr.

E I D E M S. D.

Iam proficisci iubeor ad littus Bal-
ticum, quo rex Danicus venit, & Sy-
nodus indicitur, in qua *topi dei pvs ko-
giare* certamina erunt. Accusatur qui-
dam eò quod effuderit vinum. O rem
miseram. **V**estphalus me accusat,
quod scripsi, nihil habere rationē Sa-
cramenti extra vsum institutum. Hac
regula sublata, confirmatio magnorū
scelerum Papisticorum sequitur. Nō
recuso de tota hac controuersia non
difficili meam sententiam dicere in-
ter eruditos & pios, & te velim, si erit
eruditorum deliberatio, interesse.

D. Joanni

D. IOANNI BAPTISTÆ

Hencelio, Consuli Augustano, Patro-
no suo colendo S. D.

Clarissime vir, & amice colende,
Sæpe cum Albinum tumefactum &
spumantem inspicio, gemens cogito,
non, si tantum lachrymarum fundere
possem, quantum hic fluuius voluit vn-
darum, exhauriri posse meum dolo-
rem, quem iam annos triginta circū-
fero propter dissidiū *πρὸ ἀρετῆς*,
ac sæpe optavi & adhuc opto, vt de re
tanta fiat aliquando placida piorum
& eruditorum collocutio. Nō potest
tollī dissidium generalibus verbis: &
vtilē esset explicari doctrinā *πρὸ λόγου*,
de filij Dei præsentia in Ecclesia, & de
naturarum proprietatibus. De his tā-
tis rebus fortassis aliquādo copiosius
dicam. Suggillat me Thersites Ratis-
bonensis, qui si traxerit me ad hoc cer-
tamen, dicam Deo iuuante, pia & per-
spicua. Quid vetus Ecclesia senserit,
manifestum est. Legi vestræ Ecclesiæ
ritus, nec offendor reprehensione lo-
calis

calis inclusionis in pane: sed quia longa declaratio in præfatione apud suspicaces plus sermonum præbebit, scripti aliam formam præfationis, quæ si magis placet, uti ea potestis. Non ostendi alijs vestrum scriptum, quia partim probaturi erant meum iudicium, partim suspiciosius interpretaturi erant vestra verba. Ego quo utar modo loquendi, ostendit confessio scripta propter Tridentinam Synodum, & approbata à multis. Eius confessionis exemplum tibi mitto, quod inspicere potestis. Vale.

E I D E M S. D.

Scripsi Guilhelmo me orare, ut collegæ studeant tueri concordiam, & de cœna Domini formula concordia contenti sint, nec Papisticam *καθημερίαν* propugnent. O rem miseram, de alijs maximis rebus doceri Ecclesiam necesse erat, cur Filius dicatur λόγος, quomodo semper adfuerit & adsit Ecclesie, & tam alloquatur, & seruet

uet inter horrendos mundi furores,
quòd per eum Pater æternus colligat
Ecclesiam, quomodo facienda sit in-
uocatio: de his tantis rebus & sapiùs
& perspicuè dicendū erat, & hæc præ-
sentia illustranda erant, & accenden-
da fides, vt ea intueretur in quotidia-
na inuocatione. Interea quales dispu-
tationes in Ecclesiam *ωπι μεταοιχρω*
ρω; inuictæ sunt? Sed Deum oro vt
nos gubernet.

D. GEORGIO CRACO.

uo S. D.

LEgi decretum Abbatum Vvirte-
bergensium, nec possum quale sit,
venustiùs significare, quàm si dicam
esse Hechingense latinum: cum oppi-
dum Hechingen in vicinia illorū Ab-
batum situm sit. Existimo autem te se-
pe audiuisse ex me recitatam historiã
à duce Friderico de Hechingensi lati-
no, quæ tamen si tibi ignota est: vt &
Principi, & Doctori Mordisio, & tibi
nota fieret, scripsi eam in pagella, quã

his literis addidi. Digna memoria est
 propter Gregoriū Lamparter, cuius
 sapientiam & eloquentiam sæpe au-
 diui prædicari, comitatem ipse exper-
 tus sum. Illustrissimo Principi respon-
 di breuiter, ne quid noui moliri vi-
 dear, affirmo me profusus retinere for-
 mam verborum ante multos annos
 editam in examine ordinandorum,
 quod in multis gentibus legitur: Pa-
 pisticos verò & Methonæos, & Abba-
 tum Vvirtebergicorū, & Vvestphali,
 Sarcerij, & similibus, articulos in hac
 causa manifestè pugnare cum veteri
 puriore Ecclesia: meq; offero ad decla-
 rationem, & de hac causa, & de alijs,
 propter quas crudeliter laceror à mul-
 tis hostilibus exercitibus. Iam enim
 & Scurra Berlinensis nouum bellum
 mouet, quòd Ecclesiam nomino cœ-
 tum visibilem, qua de re epistolam vo-
 bis mitto, quæ & alia exempla *δ'νοκα-
 φότα μαργιτῶν* narrat, quæ aulam sci-
 re vtile est. Videor mihi mediocriter
 philosophari, quòd non respondeo
 omnibus sycophantis, ne maiora dis-
 fidia

fidia oriantur, sed nimium irritor. Et multò antè discessissem ex his locis, nisi cogitassetem fore maiores distractiones. Et nō recuso discedere quando cunq; volueritis. Te tamen virū doctum iudicem esse volo, an & recta & vtilia docuerim, cū quidem inciderimus in magnam opinionum confusionem. Oro autem filium Dei, vt nos omnes gubernet.

Si longior à me responsio *πρὸς μὲν* *σπρίων* petitur, significabitur. Tempore enim opus est ad describenda vetera testimonia, & profectò inuitus *περὶ τῶ πανταχῶ* disputo, quia multa *βέβηλα* turbant mentes in vera cogitatione. Bene vale, & rescribe.

D. CHRISTOPHORO
Stahmioni S. D.

Librum tuum *πρὸς δεῖπνον κυριακόν*.
Lexistimo me Hofero tradidisse.
Dimicant de ea quæstione duæ bellicosissimæ gentes, Heluetica & Saxonica, & vtrinq; res inuoluitur. Sæpe no-

stros hortatus sum, vt colloquantur
 de forma certa verborum, qua nostri
 omnes similiter vterentur. Osiander
 hęc propositionem defendebat: Iste
 Panis est Deus. Paulus inquit, Panis
 est κοινωνία σώματος, de vsu loquens.
 Sed omitto disputationem. Nec ve-
 lim te illarum bellicosarum gentium
 praelijs misceri. Ego quoque expecto
 piorum & eruditorum colloquium,
 vt vna similis forma inter nos
 constituatur. Bene va-

le. 4. Iulij.

FINIS.

HEIDELBERGAE,

Excudebat Ioannes Maier, Anno
M. D. LXXV.

WILHELM DAV

WILHELM DAV

M. D. LXXX